



**KOBİ Politika Endeksi
Batı Balkanlar ve Türkiye
2012**

**AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASI'NIN
UYGULANMASINDA KAYDEDİLEN İLERLEME**



**KOBİ Politika Endeksi
Batı Balkanlar
ve Türkiye
2012**

**AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASI'NIN
UYGULANMASINDA KAYDEDİLEN İLERLEME**



Bu çalışma OECD Genel Sekreterinin sorumluluğunda yayınlanmıştır. Çalışmada ifade edilen görüşler ve ortaya atılan argümanlar OECD'nin veya OECD üye ülke devletlerinin, ayrıca Avrupa Birliği, Avrupa Eğitim Vakfı veya Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası üyelerinin resmi görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Bu belge ve içerisinde yer alan herhangi bir harita herhangi bir bölgenin durumu veya üzerindeki egemenlik saklı kalmak kaydıyla herhangi bir bölge, şehir veya alanın adına uluslararası sınırlar ve hudutların belirlenmesine yöneliktir.

Tercümenin kalitesi ve orijinal metin ile tutarlılığı çeviri yazarının sorumluluğundadır. Orijinal metin ile çeviri arasında uyumsuzluk olması halinde, sadece orijinal metin geçerli sayılacaktır.

Fotoğraflar: Kapak © Thinkstock/stone wall.

Bu eser, OECD tarafından aşağıdaki orijinal başlık altında yayımlanmıştır:
SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2012 - Progress in the Implementation of the Small Business Act for Europe

Bütün hakları saklıdır.

© KOSGEB 2013 Türkçe baskı için

Kurum Profilleri

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Güney Doğu Avrupa'ya Yönelik Yatırım Paketi

OECD Güney Doğu Avrupa'ya Yönelik Yatırım Paketi 2000 yılında faaliyete geçirilmiş olup, bölge hükümetlerine yatırım ortamlarını iyileştirmeleri ve özel sektörün gelişmesini teşvik etmeleri konusunda yardım etmektedir. Üyeler Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Karadağ, Romanya ve Sırbistan ve gözlemci olarak Kosova'dan* oluşmaktadır.

Yatırım Paketi, OECD'nin politika diyalogu ve eşle öğrenme yöntemlerinden faydalanarak iyi uygulamaları değiş tokuş etmek ve OECD araç ve gereçlerini Güney-doğu Avrupa ekonomilerinin ihtiyaçlarına uyarlanmış bir şekilde kullanmak üzere Güney-doğu Avrupa ülkeleri temsilcilerini bir araya getirmekte ve uluslararası kabul görmüş standartlara yaklaşımlarına yardımcı olmaktadır. Yatırım Paketi aynı zamanda OECD Yatırım Politika Çerçevesine dayanarak Güney-doğu Avrupa yatırım ortamlarına ilişkin değerlendirmeler yapmakta, hükümetleri reform önceliklerini belirlemesine yardımcı olacak stratejiler tasarlamakta ve bunların uygulanmasını desteklemektedir. Programın çalışması Güney-doğu Avrupa Yatırım Komitesi tarafından koordine edilmekte olup stratejik hedefleri ve eylemleri bakanlık konferanslarında Güney-doğu Avrupa liderleri tarafından onaylanmaktadır.

Avrupa Komisyonu, İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü

İşletmeler ve Sanayi Genel Müdürlüğü ürünler için iyi işletilen bir iç pazar sağlamak ve Avrupa Birliği işletmelerinin rekabet edebilirliğini teşvik etmekle DG görevlendirilmiştir, dolayısıyla Lizbon Büyüme ve İstihdam Stratejisinin uygulanmasına yönelik önemli katkılarda bulunmaktadır. İşletmeler ve Sanayi Genel Müdürlüğü özellikle üretim sanayileri ile orta ölçekli işletmelerin ihtiyaçlarına dikkat etmekte; girişimcilik ve inovasyonu teşvik etmeye yönelik programları yönetmekte ve Topluluk mevzuatında bu hususların özellikle dikkate alınmasını sağlamaktadır.

İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü hedefleri şöyledir:

- Avrupa'nın büyüme ve istihdam stratejisini desteklemek;
- Avrupa Birliği sanayisinin sürdürülebilir rekabet gücünü arttırmak (sanayi politikası);
- İnovasyonu arttırmak;
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyümesini teşvik etmek;
- Avrupa Birliği sanayisi ve vatandaşları için fayda sağlayan ürünler için ortak pazar oluşumunu sağlamak.
- Uzun sektörünü güçlendirmek ve güvenlik teknolojilerini geliştirmek.

* İsim, statüsü hakkındaki konulara karşı önyargısızdır ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1244 sayılı kararı ve Uluslararası Adalet Divanı'nın **Kosova bağımsızlık bildirgesi üzerindeki** düşüncesi ile uyumludur. Bundan böyle Kosova olarak anılacaktır.

İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü görevlerini farklı şekillerde gerçekleştirir. Ekonomik analiz konusunda uzmanlığı geliştirmiştir. Sorumlu olduğu ticari sektörlerdeki düzenlemeleri yönetir. Belli faaliyetleri desteklemek için bir bütçesi vardır. Açık koordinasyon yöntemi yoluyla üye devletlerin işletme politikalarının devamlı olarak denetimini destekler.

Avrupa Eğitim Vakfı

Avrupa Eğitim Vakfı (ETF) Avrupa Birliği'nin dış ilişkiler politikası bağlamında eğitim, öğretim ve işgücü piyasası sistemlerinde yapılan reform yoluyla beşeri sermaye potansiyelini kullanmak için 31 ortak ülkeyi destekleyen uzmanlaşmış bir Avrupa Birliği ajansıdır. Avrupa Eğitim Vakfı'nın vizyonu paydaş ülkelerde mesleki eğitim ve öğretimi, özellikle rekabet gücü ve sosyal bütünlüğe odaklanarak hayat boyu öğrenme ve sürdürülebilir gelişme için itici bir güç haline getirmektir.

Avrupa Eğitim Vakfı'nın katma değeri beşeri sermaye gelişimi ve istihdam bağları konusunda uzmanlıktan içeren tarafsız, ticari olmayan ve benzersiz bilgi tabanından ileri gelmektedir. Bu da Avrupa Birliğinde beşeri sermaye gelişimi yaklaşımlarının yurt içinde üretilen çözümlerin geliştirilmesini destekleyen ortak ülkeler bağlamına adapte edilmesi konusunda uzmanlıktan oluşur.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) Orta Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar yapılan projeleri destekleyen uluslararası bir finans kuruluşudur. Öncelikle ihtiyaçları piyasa tarafından tamamen karşılanmayan özel sektör müşterilerine yatırım yapan banka açık ve demokratik piyasa ekonomilerine geçişi teşvik eder. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tüm faaliyetlerinde kurumsal yönetim ve sürdürülebilir gelişme konusunda en üst standartları izler. 63 ülke ve 2 hükümetler arası kurumun mülkiyetinde bulunan Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası hedeflerini desteklemek için devletler ile sivil toplum kuruluşu yetkilileri ve temsilcileriyle devamlı yakın bir politik diyalog içerisinde.

Banka 2011 yılında Batı ve Doğu Akdeniz bölgesini de kapsamına almak üzere yetki genişlemesi konusunda hissedarlarından gelen bir çağrıya yanıt vermiştir. Bu yanıt yeni gelişen Arap demokrasileri için uluslararası topluluğun desteğinin bir parçasıdır. Banka 2012 yılında genişlemeyi uygulamaya koyacak ve hissedarların onayına tabi olmak kaydıyla Batı ve Doğu Akdeniz bölgesinde yatırımlarını başlatacaktır.

Orta Avrupa Girişimi

Orta Avrupa Girişimi (CEI) Orta ve Doğu Avrupa'da politik, ekonomik ve kültürel düzeyde işbirliğini teşvik eden bölgesel bir işbirliği ve müzakere forumudur. 1989 yılında kurulan, Orta Avrupa Girişimi şu anda 18 üye devlete sahiptir. Başlangıcından bu yana girişimin temel hedefi Avrupa Birliğiyle etkileşim sürecinde geçiş ülkelerini desteklemek olmuştur.

İtalya 1992 yılında Banka'nın ekonomik ve sosyal dönüşüm sürecinde Orta ve Doğu Avrupa'da faaliyet gösterilen ülkelere yardımda bulunmak için Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nda bir Orta Avrupa Girişimi Fonu kurulması konusunda Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ile bir Anlaşma imzalamıştır. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası da Orta Avrupa Girişimi Fonu için Ofis tarafından yönetilen ve tek başına İtalyan hükümetinin 36.5 milyon AVRO toplam katkıda bulunduğu Fon esas olarak Teknik İşbirliği projelerinin belli unsurları için hibe şeklinde yardım sunmakta ve Orta Avrupa Girişimi Teknik Bilgi Değişim Programı çerçevesindeki projelere ortak finansman sağlamaktadır.

Önsöz

Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) Batı Balkanlar ve Türkiye'de yeni iş alanları oluşturma ve ekonomik büyüme açısından önemli bir unsurdur. Ancak, küresel finansal kriz ve daha sonra AVRO bölgesinde meydana gelen devlet borçları krizi banka kredilerini kısıtlayıp, tüketici talebi, yabancı doğrudan yatırım, para transferlerine ve uluslararası sermaye girişlerine zarar vererek KOBİ'lere büyük bir darbe vurmuştur. KOBİ'lerin gelişmesini desteklemek ve büyümeyi teşvik etmek amacıyla Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye verimliliği, beşeri sermayeyi ve şirket düzeyinde performansı arttırmak için geniş çaplı reformlara girişmektedir.

KOBİ Politika Endeksi: Batı Balkanlar ve Türkiye 2012: Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının Uygulanmasında Kaydedilen İlerleme yayını politika yapıcı organlara ulusal KOBİ politikalarını değerlendirmek için bir çerçeve sunmaktadır. Rapor politika tasarımı ve uygulanmasına ilişkin güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesine, deneyimler ve performansın karşılaştırılmasına, önceliklerin belirlenmesine ve Avrupa Küçük İşletmeler Yasası tarafından teşvik edilen politika prensiplerinin uygulanmasına yönelik yakınsama düzeyinin ölçülmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca bölgenin 2006 ve 2009 yılında yapılan benzer değerlendirmelere göre ilerleme seviyesini kıyaslamakta ve ilk kez Türkiye'yi de kapsamaktadır.

Raporda 2009 yılından bu yana bölgenin Avrupa Birliği KOBİ standartlarına yaklaştığı ve düzenleyici reform ve idari basitleştirme, şirket tescil prosedürlerinin düzenlenmesi ve firmaların finansmana erişim imkanlarının artırılması yoluyla genel iş ortamının geliştirilmesi konusunda daha fazla ilerleme kaydettiği belirtilmiştir. Ancak, bu politikaların teknolojinin daha çok yayılmasını, beşeri sermaye gelişimini, KOBİ destek hizmetlerinin sunulması, kadın girişimciliğinin arttırılmasını teşvik edecek ve KOBİ'lerin çevreye duyarlı büyüme fırsatlarından faydalanmasına olanak sağlayacak öze mekanizmalarla tamamlanması gerekir.

2006 yılından bu yana devlet kurumları ve özel sektörün yanında sivil toplu kuruluşları, eğitim tedarikçileri ve diğer paydaşlara odaklanan bu üçüncü değerlendirme süreci bölgede KOBİ gelişimini destekleyecek sürekli bir hareket gücü oluşturmuştur.

Bu yayın OECD, Avrupa Komisyonu, Avrupa Eğitim Vakfı ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankasının yanı sıra Avrupa Birliği üyelik sürecinde bulunan bölgenin Küçük İşletmeler Yasası ulusal koordinatörlerinin ortak çalışmasının sonucudur. KOBİ politikalarında bu yakın ve verimli işbirliği sürecinin Batı Balkanlar ve Türkiye'de büyüme, istihdam ve sosyal bütünlük yararına devam etmesini sabırsızlıkla bekliyoruz.

Carolyn Ervin
OECD, Mali İşler ve
İşletme Müdürlüğü
Direktörü

Didier Herbert,
Avrupa Komisyonu
İşletme Rekabet Gücü,
Sanayi ve Büyüme
Politikaları, İşletme ve
Sanayi Genel Müdürlüğü
Geçici Direktörü

Madlen Serban,
Avrupa Eğitim Vakfı
Direktörü

Erik Berglöf,
Avrupa İmar ve Kalkınma
Bankası Baş Ekonomisti
ve Başkan Özel
Danışmanı






Teşekkür

Bu rapor Avrupa Birliği üyeliğine aday sekiz ülke (Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye), OECD Güney Doğu Avrupa Yatırım Paketi, Avrupa Komisyonu İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü , Avrupa Eğitim Vakfı ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından yürütülen bir çalışmanın sonucudur.

Çalışma Antonio Fanelli, Anita Richter ve Jakob Fexer (OECD), Volker Genetzky (Avrupa Komisyonu, İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü), Anthony Gribben (Avrupa Eğitim Vakfı), Anita Taci ve Beatriz Perez Timermans (Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası) liderliğinde yürütülmüştür.

Raporun başlıca yazarları OECD'den Antonio Fanelli, Anita Richter, Jakob Fexer ve Sarah Perret; Avrupa Komisyonundan Volker Genetzky ve Wojciech Sopinski; Avrupa Eğitim Vakfından Anthony Gribben; Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan Anita Taci ve Beatriz Perez Timermans'dır. OECD'den Daniel Quadbeck, Gabriel Boc ve Tara Zivkovic, Avrupa Komisyonu'ndan Michela Lafranconi ve Outi Pala ile Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan Frederique Dahan, Ivor Istuk ve Peter Sanfey'nin de önemli katkıları olmuştur.

Rapor Ekaterina Travkina, Andrea-Rosalinda Hofer, Anthony O'Sullivan, Alan Paic, Milan Konopek, Gabriela Miranda, Daniel Quadbeck, Marina Cernov ve Jibran Punthakey (OECD), Baş Ekonomist Bürosu, finans kuruluşları ekibi, yasal geçiş ekibi, yerleşik bürolar, Charlotte Ruhe ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası Küçük İşletme Destek Program ekibi, Efka Heder (SEECEL) ve Avrupa Eğitim Vakfı ülke yöneticileri (Evelyn Viertel (Arnavutluk), Margareta Nikolovska (Bosna Hersek), Olena Bekh'in desteğiyle Simona Rinaldi (Hırvatistan), Eduarda Castel Branco (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti), Evgenia Petkova (Karadağ), Lida Kita (Kosova), Michael Aribaud (Sırbistan) ve Rosita Van Meel (Türkiye) tarafından gözden geçirilmiş ve bu kişilerden yararlanılmıştır.

Avrupa Birliği üyeliğine aday bölgede, aşağıda verilen Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörleri ve bunların ekipleri hükümetlerinin projenin her aşamasına katılımını koordine etmiştir: Tefta Demeti (Arnavutluk), Dragan Milovic (Bosna Hersek), Dragica Karaic (Hırvatistan), Granit Berisha (Kosova), Imerali Baftijari (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti), Marija Ilickovic (Karadağ), Katarina Obradovic-Jovanovic (Sırbistan), Tuna Sahin and Esra Atas (Türkiye). Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörleri özellikle devletlerin öz-değerlendirme yapması konusunda yol göstermiş ve farklı devlet kuruluşları ve diğer ulusal paydaşların katkılarını koordine etmiştir. Bağımsız değerlendirmeler yerel danışmanların desteğiyle yapılmıştır: Juela Haxhiymeri (Arnavutluk), Edin Jahic (Bosna Hersek), Slavica Singer (Hırvatistan), Luan Dalipi (Kosova), Igor Nikoloski (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti), Dragana Radevic (Karadağ), Mila du Pont (Sırbistan), Şirin Elçi (Türkiye).

İçindekiler

Kısaltmalar	15
Yönetici Özeti	19
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesine ait temel bulgular	25
Puanlar ve Metodoloji	37
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme süreci ve KOBİ sektörüne genel bakış	45

KISIM I

Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi

Bölüm 1. Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği	59
Giriş	60
Değerlendirme çerçevesi	60
Analiz	61
Yapılması Gerekenler	70
Notlar	72
Kaynakça	72
Bölüm 2. İflas ve KOBİ'lere İkinci bir Şans Tanınması	75
Giriş	76
Değerlendirme çerçevesi	77
Analiz	78
Yapılması Gerekenler	80
Kaynakça	81
Bölüm 3. KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve	83
Giriş	84
Değerlendirme çerçevesi	84
Analiz	85
Yapılması Gerekenler	89
Notlar	89
Bölüm 4. KOBİ'ler için Faaliyet ortamı	91
Giriş	92
Değerlendirme çerçevesi	92
Analiz	93
Yapılması Gerekenler	100

Bölüm 5. KOBİ'lere yönelik destek hizmetleri ve kamu alımları	103
Boyut 5a: KOBİ'ler ve yeni girişimlere yönelik destek hizmetleri	104
Giriş	104
Değerlendirme çerçevesi	104
Analiz	105
Yapılması Gerekenler	109
Boyut 5b: Kamu İhaleleri	110
Giriş	110
Değerlendirme çerçevesi	110
Analiz	111
Yapılması Gerekenler	112
Kaynakça	113
Bölüm 6. KOBİ'lerin finansmana erişimi	115
Giriş	116
Değerlendirme çerçevesi	117
Analiz	118
Yapılması Gerekenler	122
Notlar	123
Bölüm 7. Standartlar ve teknik düzenlemeler	125
Giriş	126
Değerlendirme çerçevesi	126
Analiz	127
Yapılması Gerekenler	130
Bölüm 8. İşletme becerileri ve inovasyon	131
Boyut 8a: İşletme becerileri	132
Giriş	132
Değerlendirme çerçevesi	132
Analiz	132
Yapılması Gerekenler	136
Boyut 8b: KOBİ'ler yönelik inovasyon politikası	137
Giriş	137
Değerlendirme çerçevesi	138
Analiz	138
Yapılması Gerekenler	142
Notlar	143
Kaynakça	143
Bölüm 9. Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler	145
Giriş	146
Değerlendirme çerçevesi	146
Analiz	147
Yapılması Gerekenler	149
Bölüm 10. KOBİ'lerin Uluslararasılaşması	151
Giriş	152
Değerlendirme çerçevesi	153
Analiz	153
Yapılması Gerekenler	154

KISIM II

Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan bölge ekonomileri profili

Bölüm 11. SBA profili: Arnavutluk	159
Genel bakış	160
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	161
Yapılması Gerekenler	167
Notlar	169
Kaynakça	169
Bölüm 12. SBA profili: Bosna Hersek	171
Genel bakış	172
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	173
Yapılması Gerekenler	180
Notlar	182
Kaynakça	182
Bölüm 13. SBA profili: Hırvatistan	183
Genel bakış	184
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	185
Yapılması Gerekenler	192
Kaynakça	193
Notlar	193
Bölüm 14. SBA profili: Kosova	195
Genel bakış	196
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	196
Yapılması Gerekenler	203
Kaynakça	204
Bölüm 15. SBA profili: Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti	205
Genel bakış	206
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	207
Yapılması Gerekenler	213
Kaynakça	215
Bölüm 16. SBA profili: Karadağ	217
Genel bakış	218
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	218
Yapılması Gerekenler	225
Kaynakça	227
Bölüm 17. SBA profili: Sırbistan	229
Genel bakış	230
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	231
Yapılması Gerekenler	238
Kaynakça	240

Bölüm 18. SBA profili: Türkiye	241
Genel bakış	242
Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları	243
Yapılması Gerekenler	251
Notlar	253
Kaynakça	253
<i>Ek A.</i> OECD şirket araştırması	255
<i>Ek B.</i> Ulusal SBA değerlendirmesine genel bakış	259
<i>Ek C.</i> Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirme çerçevesi	263
<i>Ek D.</i> SBA koordinatörleri listesi	291

Tablolar

0.1. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 1 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	26
0.2. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 2 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	27
0.3. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 3 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	28
0.4. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 4 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	29
0.5. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 5a Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	30
0.6. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 5b Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	31
0.7. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 6 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	31
0.8. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 7 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	32
0.9. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 8a Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	33
0.10. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 8b Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	34
0.11. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 9 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	34
0.12. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 10 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması	35
0.13. Küçük İşletmeler Yasası puanları	37
0.14. SBA prensipleri, politika boyutları ve alt-boyutları	41
0.15. Bir gösterge örneği	42
0.16. KOBİ Politika Endeksinin güçlü ve kısıtlı yönleri	49
0.17. SBA değerlendirme kılavuzunun Avrupa Birliği Sözleşmesiyle Karşılaştırılması	50
0.18. Yapısal ve makroekonomik göstergeler	51
0.19. KOBİ Sektörüne ait İstatistikler	54

1.1 Alt-boyut puanları: Girişimcilik eğitime yönelik politika çerçevesi.....	67
1.2 Alt-boyutu puanları: Kadın girişimciliği	69
2.1 Alt-boyutu puanları: İflas prosedürleri	79
2.2 Alt-boyutu puanları: İkinci bir şans tanınması.....	80
3.1. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgede KOBİ sınıflandırması.....	85
3.2. Alt-boyutuna ait puanlar: Kurumsal çerçeve.....	87
3.3. Alt-boyutuna ait puanlar: Mevzuat reformu ve düzenleyici etki analizi	88
3.4. Alt Boyutuna ait Puanlar: Kamu-özel sektör istişareleri	88
4.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 4 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi	94
4.2. 4.1 ve 4.2 Alt-boyutlarına ait puanlar: Şirket tescil belgelerinin çıkarılması ve Şirket kimlik numaraları.....	95
4.3. 4.3 ve 4.4 Alt-boyutlarına ait puanlar: Tüm tescil sürecinin tamamlanması ve tescil sürecinin basitleştirilmesine yönelik araçlar.....	97
4.4. 4.5 alt-boyutuna ait puanlar: Esnaf tescili.....	97
4.5. 4.6 alt-boyutuna ait puanlar: e-devlet hizmetleri.....	98
4.6. 100 kişiye düşen internet ve geniş bant yaygınlığı.....	99
4.7. 4.7 alt-boyutuna ait puanlar: E-devlet altyapısı.....	100
5.1. 5a.1 alt-boyutuna ait puanlar: KOBİ destek hizmetleri.....	106
5.2. 5a.2 alt-boyutuna ait puanlar: KOBİ'ler için bilgi hizmetleri.....	107
5.3. 5a.3 alt-boyutuna ait puanlar: Yeni girişimler için destek.....	109
5.4. 5b boyutuna ait puanlar: Kamu alımları.....	112
6.1. Bankacılık sektörü göstergeleri.....	117
6.2. 6.1 alt-boyutuna ait puanlar: Dış finansman kaynakları.....	120
6.3. 6.2 alt-boyutuna ait puanlar: Yasal ve düzenleyici çerçeve.....	121
7.1. Boyut 7'ye ait puanlar: Standardizasyon ve teknik düzenleme.....	130
8.1. 8a.1 alt boyutuna ait puanlar: Eğitim ihtiyaçları analizi.....	134
8.2. 8a.2 alt boyutuna ait puanlar: Eğitime ve kalite güvencesine erişim.....	135
8.3. 8a.3 alt boyutuna ait puanlar: Yeni girişimler ve büyüyen işletmelere yönelik eğitim	136
8.4. 8b.1 alt boyutuna ait puanlar: Politika koordinasyonu ve stratejik yaklaşım.....	139
8.5. 8b.2 alt boyutuna ait puanlar: KOBİ'ler için inovasyon destek önlemleri.....	140
8.6. 8b.3 alt boyutuna ait puanlar: KOBİ'lere yönelik finansal inovasyon destek önlemleri.....	141
8.7. 8b.4 alt boyutuna ait puanlar: Fikri mülkiyet haklarının korunması.....	142
9.1. 9 numaralı Boyuta ait puanlar: Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler.....	149
10.1. Boyut 10'a ait puanlar: KOBİ'lerin uluslararasılaşması.....	154
11.1. İşletme ölçeğine göre işletmeler, çalışanlar, ciro ve yatırımlar.....	161
11.2. Arnavutluk için temel makroekonomik göstergeler.....	161
12.1. Bosna Hersek'te KOBİ'ler.....	172
12.2. Bosna Hersek için temel makroekonomik göstergeler.....	173
13.1. Hırvatistan'da KOBİ'ler	184
13.2. Hırvatistan için temel makroekonomik göstergeler.....	185
14.1. Kosova için temel makroekonomik göstergeler.....	196
15.1. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti için temel makroekonomik göstergeler	206
16.1. Karadağ için temel makroekonomik göstergeler.....	218

17.1. Sırbistan için temel makroekonomik göstergeler.....	231
18.1. Türkiye için temel makroekonomik göstergeler.....	243
A.1 Örnek gruplama ve ana özellikler.....	255
A2. En çok ihtiyaç duyulan politikaların algılanan devlet performansı ve bunlar için teklif edilen iyileştirmeler.....	257
B1. Batı Balkanlarda değerlendirilen belediyeler.....	260
I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması.....	264
II. İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans tanınmasının sağlanması.....	271
III. “Önce Küçük Olanı Düşün” ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi.....	272
IV. Kamu kurum ve kuruluşlarının KOBİ’lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi.....	275
V. Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması.....	278
VI. KOBİ’lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi.....	280
VII. KOBİ’lerin Tek Pazar’ın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması.....	283
VIII. KOBİ’lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi.....	284
IX. KOBİ’lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması.....	288
X. KOBİ’lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi... ..	289
Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörleri listesi	291

Şekiller

0.1. Avrupa Birliği katılım öncesi bölgesine ilişkin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası sonuçları	25
0.2. Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasasına dayanan değerlendirme çerçevesi.....	42
1.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 1 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi... ..	61
1.2. Prensip 1’e ait genel puanlar: Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği	71
2.1. Avrupa Birliğinde kuruluşun itibaren 5 yıl hayatta kalma oranları.....	76
2.2. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 2 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi	77
2.3. Prensip 2’ye ait genel puanlar: İflas ve ikinci bir şans tanınması	80
3.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 3 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi	85
3.2. Prensip 3’e ait toplam puanlar: KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve	89
4.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 4 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi... ..	93
4.2. Prensip 4’e ait toplam puanlar: KOBİ’ler için Faaliyet ortamı.....	101
5.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 5a Boyutu için değerlendirme çerçevesi.....	104
5.2. 5a Boyutuna ait toplam puanlar: KOBİ’ler ve yeni girişimciler için destek hizmetleri	110
5.3. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 5b Boyutu için değerlendirme çerçevesi.....	111
5.4. 5b Boyutuna ait toplam puanlar: Kamu alımları	113
6.1. Özel sektöre verilen yurtiçi kredide görülen büyüme.....	116
6.2. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 6 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi....	118
6.3. Prensip 6’ya ait toplam puanlar: KOBİ’lerin finansmana erişimi	122
7.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 7 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi	127
7.2. Prensip 7’ye ait toplam puanlar: Standardizasyon ve teknik düzenleme	130
8.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 8a Boyutu için değerlendirme çerçevesi	137
8.3. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 8b Boyutu için değerlendirme çerçevesi.....	138
8.4. 8b Boyutuna ait toplam puanlar: KOBİ’ler için inovasyon politikası	143

9.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 9 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi.....	146
9.2. Prensip 9'a ait toplam puanlar: Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler	150
10.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 10 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi.....	152
10.2. Prensip 10'a ait toplam puanlar.....	155
11.1. Arnavutluk için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları	168
12.1. Bosna Hersek için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları.....	181
13.1. Hırvatistan için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları.....	193
14.1. Kosova için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları.....	204
15.1. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları	214
16.1. Karadağ için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları.....	226
17.1. Sırbistan için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları.....	240
18.1. Türkiye için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları.....	253
A1. En önemli iş ortamı koşulları	256
A2. En çok ihtiyaç duyulan devlet politikaları	256

Kisaltmalar

AB (EU)	Avrupa Birliği
AEFI	İhracat Sigortası ve Finansmanı Kuruluşu (Sırbistan)
AIDA	Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı
APPRM	Girişimciliği Özendirme Ajansı (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti)
AR-GE	Araştırma ve geliştirme
ASO	Ankara Sanayi Odası (Türkiye)
ATO	Ankara Ticaret Odası (Türkiye)
ALB	Arnavutluk
ARTI	Araştırma, Teknoloji ve İnovasyon Kuruluşu (Arnavutluk)
BAC	İş Danışma Kurulu (Arnavutluk)
BAN	İş Melekleri Ağı
BEEPS IV	İş Ortamı ve İşletme Performans Anketi
BICRO	Hırvatistan İş ve İnovasyon Merkezi
BIH	Bosna Hersek
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojisi
CAB	Uygunluk Değerlendirme Kuruluşu
CBK	Kosova Merkez Bankası
CCI	Sanayi ve Ticaret Odası
CEDEFOP	Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi
CEFTA	Orta Avrupa Serbest Ticaret Sözleşmesi
CEN	Avrupa Standardizasyon Komitesi
CENELEC	Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi
CFT	Dış Ticaret Odası (Bosna Hersek)
CPI	Uluslararası Yolsuzluk Algılama Endeksi
CRRU	Kapsamlı Düzenleyici Gözden Geçirme Birimi (Sırbistan)
DCA	Kalkınma Kredisi İdaresi (Kosova)
DELNI	İstihdam ve Eğitim Bakanlığı (Kuzey İrlanda)
EA	Avrupa Akreditasyon Birliği
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EC	Avrupa Komisyonu
ECF	Ekonomik İşbirliği Fonları (Hırvatistan)
ECM	Gelişmekte Olan Şirketler Piyasası (Türkiye)
EEN	Avrupa İşletmeler Ağı
EIICM	Karadağ Avrupa Bilgilendirme ve İnovasyon Merkezi
EL	Girişimcilik Eğitimi
EMAS	Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı
EMS	Çevre Yönetim Sistemleri
ENER	Ulusal Elektronik Yönetmelik Kayıt Sistemi (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti)
EPPC	Elektronik Kamu İhale İlanları (Hırvatistan)

ESC	Ekonomik ve Sosyal Konsey (Bosna Hersek)
ETSI	Avrupa Telekom Standartları Enstitüsü
ETF	Avrupa Eğitim Vakfı
EURAMET	Avrupa Ulusal Metroloji Enstitüleri Birliği
E4E	Girişimciliğe yönelik Eğitim (Hırvatistan)
FINA	Hırvatistan Finans Kuruluşu
FBiH	Bosna Hersek Federasyonu
FDI	Doğrudan Yabancı Yatırım
FINA	Finansal Kuruluş (Hırvatistan)
GDA	Güney-doğu Avrupa
GDACEL	Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitimi Merkezi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GIZ	Alman Uluslararası İşbirliği Derneği
GSMH	Gayrisafi Milli Hasıla
HAMAG	Hırvatistan KOBİ Ajansı
HITRO	Ulusal e-devlet Ajansı (Hırvatistan)
HRK	Hırvatistan Kunası
HRV	Hırvatistan
IARM	Makedonya Cumhuriyeti Akreditasyon Enstitüsü
ICRO	Hırvatistan Araştırma ve Geliştirme Programı
IDEAS	Yatırım Arttırma ve İhracatı Geliştirme Desteği (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti)
IDF	Karadağ Yatırım ve Kalkınma Fonu
IFC	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	Uluslararası İş Örgütü
IOSCO	Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü
IPO	İlk halka arz
IPR	Fikri mülkiyet hakları
IPAK	Yatırım Teşvik Ajansı (Kosova)
İŞBAP	Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağları ve Platformları Kurma Girişimi Projeleri (Türkiye)
ISCED	Uluslararası Eğitim Standardizasyon Sınıflandırması
ISRM	Makedonya Cumhuriyeti Standardizasyon Enstitüsü
KCIS	Kosova Kredi Bilgilendirme Hizmeti
KGF	Kredi Garanti Fonu (Türkiye)
KKB	Kredi Kayıt Bürosu (Türkiye)
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOS	Kosova
KOSGEB	Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (Türkiye)
LDCA	Yerel Kalkınma Kapasitesi Değerlendirmesi
LEED	Yerel Ekonomi ve İstihdam Geliştirme
M&E	İzleme ve değerlendirme
MAC	Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti
MBPR	Makedonya Kalkınma Teşvik Bankası
ME	Girişimcilik ve Sanatkarlık Bakanlığı (Hırvatistan)
MEÖ	Mesleki eğitim ve öğretim
MEKSA	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (Türkiye)
MELE	Ekonomi, Çalışma ve Girişimcilik Bakanlığı (Hırvatistan)

MEÖ	Mesleki Eğitim ve Öğretim
MERSIS	Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (Türkiye)
METE	Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı (Arnavutluk)
MFI	Mikrofinans kuruluşu
MIX	Mikrofinans Bilgi Alışverişi
MLA	Avrupa Çok Taraflı Akreditasyon Sözleşmesi
MNE	Karadağ
MoE	Ekonomi Bakanlığı (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Türkiye)
MoERD	Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı (Sırbistan)
MoFTER	Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığı (Bosna Hersek)
MoSIT	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (Türkiye)
NARD	Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı (Sırbistan)
NBS	Sırbistan Ulusal Bankası
NPL	Sorunlu krediler
OIB	Tek kişisel kimlik numarası (Hırvatistan)
ORRIA	Düzenleyici Reform ve Etki Değerlendirmesi Dairesi (Sırbistan)
OSS	Tek durak noktası
PARE	Ekonomide Reformları Geliştirme Ortaklığı (Bosna Hersek)
PE	Özkaynak
PPC	Kamu-özel sektör işiřaresi
PPP	Kamu-özel sektör ortaklıkları
RARS	KOBİ Geliştirme Cumhuriyet Ajansı (Bosna Hersek)
RCI	Bölgesel Rekabet Girişimi
RIA	Düzenleyici Etki Analizi
RS	Sırp Cumhuriyeti
SAA	İstikrar ve İşbirliği Anlaşmaları
SBA	Avrupa Küçük İşletmeler Yasası
SBRA	Sırbistan İş Sicil Memurluğu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SEMED	Güney ve Doğru Akdeniz Bölgesi
SHE-ERA	Kosova Kadın Girişimciliği Birliği
SIEPA	Sırbistan Yatırım ve İhracatı Özendirme Ajansı
SIPO	Devlet Fikri Mülkiyet Kurumu (Hırvatistan)
SPK	Sermaye Piyasaları Kurulu (Türkiye)
SMESA	KOBİ Destek Ajansı (Kosova)
SPS	Sağlık ve Bitki Sağlığı Standartları
SRB	Sırbistan
TC	Teknik işbirliği
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TNA	Eğitim İhtiyaçları Analizi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYOV	Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TUR	Türkiye
TURKONFED	Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
TİE	Türkiye İstatistik Enstitüsü
TUSKON	Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNEVOC	Birleşmiş Milletler Mesleki Eğitim ve Öğretim Merkezi
USAID	Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumunun
VAT	Katma değer vergisi
VC	Risk sermayesi
WB	Dünya Bankası
BÖLGE	Batı Balkanlar ve Türkiye
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WTO	Dünya Ticaret Örgütü
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (Türkiye)
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu (Türkiye)
y-y	Yıldan yıla

Yönetici Özeti

Bu rapor Avrupa Komisyonu, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Eğitim Vakfı (ETF) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye olmak üzere üyeliğe aday sekiz ülke ekonomisinde KOBİ politikalarının Avrupa Birliği'ndeki iyi uygulamalara (Avrupa Küçük İşletmeler Yasasında tanımlandığı gibi) doğru yakınsama düzeyini değerlendirmek amacıyla birlikte hazırlanmıştır. Raporda Batı Balkanlar ve Türkiye'deki KOBİ politikalarında görülen ilerlemenin kıyaslanması ve izlenmesine ek olarak politika yapıcı organlara Avrupa Birliği politika standartlarına doğru ilerlemelerini ve yakınsamayı hızlandırmalarını sağlayacak somut öneriler sunulmaktadır.

Bu değerlendirme 2011 yılında yapılmış olup, 2009 yılından 2001 yılına kadar meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır. KOBİ politikasının politika yapıcı organların giderek daha çok ilgisini çekmeye başladığı bir zamanda yapılmıştır. KOBİ'ler bu ekonomilerdeki toplam katma değer en yüksek payını teşkil ederken, özel sektördeki toplam istihdama katkıları da %61 ila %81 arasında değişmektedir. Küresel kriz uzun süredir devam eden ekonomik büyüme sürecini aniden sona erdirerek bölgeyi vurduğunda birçok devlet banka kredisi kısıtlamalarının ve iç ve dış talepte meydana gelen düşüşün üstesinden gelmelerine yardımcı olmak için özel olarak KOBİ'leri hedefleyen önlemler ortaya atmıştır. Bütçe kısıtlamalarındaki artışa rağmen, bu eğilim iyileştirme aşamasında da devam etmiştir, bu da devletlerin giderek KOBİ sektörünü büyümenin itici gücü olarak algıladığının altını çizmektedir.

Bu çalışma 2007 ve 2009 yıllarında yapılan iki eski değerlendirmeyi izler. Bu eski değerlendirmelerle büyük ölçüde kıyaslanabilir olsa da, 2012 baskısında birkaç önemli değişiklik uygulanmıştır. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası raporun değerlendirme çerçevesi olarak Avrupa Küçük İşletmeler Tüzüğü'nün yerini almıştır. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın kapsamı daha geniş olup kadın girişimciliği, iflas prosedürleri, kamu alımları ve çevreye duyarlı büyüme gibi yeni politika alanlarını da içine almaktadır. Raporda ayrıca ilk kez Türkiye'nin de değerlendirmeye alındığına böylece Avrupa Birliği'ne üyelik sürecindeki dokuz ülke ekonomisinden sekizinin kapsandığına işaret edilmektedir.* Dolayısıyla sadece Batı Balkanlar için sadece önceki değerlendirmelerle karşılaştırmalar yapılması mümkündür.

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesine zemin oluşturan politika yaklaşımı KOBİ politikasının yatay politikalar ve hedeflenmiş politikaların bir karmasından oluşur. Yatay politikalar, finansmana erişim için düzenleme çerçevesinde yapılan düzenleyici basitleştirme ve iyileştirmeler gibi tüm işletmelere yönelik faaliyet ortamını iyileştirmeyi hedefleyen politikalar olarak tanımlanır. Hedeflenmiş önlemler ise işletme popülasyonunun yenilikçi işletmeler, yeni girişimler veya ihracat odaklı işletmeler gibi belli kesimlerini hedef alır. Devlet girişimi ile öncelik olarak genel faaliyet ortamının iyileştirilmesine odaklanılmalı, esas olarak koordinasyon ve piyasa başarısızlıklarına yönelik hedeflenmiş önlemler ortaya atılmalıdır. Raporda her iki politika bileşeninin de dikkate alındığı bir grup ortak göstergeye dayanarak devlet KOBİ politikasının performansı değerlendirilmiştir.

*İzlanda bu çerçevede değerlendirilmez.

Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi ile ilgili ulaşılan temel sonuçlar

Batı Balkan ekonomileri 2009 yılında yapılan değerlendirmeden bu yana Avrupa Birliği KOBİ politika uygulamaları ve standartlarına daha çok yakınsamıştır

Rapor bütün olarak son üç yılda bu ekonomilerin Avrupa Birliği KOBİ politika uygulamaları ve standartlarına daha çok yakınsadığını göstermektedir. Batı Balkan ekonomileri KOBİ politikası kurumsal çerçevesi, düzenleyici reform ve idari sadeleştirme, şirket tescili, girişimcilik eğitimi ve iş kurma işlemlerinin yanı sıra finansmana erişime yönelik yasal ve düzenleyici çerçeve gibi farklı alanlarda orta derecede bir ilerleme kaydetmiştir. Beceri geliştirme ve ihracatı özendirme konusunda ise belirgin bir ilerleme kaydetmişlerdir. Öte yandan, ortalama olarak bakılırsa, KOBİ destek hizmetlerini sunma konusundaki performanslarında küçük bir bozulma görülürken, kadın girişimciliği yeni bir politika konusunu temsil etmektedir.

Yakınsama hızı düşmüş ve bölgede ilerleme istikrarsız hale gelmiştir

Rapor aynı zamanda krizin devletlerin dikkatini yapısal reformdan kısa vadeli destek önlemlerine çekmesi nedeniyle Avrupa Birliği KOBİ politikasına yönelik yakınsama hızının düştüğünü de ortaya koymaktadır. Bölgede ilerleme istikrarsız hale gelmiştir ki bu da genel olarak Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde ekonomik kalkınma ve gelişmenin farklı seviyelerde olduğunu gösterir. İlerleme oranlarının farklılık göstermesi de kamu kurumlarının KOBİ sektörüne yönelik politikaları tutarlı ve koordineli bir şekilde detaylandırma ve etkili bir şekilde uygulama konusunda gösterdiği kapasitenin istikrarsız olmasından kaynaklanmaktadır.

Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye başı çekiyor...

Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye birçok boyutta bölge ortalamasının üzerinde puanlandırılarak Avrupa Birliği KOBİ politika uygulamaları ve standartlarına politika yakınsaması konusunda ileri bir derecede nitelendirilmektedir. Bu durum Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde kaydettikleri yüksek gelişim ve ilerleme seviyeleriyle tutarlılık göstermektedir.

Hırvatistan, önceki iki değerlendirmede de en iyi performansı göstermiş olup politika yakınsaması konusunda ve kadın girişimciliğinde üyelik adayları grubu arasında en üst seviyede yer almaktadır. Ancak, son değerlendirmeden itibaren görülen ilerleme Avrupa Birliği mevzuatı kapsamında yer alan politika alanlarında elde ettiği en yüksek puanlarla en iyi ihtimalle artmıştır.

Sırbistan birçok durumda artan düzeyde olsa da birçok politika boyutu açısından iyi bir ilerleme göstermiştir. Yüksek seviyede bir bölgeselleşme eğilimi göstererek KOBİ politikasında önemli bir yeniden yapılanma üstlenmiştir. Temel KOBİ politika araçlarını yeniden tasarlama işiyle ilgilenmiştir – örneğin Kalkınma Fonu ve Garanti Fonunun birleştirilmesi ve inovasyon önlemlerinin uygulanmasında ilerleme kaydetmiştir. Ayrıca, girişimcilik eğitimi konusunda da iyi bir ortaklık ve strateji geliştirmiştir.

Türkiye, ilk kez değerlendirmeye alınmış olup; Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın tüm temel politika boyutlarını kapsayan, iyi yapılandırılmış birçok kurum tarafından desteklenen, sağlam ve iyi yapılandırılmış bir KOBİ politikası geliştirme konusunda başarıya ulaşmıştır. Türkiye insan kaynaklarını, inovasyonu, finansmana erişimi, ihracat teşvikini, bilgiye erişimi ve ticari hizmetleri destekleyen önlemlerin ve hedeflenen politikaların uygulanmasında diğerlerine göre güçlü bir performans kaydetmiştir. Ancak, iş çevresi reformlarının hızının yavaşlaması ve küçük işletmeler üzerindeki düzenleme yükünün ağırlığının nispeten devam etmesi nedeniyle daha geniş çaplı işletme çalışma ortamının geliştirilmesini hedefleyen yatay politikalar konusunda daha zayıf bir performans göstermiştir.

... Arnavutluk'un ardından, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ...

Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ genel olarak politika yakınsaması konusunda iyi bir seviyeye ulaşmış ancak KOBİ politikaların uygulanması farklı politika boyutları arasında istikrarsızlık göstermiştir. Her üç ekonomi de özellikle şirket tescili, düzenleyici reform ve finansmana erişim alanlarında yatay politikaların uygulanması konusunda iyi bir performans göstermektedir. Ancak, halen gelişimin ilk aşamalarında yer alan KOBİ'lere yönelik hedeflenmiş politikalar ve inovasyon-destek önlemlerinin uygulanması konusundaki açık devam etmektedir.

Arnavutluk tek durak noktası, tek bir sicil numarası kullanımı ve online tescilin uygulamaya konması gibi gelişmiş bir ticaret tescil sistemini devreye sokmuştur. Ayrıca ruhsat ve izin çıkarma işlemleri için tek durak noktası sistemini kurarak girişimcilik eğitimi ve işletme becerilerinin yanı sıra düzenleyici reform uygulaması gibi alanlarda da ilerleme kaydetmiştir. Ancak, AlbInvest dağıtılıp yerini KOBİ destek faaliyetlerini yeniden organize etme sürecinde olan Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı (AIDA) aldığı için KOBİ destek hizmetlerinin kullanılabilirliği sınırlı kalmaktadır.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti gelişmiş uluslararası uygulamalar ile aynı yönde şirket tescili ve iş kurma sürecinde iyileşme sağlamıştır. Ayrıca, e-devlet hizmetlerinin kapsamını genişletmiş ve yeni mevzuat üzerinde düzenleyici etki analizini ortaya koymuştur. Ancak, KOBİ'lere bilgi ve destek hizmetlerinin sunulması kısmen sınırlı kalmış ve esas olarak işsizler tarafından kurulan yeni işletmeleri hedef almıştır. Devlet politika koordinasyonu ve ortaklığının iyi geliştiği girişimcilik eğitimi konusunda iyi bir ilerleme kaydetmiş olsa da inovasyon desteği gelişiminin ilk aşamalarında kalmıştır.

Karadağ şirket tescili, iş kurma süreci ve düzenleyici reform konusunda performansını aşamalı olarak arttırmıştır. Ancak, ortalama olarak bakılırsa politika uygulama düzeyi Arnavutluk ve Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nden daha düşüktür. Karadağ halen inovasyon ve KOBİ destek hizmetleri alanında politika boşlukları yaşarken, 2009 değerlendirmesinde girişimcilik eğitimi konusunda kaydedilen iyi ilerleme seviyesi o zamandan bu yana düşüş göstermiştir.

... Ancak Bosna Hersek ve Kosova hala bölgenin diğer ekonomilerini geriden takip ediyor.

Bosna Hersek ve Kosova politika boyutlarının çoğunda bölge ortalamasının altında bir performans sergilemiş olup, bu durum politika yakınsama seviyesinin kısıtlı olduğunu ve politika uygulamasında görülen önemli açıkların devam ettiğini gösterir. Bununla birlikte, her iki ekonomi de 2009 yılı raporundan bu yana girişimcilik eğitimi ve işletme becerileri politika boyutlarında bir miktar ilerleme kaydetmiştir.

Bosna Hersek'te Bosna Hersek Federasyonu ile Sırp Cumhuriyeti arasında uzlaşmanın (konsensüs) olmaması devlet düzeyinde tutarlı bir KOBİ politika çerçevesi ve etkili koordinasyon geliştirilmesini ve politikaların işletme düzeyinde uyumlu hale getirilmesini hala engellemektedir. KOBİ Gelişim Stratejisi tamamlanmış olsa da, henüz devlet düzeyinde onaylanmamış ve KOBİ politikasında tüm kilit aktörleri bir araya getiren resmi olarak kurulmuş KOBİ danışma komitesi hala tam anlamıyla faaliyet göstermeye başlamamıştır. Tutarlı bir politika çerçevesinin olmayışı pozitif politika deneyimlerinin kuluçka merkezleri, kümeler ve inovasyon-destek programları gibi unsurlarla yerel düzeyden devlet düzeyine aktarılamadığı anlamına gelir. Yeni hükümet döneminde çapraz işletme stratejisi geliştirme ve strateji onaylama süreciyle birlikte girişimcilik eğitimi konusunda umut vaat eden gelişmeler olmuştur. Daha genel bir ifadeyle, rapor Bosna Hersek ve Avrupa Birliği üye adayı diğer ekonomiler arasındaki açıklığın son değerlendirmeden bu yana genişlediğini göstermektedir.

Kosova yeni bir KOBİ geliştirme stratejisinin onaylanmasıyla KOBİ desteğine yönelik politika çerçevesini tamamlama konusunda ilerleme kaydetmiştir. İşletme tescili ve iş kurma süreci daha etkilidir ve oldukça başarılı bir kamu-özel sektör iştişare sistemi uygulamaya konmuştur. Ancak ve büyük ölçüde hibe yardımına bağlı olarak diğer alanların çoğunda politika geliştirme seviyesi hala düşüktür. Girişimcilik eğitimi alanında kazanılan ve 2009 değerlendirmesinde belirtilen hız, becerilerin teşvik edilmesine yönelik eğitim ve kalite güvencesi artmış olmasına rağmen, kesilmiştir.

Rapor iki bölüm halinde yapılandırılmıştır. Kısım I'de katılımcı ekonomilerde Küçük İşletmeler Yasasının on farklı boyutunda KOBİ politikasının seviyesi ve kalitesi karşılaştırılmıştır. Kısım II ise, bu sekiz ekonominin her birine ait Küçük İşletmeler Yasasının uygulanmasında kaydedilen ilerlemenin değerlendirildiği ve çok sayıda ekonomiye özgü politika önceliklerinin belirlendiği incelemelerden oluşmuştur. Öncelikli olarak temel bulgular ve puanlara ait bir özet ile KOBİ Politika Endeksi 2012'nin metodolojisi verilmektedir.

Yapılması Gerekenler

Orta vadede Batı Balkan bölgesinin zorlayıcı ekonomik koşullarla karşılaşmaya devam etmesi beklenirken, Türkiye'nin de hızlanmış ekonomik gelişme yaşadığı son dönemden itibaren kendini bir yumuşak inişe hazırlaması gerekmektedir. Ekonomiyi desteklemeye yönelik kısa vadeli değerlendirmelerin dikkati daha yapısal reformların izlenmesinden başka yönlere çekme ve Avrupa Birliği politikası yakınsama sürecini yavaşlatma riski vardır. Batı Balkan ekonomilerinde özellikle Hırvatistan, Sırbistan ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti gibi ekonomilerde işletme ortamının gelişmesi yolunda ilerleme kaydedilirken, idari engelleri azaltmak, becerileri arttırmak, kayıt dışı işletmelerden kaynaklanan haksız rekabeti önlemek, finansmana erişim için düzenleme ve yasama çerçevesini geliştirmek ve KOBİ'lerin ihtiyaçları konusunda devlet yönetiminin duyarlılığını Geniş çaplı KOBİ destek önlemlerinin etkinliğine, tüm işletmelerin performansını etkileyen ağır idari yükün ve yetersiz kamu yönetiminin zarar verme riski söz konusudur.

KOBİ politikası kurumları oluşturma ve bir grup hedeflenmiş önlem uygulamaya koyma konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiş olan bu ekonomiler (Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye) izleme ve etki değerlendirme kapasitelerini de geliştirmelidir. KOBİ sektörünü desteklemek için giderek artan miktarda kaynak aktarıldığı için, bu kaynakların uygun şekilde paylaşılması ve hedeflere ulaşılması önemlidir.

İkinci gruba ait ekonomiler (Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ) özellikle KOBİ'lere destek sağlayan ihracatı özendirme ve inovasyon ajansları gibi KOBİ kalkınma ajanslarını ve diğer devlet kuruluşlarını güçlendirerek kurumlarını oluşturmaya ve uygulama kapasitesini arttırmaya devam etmelidir. Kıt kaynakların uygun bir şekilde paylaşılması ve harcanmasını sağlamanın en iyi yolu budur.

Bosna Hersek ve Kosova'dan oluşan son grup ise her şeyden önce KOBİ politikası stratejik yönlerini netleştirmelidir. Kosova ilk KOBİ geliştirme stratejisini onaylayarak zaten önemli bir adım atmış olup şu anda uygulamanın ilk aşamasındadır. Bosna Hersek hala nihai onaylama aşamasındadır ve KOBİ politikasının yönü konusunda devlet ve işletme düzeyinde tüm paydaşlar arasında hala bir fikir birliğine ulaşamamıştır. Devlet faaliyetleri girişimcilik ve girişimciliğin özendirilmesini destekleme konusunda hala önemli bir rol oynayan hibe topluluğu da dahil olmak üzere kurumsal yapılanma ve politika koordinasyonuna odaklanmalıdır. Her iki ekonomide de işletme ortamı hala sıkıntılıdır. KOBİ politikasını planlama konusunda karar verme aşamasına gelindiğinde, devletler ilk olarak tüm işletmeler için iş koşullarının geliştirilmesini en üst düzeye çıkararak programlar üzerinde durmalıdır. Kapasite kısıtlamaları ve finansal kısıtlamaları dikkate alarak daha çok hedeflenmiş önlemin uygulamaya konmasına yönelik koşulları dikkatli bir şekilde değerlendirmelidirler.

Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesine ait temel bulgular

Aşağıdaki bölümde Küçük İşletmeler Yasası (SBA) temel bulgularının bölgesel düzeyde on farklı boyutta genel açıklaması verilmiştir. Bölüm I detaylı bir analiz ve alt-boyutlara göre çapraz bir sınır ötesi karşılaştırma verirken, Kısım II'de Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomilerin her birinin profili çıkarılmıştır.

Şekil 0.1. Avrupa Birliği katılım öncesi bölgesine ilişkin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası sonuçları



Notlar: Tüm politika boyutları KOBİ odak noktasına göre ilgili göstergelere dayanarak ölçülmüştür. Elde edilen puanlar her bir boyut kapsamında KOBİ politikası geliştirilmesi ile ilgili ağırlıklı göstergelere dayanarak hesaplanmıştır (bkz Ek C). Göstergeler 1 en zayıf, 5 en güçlü olmak üzere beş farklı politika reformu seviyesi çerçevesinde yapılandırılmıştır. Her bir gösterge için politika geliştirme yolu genel anlamda aşağıdaki gibi yapılandırılır: Seviye 1: Söz konusu alanı kapsayacak mevcut herhangi bir çerçeve (kanun, kurum, proje, girişim gibi) yok; Seviye 2: taslak veya pilot çerçeve var ve söz konusu alana yönelik devlet faaliyetleri olacağına dair bazı işaretler var; Seviye 3: bu özel politika alanı için sağlam bir çerçeve mevcut; Seviye 4: Seviye 3'e ek olarak çerçevenin etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin bazı somut göstergeler var; Seviye 5: Seviye 4'e ek olarak çerçevenin somut ve etkili bir politika uygulaması olduğu yönünde bazı önemli kayıtlar var. Bu seviye Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasası ve OECD Bolonya Süreci sonucunda belirlenen iyi uygulamalara en yakın seviyedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensibine göre temel bulgular

Aşağıda verilen bulgular Avrupa Birliği üyelik sürecinde bulunan tüm ekonomilerdeki Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatlarının desteği ile gerçekleştirilmiş ortak bir politika değerlendirme uygulamasının sonuçları niteliğindedir. Değerlendirme Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının on Prensibinden elde edilmiş ve daha sonra 108 göstergelye 12 ilgili politika boyutuna indirgenmiştir (bkz. Ek C). Göstergeler bir (düşük) ile beş (yüksek) puan arasında hazırlanmış bir ölçeğe göre politika geliştirme sürecindeki mevcut durum (statüko) ve/veya ilerlemeyi ölçmektedir. Bu bölümdeki puanlar her bir göstergenin ilgili önem seviyesine göre hesaplanan bir ağırlıklı ortalamaya dayanarak toplanmıştır (Puanlar ve Metodoloji için bir sonraki bölüme başvurunuz).

Prensip 1 – Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği

Prensip 1 ile ulusal idare, iş dünyası ve sivil çıkar gruplarının farklı bölümlerinin öğrenme sisteminde ve özellikle üst orta eğitim düzeyinde girişimciliği teşvik etmek için nasıl işbirliği yaptıkları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, örgün öğrenme sistemi dışında girişimciliğe yönelik eğitim ve öğretim gibi alanlara ve iyi uygulamaların eğitim ve öğretim topluluğu arasında nasıl paylaşılacağına da değinilmektedir. Değerlendirmenin ikinci bölümünde ise her bir ekonominin kadın girişimciliğine nasıl yaklaştığı konusu üzerinde durulmaktadır.

Değerlendirmede tüm ekonomilerin girişimcilik eğitimi için strateji oluşturma konusunda iyi bir ilerleme kaydettiği ortaya konmuştur. Girişimcilik için yaşam boyu öğrenmeyi sistematik bir şekilde geliştirmek üzere ortaklık düzenlemeleri yapma çalışmalarına devam etmeleri gerekmektedir. Girişimciliğin özendirilmesi meslek sektöründe en ileri seviyede olup, tüm ekonomilerin eğitim sisteminin her düzeyinde politika odaklanmasını temel bir yetkinlik olarak girişimcilik üzerinde güçlendirmeleri ve sürdürmeleri gerekmektedir. Ayrıca, yüksek öğretim camiasının da daha girişimci bir ekonomi oluşturma çabası içerisinde iş dünyasıyla kurulacak sistematik bağlantılar da dahil olmak üzere tüm fakültelerde girişimcilik eğitime daha fazla önem vermesi gerekir. Eğitim sisteminin dışında, yaygın girişimcilik eğitimi de zengin ve çeşitlidir ancak bütün olarak öğrenme sisteminde iyi uygulamaların paylaşımı zayıf kalmaktadır. Her bir ekonominin kadınların daha geniş çaplı rekabet gücü dürtüsüne katkıda bulunabilmesini sağlamak üzere kadın girişimciliğine yönelik politika desteğini arttırması gerekir. Kadın girişimcilere eğitim desteği ve finansmana erişim hususları bölgede geri kalmıştır.

Devletlerin Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitimi Merkezi tarafından desteklenen bölgesel uzman işbirliği modeli oluşturmaları ve bu modeli özellikle kilit yetkinlik olarak girişimciliğin özendirilmesine odaklanarak üst orta öğrenim seviyesine ulaşacak şekilde genişletmesi gerekir. Bu arada, devletler ve işletmelerin üçüncü kademe eğitimin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme süreciyle nasıl bütünleştirilebileceğini belirlemek için yüksek öğrenim topluluklarıyla bölgesel düzeyde özel bir tartışma içerisine girmesi gerekir. Bu, üniversiteleri daha stratejik girişimciliği özendirme ve iş dünyasıyla işbirliği süreçleriyle destekleyecek düzenlemelerden oluşabilir. Son olarak, devletlerin kadın girişimciliğine daha fazla öncelik vermesi gerekecek ve dolayısıyla kadın girişimciliğini destekleyen savunma ağları daha önemli hale gelecektir. Ekonomilerin öğretim için desteği geliştirmek ve kadınların finansmana erişimini arttırmak için özel çaba harcaması gerekir.

Tablo 0.1. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 1 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması¹

Prensip 1	ALB	BIH	HRV	KOS ²	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ³ ortalaması
Ağırlıklı ortalama	2.50	1.75	3.25	1.75	2.50	2.50	2.25	2.50	2.50

¹ Raporun bu bölümünde verilen puanlar ağırlıklı ve yuvarlanmış şekildedir.

² Kosovo'ya henüz kalıcı bir ISO ülke kodu tahsis edilmediği için raporda Kosovo'ya KOS olarak atıf yapılacaktır.

³ Raporunda "Bölge" Batı Balkanlar ve Türkiye'nin kısaltması olarak kullanılacaktır.

Kaynak: 2012 SBA değerlendirmesi

Prensip 2 – İflas ve ikinci bir şans tanınması

Prensip 2 ile işletmelerin piyasadan çıkışını ve piyasaya yeniden girişini kolaylaştırmak için önemli olan iyi yapılandırılmış iflas kanunları ve sadeleştirilmiş iflas prosedürlerine olan ihtiyaç üzerinde durulmaktadır..

Üyelik sürecindeki sekiz ekonominin tamamında sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas ile ilgili mevcut kanunlar bulunmakta olup, Arnavutluk ve Kosova’da mevzuat uygulamanın ilk aşamalarında yer almaktadır. İflas süresi (bir işletmeyi kapatmak ne kadar zaman alır), uğranılan maliyet (işletme mal varlığı yüzdesi olarak) ve toparlanma oranı (alacaklıların iflas davalarından elde etmeyi bekleyebileceği sent-dolar) ile ilgili olarak bölgede önemli farklılıklar vardır. Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetlerinin hiçbiri ikinci bir şans tanınması prensibine göre özel bilgilendirme kampanyaları yürütmemektedir. Arnavutluk, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye’de adi iflas geçiren girişimciler sadece borcun temizlenmesinin ardından kredi alabilmekte ve kurumlardan destek alabilmektedir. Arnavutluk, Karadağ ve Sırbistan kamu alımlarına ve adi iflas geçiren girişimciler için destek planlarına erişim sağlama konusunda en ileri düzeydedir.

Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye’de iflas prosedürlerinin işletmeler için temel piyasa erişimi ve çıkışına yönelik olarak geliştirilmesi gerekir. Borç verenler borçlunun krediyi geri ödeyememesi durumunda herhangi bir yasal başvuru yapamayacakları şirketlere kredi vermek istemeyeceği için etkili iflas prosedürlerinin yürürlükte olması finansmana erişimi de kolaylaştıracaktır. Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetlerinin ikinci bir şans tanınması prensibini özendirmek için özel bilgilendirme kampanyaları başlatması gerekir. İflas durumundan sonra sicil iptalinin otomatik hale getirilmesi oldukça faydalı olacaktır.

Tablo 0.2. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 2 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Prensip 2	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	3.25	3.00	3.00	3.00	3.50	3.75	2.75	3.00	3.25

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 3 – KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve

Prensip 3 KOBİ politika geliştirme sürecine ilişkin düzenleyici bir çerçevenin oluşturulmasında kaydedilen ilerlemeyi ölçmektedir. Bu ölçüm kurumsal örgütlenme, mevzuatın sadeleştirilmesi ve etkili bir kamu-özel sektör danışmanlığını da içermektedir.

Bölge olarak, Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomiler bu politika boyutunda en yüksek puanları elde etmiştir. Bu da sağlam bir kurumsal, düzenleyici ve kamu-özel sektör istişare çerçevesini yansıtmaktadır. En yüksek puanları Türkiye alırken, onu Sırbistan izlemiş, Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ da bölgesel ortalamasının üzerinde bir performans göstermiştir. Bosna Hersek ve Kosova kamu-özel sektör danışmanlığı ve KOBİ stratejisi gibi bazı politika alanlarında küçük bir gelişim kaydetse de, onlarla diğer ekonomiler arasında hala büyük politika açıklıkları mevcuttur. Sırbistan gibi, bölgedeki bazı ekonomiler mevzuat sadeleştirmek ve ortadan kaldırmak için anlamlı önlemler alırken, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti gibi diğer bazı ekonomiler düzenleyici etki analizi kullanımlarını geliştirmiştir.

Bu boyutta başarılı olan altı ekonominin hükümetleri stratejik programlar uygulamasının ve bunların KOBİ sektörünün gelişimi üzerindeki etkisinin izlenmesine daha çok vurgu yapmalıdır. KOBİ'ler politika geliştirme sürecinin ilk aşamalarından katılmalı ve devlet programlarına işletmelerin taleplerinin yansımaları için istişareler sistematik ve zamanında yapılmalıdır. Bosna Hersek ve Kosova örneğinde, bu ülke hükümetlerinin açığı kapatmak için daha fazla çaba göstermesi gerekir. Bosna Hersek tüm alt boyutlarda geride kalırken, Kosova'nın da özellikle yasama reformunun uygulanması ve düzenleyici etki analizinin uygulamaya konmasına odaklanması gerekir.

Tablo 0.3. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensipten 3 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Prensip 3	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalama
Ağırlıklı ortalama	3.50	2.25	3.75	2.50	3.75	3.75	4.00	4.25	3.50

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 4 – KOBİ'ler için Faaliyet ortamı

Bu prensip iki politika alanından oluşur. Birincisi tescil belgesinin çıkarılması, bildirim ve uygunluk aşaması, tek durak noktalarının kurulması ve online tescil yoluyla basitleştirilmiş prosedür uygulamaları dahil olmak üzere şirket tescili ve iş kurma süreçlerini kapsar. İkinci politika alanı ise e-hizmetlerin sağlanması ve e-devlet altyapısının geliştirilmesi dahil olmak üzere kamu yönetimi ile iş sektörü arasında kurulan online etkileşimi kapsar.

Bosna Hersek hariç olmak üzere değerlendirmeye alınan üyelik sürecindeki ekonomilerin tümü beş günden daha kısa bir sürede tescil belgesi çıkarılmasına olanak sağlayan ve çoğunlukla birkaç saat gibi bir zaman alan etkili şirket tescil süreçleri oluşturmuştur. Çoğunda belge çıkarma bedeli olarak alınan ücret 50 AVRO ve eşdeğerinin altında kalırken, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Türkiye bu duruma istisnadır. Bosna Hersek, Hırvatistan ve Türkiye esnaf olarak sınıflandırdıkları işletmelere yönelik basitleştirilmiş prosedürler geliştirmiştir. Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ tek şirket kimlik numarası uygulamasına geçmiş olup, Sırbistan ve Türkiye de buna hazırlanmaktadır. Arnavutluk ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve online tescil de dahil olmak üzere ileri uluslararası uygulamalara dayanan şirket tescil sistemleri kullanmaktadır. Ancak, tescilin basitleştirilmesi konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmiş olsa da, genel iş kurma süreci bütün olarak oldukça külfetli ve maliyetli olmaya devam etmektedir, masrafların çoğu ise yasal ücretler ve noter ücretleri ön ödemeli vergiler ve minimum sermaye koşullarıdır.

Katılımcı ekonomilerin çoğu e-devlet altyapısı geliştirme ve e-devlet hizmetlerini uygulama konusunda aktif olarak ilgilenmektedir. Bosna Hersek ve Kosova hariç olmak üzere diğer tüm katılımcı ekonomiler e-imza için yasal ve düzenleyici çerçeveyi tamamlamış ya da tamamlamak üzeredir. Çoğu zaman kapsamının kısıtlı kalmasına ve iş çevresi tarafından e-imza kullanımının sınırlı olmasına rağmen, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye e-imza sistemlerini uygulamaya koymuştur. Sosyal güvenlik kaydı ve kamu alım hizmetleri de daha küçük çaplı olarak mevcut olmakla birlikte, e-devlet hizmetlerinin kapsamı çoğunlukla vergi başvurusu ve kaydıyla kısıtlıdır. Bu alanda en ileri düzeydeki ülke birkaç yıldır e-devlet programını geliştirmekte olan Hırvatistan'dır.

Tescil süreciyle ilgili kapsamlı reformları başarıyla uygulamış olan bu ülkeler (Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan) Tek Durak Noktaları'nın işlevlerini arttırmalı ve sicil makamları veya kurumlarını iş topluluğuna ve kamu yönetimine geniş çaplı hizmetler sunan bir kuruluş haline getirmelidir. Örneğin, Sırbistan İşletme Tescili başka tescil işlemleri de yaparken, Hırvatistan Finans Kuruluşu şirket verilerini toplamakta ve işlemektedir. Sadece Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ tescil ve iş kurma işlemleri için Dünya Bankasının İş Yapma Kolaylığı raporu göstergeleri konusunda iyi bir performans göstermektedir, dolayısıyla üyelik sürecinde bulunan bölge ekonomilerinin çoğunun sadece şirket tescili değil bütün iş kurma süreci ile ilişkili tam maliyet ve zaman unsurlarına daha çok dikkat etmesi gerekir. Tek Durak Noktaları'nın ve tek pencerelerin kurulmasıyla bildirim aşamasının kolaylaştırılması ve uygunluk aşaması için gereken zaman ve maliyetlerin azaltılması için daha fazla çalışma yapılması gerekir.

Bölgedeki devletler iş topluluğu için kullanılabilir e-hizmetlerin kapsamını dereceli olarak genişletmeyi amaçlamalıdır. Hırvatistan'ın yaşadığı deneyim her bir idari birimin kendi çözümünü geliştirmesini istemek yerine kamu yönetimi kapsamında özel bir e-devlet kurumu veya hizmetinin oluşturulması ile e-devlet hizmetlerini geliştirme sürecinin hızlandığını göstermektedir. Bölgede internetin kullanım yaygınlığı ortalamada düşük olup hızlı bir şekilde artmaktadır. Mevcut durumda düşük olan e-devlet hizmeti alma oranları bu alana yatırım yapılmamasını haklı çıkaramaz. Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) altyapısının geliştirilmesi ve İnternet kullanım yaygınlığının artırılması e-devlet hizmetlerine olan talebi yükseltecek ve bu teknolojik gelişmeler muhtemelen iş çevresine daha iyi hizmet sunmak için yeni fırsatların yolunu açacaktır.

Tablo 0.4. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 4 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Prensip 4	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	4.25	2.00	3.50	3.00	4.00	3.50	3.50	3.00	3.50

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 5 – KOBİ destek hizmetleri ve kamu alımları

5a – KOBİ'ler ve yeni girişimciler için destek hizmetleri

5a boyutunda KOBİ'ler ve yeni girişimciler için hangi kullanılabilir ve erişilebilir hedeflenmiş destek hizmetlerinin bulunduğu ölçülmüştür. Ticari hizmet teslimiyle ilgili piyasa başarısızlıklarının belirlenmesi ve bu başarısızlıkların kamu politikası araçları yoluyla ele alınması konusunda devletlerin rolü değerlendirilmiştir.

Konu iş destek hizmetlerine geldiğinde, değerlendirme 2009 yılından bu yana bölgede çok küçük bir ilerleme kaydedildiğini göstermektedir. Temel iş destek hizmetleri mevcut olmakla birlikte bunlar çoğunlukla ulusal stratejilerle yeterince bütünleştirilememiştir. Hırvatistan ve Türkiye KOBİ'ler ve şirket kuruluşlarına daha geniş çaplı bir destek vererek ve işe başlama ve işi yürütmeye ilişkin bilgilendirmeleri yaygınlaştırarak nispeten daha güçlü bir performans göstermiştir. Sırbistan da özellikle KOBİ ve şirket kuruluşu destek hizmetlerinin kapsamı konusunda ilerleme kaydetmiştir. Diğer ekonomilerde ise, destek hizmetlerinin kapsamı ve kalitesinde meydana gelen gelişmeler sınırlı kalmış ve şirket kuruluşlarına destek henüz gelişmemiştir.

Devletlerin ilerleme kaydetmek için iş destek hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik daha stratejik yaklaşımlar benimsemesi gerekecektir. Birçok ekonomide, iş destek hizmetleri hala geçici ve hibe sponsorlu girişimlerin bir parçası olarak sunulmaktadır. Mevcut kapatmak ve çakışmaları sınırlandırmak için, iş destek hizmetleri koordineli bir şekilde geliştirilmeli ve KOBİ stratejileriyle net bir şekilde bütünleştirilmelidir. Çoğunlukla temel hizmetlere odaklanan mevcut iş destek hizmet kapsamını tamamlamak amacıyla yüksek katma değerli destek geliştirmek için ek çalışmalar yapılması gerekir. Bu da kamu hizmeti tedarikçilerinin teknolojik destek, beceri geliştirme ve stratejik yardımı da içine alacak şekilde hizmet kapsamlarını genişletmesini sağlayarak ve aynı zamanda özel sektör hizmet tedarikçilerinin de faaliyet gösterdiği iş ortamını genişleterek gerçekleştirilebilir. Son olarak, iş bilgilerine erişim hala iyileştirilmesi gereken bir konudur. İşe başlama ve işi yürütmeye ilişkin bilgilendirme farklı kaynaklar arasında dağılmış durumdadır. Özellikle KOBİ'ler için tahsis edilmiş çok az sayıda web portalı bulunmakta olup bunlar da girişimlerin ilgili bilgilere ulaşmasını zorlaştırmakta ve fazla zamanlarını almaktadır.

Tablo 0.5. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 5a Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Boyut 5.a	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	2.50	2.50	4.00	2.00	2.50	3.00	3.50	4.25	3.00

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

5b – Kamu alımları

5b boyutunda KOBİ'lerin kamu alımlarına büyük şirketlerle eşit koşullarda katılabilmesini sağlayacak politika mekanizmaları ve araçları incelenmektedir. Değerlendirilen tüm ekonomiler kamu alım çerçevesini geliştirmek için büyük çabalar göstermiştir. Hepsi KOBİ'lerin kamu alım sözleşmelerinden tutarlı bir pay alma şansını arttırabilmek için bir önlem olarak, ihale tekliflerinin daha küçük lotlara ayrılmasını sağlayan kamu ihale kanunlarına sahiptir. Ayrıca, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ gibi ekonomilerde, devlet ihale fırsatları için özel bir danışma masası ve eğitim hizmeti sunmaktadır. Bölge e-ihale çözümleri sunmak için de gözle görülür bir çaba harcamaktadır. Bu sürecin en çok Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Arnavutluk'ta gelişmiş olduğu görülmekte ve sunulan bilgilere göre tekliflerin kağıt esaslı herhangi bir resmi prosedüre gerek kalmadan elektronik olarak işlenmesi mümkün olmaktadır. Türkiye de benzer sistemleri uygulamayı planlamaktadır. Hırvatistan dışında diğer ekonomilerin temel eksikliği kamu alımlarında yapılan geç ödemelerle mücadele etmeyi amaçlayan özel bir politika yaklaşımının bulunmamasıdır. Hırvatistan 2009 yılında, ödemeler için kesin tarihler şart koşan bir kanun uygulamaya başlamış ve kabul edilen son tarihlerle uyumsuzluk olması durumunda uygulanacak cezalar getirmiştir.

Geç ödemelerle mücadele eden kanunlar Avrupa Birliği üyeliği için bir ön koşul olduğundan, Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetleri de bu konuda Hırvatistan'ın yolunda gitmelidir. Bu ülkelerin de yeterlilik seviyeleri ve finansal gereksinimlerini KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uygun hale getirmek için kamu ihale sistemlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, daha kapsamlı bir e-ihale çerçevesi uygulamak amacıyla daha fazla kaynak tahsis etmeleri gerekmektedir.

Tablo 0.6. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 5b Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Boyut 5.b	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	3.25	2.75	3.00	2.75	3.50	3.25	3.00	3.75	3.25

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 6 – KOBİ’lerin finansmana erişimi

Prensip 6 ile KOBİ’lerin finansmana erişimi konusunda kaydedilen ilerleme ve ticari işlemlerde zamanında ödeme yapılması için uygun yasal ortam ve iş ortamının gelişimi ölçülmüştür. KOBİ’ler için dış finansman kaynakları ile yasal ve düzenleyici çerçeve olmak üzere iki alt boyuttan oluşur.

Bu kategorideki genel puanlar dış finansmana erişimi zorlaştıran kredi ve likiditenin ile 2009 mali krizinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Türkiye’nin reel ekonomisi canlı bir şekilde büyümeye devam ederken, krizden kaynaklanan piyasa belirsizliği kredi hacminin büyümesinde ve dışarıya sermaye akışında yavaşlamaya yol açmıştır. AB üyelik sürecinde yer alan bölgede bankacılıktan sonra en gelişmiş finansman kaynakları mikrofinans ve leasing sektörüdür; risk sermayesi ve özel sektör özkaynak gibi alternatif finansal araçlar kapsam bakımından kısıtlı kalmıştır. Yasal ve düzenleyici ortam 2009’dan sonra özellikle arazi verimliliği ve kalitesi (kadaströ) ve taşınabilir varlık tescil sistemlerinde olmak üzere genel olarak gelişmiştir, ancak ilerleme henüz bölge çapında homojenlik göstermemektedir. Kredi bilgilendirme sistemleri de daha iyi puanlar alan ekonomilerin çoğunda gelişme göstermiştir. Özellikle Arnavutluk ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti 2009 yılından bu yana önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Kosova’da yürütme ve etkinliğin genel olarak düşük seviyede olmasından dolayı kredi veren kuruluşların haklarının güçlendirilmesi hala önemli bir sıkıntı olmaya devam etmektedir. Ulusal stratejilerle ilgili farkındalığı arttırmak ve finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik devlet destekli programlar sadece Arnavutluk ve Hırvatistan gibi belli yerlerde yakın zaman önce başlatılmıştır ve dolayısıyla bölgede finansal okuryazarlık düşük seviyelerde kalmıştır. Bu hususta istisna olarak Sermaye Piyasası Kurulu ve Merkez Bankasının yakın zaman önce bir girişimde bulunduğu Türkiye gösterilebilir.

Devletler sermayeye erişimi kolaylaştırmak ve kurumsal standartların geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla KOBİ’ler için borsaya kaydolma koşullarını hafifletmek gibi önlemler yoluyla genel yatırım ortamını iyileştirebilirler. Hedeflenmiş ve saptırıcı etkisi olmayan kamu desteği özel sektör aracılığıyla KOBİ’lerin finansmana erişimi fırsatını arttırabilir. Alacaklıların haklarına ilişkin yeterli yürütme süreci de bölgede bir sıkıntı oluşturmaya devam etmektedir. Finansal okuryazarlık seviyelerinin düzgün bir şekilde değerlendirilmesi de dış finansman kaynaklarına erişimi arttırabilir.

Tablo 0.7. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 6 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Boyut 6	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	3.00	3.00	3.50	2.25	3.00	3.00	3.75	3.75	3.25

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 7 – Standartlar ve teknik düzenlemeler

Prensip 7 ile sanayi ürünleri ve tarımsal ürünlerde ticaret yapmanın önünde bulunan teknik engeller üzerinde durulmuştur. Standartlar ve teknik düzenlemelerin uygulanması Ortak Pazar'a ulaşmayı kolaylaştıracak ve Avrupa Birliği ile Batı Balkanlar ve Türkiye arasında yapılan ticareti serbestleştirecektir.

Değerlendirme genel olarak bölge ekonomilerinin sanayi ürünleri ve tarımsal ürünler için ticaretle ilgili düzenleyici standartlara ilişkin uygulamaya bağlı olduğunu göstermektedir. Hırvatistan ve Türkiye ticaret engellerini ortadan kaldırma konusunda en iyi performansı göstermiştir. Bu ülkelerin güçlü performansı Hırvatistan'ın Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinin sonuçlanması ve Avrupa Birliği ile Türkiye arasında imzalanan ve 1996 yılında uygulamaya konmasından bu yana ikili ticaret ve yatırım ilişkilerini güçlü bir şekilde teşvik eden gümrük birliği ile açıklanabilir. Bölgedeki diğer ekonomiler için, teknik ticaret engelleri mevcut durumda Avrupa Birliği ile ticaretin serbestleşmesi konusunda en önemli engellerden birini oluşturmaktadır. Arnavutluk, Kosova ve Karadağ özellikle Avrupa Birliği'nin yasama ortamına uymak zorunda olan KOBİ'ler için iş topluluğuna idari ve düzenleyici bilgilendirme sunma konusunda ilerlemeyi düşünmelidir. Bölgedeki ekonomilerin birçoğu Avrupa Birliği standartlarını benimseme sürecini sonuçlandırmış olsa da, Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Sırbistan bu standartları tamamen bünyesine katma konusunda geri kalmaktadır. Bölgede sağlık ve bitki sağlığı mevzuatını Avrupa Birliği çerçevesine uygun hale getirme konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Devletlerin Avrupa piyasasında ihracat ve yatırım fırsatlarına yönelik koşullar konusunda şirketleri bilgilendirmek için daha fazlasını yapması gerekmektedir.

Tablo 0.8. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 7 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Prensip 7	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	3.00	2.75	4.25	2.50	4.00	2.75	4.00	4.50	3.50

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 8 – İşletme becerileri ve inovasyon

8a – İşletme becerileri

8a boyutunda küçük işletmelerin becerilerini desteklemeye yönelik politikalar ve destek çerçeveleri değerlendirilmiştir. Bu konuda eğitimler olup olmadığı, varsa KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uygunluğu, sunulan eğitimin kalitesi ile yeni ve büyümekte olan işletmeler için ne kadar iyi hedeflendiği üzerinde durulmuştur.

Tüm ekonomiler mevcut bir kalite güvencesiyle yönetim ve ticaret becerilerine yönelik gelişmiş eğitim tedarikçi ağlarına sahiptir. İşletmeleri Avrupa Birliği iç piyasasındaki rekabet baskılarına hazırlamak amacıyla Avrupa Birliği ile ticaret yapan sektörler için bilgi ve beceri koşullarına daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir. Değerlendirmede çoğu ekonomide işletme becerileriyle ilgili istihbarat konusunda zayıflığın devam ettiği görülmüştür. Devletler ve iş dünyası nihayet yeni girişimler için eğitim istatistikleri de dahil olmak üzere işletme becerileri, zayıf veriler konusunda sistematik bir istihbarat toplamayı taahhüt edene kadar, kalifiye ve rekabet gücü yüksek bir işgücü oluşturma konusunda yapılan her türlü politika çalışmasını baltalamış olacaklardır.

Tüm ekonomiler ekonomik büyüme ve meslekler için önemli olabilecek sektörlere odaklanan sektör beceri konseyleri kurma (ve varsa bunları güçlendirme) konusunda teşvik edilmektedir.

Ekonomiler dikkatini Avrupa Birliği ile ticaret yapan bu sektörlerimize yoğunlaştırmalıdır. Ekonomilerin tümü tarım-gıda sanayisi gibi ortak fayda sektörlerinde işbirliği yapabilir ve iyi uygulama alışverişinde bulunabilirler. Beceri konseylerinin temel görevlerinden biri, politika geliştirme sürecini iyileştirmek ve stratejik insan gücü gelişimine daha fazla kaynak tahsis etmek için beceri açıkları ve zayıflıkları ile geleceğe yönelik beceri koşulları konusunda sistematik ve kapsamlı verilerin geliştirilmesi olmalıdır.

Tablo 0.9. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 8a Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Boyut 8a	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	3.25	2.25	3.25	3.00	3.50	2.75	3.00	3.00	3.00

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

8b – KOBİ'lere yönelik inovasyon politikası

8b boyutu ile inovasyon ve teknoloji transferini destekleyen politikalar değerlendirilmiştir. Değerlendirmede yenilikçi KOBİ'lere uygun bir ortam sunmak için ihtiyaç duyulan temel unsurlara odaklanılmıştır: kurumsal işbirliği, inovasyon politikasına yönelik stratejik bir yaklaşım geliştirilmesi ve kapsamlı teknik ve finansal destek hizmetlerinin geliştirilmesi.

İnovasyon politikası Batı Balkanlar ve Türkiye'de ilk aşamalarda yer almakta olup: KOBİ inovasyon desteğine ayrılan bütçeler düşüktür ve sadece birkaç ekonomi inovasyona yönelik bir koordinasyon organı kurabilmiş ya da sağlam ve kapsayıcı bir strateji benimsemiştir. Ekonomilerin çoğunda inovasyon politikası küçük çaplı geçici girişimlerle sınırlıdır. Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye en gelişmiş inovasyon politikası altyapısına sahip ekonomilerdir. Bu üç ekonomi net bir görev ve sorumluluk yetkilendirmesine sahiptir ve değişken ilerleme derecelerinde de olsa kapsayıcı inovasyon stratejileri uygulamaktadır. Arnavutluk bir inovasyon yönlendirme komitesi kurmuş olup inovasyon stratejisinin ilk uygulama aşamalarında yer almaktadır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti OECD ile işbirliği halinde yürütülen bir inovasyon politikasına dayalı kapsamlı bir inovasyon stratejisi tasarlama ve benimseme sürecinde yer almaktadır. Bosna Hersek, Kosova ve Karadağ inovasyona yönelik kurumsal çerçeve ve politika çerçevesinden büyük ölçüde yoksundur. Bu ekonomiler için ilk adım devletlerin KOBİ'ler için üçlü sarmal ortaklık, finansal destek planları ve inovasyon destek hizmetlerini teşvik etme taahhüdüne dayanak oluşturacağı için stratejik bir politika belgesi olmalıdır. Daha gelişmiş ekonomiler politika araçlarının piyasa başarısızlıklarını ele alma konusunda etkili ve verimli olmalarını sağlamak ve kamu bütçelerinin dikkatli harcanmasını ve programların piyasa aksaklıkları oluşturmasını sağlamak üzere düzenli bir temel üzerinde yer aldığından emin olmak adına kamu programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda ilerleme kaydetmelidir. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomiler KOBİ'ler ve girişimcilğe yönelik politikaların değerlendirilmesi için OECD Çerçevesini ve özellikle KOBİ politikasının şirketler üzerindeki etkisini değerlendirmek için "Six Steps to Heaven" ("Cennete Giden Altı Adım") metodolojisini incelemeye çağrılmaktadır.*

* OECD (2008), *OECD Framework for the Evaluation of SME and Entrepreneurship Policies and Programmes (KOBİ ve Girişimcilik Politikaları ve Programlarını Değerlendirme Çerçevesi)*; OECD, Paris.

Tablo 0.10. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Boyut 8b Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Boyut 8b	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	2.50	2.00	3.75	1.25	2.50	2.00	3.25	3.50	2.50

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 9 – Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ’ler

Prensip 9 ile devletlerin KOBİ’lere işletme modellerini ve politika çerçevelerini eko-inovasyon ve eko-verimliliğe sahip bir işletme modeline göre düzenleyerek çevreye duyarlı büyüme fırsatlarından yararlanabilmelerini sağlamak için verdikleri destek değerlendirilmiştir.

Türkiye dışındaki ekonomiler genel olarak bu boyutta düşük puan almıştır. Özellikle KOBİ stratejileri olmak üzere mevcut işletme politikası belgelerinde eko-verimlilik ve eko-inovasyon konularından çok az bahsedilmektedir. Bölgedeki devletler özellikle KOBİ’leri hedef alan çevreyle ilgili herhangi bir önlem uygulamaya koymamıştır. Bu da çevre koruma ve KOBİ gelişiminin hala tutarsız politika alanları olarak algılandığı anlamına gelmektedir. Değerlendirme ayrıca çevresel konulara ilişkin bilgilerin birçok ekonomide kısıtlı kaldığını da göstermektedir. Bilgilendirmenin yapıldığı durumlarda bile, KOBİ’leri doğrudan etkileyen daha özel konular yerine enerji verimliliği veya iklim değişikliği gibi genel hususları ele alma eğilimi bulunmaktadır. Her sekiz ekonomide yer alan işletmeler çevre yönetim sistemleri ve standartları yoluyla çevre performanslarını nasıl geliştirebilecekleri konusunda büyük ölçüde habersizdir.

Devletlerin KOBİ’lerin çevresel sıkıntılarla ilgilenmelerini desteklemek ve çevreye duyarlı büyüme fırsatlarından yararlanmalarını sağlamak için öncelikle eko-verimlilik ve eko-inovasyonu özellikle KOBİ stratejileri kapsamında işletme politika belgelerinde öncelik kabul etmeleri gerekir. Ayrıca, mevcut ve yakında çıkacak olan çevre mevzuatı gibi çevresel konularda KOBİ’lerle ilgili bilgilere erişimi arttırmaları ve çevreye duyarlı inovasyon ve çevresel açıdan en iyi uygulamalar için çevre yönetimi ve finansman fırsatlarını arttıracak araçlar sağlamaları gerekmektedir. Bölgedeki tüm devletler etkili Çevre Yönetim Sistemlerinin uygulanmasını desteklemelidir. İlk adım olarak Çevre Yönetim Sistemleri ile ilgili bilgilendirme yapmaları ve standartları yaygınlaştırmaları gerekir. Sonrasında, ISO 14001 veya Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı belgelerini almak isteyen şirketlere finansal destek sunma konusu üzerinde durabilirler.

Tablo 0.11. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 9 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması

Prensip 9	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalaması
Ağırlıklı ortalama	1.75	1.25	3.25	1.50	2.50	2.25	2.75	3.50	2.50

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Prensip 10 – KOBİ’lerin uluslararasılaşması

Prensip 10 ile ihracat odaklı KOBİ’lerin özendirilmesi ve bunların uluslararası piyasalara ulaşmasına yardımcı olunmasına yönelik devlet desteği üzerinde durulmuştur.

Genel olarak ekonomilerin hepsi mevcut bir ihracat özendirme politikası ve önlemlerine sahiptir. Ancak, stratejilerin uygulanma seviyesi ve ihracatı özendirme faaliyetlerine finansman tahsisi üyelik sürecinde yer alan bölgede farklılık göstermektedir. Bu konuda en ileri düzeydeki ekonomiler geniş çaplı iyi finanse edilmiş ihracatı özendirme hizmetleri sunan Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'dir. Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ hükümetleri daha az finansal destek ayırıp daha çok dışarıdan hibe finansmanına güvendikleri için bu boyutta biraz daha düşük puan almışlardır. Bosna Hersek ve Kosova'da ihracat tabanı hala kısıtlıdır.

Batı Balkanlarda bulunan ihracatı özendirme ajansları yabancı piyasalara ulaşmak ve uluslararası alanda rekabet gücünü arttırmak için KOBİ'leri desteklemeye daha çok özen göstermelidir. Bu da KOBİ'lerin ticaret finansmanı ve ihracat sigortasına erişimini arttırarak ve kredi itibarı kazanmalarına yardımcı olarak gerçekleştirilebilir. Ek destek önlemi olarak uluslararası piyasa bilgilerinin sunulması, araştırma ve geliştirme için uluslararası ortaklar bulunması ve uluslararası kalite standartlarının uygulanması gösterilebilir. Ayrıca, devletlerin verimliliği arttırmak için ihracatı özendirme faaliyetlerini daha iyi koordine etmeleri ve sistematik olarak izlemeleri gerekmektedir.

Tablo 0.12. **Avrupa Birliği üyelik sürecindeki her bir ekonomi için Prensip 10 Ağırlıklı puanı ve bölge ortalaması**

Prensip 10	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE ortalama
Ağırlıklı ortalama	3.25	2.25	4.00	2.25	3.75	3.25	4.25	4.75	3.50

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi.

Her bir politika boyutuna ait detaylı değerlendirmeye raporun Kısım I bölümünden ulaşılabilir.

Puanlar ve metodoloji

Küçük İşletmeler Yasası puanları

Aşağıdaki tabloda Batı Balkanlar ve Türkiye ekonomilerine ait Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme puanları verilmiştir. Değerlendirme sürecinin tamamlanması gereken tarih 30 Kasım 2011'dir. Değerlendirme çerçevesi Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının 10 prensibine göre türetilmiş, daha sonra bu on prensip 12 politika boyutu, 21 alt boyut ve 108 göstergeye ayrılmıştır. Her bir gösterge en zayıfı 1 en güçlüsü 5 puan olmak üzere beş politika reformu seviyesi çerçevesinde yapılandırılmıştır. Daha fazla detay için metodoloji bölümüne başvurunuz.

Tablo 0.13. Küçük İşletmeler Yasası puanları

Gösterge adı	Puanlar									Ağırlıklar
	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE	
I) Girişimcilerin ve aile işletmelerinin geliştirdiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması										
1 Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği	2.54	1.79	3.31	1.81	2.40	2.54	2.35	2.52	2.41	3
1.1. Girişimcilik eğitimi için politika çerçevesi										
Politika ortaklığı	3.0	3.0	4.0	3.0	3.0	4.0	3.0	4.0		1
Politika oluşturma	2.0	2.0	3.0	3.0	3.0	4.0	2.0	3.0		1
Politika destek kaynakları	3.0	2.0	4.5	3.0	4.5	2.0	3.0	5.0		1
İzleme ve değerlendirme	2.0	2.0	4.0	2.0	3.0	2.0	2.0	2.0		1
İyi uygulama paylaşımı	3.0	3.0	5.0	4.0	4.0	1.0	4.0	2.0		1
Yaygın girişimcilik eğitimi	3.0	1.0	4.0	3.0	4.0	4.0	4.0	4.0		1
Yükseköğretimde ulusal girişimcilik politikası	3.0	1.0	3.0	1.0	1.5	2.0	1.0	2.0		3
Yüksek öğretimde iyi uygulamalar	2.0	1.0	2.0	1.0	2.5	2.0	2.0	2.5		1
Üniversite-girişim işbirliği	2.0	1.0	2.5	1.0	2.5	3.0	1.0	2.5		2
1.2 Kadın girişimciliği										3
Kadın girişimciliğini özendirilmeye yönelik politika destek çerçevesi	2.5	3.0	3.0	1.5	1.5	3.0	3.0	2.5		
Kadın girişimciliği eğitimi	1.5	1.5	2.5	1.0	2.5	1.5	2.0	1.5		1
Kadın girişimciliği finansmanı	3.0	2.5	3.5	1.5	1.5	2.5	2.5	2.5		1
Kadın girişimci ağları	3.0	1.0	4.0	2.5	2.5	3.0	3.0	2.5		1
II) İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans tanınmasının sağlanması										
2. İflas ve KOBİ'lere ikinci bir şans tanınması	3.20	3.13	3.07	2.99	3.40	3.64	2.76	2.99	3.15	2
2.1. İflas prosedürleri										
Sıkıntılı şirketler, tasfiye ve iflas konusunda kanun ve prosedürler	3.0	4.0	4.0	3.0	5.0	4.0	4.0	4.0		2
İflas süresi (DB göstergesi ¹)	3.5	2.0	2.0	3.5	3.5	3.5	3.0	2.0		1
Maliyet (mal varlığı %sii) (DB göstergesi)	4.0	4.0	3.5	3.5	4.0	4.5	2.0	3.5		1
Geri kazanım oranı dolar başına sent) (DB göstergesi)	3.0	2.0	2.0	4.0	3.0	3.0	1.0	1.0		1
2.2. İkinci bir şans tanınması										
Girişimcilerin taze bir başlangıç yapmasına yönelik olumlu tutumların özendirilmesi	2.0	1.0	2.0	1.0	1.0	1.0	1.0	2.0		1
İflaстан tasfiye	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0		1
Krediye erişim	3.0	4.0	3.0	1.5	1.0	5.0	3.0	3.5		1
Yeniden başlayanlara yönelik ayrımcılık	4.0	3.0	3.0	4.0	5.0	5.0	5.0	3.0		1

Gösterge adı	Puanlar									Ağırlıklar
	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE	
III) “Önce Küçük Olanı Düşün” ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi										
3. KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve	3.55	2.16	3.75	2.59	3.74	3.75	4.00	4.19	3.47	3
3.1. Kurumsal çerçeve										
KOBİ tanımı	4.0	3.0	5.0	4.0	5.0	5.0	5.0	5.0		1
Politika hazırlama sürecinde devletler arası koordinasyon	4.0	2.0	4.0	3.0	4.0	4.0	4.0	5.0		3
KOBİ geliştirme stratejisi	4.0	2.5	4.0	3.0	3.5	4.0	4.0	5.0		3
KOBİ politikası uygulama kuruluşu veya eşdeğeri	3.0	2.0	4.0	3.0	3.5	3.5	4.5	5.0		3
Kayıt dışı ekonominin önüne geçecek önlemler	4.0	1.5	4.0	3.0	3.5	4.0	4.0	3.5		2
3.2 Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi										
Mevcut mevzuatın gözden geçirilmesi ve basitleştirilmesi	4.0	3.0	3.5	2.0	4.0	4.0	4.5	4.0		3
Mevzuat giyotini	4.0	2.5	3.0	1.0	4.0	4.0	4.0	2.5		3
Düzenleyici etki analizi kullanımı	2.5	1.5	4.5	1.5	4.5	2.5	5.0	3.5		3
KOBİ testi	1.5	1.0	2.0	1.0	2.0	2.0	1.5	2.0		1
3.3. Kamu-özel sektör istişareleri										
Kamu-özel sektör istişarelerinin sıklığı ve şeffaflığı	4.0	2.0	4.0	3.5	3.5	4.0	4.0	4.5		1
Kamu-özel sektör istişarelerinin resmi etkisi	3.5	2.5	2.5	2.5	3.5	4.0	3.5	4.5		1
Kamu-özel sektör istişarelerinin temsil edilebilirliği	3.0	2.0	4.0	3.0	3.5	3.5	3.0	4.0		1
IV) Kamu kurum ve kuruluşlarının KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi										
4. KOBİ'ler için faaliyet ortamı	4.32	2.02	3.52	3.08	4.11	3.62	3.61	3.12	3.42	
4.1. Şirket tescili										
Şirket tescil belgesinin çıkarılması										
2										
Şirket tescil belgesi çıkarmak için gerekli gün sayısı	5.0	3.0	4.0	4.0	5.0	4.0	4.0	5.0		1
Şirket tescil belgesi çıkarmak için gerekli idari adımların sayısı	5.0	3.0	5.0	5.0	5.0	5.0	4.0	5.0		1
Şirket tescil belgesi çıkarmanın resmi maliyeti	5.0	1.0	1.0	5.0	4.0	4.0	4.0	3.0		2
Şirket kimlik numaraları										
1										
Kamu kurumlarıyla ilgili işlemlerde kullanılacak idari kimlik numaraları	5.0	3.0	5.0	3.0	5.0	3.0	2.0	3.0		1
Genel tescil işleminin ve faaliyetlere başlama sürecinin tamamlanması										
1										
Tüm tescil sürecini tamamlamak için gereken gün sayısı (WB İş Yapma Kolaylığı Endeksi Maliyeti)	4.0	1.0	3.0	1.0	4.0	3.0	3.0	3.0		1
Tescille bağlantılı maliyetler (Kişi başına düşen GSMH yüzdesi) (WB İş Yapma Kolaylığı Endeksi Maliyeti)	1.0	1.0	2.0	1.0	4.0	4.0	2.0	1.0		2
Minimum sermaye koşulları (Kişi başına düşen GSMH yüzdesi) (WB İş Yapma Kolaylığı Endeksi Maliyeti)	5.0	2.0	3.0	1.0	5.0	5.0	4.0	4.0		2
Basitleştirme araçları										
1										
Tek durak noktalarına yönelik ilerleme	5.0	1.0	4.5	1.0	5.0	4.0	5.0	3.0		3
Online tescil	5.0	1.5	4.0	2.5	5.0	2.5	2.5	4.0		2
Sükut ikrardır ilkesi	5.0	1.0	1.0	1.0	5.0	2.5	5.0	2.5		1
Esnaf tescili										
2										
Esnaf sicil belgesi çıkarmak için gereken gün sayısı	5.0	3.0	3.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0		1
Şirket tescil belgesi çıkarmak için gerekli idari adımların sayısı	5.0	3.0	4.0	5.0	5.0	5.0	4.0	4.0		1
Şirket tescil belgesi çıkarmanın resmi maliyeti	5.0	2.0	3.0	5.0	3.0	5.0	4.0	2.0		2

Gösterge adı	Puanlar									Ağırlıklar
	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE	
4.2 Devlet hizmetleriyle etkileşim (e-devlet)										
E-devlet hizmetleri										2
Vergi getirileri	3.5	4.0	4.0	3.5	4.0	2.0	4.0	3.5		2
Sosyal güvenlik getirileri	4.0	1.0	4.0	2.5	3.5	3.5	3.0	1.0		2
Diğer hizmetleri (emeklilik planı, ihale, kadastro gibi) kapsama	4.0	1.5	4.0	1.0	4.0	2.0	3.5	3.5		1
İşletme istatistiklerini raporlama	2.0	1.5	4.0	1.0	2.0	2.0	4.0	3.0		1
E-devlet altyapısı										2
Farklı kamu kuruluşlarının veri tabanları arasında bağlantı	3.0	1.0	3.0	2.0	3.0	2.5	3.0	2.5		1
Elektronik imzalar (veya eşdeğeri)	4.0	2.0	4.0	2.5	4.0	3.5	4.0	3.5		2
V) Kamu politika araçlarının KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uyumlaştırılması										
5a. KOBİ'ler ve yeni girişimciler için destek hizmetleri	2.48	2.39	3.99	1.88	2.61	2.94	3.47	4.32	3.01	
İş hizmetlerine ilişkin devlet eylem planı	3.0	2.0	3.5	1.0	3.0	3.0	3.5	4.5		3
KOBİ'lere yönelik bilgilendirme hizmetleri										
Bilginin varlığı ve erişilebilirliği	2.5	2.5	4.5	2.0	2.5	3.0	4.0	4.0		1
Online portal kalitesi	2.0	2.0	3.0	2.5	1.0	2.5	2.5	3.5		1
Kurulmuş KOBİ'ler için hedeflenmiş iş hizmetleri										
İş hizmetlerinin kapsamı	2.5	3.0	5.0	2.5	3.0	3.0	3.5	5.0		2
Yeni girişimler için iş hizmetleri										
İş kuluçka merkezleri	2.5	3.5	4.0	2.0	3.0	2.5	3.5	4.0		1
Yeni girişimler için danışmanlık hizmetleri	1.5	2.0	4.0	2.0	3.0	3.5	4.0	4.5		1
Yeni girişimler için finansal destek (belge, hibe vb.)	2.0	2.5	4.5	2.0	3.5	3.5	4.0	4.5		1
5.b Kamu Alımları	3.17	2.67	3.00	2.83	3.5	3.33	3.00	3.67	3.15	
İhale tekliflerinin lotlara ayrılması	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	5.0		1
Kamu ihalelerine ilişkin bilgi ve ihalelerin yayınlanması	3.0	4.0	3.0	5.0	4.0	4.0	4.0	5.0		1
e-ihale uygulaması yaygınlaştırılması	4.0	3.0	2.0	2.0	4.0	3.0	1.0	3.0		1
Ödemelerin zamanında yapılmasının sağlanması	1.0	1.0	3.0	1.0	1.0	1.0	2.0	2.0		1
KOBİ veya büyük şirketlerin yabancı işletmelere açıklığı	4.0	3.0	5.0	4.0	4.0	5.0	4.0	4.0		1
Orantılı yetkinlik seviyeleri ve finansal koşulların belirlenmesi	3.0	1.0	1.0	1.0	4.0	3.0	3.0	3.0		1
VI) KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi										
6. KOBİ'lerin finansmana erişimi	3.04	3.09	3.48	2.17	2.96	3.07	3.83	3.72	3.17	
6.1 KOBİ'ler için dış finansman kaynakları										7
Kredi garanti planları	3.0	3.5	3.5	1.5	2.0	2.0	3.0	4.5		1
Kamu başlangıç finansmanı	2.0	2.0	3.0	2.0	2.0	2.5	3.5	3.5		1
İş melekleri ağı	1.0	1.5	2.5	1.0	1.5	1.0	2.0	2.5		1
Mikrofinans imkanları (kredi birlikleri dahil)	4.0	3.0	3.0	3.5	3.5	3.0	3.5	2.5		1
Leasing	3.5	3.0	4.5	2.5	3.5	4.5	4.0	4.0		1
Risk sermayesinin kullanılabilirliği (risk sermayesi, özel öz sermaye fonları gibi)	2.0	1.0	3.5	1.0	2.0	2.0	3.0	4.5		1
Menkul kıymetler borsasına erişim	2.0	2.5	3.0	1.0	1.5	3.5	3.5	3.5		1
Yasal ve düzenleyici çerçeve										15
Kadastro	3.5	4.0	4.5	3.0	3.0	3.0	3.5	4.0		3
Kredi bilgilendirme hizmetleri	4.0	3.5	3.0	2.0	4.5	3.0	4.5	4.0		3
Menkul varlıklar için tescil sistemleri	3.0	4.5	4.0	2.5	2.5	4.0	5.0	3.0		3
Teminat ve ön tedarik koşulları	3.0	3.0	3.5	2.0	3.0	3.0	3.0	4.0		3
Alacaklı hakları	3.0	2.5	3.0	2.5	4.0	4.0	5.0	4.0		3

Gösterge adı	Puanlar									Ağırlıklar
	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	BÖLGE	
Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler										1
Finansal okur-yazarlık	3.0	2.0	3.0	1.5	1.0	1.0	2.5	3.5		1
VII) KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması										
7. Standartlar ve teknik düzenleme	3.06	2.63	4.25	2.56	3.88	2.81	3.88	4.38	3.43	
Teknik düzenlemeler	3.0	3.0	4.0	3.0	3.0	2.0	3.5	5.0		1
Standardizasyon	3.5	2.5	5.0	2.0	4.0	2.5	3.5	4.0		1
Akreditasyon	3.5	2.0	5.0	3.5	4.0	3.0	3.5	5.0		1
Uygunluk değerlendirme	2.5	2.0	4.5	2.0	3.5	2.5	4.0	4.0		1
Metroloji	3.5	3.0	4.0	3.0	4.0	3.5	4.5	5.0		1
Piyasa gözetimi	2.5	1.5	2.5	2.0	3.5	2.5	3.0	3.0		1
İdari ve düzenleyici bilgiler	3.0	4.0	5.0	2.0	5.0	3.5	5.0	5.0		1
Sağlık ve bitki sağlığı standartları – kurumsal çerçeve	3.0	3.0	4.0	3.0	4.0	3.0	4.0	4.0		1
VIII) KOBİ'lerin becerilerinin ve her türlü inovasyon faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi										
8a. İşletme becerileri	3.13	2.31	3.13	3.06	3.38	2.69	2.94	3.06	2.96	
Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA)	3.0	2.0	3.0	2.5	3.0	2.5	3.0	3.0		3
Eğitime erişim	4.0	3.0	4.0	4.0	4.5	2.5	3.0	4.5		2
Kalite güvencesi	3.0	3.0	3.5	4.0	4.0	3.5	3.5	3.0		1
Yeni girişimler	2.0	2.0	2.0	2.0	3.0	2.0	2.0	2.0		1
İşletme büyümesi	3.0	1.5	2.5	3.0	3.0	2.5	3.0	3.0		1
8b. KOBİ'lere yönelik İnovasyon politikası	2.51	1.90	3.81	1.37	2.40	2.02	3.25	3.53	2.60	
Yetkinlik ve görev tahsisi	3.0	1.5	4.0	1.0	2.5	1.5	3.5	4.0		2
İnovasyon politikasına yönelik stratejik yaklaşım	3.0	2.0	3.0	1.5	2.5	2.0	3.5	4.0		3
KOBİ inovasyonu için bütçe tahsisi	2.5	1.5	3.5	1.0	2.0	1.5	3.0	3.0		2
İnovasyon ve teknoloji merkezlerinin kurulması	2.5	2.0	3.5	1.0	1.5	1.5	2.5	4.0		1
İnovasyon destek hizmetleri	2.0	1.0	4.0	1.0	2.0	1.5	3.5	4.0		2
KOBİ-araştırma işbirliğine yönelik araçlar	1.5	2.0	3.0	1.5	1.5	1.5	3.0	4.0		1
Kuluçka merkezleri	1.0	2.5	4.0	1.0	1.0	2.0	3.0	4.0		1
Bilim parkları	1.5	3.5	4.0	1.0	1.0	1.0	3.0	3.0		1
Finansal destek hizmetleri	2.5	1.0	3.5	1.5	2.0	2.0	3.0	4.5		1
Ticari yönelimli kamu AR-GE hibeleri	2.0	1.0	4.0	1.0	1.5	1.0	2.0	3.5		1
Fikri mülkiyet hakları	3.0	3.0	4.5	2.0	4.0	3.5	4.0	2.5		2
IX) KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması										
9. Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler	1.86	1.29	3.14	1.57	2.50	2.29	2.79	3.5	2.37	
KOBİ'ler, sanayi ve inovasyon alanında mevcut stratejilerin çevreye duyarlı hale getirilmesi	2.0	1.0	3.0	2.0	2.5	2.0	2.5	3.5		3
Çevresel konularda KOBİ'lere ilişkin uzmanlığın bulunurluğu	2.0	1.5	3.5	1.5	3.0	3.0	3.5	3.5		2
Çevre yönetim sistemleri ve standartlarının kullanımının teşvik edilmesi	1.5	1.5	3.0	1.0	2.0	2.0	2.5	3.5		2
X) KOBİ'lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi										
10. KOBİ'lerin uluslararasılaşması	3.21	2.21	4.0	2.14	3.79	3.29	4.21	4.64	3.44	
İhracatı özendirme programları	3.5	2.5	4.0	2.0	4.0	4.0	4.5	4.5		3
İhracatı özendirme faaliyetlerine finansal destek	3.0	2.0	4.0	2.0	3.5	2.5	4.0	5.0		3
Ulusal KOBİ teşvik etkinlikleri	3.0	2.0	4.0	3.0	4.0	3.5	4.0	4.0		1

1. Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Göstergesi 2011.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Metodoloji

Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme çerçevesi

KOBİ Politika Endeksi göstergeleri Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasasının Tablo 0.14'te sıralanmış on prensibinden türetilmiştir. Her bir prensip Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölge için geçerli her bir özel alana ait kritik politika geliştirme özelliğini ele alan politika boyutlarına ve alt-boyutlarına

ayrılmıştır. Özellikle belirtmek gerekirse, şu boyutlar değerlendirilmiştir: Alt-boyutlar en zayıf 1 en güçlü 5 ile ifade edilmek üzere 5 politika geliştirme seviyesi çerçevesinde yapılandırılan 108 ölçülebilir politika göstergesine ayrılmıştır (daha fazla bilgi için bkz. Ek C). Rapor ile Küçük İşletmeler Yasası sürecinde sunulan kanıtlara dayanarak ekonominin her bir gösterge ile temsil edilen politika alanında ne kadar güçlü bir performans gösterdiği değerlendirilmiştir. Şekil 0.2’de değerlendirmenin dökümü verilmiştir.

Tablo 0.14 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensipleri, politika boyutları ve alt-boyutları

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensibi	İlgili politika boyutu	İlgili alt-boyut
I) Girişimcilerin ve aile işletmelerinin geliştirdiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması	1. Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği	<ul style="list-style-type: none"> • Girişimcilik eğitimi için politika çerçevesi • Üst orta öğretim (ISCED 3) • Kadın girişimciliği
II) İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans tanınmasının sağlanması	2. İflas ve KOBİ’lere ikinci bir şans tanınması	<ul style="list-style-type: none"> • İflas prosedürleri • İkinci bir şans tanınması
III) “Önce Küçük Olanı Düşün” ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi	3. KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve	<ul style="list-style-type: none"> • KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik kurumsal çerçeve • Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi • Kamu-özel sektör istişareleri
IV) Kamu kurum ve kuruluşlarının KOBİ’lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi	4. KOBİ’ler için faaliyet ortamı	<ul style="list-style-type: none"> • Şirket tescili • Devlet hizmetleriyle etkileşim (e-devlet)
V) Kamu politika araçlarının KOBİ’lerin ihtiyaçlarına uyumlaştırılması	5a. KOBİ’ler ve yeni girişimciler için destek hizmetleri 5b. Kamu alımları	<ul style="list-style-type: none"> • KOBİ’lere yönelik bilgilendirme hizmetleri • KOBİ’lere yönelik iş hizmetleri • yeni girişimcilere yönelik iş hizmetleri • Kamu alımları
VI) KOBİ’lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi	6. KOBİ’lerin finansmana erişimi	<ul style="list-style-type: none"> • KOBİ’ler için dış finansman kaynakları • Yasal ve düzenleyici çerçeve • Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler
VII) KOBİ’lerin Tek Pazar’ın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması	7. Standartlar ve teknik düzenleme	<ul style="list-style-type: none"> • Standartlar ve teknik düzenlemeler
VIII) KOBİ’lerin becerilerinin ve her türlü inovasyon faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi	8a. İşletme becerileri 8b. KOBİ’lere yönelik inovasyon politikası	<ul style="list-style-type: none"> • İşletme becerileri • İnovasyona yönelik politika çerçevesi • Yenilikçi şirketlere yönelik destek hizmetleri
IX) KOBİ’lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması	9. Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ’ler	<ul style="list-style-type: none"> • Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ’ler
X) KOBİ’lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi	KOBİ’lerin uluslararasılaşması	<ul style="list-style-type: none"> • KOBİ’lerin uluslararasılaşması

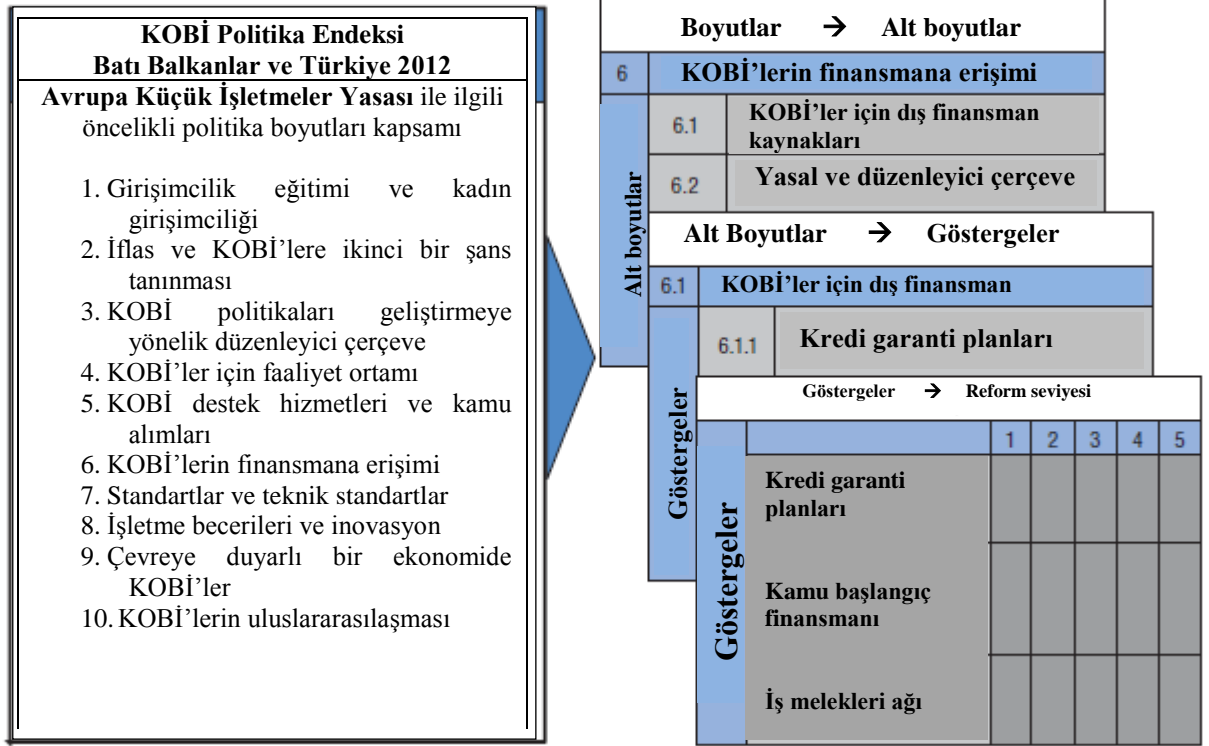
Puanların dağılımı

Genel olarak iki tip gösterge vardır: niceliksel ve niteliksel. Niceliksel göstergeler belli bir rakamın değerine dayalı bir puan vermektedir. Örneğin, 4 numaralı Prensip (faaliyet ortamı) elde edilen göstergelerin çoğu şirket sicil belgesi çıkarmak için gereken gün sayısı veya kamu kurumlarıyla ilgili işlemlerde kullanılacak idari kimlik numarası sayısı gibi özel göstergelere dayanmaktadır. Niteliksel göstergeler ise belli bir alandaki politika gelişim seviyesine dayalı bir puan vermekte ve reform uygulamasında kaydedilen ilerlemeyi ölçmek için niteliksel bilgileri niteliksel göstergelere dönüştürmektedir. Niteliksel göstergelerin politika geliştirme yolu genel olarak aşağıdaki sıraya göre yapılandırılmıştır:

- **Seviye 1:** Söz konusu alanı kapsayacak mevcut herhangi bir çerçeve (kanun, kurum, proje, girişim gibi) yok.
- **Seviye 2:** Taslak veya pilot çerçeve var ve söz konusu alana yönelik devlet faaliyetleri olacağına dair bazı işaretler var.

- **Seviye 3:** Bu özel politika alanı için mevcut sağlam bir çerçeve var.

Şekil 0.2 Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasasına dayanan değerlendirme çerçevesi



- **Seviye 4:** Seviye 3'e ek olarak çerçevenin etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin bazı somut göstergeler var.
- **Seviye 5:** Seviye 4'e ek olarak çerçevenin somut ve etkili bir politika uygulaması olduğu yönünde bazı önemli kayıtlar var. Bu seviye OECD standartlarında tanımlanan iyi uygulamaya en yakın seviyedir.

Niteliksel göstergeye bir örnek vermek için Tablo 0.15'de Avrupa Küçük İşletmeler Yasası VI numaralı Prensibine (KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi) dayanan 6 numaralı Boyutun (KOBİ'lerin finansmana erişimi) 6.1 numaralı alt-boyutunun (KOBİ'ler için dış finansman kaynakları) 6.1.1 numaralı Göstergeye (kredi garanti planları) göre yapılan ölçümü verilmiştir.

Tablo 0.15 Bir gösterge örneği

	Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5
6. KOBİ'lerin Finansmana erişimi					
6.1 KOBİ'ler için dış finansman kaynakları					
6.1.1. Kredi garanti planları	Mevcut herhangi bir kredi garanti planı yok.	Kredi garanti planı olanağı üzerinde duruluyor.	Kredi garanti olanakları mevcut. (hükümet inisiyatifinde ve devlet kontrollü)	Kredi garanti olanağı özel sektöre yönelik bir sözleşme kapsamında işliyor ancak devlet finanse ediyor.	Kendi kendini finanse edebilen özel sektör yöneticileri kontrolünde çok sayıda ikili veya karma kredi garanti planları mevcut.

Özel sektörde işleyen ve devlet ya da ücretler yoluyla finanse edilen kredi garanti olanaklarına sahip olan ekonomiler için verilen puan 4 ya da 5'tir. Bir veya daha fazla kredi garanti planı olan ancak devlet tarafından kurulmuş ya da kontrol ediliyor olan ekonomiler 3 puan almıştır. Üzerinde düşünülen bir plan olması durumunda 2 puan alınmıştır. Son olarak, herhangi bir kredi garanti olanağı veya planı olmayan ekonomilere verilen puan 1'dir.

Değerlendirme sürecinin metodolojisi

Her bir göstergeye verilen puanlar katılımcı ve analitik bir işlemin sonucudur. Her bir göstergeye ait puanın değerlendirilmesinde tarafsızlık ve yanlış ölçümleri azaltmak için KOBİ Politika Endeksi yaklaşımı ile aynı değerlendirme çerçevesine dayanan iki paralel değerlendirme yapılmaktadır. Birincisi devlet tarafından gerçekleştirilen öz değerlendirmedir. Ulusal Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörünün sorumluluğu altında KOBİ politikası bünyesinde bulunan farklı kuruluşlar ve bakanlıkların temsilcilerinden alınan girdilerden oluşur.

Ayrıca, OECD ile ortak uluslararası ve çok taraflı kuruluşları tarafından da paralel bağımsız değerlendirme yapılmıştır. Bağımsız değerlendirme veri ve bilgi toplayan ve özellikle özel sektör kuruluşlarının temsilcileriyle olmak üzere kilit paydaşlarla görüşmeler yapan bir yerel uzman ekibinden elde edilen girdilere dayanmaktadır.

Nihai puanlar dört paydaş kuruluş tarafından yapılan ek masa başı araştırması ve diğer kaynaklardan alınan girdilerle genişletilen bu iki değerlendirmenin birleştirilmesinin bir sonucudur.

Ağırlıklandırma sistemi

Her bir boyuta ait toplam puanlar oluşturmak için her bir gösterge ve bazı durumlarda her bir alt boyuta, söz konusu boyut kapsamındaki görece önemine göre belli bir ağırlık verilmektedir. Bir uzman istişare süreci yoluyla ağırlıklar tahsis edilmiştir.

Bir boyut çapında politika geliştirme temelini oluşturan söz konusu itici güç göstergeleri için verilen en yüksek ağırlık 3'tür. Ek politika araçlarının varlığını ve kapsamlılığını ölçen ikincil göstergelere de 2 veya 1 ağırlığı verilmiştir. Bir itici güç göstergesi örneği olarak Boyut 1, girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği kapsamında yer alan "politika ortaklığı" verilebilir. "Politika ortaklığı" girişimcilik eğitiminde meydana gelen gelişmeler ve ekonomideki daha geniş çaplı politikalar arasındaki tutarlılığı ölçer ve dolayısıyla daha spesifik bir girişimcilik eğitiminin etkin hale gelmesi için temel koşuldur. Diğer itici güç gösterge örnekleri finansman için yasal ve düzenleyici çerçeveyi ölçen 6.2 finansmana erişim Alt-boyutunda yer alan göstergelerdir.

Ağırlıklı ortalama boyuta ait ağırlıklar toplamında ayrılan ağırlık payına göre ağırlıklandırılan bağımsız puanlar toplamı olarak hesaplanır. Toplama işlemi farklı politika alanlarını temsil ettiği için boyutlar düzeyinde yapılır.

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme süreci ve KOBİ sektörüne genel bakış

Giriş

Bu raporun amacı Avrupa Birliği üyelik sürecinde bulunan bölgede Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika prensiplerinin uygulanışının izlenmesidir. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası hem Avrupa Birliği düzeyinde hem ulusal düzeyde KOBİ'leri hedefleyen politikaların tasarlanması ve uygulanmasına kılavuzluk eden on politika prensibinden oluşan bir settir. Avrupa Birliği'nde KOBİ politikasına yönelik kilit referans politika belgesidir ve Avrupa Birliği Komisyonu ve Avrupa Birliği üye ülkelerinin tam bağlılığını sağlamak için 2008 Aralık ayında Avrupa Birliği Bakanlar Kurulu tarafından politik olarak tasdik edilmiştir.

Rapor Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye'yi kapsamaktadır. On Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensibinin her biri için politika detaylandırma ve uygulama sürecinin bir analizi sunulmuştur. Raporda her bir ekonominin belli bir grup göstergeye dayanarak Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politikası ana esaslarını uygulama konusundaki performansı değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmede merkezi devletler tarafından detaylandırılan ve uygulanan politikalara odaklanılmıştır.

Rapor iki bölüm halinde yapılandırılmıştır:

- Kısım I eğilimler ve temel konulara ilişkin bir analiz ve farklı ekonomiler arasında karşılaştırma ile birlikte Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensiplerinin her birinin uygulanma derecesine ilişkin bir değerlendirmeden oluşur.
- Kısım II on adet Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensibinin uygulanmasına ilişkin ek kavrayış sunarak üyelik sürecindeki her bir ekonomiye ilişkin bölümlerden oluşur.

KOBİ Politika Endeksi süreci

2006 ve 2008 yıllarında iki bölgesel KOBİ politika değerlendirmesi yapılmış ve sırasıyla 2007 ve 2009 yıllarında yayınlanmıştır. Bu değerlendirmeler Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın öncülü olan Küçük İşletmelere yönelik Avrupa Sözleşmesi çerçevesinde yapılandırılmıştır ancak bu raporda sunulan değerlendirmeye karşılaştırılabilir durumdadır.

Batı Balkan hükümetleri ve paydaş kuruluşlar Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın KOBİ politikası için bir kılavuz araç olarak benimsenmesi ve Küçük İşletmelere yönelik Avrupa Sözleşmesinin yerini alması konusunda yakından ilgilenmiştir. 17-18 Haziran 2009 tarihinde Brüksel'de yapılan Batı Balkanlarda Küçük İşletmelere yönelik Avrupa Sözleşmesinin uygulanmasına ilişkin Üst Düzey Konferansta, bölgesel politika ölçümü ve uygulaması sürecinin devam etmesini talep etmişlerdir. Yararlanıcı ekonomiler paydaş kuruluşların öncülük ettiği kılavuzluk (daha önce Sözleşmenin faaliyet kolları, şimdi ise Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensipleri yoluyla), izleme (KOBİ Politika Endeksi ve ülkelerin Avrupa Komisyonu ve ortak kuruluşlarla yaptığı farklı iki taraflı ve bölgesel toplantılar yoluyla) ve değerlendirme (nihai rapor yoluyla) sürecinin önemini vurgulamıştır. Türk yetkililer de sözleşme sürecine olan ilgisini ifade etmiş ve dolayısıyla bu projenin kapsamına alınmıştır. Bu rapor Batı Balkanlar ve Türkiye tarafından iletilen bu taleplere yanıt niteliğindedir..

Bu rapor Batı Balkanlar ve Türkiye tarafından iletilen bu taleplere yanıt niteliğindedir. 2009 raporunun ardından Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi Avrupa Birliği aday statüsü verilen Karadağ ve Sırbistan olmak üzere iki ilave ekonomiye daha fazla politik önem vermiştir. İlk kez üyelik öncesi değerlendirme sürecine katılan bir Avrupa Birliği üyesi daha yani Türkiye eklenince, değerlendirme çalışmasına katılan Avrupa Birliği üye sayısı beşe (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ dahil) yükselmiştir. Bu durum Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika hükümlerinin önemini arttırmaktadır. Değerlendirme çerçevesi karşılaştırmalı olduğu için, aday ekonomi sayısındaki artış potansiyel aday statüsünde olan (Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova) diğer üç ekonominin de Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika kollarına daha çok bağlanmasını teşvik eden bir unsur olmuştur.

2011-12 değerlendirme süreci

2011-12 değerlendirme süreci İstanbul'da Türkiye KOBİ Kuruluşu KOSGEB'in ev sahipliğini yaptığı bölgesel bir toplantıda başlatılmıştır. Önceki KOBİ politika endeksi değerlendirmelerinde olduğu gibi, Batı Balkan ve Türk hükümetleri Temmuz-Eylül 2011 döneminde ulusal raporları yayınladıkları öz değerlendirmeler yapmıştır. Oluşturulan bir yerel danışman ağı da aynı şekilde bağımsız değerlendirmeleri gerçekleştirmiştir. Avrupa Komisyonu (İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü) ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ile yakın işbirliği içerisinde OECD Yatırım Paketi ile koordine edilmiştir. Avrupa Eğitim Vakfı beşeri sermaye boyutları için bağımsız değerlendirme sunmuştur. Devlet öz değerlendirmesi ve bağımsız değerlendirmesi devlet yetkilileri ve Avrupa Komisyonu gözetiminde her bir başkentte yapılan sekiz farklı iki taraflı paydaş toplantısında görüşülmüştür. 2001 Ekim ve Kasım aylarında yapılan bu iki taraflı toplantıların her birine 40 ila 70 civarında kilit KOBİ politikası paydaşı katılmıştır.

Bu rapor, dört Paydaş kuruluş tarafından yapılan ek masa başı araştırması ve Dünya Bankası, Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), araştırma merkezleri ve iki taraflı kalkınma ajansları gibi diğer örgütlerden elde edilen girdiler ile zenginleştirilen bu iki değerlendirmenin birleştirilmesinin bir sonucudur. Değerlendirme 30 Kasım 2011 tarihi itibarıyla devletler ve paydaş kuruluşlara sunulmuş bulunan tüm bilgilere dayanmaktadır. Bu tarihten sonra meydana gelen herhangi bir politika gelişmesi, raporda bahsedilmiş olsa bile değerlendirilmemiştir.

2011-12 değerlendirme süreci bir şirket anketi ve bir yerel değerlendirme olmak üzere paralel olarak yürütülen iki ölçümle tamamlanmıştır. Şirket anketinin yardımıyla, KOBİ'lerin Batı Balkanlar ve Türkiye'de iş gelişmesi ve devlet politikalarının uygulanmasına ilişkin öncelikli koşullara ait algıları elde edilmiştir (bkz. Ek A). Yerel Kalkınma Kapasite Değerlendirmesinde Batı Balkanlarda alt-ulusal düzeyde KOBİ politikası uygulaması ölçülmüştür. Değerlendirme çerçevesi yerel düzeye göre ayarlanmış 102 göstere ile Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensipleri etrafında oluşturulmuştur (bkz. Ek B). Her iki değerlendirmenin de sonuçları bu raporun eklerine yansıtılmış ancak Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanlarının değerlendirilmesinde bunlar üzerinde durulmamıştır.

Kutu 0.1. KOBİ Politika Endeksi süreci

1. Yeni göstergeleri onaylamak ve 2012 KOBİ Politika Endeksini çıkarmak amacıyla ulusal Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörleri ile bölgesel toplantı yapar (İstanbul, Türkiye, 20 Mayıs 2011).
2. Batı Balkan ekonomileri ve Türkiye on Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensibine karşılık gelen bir ulusal raporda yapılandırılmış öz değerlendirmeler yapar (Temmuz-Eylül 2011).
3. Paydaş kuruluşlar
 - ❖ her bir üyeliğe aday ekonomiden alınan birincil veriler;
 - ❖ uzmanlaşmış devlet organlarından (KOBİ ajansları gibi) elde edilen girdiler;
 - ❖ özel sektörden (ticaret odaları, KOBİ ortaklıkları gibi) elde edilen girdiler;
 - ❖ uluslararası örgütler (Dünya Bankası gibi) tarafından yürütülen diğer çalışmalardan elde edilen girdilerden
 daha fazla miktarda bünyesinde barındırmak amacıyla yapılan masa başı araştırması (Temmuz-Eylül 2011) ile ikinci seviyede ölçüm yapar.
4. Beşeri sermaye boyutları olması durumunda OECD ve Avrupa Eğitim Vakfı uzmanları tarafından koordine edilmiş yerel danışmanlardan oluşan bir ekip bağımsız değerlendirmeler yapmak için KOBİ Politika Endeksinden faydalanır (Haziran-Eylül 2011).
5. Her bir ekonomide öz değerlendirmeyi ve bağımsız değerlendirmeyi karşılamak ve üzerinde tartışmak için paydaş kuruluşlar, kamu ve kilit paydaşlarla (özel sektör dahil) KOBİ paydaş toplantıları yapılır (Ekim-Kasım 2011).
6. Paydaş toplantılarından sonra ek analiz ve değerlendirmeler yapılır (Aralık 2011-Ocak 2012).
7. 7-9 Şubat 2012 tarihlerinde İtalya, Trento'da bölgesel düzeyde birleştirilmiş puanları sunmak ve paydaş kuruluşlarla puanlar ve ülke performansları üzerine tartışmak için hükümetlerle bölgesel toplantılar yapılır.
8. Paydaş kuruluşlar ülkeler için ilk puanlamalar üzerine yorum yapma fırsatı için nihai puanları toplar (Şubat-Nisan 2012).
9. Nihai puanlar ve ilk taslak raporun yararlanıcı ekonomiler ve paydaş kuruluşlar tarafından gözden geçirilmesi (Mayıs 2012).
10. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası raporu sonuçlandırılır ve yayınlanır (Temmuz-Ekim 2012).

2012 KOBİ Politika Endeksi

KOBİ Politika Endeksi, 2006 yılında yararlanıcı ekonomilerin politika gelişmelerini izlemek ve ulusal ve bölgesel düzeyde politika hazırlama ve uygulama sürecindeki açıkları belirlemek için daha sistematik ve analitik bir araç yönünde bildirdikleri talebe karşılık olarak ortaya konmuştur. OECD Yatırım Paketi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Eğitim Vakfı ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) tarafından ve değerlendirme sürecine 2011 yılında katılan Türkiye ile birlikte Batı Balkanlar ulusal Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Koordinatörlerinin danışmanlığında geliştirilmiştir. KOBİ Politika Endeksi metodolojisi 2005 yılında Yatırım Reformu Endeksi için OECD Güney Doğu Avrupa Yatırım Paketi ile geliştirilmiş olan bir politika değerlendirme metodolojisine dayanmakta olup Avrupa Eğitim Vakfı ve üyelik sürecindeki ekonomilerin beşeri sermaye ve kadın girişimciliği uzmanları tarafından düzenlenen göstergelerden oluşmaktadır.

KOBİ Politika Endeksinin Hedefleri

KOBİ Politika Endeksinin temel hedefleri (ve bu hedeflere ulaşmanın ilgili yöntemleri) şöyledir:

- Yapısal değerlendirme:
 - ❖ Batı Balkanlar ve Türkiye'deki KOBİ politika reformunda kaydedilen ilerlemeyi karşılaştırmalı bir esasa göre değerlendirir;
 - ❖ Ekonomilerin performansını farklı reform boyutlarına karşılık gelmek üzere 1 ila 5 (en zayıftan en güçlüye) arasında değerlendirir.
- İlerleme için hedeflenmiş destek:
 - ❖ Bölgesel ve ulusal düzeyde politika önceliklerini belirler ve destek ihtiyaçlarına öncelik verir.
- Bölgesel işbirliği ve emsal değerlendirme:
 - ❖ Ortak bir değerlendirme çerçevesi yoluyla daha etkili bir emsal değerlendirme yapılmasını teşvik eder.
- Kamu ve özel sektör katılımı:
 - ❖ Potansiyel girişimciler veya yatırımcılar için basit ve şeffaf bir iletişim aracı sunar;
 - ❖ Kamu-özel sektör danışmanlığını teşvik eden bir ölçüm işlemi oluşturur.
- Planlama ve kaynak dağılımı:
 - ❖ Özellikle çok yıllık programlar gerektiren boyutlar için orta-vadeli planlamayı kolaylaştırır;
 - ❖ Güçlü noktalar ve gelişim alanlarının belirlenmesinin ardından kaynak seferberliği ve dağıtımını için bir araç sağlar.

Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının Önemi ve Geçerliliği

Her ortak ekonomideki değerlendirme süreci KOBİ politikası veya girişimciliğin geliştirmesinden sorumlu ilgili devlet kurumu tarafından koordine edilmiştir. İlgili kamu idarelerinin yanı sıra bağımsız danışmanlar tarafından da girdi sağlanmıştır. Bu değerlendirme çerçevesiyle sağlanan katma değer politika yapıcı organlara belli bir bağlamdaki ilerlemelerini değerlendirmek için tek bir pencere sunan bütünsel yaklaşımıdır.

Değerlendirme çerçevesinin amacı:

- KOBİ'lerle ilgili politika düzenlemeleri ve reformlarının uluslararası en iyi uygulamalara göre bağımsız ve kesin bir biçimde değerlendirmek;
- Politika reformu ve geliştirilmesine kılavuzluk sunmak;
- KOBİ'lerle ilgili politika geliştirme sürecinin kalitesini arttıracak bir süreç oluşturmak;
- KOBİ'lerin büyümesini destekleyen hibe faaliyetlerine öncelik verilmesini kolaylaştırmaktır.

Batı Balkanlar ve Türkiye ekonomilerinde iş ortamını değerlendiren başka birçok endeks olmakla birlikte, KOBİ Politika Endeksinin değerlendirme çerçevesi KOBİ politikası hususlarının ele alınmasına ilişkin farklı bir yaklaşım getirmektedir. KOBİ Politika Endeksini uluslararası örgütlerden elde edilen diğer endekslerden ayıran temel faktörler şöyledir:

- Tarih, kültür ve coğrafyanın ülkeler arasındaki daha geçerli bir kıyaslamaya olanak sağladığı çok özel bir bölgeye odaklanması.
- Değerlendirme ve ölçüm için devlet, özel sektör ve OECD, Avrupa Komisyonu, Avrupa Eğitim Vakfı ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası olmak üzere üçlü katılımcı yaklaşımının benimsenmesi.

- Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasası ile aynı doğrultuda on temel prensibe göre yapılandırılmış KOBİ politika ortamına ilişkin kapsamlı değerlendirme.
- Endeksin sadece ölçüm yapmaktan çok iyi uygulamalar ve politika önerileriyle nasıl geliştirileceği konusunda kılavuzluk sunması.
- Diğer örgütler tarafından daha önce uygulanmış olan mevcut işleri (Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı raporu gibi) bünyesinde barındıran “Meta-Endeksi” Metodolojinin aşağıda Tablo 0.16’da verildiği gibi güçlü ve kısıtlı yönleri bulunmaktadır.

Tablo 0.16 KOBİ Politika Endeksinin güçlü ve kısıtlı yönleri

Güçlü Yönler	Kısıtlı Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Göstergeler Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasası ile tamamen uyumlu olacak şekilde yapılandırılmıştır. • OECD, Avrupa Komisyonu, Avrupa Eğitim Vakfı ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından toplanan orijinal verilerin Dünya Bankası veya Birleşmiş Milletler gibi kaynaklardan alınmış mevcut verilerin kombinasyonudur. • Ortak bir “puan tablosu”nun kullanılması kamu-özel sektör danışmanlığını kolaylaştırmakta ve harekete geçmeyi teşvik etmektedir. • “Puan tablosu” yaklaşımı kamu yetkililerinin politikada meydana gelen ilerleme ve daha fazla reform gerektiren alanlarla ilgili olarak daha iyi iletişim kurmasına yardımcı olur. • KOBİ Politika Endeksi iyi uygulama örnekleri ve politika önerilerini birleştirir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet politikasının etkili bir şekilde uygulanmasını ölçmek zor olabilmektedir. • Özellikle 3’ün üzerindeki puanlarda puanlama seviyeleri arasında ayırım yapmak zor olabilmektedir. • Daha önemli göstergelere daha fazla ağırlık vermek için basit bir ağırlıklandırma sistemi oluşturulmuştur. • Tüm boyutlar aynı öneme sahip değildir – bu önem dengesi ekonomiler arasında farklılık göstermektedir. • KOBİ’ye ait tek bir tanım olmaması gibi sorunlarda dolayı genel ulusal istatistikler bulunmamaktadır. • KOBİ Politika Endeksi KOBİ politikasının tüm yönlerini kapsamamakta sadece Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasası kapsamına giren alanlara odaklanmaktadır. • Aynı grup gösterge ve ağırlıklar bölgedeki tüm ekonomilere uygulandığı için, ekonomiye-ölgü belli özellikler tam olarak dikkate alınamamaktadır.

2012 ve 2009 KOBİ Politika Endeksleri – Karşılaştırma

2012 KOBİ Politika Endeksi Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına dayanırken, 2007 ve 2009 yıllarına ait önceki iki KOBİ Politika Endeksi Küçük İşletmelere yönelik Avrupa Sözleşmesine dayandırılmıştır. Her iki değerlendirme kılavuzunda da düzenleyici çerçeve, faaliyet ortamı, beşeri sermaye, finansmana erişim, uluslararasılaşma ve destek hizmetleri alanında KOBİ’lere yönelik devlet politikalarını değerlendiren aynı politika temelinden faydalanılmıştır. Sözleşmede yer alan politika alanları yeniden yapılandırılmış ve Avrupa Küçük İşletmeler Yasası ile bütünleştirilmiş olup yeni KOBİ politika boyutları ile tamamlanmıştır. Sözleşmede 80 gösterge ile 10 farklı politika boyutundan faydalanılırken, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 108 gösterge ile 12 farklı KOBİ politika alanını kapsayan 10 prensipten oluşmaktadır. Bütün olarak bakıldığında, Avrupa Birliği Sözleşmesi ve Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’na ait 60 gösterge büyük ölçüde kıyaslanabilir durumdayken, yeni Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme kılavuzuna 48 yeni gösterge eklenmiştir. Sözleşmede kullanılan politika boyutlarının tamamı yeni KOBİ politika değerlendirme kılavuzunda bulunabilir. Politika boyutları yeniden yapılandırılmış ve göstergeler değiştirilip yenileri eklenmiş olmasına rağmen, özellikle beşeri sermaye, yasama çerçevesi, şirket tescili ve finansmana erişim konusunda büyük ölçüde kıyaslanabilir durumda kalmıştır. E-devlet göstergeleri ve yeni girişimler için iş desteği gibi birkaç örnekte ise göstergeler ve alt boyutlar kısmen kıyaslanabilir durumdadır. Kadın girişimciliği, iflas, kamu alımları, teknik düzenleme, inovasyon ve yeşil ekonomi gibi yeni politika boyutlarının bazıları daha önceki KOBİ politikası değerlendirme sonuçlarıyla karşılaştırılmaz. Tablo 0.17’de Avrupa Küçük İşletmeler Yasası ve Avrupa Birliği Sözleşmesine ilişkin karşılaştırmalı bir genel inceleme verilmiştir.

Tablo 0.17. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme kılavuzunun Avrupa Birliği Sözleşmesiyle Karşılaştırılması

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası İlkesi	İlgili politika boyutu	İlgili politika alt-boyutu	Büyük ölçüde karşılaştırılabilir	Kısmen karşılaştırılabilir	Yeni veya karşılaştırılmaz
I) Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması	1. Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği	Politika çerçevesi Alt orta öğretim Üst orta öğretim Üçüncü kademe öğretim Kadın girişimciliği	X X X		X X
II) İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans tanınmasının sağlanması	2. İflas ve KOBİ'lere ikinci bir şans tanınması	İflas prosedürleri İkinci bir şans tanınması			X X
III) "Önce Küçük Olanı Düşün" ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi	3. KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve	Kurumsal çerçeve Mevzuat giyotini ve RIA Kamu-özel sektör istişareleri	X X X		
IV) Kamu kurum ve kuruluşlarının KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi	4. KOBİ'ler için faaliyet ortamı (Şirket tescili ve e-devlet)	Tescil belgesi Kimlik numarası Tescil süreci Şirket tescilini basitleştirme araçları Esnaf göstergeleri e-devlet hizmetleri e-devlet altyapısı	X X X X X	X X	
V) Kamu politika araçlarının KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uyumlaştırılması	5a. KOBİ'ler ve yeni girişimler için destek hizmetleri 5b. Kamu alımları	KOBİ'ler için bilgilendirme hizmetleri Hedeflenmiş iş hizmetleri Yeni girişimlere yönelik iş hizmetleri Kamu alımları	X X	X	X
VI) KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi	KOBİ'lerin finansmana erişimi	KOBİ'ler için dış finansman kaynakları Yasal/düzenleyici çerçeve ve finansal okuryazarlık	X	X	
VII) KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması	7. Standartlar ve teknik düzenleme	Standartlar ve teknik düzenlemeler			X
VIII) KOBİ'lerin becerilerinin ve her türlü inovasyon faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi	8a. İşletme becerileri 8b. KOBİ'lere yönelik İnovasyon politikası	Eğitim ihtiyaçları analizi Eğitim ve kalite güvencesin erişim Yeni girişimler ve büyüyen işletmelere yönelik eğitim Politika koordinasyonu İnovasyon destek önlemleri Finansal inovasyon destek önlemleri Fikri mülkiyet hakları	X X X X		X X X
IX) KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması	9. Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler	KOBİ stratejileri ve çevre standartlarının çevreye duyarlı hale getirilmesi			X
X) KOBİ'lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi	10. KOBİ'lerin uluslararasılaşması	İhracatın özendirilmesi	X		

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomilerin makroekonomik geçmişi ve KOBİ sektörü

Bu bölümün amacı raporun kapsamına giren ekonomilerin yapısı ve son ekonomik trendlerle ilgili geçmiş bilgisi sunmak, gözlemlenen ekonomilerin her birinde KOBİ sektörüne ait bir profil çizmek ve KOBİ politikasının incelenmesinde rapor yoluyla benimsenen yaklaşımı sunmaktır.

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomiler

Raporun kapsamına giren sekiz ekonomi ölçek, ekonomik yapı, gelir seviyesi ve son ekonomik performanslar açısından önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Ancak, hepsinin paylaştığı iki

ortak özellik vardır: hepsi farklı aşamalarda da olsa Avrupa Birliği üyeliğine giriş sürecindedir ve Avrupa Birliği'ne yakınsama politikasının bir parçası olarak esas KOBİ politika çerçevesi olarak Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasasını benimsemişlerdir.

Türkiye Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin birleşik GSYİH'sinin %83'üne karşılık gelen en büyük ekonomisidir. Daha yüksek bir katma değere ve teknolojik içeriğe sahip yeni sektörlerin ortaya çıkmasına rağmen, düşük ve orta düzeyde teknolojik içeriğe sahip ürünlerde (giyim tekstil, ev aletleri, otomobil ve ulaşım ekipmanları) güçlü bir geleneksel uzmanlık içeren iç piyasaya ve büyük bir sanayi tabanına sahip hızlı büyüyen ve yüksek çeşitlilikte orta gelir düzeyinde bir ekonomidir. Türkiye Avrupa Birliği ile gümrük birliğine sahiptir. Belli başlı ticaret ve yatırım ortakları Avrupa Birliği ve Orta Doğu, Körfez ve Avrasya çevresindeki ekonomilerdir.

Hırvatistan ve Sırbistan ise Batı Balkanların büyük ölçüde farklı gelir düzeylerinden oluşsa da birleşik GSYİH'nin %12'sine karşılık gelen en büyük iki ekonomisidir. Hırvatistan Batı Balkanlarda en yüksek kişi başına düşen milli gelir düzeyine sahipken, Sırbistan, Karadağ'dan sonra en yüksek üçüncü kişi başına düşen milli gelir düzeyine sahiptir. Her ikisi de oldukça açık ekonomiler olan Hırvatistan ve Sırbistan Avrupa Birliği ile yüksek seviyede bir ekonomik bütünlüğe sahip olup ticaret akışının sırasıyla %61.1¹ ve %63.6²'sına, FDI (doğrudan yabancı yatırım) akışının ise sırasıyla %92.2³ ve %85⁴'ine karşılık gelmektedir ve CEFTA (Orta Avrupa Serbest Ticaret Sözleşmesi) ortakları ile de önemli düzeyde bir bölgesel ticaret bütünlüğüne sahiptir. Her iki ülke de sanayi tarımı, metal işleme, kimyasal ürünler, farmastik ürün, mekanik bileşenler, otomotiv parçaları ve ulaşım ekipmanı gibi sektörlerde güçlü bir varlık gösteren düşük ve orta düzeyde teknolojik ürünlerde uzmanlaşmış ülkelerdir.

Batı Balkanlarda bulunan diğer ekonomiler (Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Kosova) orta ile orta düşük gelir seviyesi arasında değişen bir kişi başına düşen milli gelir oranıyla Avrupa Birliği ve CEFTA (Orta Avrupa Serbest Ticaret Sözleşmesi) ile ileri seviyede bir ticaret bütünlüğüne sahip daha küçük açık ekonomilerdir. Geleneksel uzmanlık alanları büyük ölçüde emek yoğun sanayilere (giyim, tekstil ve deri) ve eşya dönüşüm sektörlerine (döküm, metal işleme ve sanayi tarımı) dayanmaktadır. Turizm ve inşaat Karadağ'da önemli bir GSYİH payına karşılık gelirken, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova ile daha az düzeyde de olsa Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde yurtiçi talep ve küçük ölçekli yatırımları destekleme konusunda işçi dövizleri önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 0.18. Yapısal ve makroekonomik göstergeler

Seçilmiş yapısal ve makroekonomik göstergeler (2011)

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Milyon cinsinden nüfus	3.2	3.8	4.4	1.8	2.1	0.6	7.3	75
Yıllara göre GSYİH büyüme (%)	3.1	1.8	0.1	5.5	3.0	2.7	1.6	8.5
Tüketici fiyat enflasyonu (% ortalama)	3.5	3.6	2.1	4.8	3.9	2.9	11.2	6.5
Devlet GSYİH % bakiyesi	-3.5	-3.1	-5.5	Yok	-2.6	-6.5	-4.0	-1.4
Mevcut GSYİH % hesap bakiyesi	-13.2	8.3	0.9	Yok	-2.8	-19.4	-9.1	-10.0
Milyon AVRO cinsinden net DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM (FDI)	695.7	317.3	1.023.7	Yok	307.2	389.2	1.823.0	9.669.0
% cinsinden GSYİH brüt rezervleri	20.7	18.8	24.4	Yok	22.9	9.6	34.0	9.9
Milyar AVRO cinsinden nominal GSYİH	9.3	12.9	45.9	5.2	7.4	3.3	32.4	557.6

Kaynak: WEO (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Ajansları ve Merkez Bankasından toplanan verilerle AIKB 2011⁵

Son ekonomik trendler

2009 küresel mali krizinin Türkiye üzerinde çok fazla olmasa da Batı Balkanlar üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Krize karşı daha fazla dayanıklılık gösteren Arnavutluk dışında bölgedeki ekonomilerin çoğu 2009 ile 2010 yılının başında uzun süren bir ekonomik durgunluk yaşamıştır. Daralma en ciddi şekilde dış talepteki düşüşün yurtiçinde görülen yüksek düzeyde kredi daralması ile birleştiği Hırvatistan ve Karadağ'da hissedilmiştir. Türkiye ekonomisi ise son yıllarda sağlam bir büyüme seviyesi göstermiş, Türk bankaları güçlü bilançolarının da kanıtladığı gibi küresel mali çalkantıyı iyi atlatmıştır. Daha erken dönem finansal sektör reformları bugünkü bankacılık sisteminin istikrarının temellerini oluşturmuştur.

Batı Balkan ekonomilerinde ekonomik faaliyetler 2010 yılının son bölümü ile 2011 yılının ilk yarısında özellikle ihracat alanında yaşanan güçlü canlanmanın ardından yeniden yükselmeye başlamıştır. Bu dönemde, GSYİH büyüme rakamları, bölgedeki en ciddi ve uzun süreli durgunluklardan birini yaşayan Hırvatistan dışında tüm ekonomilerde yeniden pozitif seviyelere ulaşmıştır. Türkiye'de 2010 yılında %9.2, 2011 yılında ise %8.5 seviyesinde görülen büyüme ile ekonomik faaliyetler geri sıçramış, büyüme oranında 2011 yılının ilk çeyreğinde görülen yavaşlama aşırı ısınma (aşırı fiyat ya da para tedavülü) korkularını hafifletmiştir. Büyüme esas olarak yurtiçi taleple harekete geçirilir, ülkeye sermaye girişleri ve gevşek mali ve parasal politika tutumlarıyla tetiklenir.

Ancak, AVRO bölgesindeki bozucu egemen borç krizi canlanmanın gücünü olumsuz etkilemiştir. Sonuç olarak, çok sayıda makroekonomik göstergenin de kanıtladığı gibi 2011 yılının ikinci yarısıyla 2012 yılının başında ekonomik faaliyetlerde önemli bir yavaşlama olmuştur. İhracatta görülen ve ithalatta görülen büyüme de azalmıştır. Türk ekonomisinin temel zayıf noktası 2011 yılının sonunda GSYİH'nin %10'una ulaşan cari hesap açığıdır. 2011 Eylül ayından bu yana birçok ekonomide sanayi üretimi düşmüştür. Kredi büyümesi de düşüşe geçmiştir. Yüksek işsizlik oranı ve tüketicilerin güven seviyesinde düşüşle birleşerek bölgenin çoğunda yurtiçi talebin zayıflamasına katkıda bulunmuştur. Karadağ en uzun süreli kredi krizini yaşamış, kriz öncesi yaşanan büyük kredi patlaması halen çözülmeye çalışıldığı için krizin başlamasından bu yana özel sektöre verilen kredi oranı devamlı olarak düşmektedir.

Bölgede Türkiye dışındaki ekonomilerin çoğunda enflasyon önemli bir düşüş eğilimi göstermiştir. Sırbistan'da enflasyon yıllardır 2011 Nisan ayında yaşanan %14.8'lik tepe noktasından 2012 Mart ayında %3.2 seviyesi düşmüştür. Bölgelerin çoğundaki merkez bankaları enflasyon ve genel ekonomik koşullarda yaşanan düşüşe karşılık olarak para politikalarını gevşetmiştir. Enflasyon resmi hedef %5.5 iken Şubat ayında %10.6 seviyesine ulaştığı ve Türkiye'nin merkez bankası politikasının liraya ihtiyatla istikrar kazandırma çabası ışığında yeniden fiyat istikrarına odaklandığı için Türkiye'de sorun olmaya devam etmektedir.

Bölgede ödenmeyen kredi (NPL) seviyesinin yüksek olması ve bazı ekonomilerde yükselmeye devam etmesine rağmen bankacılık sektörleri sağlam ve likit konumunu korumuştur. Yabancı bankaların büyük bölümü (ekonomilerin çoğunda toplam bankacılık varlık payının %75'i veya daha fazlası) bölgeyi AVRO bölgesinde meydana gelen ve ortak bankaları etkileyebilecek gelişmelere karşı daha hassas bir duruma getirmektedir. Şu ana kadar, bölgedeki Yunanistan veya İtalya'ya ait bankalar üzerindeki büyük etkiye ilişkin çok az kanıt bulunabilmiştir, ancak risk hala yüksektir. Türkiye'de yabancı borçlanma ve kriz sonrası mevduatın geri kazanılması ile finanse edilen özel sektör kredisi yıldı yıla %43'e ulaşan yüksek seviyeden 2011 yılının sonunda %33'e düşmüş, bunu da esas olarak kredi büyümesini durdurmaya yönelik merkez bankası girişimleri tetiklemiştir.

Bölgenin sonraki yıllarda görünümü daha iç karartıcıdır. Türkiye’de 2012 yılında yurtiçi talepteki düşüş sonucunda büyüme oranı %2.5 seviyesine kadar önemli bir yavaşlama göstermiştir. AVRO bölgesinde devam eden ve daha kötüleşme potansiyeli taşıyan kriz yakın ticaret, yatırım ve finans bağlantılarından dolayı mecburen Batı Balkan bölgesinde de hissedilmiştir. Bazı hafifletici unsurlar mevcuttur: ekonomilerin çoğu kriz süresince mali açıdan daha dikkatli olmuştur, bankacılık sektörlerine iyi düzeyde sermaye sağlanmakta ve birçok ekonomi IMF programlarından faydalanmaktadır. Bununla birlikte, bu yıl büyüme oranından meydana gelecek bir geri sıçrama ihtimali oldukça düşüktür. Mevcut tahminlere göre, bölge 2012 yılında ortalama %1.1 düzeyinde büyüyecektir.⁶ Ancak, aşağı yönlü riskler yüksektir ve tahminlerin azalan oranda revizyon ihtimali düşüktür.

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomilerde KOBİ sektörü

Üyelik sürecindeki bölgenin bütününe yönelik Avrupa Birliği KOBİ tanımına dayanan kapsamlı ve karşılaştırılabilir KOBİ verileri bulunmamaktadır. Bölgede istatistiksel bilgi seviyesi büyük ölçüde farklılık göstermektedir: Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye geniş çaplı ve güncellenmiş iş istatistik setleri sunarken; Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ yapısal KOBİ verileri sunmakta, Bosna Hersek ve Kosova’da ise diğer ekonomilerle karşılaştırılabilir resmi KOBİ istatistikleri bulunmamaktadır. Buralarda bulunan bilgiler sadece şirket tescili veya bağımsız şirket anketlerinden elde edilmektedir. Karşılaştırılabilir verilerin bulunduğu Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomilerde KOBİ sektörünün yapısı Avrupa Birliği’nin yapısını yansıtmaktadır. Mikro-işletmeler (sade girişimciler de dahil olmak üzere çalışan sayısı 10’un altında olan) kayıtlı işletmelerin çok önemli bir kısmını oluşturmaktadır (bu oran Karadağ’da %88.9 iken Sırbistan’da %95.9’dur) ancak bunların istihdam ve özellikle katma değer açısından katkısı çok daha düşüktür, bu da çalışan başına düşen verimliliğin küçük ve orta ölçekli işletmelere göre çok daha düşük olduğunu gösterir. Bu mikro işletmelerin birçoğu zorunluluğa dayalı girişimciler tarafından işletilmektedir.

2009 ekonomik krizinin Batı Balkan ve Türkiye bölgesinde iş ortamında bozulmaya sebep olması ve KOBİ’lerin ekonomik performansını kötüleştirilmesi şaşırtıcı değildir. Ekonomilerden ayrı ayrı elde edilen verilerin yetersiz olması krizin KOBİ sektörü üzerindeki etkisinin özel olarak değerlendirilmesini nicel olarak zorlaştırmaktadır. Ancak, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye’den elde edilen verileri karşılaştırırken belli eğilimler ortaya çıkmıştır. Örneğin Sırbistan’da 2009 yılında KOBİ’lerin sayısındaki artış oranı 2008 yılına göre %45 azalarak sadece 9.337 artış göstermiştir.⁷ Ayrıca, yeni KOBİ’lerin ortaya çıkışında görülen bu yavaşlama kapanmaya zorlanan firma sayısında önemli ölçüde görülen artış ile birleşmiştir. Türkiye’den elde edilen veriler mikro ve küçük firmaların sayısının orta ölçekli firmalara göre daha yüksek bir oranda arttığını göstermiştir. 2008 – 2009 yılları arasında mikro ve küçük firmaların sayısı %33’lük bir artış gösterirken, orta ölçekli şirketlerin sayısında %22’lik bir artış görülmüştür.⁸

Hırvatistan’da KOBİ ciro seviyesi 2009 – 2010 yılları arasında %5 seviyesinde düşmüştür. 2009 – 2010 yılları arasında toplam KOBİ sayısı kriz öncesi seviyelere benzer bir oran göstererek %7 artmaya devam ederken, KOBİ sektöründeki çalışan sayısı ekonomik gerilemeden önemli ölçüde etkilenmiştir. 2008 – 2010 yılları arasında, KOBİ sektöründeki toplam çalışan sayısı %7 oranında düşmüştür.⁹

Hırvatistan’dan alınan son verileri firma ölçeğine dayanarak kriz sonrası istihdam seviyelerinin daha detaylı bir analizini yapmaya olanak sağlamaktadır. 2008 – 2010 yılları arasında küçük işletmelerdeki toplam çalışan sayısındaki düşüş 33.483 iken orta ölçekli işletmelerde bu kayıp 12.891 seviyesinde olmuştur.

Tablo 0.19. KOBİ Sektörüne ait İstatistikler

	ALB		HRV		MKD1		MNE2		SRB		TUR	
	Sayı	Pay	Sayı	Pay	Sayı	Pay	Sayı	Pay	Sayı	Pay	Sayı	Pay
İşletme sayısı												
Mikro	66 166	%95.8	130 066	%90.4	65 641	%92.8	20 820	%88.9	274 021	%95.9	2 392 928	%99.3
Küçük	2 386	%3.5	1 132	%7.9	3 706	%5.2	2 083	%8.9	6 065	%2.1	13 290	%0.6
Orta ölçekli	432	%0.6	2 048	%1.4	1 159	%1.6	428	%1.8	2 173	%0.8	13 290	%0.6
KOBİ'ler	68 984	%99.9	143 434	%99.7	70 506	%99.7	23 332	%99.6	282 259	%98.8	2 406 218	%99.9
Büyük	54	%0.1	484	%0.3	204	%0.3	95	%0.4	484	%0.2	2 796	%0.1
Toplam	69 038	%100	143 918	%100	70 710	%100	23 427	%100	285 641	%99	2409014	%100
İstihdam												
Mikro	109 894	%45.9	305 218	%45.9	yok	Yok	40 076	%20	377 599	%31.6	6 018 131	%63.5
Küçük	45 720	%19.1	221 155	%19.1	yok	Yok	40 348	%20.1	181 914	%15.2	1 368 608	%14.4
Orta ölçekli	40 393	%16.9	210 785	%16.9	yok	Yok	43 314	%21.6	228 071	%19.1	1 368 608	%14.4
KOBİ'ler	196 007	%81.8	737 158	%81.8	Yok	Yok	123 738	%61.6	787 584	%65.9	7 386 510	%78
Büyük	43 538	%18.2	360 391	%18.2	Yok	Yok	76 996	%38.4	406 845	%34.1	2 086 733	%22
Toplam	239 545	%100	1 097 549	%100	yok	yok	200 734	%100	1 194 429	%100	9 473 343	%100
Milyar € cinsinden katma değer												
Mikro	0.55	%24.7	4	%16.6	yok	Yok	yok	Yok	3	%22.3	49	%35.9
Küçük	0.41	%18.4	5	%20.2	yok	Yok	yok	Yok	2	%15.7	26	%19.1
Orta ölçekli	0.31	%13.9	5	%20.3	yok	Yok	yok	Yok	3	%18.3	61	%44.9
KOBİ'ler	1.27	%57	13	%57.1	Yok	Yok	Yok	Yok	8	%56.3	75	%55.1
Büyük	0.96	%43	10	%42.9	Yok	Yok	Yok	Yok	6	%43.7	136	%100
Toplam	2.23	%100	23	%100	yok	yok	yok	yok	14	%100	136	%100

1.MKD ile ilgili veriler Devlet İstatistik Ofisinden alınmıştır.

2.MNE ile ilgili veriler 2008 yılına aittir.

Kaynak: 2010-11 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası bilgi formları

Ekonomik krizin ardından büyük bir iş kaybı oranı beklense de, bu verilerin aynı dönemde ortaya çıkan küçük ve orta ölçekli firma sayısı ile karşılaştırılması sonucunda ilginç bir trend ortaya çıkmıştır. Hırvatistan'da 2008 ve 2010 yılları arasında 7.197 yeni küçük işletme kurulurken, orta ölçekli işletmelerin sayısında 17 firmalık düşüş görülmüştür. Dolayısıyla, küçük işletmelerde çalışan toplam işçi sayısında çarpıcı bir düşüş görülürken, yeni firma sayısı krizden neredeyse hiç etkilenmemiştir. Bu gelişme muhtemelen kriz sonucunda işini kaybeden kişilerden meydana gelen ve mikro işletmeleri oluşturan zorunluluğa dayalı girişimcilerin artmasıyla açıklanabilir.

Olası yeni bir grup zorunluluğa dayalı girişimcilerin ortaya çıkması dışında, krizin KOBİ sektörü üzerindeki en önemli etkisi bu şirketlere yönelik finansman kullanılabilirliğindeki daralma ile ilgilidir. Bankalar mali kriz sırasında kredi verme standartlarını sıkılaştırırken, devletler de eş zamanlı olarak açıkları kapatmak amacıyla borç alma seviyesini arttırmış, bu da KOBİ'lerin finansmandan dışlanmasına sebep olmuştur. Sırbistan'da KOBİ'lere yönelik finansal destek 2009 yılında artmış olsa da, yine de durgunluğu önlemek için yetersiz kalmıştır. Önceki araştırmaların gösterdiği gibi finansal kısıtlamalar en kötü şekilde en küçük firmaları etkilemekte ve dolayısıyla Hırvatistan örneğinde görüldüğü gibi daha fazla sayıda mikro ve küçük işletmenin ortaya çıkma ihtimali olsa bile, finansmana erişim güçlüğü bu önemli sektörün toparlanmasında büyük bir engel oluşturmaya devam etmektedir.

Notlar

- ¹ Avrupa Komisyonu (2012), *Croatia: EU Bilateral Trade and Trade with the World (Hırvatistan: Avrupa Birliği İkili Ticaret ve Dünya Ticareti)*, DG Ticaret İstatistikleri, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113370.pdf.
- ² Avrupa Komisyonu (2012), *Serbia: EU Bilateral Trade and Trade with the World (Sırbistan: Avrupa Birliği İkili Ticaret ve Dünya Ticareti)*, DG Ticaret İstatistikleri, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/august/tradoc_140028.pdf.
- ³ 2010'da %85, 2009'da %97. Hırvatistan Ulusal Bankası (n.d.), "Doğrudan Yabancı Yatırım İstatistikleri", Hırvatistan Ulusal Bankası Web sitesi, www.hnb.hr/statistika/estatistika.htm.
- ⁴ Sırbistan Ulusal Bankası (2009), *İstatistik Bülteni, Eylül 2009* Ulusal Sırbistan Bankası www.nbs.rs/export/sites/default/internet/english/90/90_6/sb_02_09.pdf.
- ⁵ WEO (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kuruluşları ve Merkez Bankalarından toplanan verilerle birlikte Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) 2011. Kosova ile ilgili veriler Dünya Bankası Açık Verilerinden alınmıştır. Tablodaki diğer ekonomilerin 2001 yılına ait verilerinin aksine, Kosova istatistikleri 2010 yılına aittir.
- ⁶ Rakam Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Sırbistan olmak üzere bölgedeki ekonomiler için 2012 yılı GSYİH büyüme tahminlerinin ağırlıklı ortalaması olarak hesaplanmıştır. Bu rakam 2012 Ocak ayı Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) tahminlerine dayanmakta olup 2012 Mayıs ayında yapılacak bir sonraki üç aylık güncelleme revizyonuna tabi olacaktır.
- ⁷ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve Girişimcilik Raporu, Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı, Cumhuriyet Kalkınma Bürosu, Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı, Belgrad, Kasım 2010.
- ⁸ Avrupa Komisyonu (2011), *SBA Fact Sheet 2010-11: Turkey (Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Bilgi Formu 2010-11: Türkiye)*, Avrupa Komisyonu, Girişim ve Sanayi, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2010-2011/turkey_en.pdf
- ⁹ CEPOR (Küçük İşletmeler için Kalkınma Politikası Merkezi) (2011), *SME Report for Croatia 2011 (Hırvatistan KOBİ Raporu 2011)*, KOBİ'ler ve Girişimcilik Politikası Merkez, CEPOR.

KISIM I

Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi

KISIM I

Bölüm 1

Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 1: Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması

Bu bölümde 1 numaralı Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensibi kapsamında tanımlanan girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği değerlendirilmiştir. Öğrenme sisteminin her seviyesinde girişimciliğin özendirilmesi ekonomi için önemli bir itici güç ve daha esnek bir işgücü için kritik bir yapı taşıdır. Değerlendirmede yaşam boyu girişimcilik eğitimini ileri sürmeye yönelik iyi politika çalışmalarına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, öğrenme sistemi çapında girişimciliğin özendirilmesi konusunda bir bütünlük sağlamak için ortaklık yapısına özellikle dikkat edilmesi gerekir. Temel bir yetkinlik olarak girişimcilik müfredat, öğretmen eğitim ve okul yönetimi açısından ayrıca özen gerektiren bir husustur. Yaşam boyu girişimcilik eğitimi daha yeni bir kavram olduğu için, iyi uygulamanın belirlenmesi ve bu şekilde uygulama alışverişi yapılması özendirilmelidir. Bu da hem ulusal eğitim sisteminde hem de daha genel eğitim hizmetlerinin sunumunda eğitim ve öğretim tedarikçilerini de içeren daha gelişmiş ağlar gerektirecektir. İyi uygulamaların paylaşılmasına yönelik bir destek sistemi önerilmektedir. Değerlendirme ayrıca politika desteğinin gelişmekte olduğu ve özel bir eğitim tedariki gerektiren kadın girişimciliğine de odaklanmaktadır. Kadın girişimciliğinin her bir ekonomide rekabetçilik açısından itici güç unsuru oluşturmasını sağlamak için daha gelişmiş savunma ağlarına ihtiyaç duyulacaktır.

Giriş

Ticareti, meslekleri ve geçimi etkileyen birleşik bir ekonomik kriz ulusal ekonomilerde hareket gücünü ve büyümeyi yeniden sağlamak için rolünü daha geniş bir biçimde oynarken eğitim ve öğretim potansiyeline yönelik politik ilgiyi artırmıştır. Politika tartışmalarının temel konularından biri eğitim ve öğretim sisteminin girişimciliği özendirilen bir ortama nasıl katkı sağlayabileceği olmuştur. Küresel düzeyde, Dünya Ekonomik Forumu bir tavsiyeler seti ortaya atarken (WEF, 2009), Avrupa Birliği'nin kendi ekonomik sıkıntısıyla mücadeleye yönelik çabaları yaşam boyu öğrenmeyi özendirme yönünde daha canlı bir politika çalışması olarak kendini göstermiştir (EU, 2009). Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan bölge ekonomileri girişimcilik eğitimi gündemini değişen düzeylerde sahiplenmiştir. Bu bölümde 2009 yılında yayınlanan son değerlendirmeden bu yana üyelik sürecindeki bölgede girişimcilik eğitimi konusunda meydana gelen gelişmeler üzerinde durulmuştur. Ayrıca, üçüncü kademe eğitimde girişimciliğin özendirilmesi de ele alınmış olup, bu husus mevcut değerlendirmenin ek bir özelliğidir. Son olarak, Avrupa Birliği işletme politikası kapsamındaki önceliğinden dolayı kadın girişimciliğinde – yine politika endeksi için yeni bir alan – meydana gelen gelişmeler incelenmiştir.

Değerlendirme çerçevesi

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme amaçlarına uygun olarak, girişimcilik eğitimi “ticari amaçla olsun ya da olmasın girişimcilik ruhuna ve davranışına katkı sağlayan örgün, yaygın ve örgün olmayan her tür eğitim ve öğretim şekli” olarak tanımlanmaktadır.¹ Bu tanımın ayrılmaz bir özelliği “kilit yetkinlik” olarak girişimciliği de kapsayacak şekilde tamamen ticari bir fenomen olan klasik girişimcilik kavramının ötesine geçmesidir (Avrupa Birliği, 2006). Bu kilit yetkinlik işyerine inisiyatif, inovasyon ve katma değer kazandırabilen daha girişimci bireyler bir grup bilişsel ve davranışsal özellikten oluşmaktadır. Girişimcilik eğitimi sadece insanları ticari kariyerlerine hazırlamakla kalmayıp aynı zamanda çalışanların işlerinde daha girişimci bir şekilde davranmalarını sağlamakla dolayısıyla daha üretken bir iş ortamına yol açmaktadır (Bosma, Wennekers ve Amorós, 2012).

Değerlendirme çerçevesinde yaşam boyu girişimcilik eğitime yönelik politika düzenlemeleri ve yaygın eğitim de dahil ikinci ve üçüncü kademe eğitimde girişimciliğin nasıl özendirildiği incelenmektedir.² Ayrıca iyi uygulamaların ilgili alandaki aktörler arasında nasıl paylaşılacağı üzerinde de durulmaktadır. 2009 itibarıyla, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika endeksi kadınların ekonomiye katkılarını arttırmak için önemli kabul edilen kadın girişimciliği alt boyutunu eklemiştir. Üyelik sürecindeki bölge uzmanları tarafından geliştirilen dört gösterge şöyledir: politika desteği, eğitim, finansman ve ağ oluşturma. Uzmanlar göstergelerin taslağını çıkarırken girişimcilik politika desteği, yeni girişimciler için eğitim, iyi uygulama ve finansmana erişim göstergelerini zaten taşıyan 2009 gösterge paketine çapraz referans vermiştir. Buna rağmen, uzman ekip kadın girişimciliğine özel ek göstergelerin gerektiğini hissetmiştir.

Şekil 1.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 1 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Bu bölümde bölgeden elde edilen bulgular ülkeye özel bölümlerde ele alınan her bir ekonomiye ait sonuçlara dayanarak daha detaylı bir şekilde incelenmiştir. Analizde özellikle Türkiye'nin politika değerlendirme çerçevesine entegrasyonuna ilişkin hususlar ve bunun etkileri dahil olmak üzere 2009 yılından bu yana girişimcilik eğitimi alanında kaydedilen ilerlemeye odaklanılmıştır. Daha sonra kadın girişimciliğine ilişkin ilk sonuçlar üzerinde durulmuştur.

2009 değerlendirmesi³:

- Fiili politika taahhüdü ekonomilere göre farklılık gösterse de girişimcilik gündeminde anlayış ve politik ilginin geliştiği;
- Girişimciliği özendirme sürecinin mesleki eğitimde girişimcilikle ilgili kilit yeniliklerin geliştirilmesiyle birlikte genel eğitime kıyasla daha belirgin olduğu, varsa da belli okullarla kısıtlı olduğu;
- Girişimciliği özendirme sürecinde aslan payının yaygın öğrenme başlığı kapsamında kalıp, girişimcilik eğitiminde de daha geniş çaplı sistem bazında gelişmelere bağlanmadığı;
- İyi uygulamaların paylaşımının birçok şekilde meydana geldiği ancak çoğunlukla öğrenme sisteminin tüm bölümlerinden aktörlerin dahil olduğu kapsamlı bir süreç haline getirilemediğini ortaya koymuştur.

2009 raporunda:

- Ortaklık ve işbirliğine dayanan girişimcilik eğitime yönelik "tek sistem" çerçevesi geliştirmek için her bir ekonomide daha uyumlu çalışmalar yapılması;
- Okul düzeyinde kilit bir yetkinlik olarak girişimciliği geliştirme taahhüdü;
- Bölgedeki ekonomiler arasında işbirliği ve değişim önerilmiştir.

Girişimcilik eğitime yönelik politika çerçevesi

Bütün olarak bakıldığında, değerlendirme sonuçları son değerlendirmeden bu yana performansı gerileyen Karadağ dışında diğer tüm ekonomilerde girişimcilik eğitimi yönünde bir ilerleme olduğuna işaret etmektedir.⁴ Umud vaat eden gelişmeler gösteren Bosna Hersek ile birlikte Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan da en üst seviyede ilerlemeyi kaydetmiştir.

Türkiye'nin ilk değerlendirmesi Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan bölgede girişimcilik eğitimine yeni bir hız kazandırarak hemen iyi performans gösterdiği yönünde olmuştur. Son olarak, Arnavutluk ve Kosova önceki değerlendirmelerde gösterdiği hızı kaybederek çok yavaş ilerlemeye başlamıştır.

Politika çerçevesi

Yaşam boyu girişimcilik eğitimi çok sayıda paydaşın aktif bir şekilde sorumluluk almasını gerektirdiği için, ortaklık göstergesi çok paydaşlı işbirliği ve ortaklık düzenlemelerinde meydana gelen gelişmeleri izlemektedir. Mevcut durumda tüm ekonomiler girişimcilik eğitiminde daha sistematik gelişmeler yönünde adım atılmasını sağlayan bir politika ortaklık düzenlemesine sahiptir. 2009 değerlendirmesinden bu yana Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan özellikle eğitim ve ekonomi bakanlıkları arasında politika koordinasyon çerçeveleri oluşturma konusundaki çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Bu arada, Bosna Hersek'te kurulan ve devletin tüm bölümlerini temsil eden politika yapma ve uygulama organlarının bileşiminden oluşan bir ortaklık düzenlemesi 2012 Mart ayında Eğitim Konseyi tarafından onaylanan ülke çapında bir strateji ve eylem planı ile iyi sonuçlar vermektedir.

Tüm ekonomilerde ortaklık-oluşturma konusunda görülen itici gücün girdi ve karar alma açısından özel sektör ve sivil çıkar gruplarının ilgilenmesini sağlamak için daha çok üzerinde durulması gerekecektir. Bir sonraki gelişim safhası girişimcilik gündeminin daha çok önem verdiği ek bakanlıklar (istihdam, araştırma ve bölgesel kalkınma gibi) aşamalı olarak entegre edilirken mevcut ortaklık düzenlemelerini güçlendirilmesi olmalıdır. Daha iyi desteklenmiş bir kurumsal tanıma ve kimlik sağlayan ortaklıklar bu sürece yardımcı olacaktır. Bosna Hersek, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye'deki Girişimcilik Konseyleri tarafından sunulan girişimcilik eğitime atfedilen politik ilgi de bu doğrultuda bir çabadır.

Karadağ ve Kosova tarafından erken başlatılan ve 2009 değerlendirmesine kadar devam eden ortaklık geliştirme süreci hala devam etmekte olup, paydaşların erken gerçekleştirdikleri politika hızını yeniden canlandırmak için koordinasyon çerçevelerinin üzerinden tekrar geçmeleri gerekebilir. Ortaklık sürecine daha yakın geçmişte giren komşu ekonomiler eğitim yetkililerinin girişimcilik eğitimi gündemine daha ileri seviyede sahip çıkması gerektiğini unutmamalıdır. Bu da ekonomi bakanlıklarının ortaklık düzenlemelerinde daha fazla liderlik üstlenmesini gerektirir. Sahip çıkma ve liderlik öğrenme sisteminin farklı bölümleri arasında etkili arayüzler oluşturma ve uyumlu bir girişimcilik eğitimi eko-sistemi geliştirmek açısından kritik öneme sahiptir.

Hırvatistan 2010-2014 dönemi için istihdam ve işletme stratejileri arasında net bir arayüz oluşturan yeni bir strateji onaylayarak girişimcilik eğitimini özendirmek için gösterdiği olumlu çabaları devam ettirmiştir. Ancak, diğer birçok ekonomide olduğu gibi, yükseköğretim topluluğu politika söyleminin sınırlarında kalmaktadır. Üniversiteler de girişimcilik eğitiminin geliştirilmesi açısından çok önemlidir. Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu ve KOSGEB ortaklığıyla yükseköğretim topluluğunun ekonomide daha geniş bir girişimcilik dürtüsünün oluşturulması kapsamında nasıl çalışılabileceği konusunda iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Türkiye işletme politikası değerlendirme çerçevesine yeni katılmış olmasına rağmen girişimcilik eğitimi konusunda iyi bir yeterlilik düzeyi sergilemektedir. Politika açısından itici gücü özel bir finansman akışı ile daha geniş bir yaşam boyu öğrenme stratejisi kapsamında belirlenmiştir.

Girişimci öğrenmeyi yöneten bu denli geniş politika çerçevelerine sahip olmanın kendi içinde bir avantajı vardır ve daha geniş eğitim geliştirme süreçlerinde girişimciliği özendirme ihtimalinin artmasını sağlar. Ancak, aynı zamanda girişimcilik eğitimine verilen önceliğin değişmesi riskini de taşır, dolayısıyla hareket gücünü ve gelişme potansiyelini baltalar. Türkiye gibi, Hırvatistan ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti de girişimcilik eğitiminin geliştirilmesine özel finansman ayırmakta olup bu durum söz konusu devletlerin girişimcilik eğitimi gündemine politik açıdan öncelik verdiğini göstermektedir. Diğer ekonomiler de belli bir bütçe çerçevesine girişimcilik eğitimi için sağlanacak finansal taahhüdü açıkça tanımlayarak başarılı olacaktır. Bu girişim daha geniş çaplı bir izleme ve değerlendirme çalışması ile takip edilmelidir.

İzleme ve değerlendirme genel olarak Hırvatistan ve Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti dışında diğer tüm ekonomilerde zayıftır. Hırvatistan’da kurulu bir ağ yoluyla öğrenme sisteminin farklı kısımlarında görülen gelişmeler incelenmekteyken, Makedon yetkililer ortaöğretime yönelik bir izleme sistemi çerçevesinin kapsamını ilköğretimi de içine alacak şekilde genişletmiştir. Genel olarak yükseköğretimde girişimciliğin özendirilmesine ilişkin izleme çalışması sistematik olmayıp herhangi bir ekonomide sistem tabanlı bir yaklaşım örneği görülmemektedir. Yaşam boyu girişimcilik öğrenme kavramının daha yeni bir kavram olduğu ve müfredat ve öğretmenlerin gelişimi gibi alanların pilot alan kabul edilip geliştirilmesi gerektiği göz önünde tutulursa, tüm ekonomiler kalıcı bir izleme ve değerlendirme çerçevesi kurmak ve bunu desteklemek için daha uyumlu bir çalışma izlemelidir. Bu çalışmada öğrenme sisteminin tüm bölümleri ele alınmalı ve etkili bir yaşam boyu öğrenme çerçevesinin ön koşulu olarak eğitim seviyeleri arasındaki karşılıklı bağılıklar da incelenmelidir. Sadece eğitimin her bir seviyesinde sistematik izleme, gözden geçirme ve geliştirme yoluyla Avrupa Birliği’nin daha girişimci bir Avrupa yönünde belirlediği 2020 vizyonuna katkıda bulunacak “domino etkisi”nin yaratılması mümkün olacaktır.

Yaygın öğrenme

Yaygın girişimcilik eğitiminin özendirilmesi bölgedeki güçlü alanlardan biri olmaya devam etmektedir.⁵ Giderek daha fazla sayıda kuruluş girişimcilik eğitimi ve işbirliği çerçeveleriyle ilgilenmektedir. Örneğin, Sırbistan’da Gençlik Bakanlığının sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde yürüttüğü mükemmel bir genç girişimciliğin özendirilmesini destekleme çerçevesi varken, Junior Achievement (Çocuk Başarı) Kuruluşunun da girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi konusunda okullar ve yerel topluluklarla doğrudan birlikte çalışan iyi gelişmiş bir destek temsilcileri ağı bulunmaktadır. Türkiye de girişimciliği özendirme konusunda farklı kuruluşlar arasında iyi işbirliği örnekleri sunmaktadır. Girişimciliği özendirmek için gündemdeki olaylar ve ulusal ödüllerden oluşan organizasyonu ile dikkat çekmektedir. 2011 Küresel Girişimcilik Zirvesine İstanbul’un ev sahipliği yapması ulusal katılımcıların gençlik ve kadın girişimciliğinin yanı sıra eko-girişimcilik gibi daha geniş ulusal ve küresel ilgi alanları üzerine bilgi paylaşımı ve fikir alışverişi yapmasına olanak sağlamıştır. Bu arada, Ankara Ekonomi’nin Genç Girişimcileri Komitesi Dairesi (iş dünyası ve ulusal basının desteğiyle) genç girişimciler için mükemmel bir görünürlük ve rol modellik sağlayan bir hamle olarak “Yılın Girişimcisi” ödülünü düzenlemektedir.

Göstergelerin çalışma grubu özelliğine daha fazla dikkat edilirse, yaygın öğrenmede yaşanan gelişmelerden ekstra değer elde edilebilir. Yaygın girişimcilik eğitimi gelişmelerini izleyen bir çalışma grubunun hedefi devam eden gelişmelere tavsiye niteliğinde bir destek çerçevesi sunmak, görünürlüğü ve bilgi alışverişini teşvik etmektir.

Değerlendirmede bu destek mekanizmasının tüm ekonomilerde güçlendirilmesi gerektiğini altı çizilmiştir. Bununla birlikte, Hırvatistan'ın "Girişimciliğe yönelik Eğitim E4E" destek çerçevesi daha geniş eğitim ve öğretim sisteminde girişimciliğin özendirilmesine yaygın girişimcilik eğitimi gelişmelerinin nasıl eşlik ettiğine dair güzel bir örnek sunmaktadır.

İyi uygulamalar

Çoğu ekonomi okul ya da uygulama ağları (Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Kosova'da olduğu gibi), Küresel Girişimcilik Haftası gibi büyük çaplı ulusal olaylar (Bosna Hersek ve Sırbistan'da olduğu gibi), girişimcilik odaklı konferanslar (Hırvatistan Ekonomi Odasının yıllık EDUCAPLUS girişimi gibi) ya da daha yerel bir bilgi paylaşımını hedefleyen olaylar (Türkiye'de il bazında mesleki eğitimde girişimciliğin özendirilmesi gibi) yoluyla iyi uygulamaların paylaşımında artış kaydetmiştir.

Bu gelişmiş performansa ve çok sayıda ekonominin bu göstergede oldukça yüksek puan almasına rağmen, ağ oluşturma ve bilgi paylaşım refleksi hala zayıftır. Birçok örnekte, iyi uygulamaların paylaşılmasını destekleyen ve 2009 değerlendirmesinde kabul edilmiş olan uluslararası finansmanlı programlar sürdürülememiştir. İster uluslararası ister ulusal olsun program destekçilerinin özellikle programlarda desteklenen ağların sürdürülebilir olmasını sağlamak için baştan önlemler belirlemesi gerekir. İyi uygulamaların paylaşılması sadece ölçek yoluyla gerçek değerine ulaşabilir; ölçeklendirme ise sistemin farklı kısımlarını yapılandırılmış ve sistematik bir şekilde ele alan özel bir yönetim ve destek çerçevesi gerektirmektedir. İyi uygulamaların tanıtıldığı girişimcilik eğitimi gündemine ilişkin yeni konuları ele almak için yıllık bir kongre düzenleyen Makedonya Girişimcilik ve İnovasyon Merkezinin girişimi bu alanda atılmış umut vaat eden bir adımdır.

Ortaöğretimde girişimciliğin özendirilmesi

Tüm ekonomiler alt ve üst orta öğretimde girişimciliği özendirme konusunda genel bir ilerleme kaydetmiştir. Türkiye'nin yaptığı ilk gözden geçirme üyelik sürecindeki bölgenin bütünündeki ile benzer eğilimler ve hususlar olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak, Türkiye Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme çerçevesine katıldığı için eğitim sağlama ölçeğinin değerlendirilmesiyle bağlantılı talepler özünde Batı Balkanlardaki daha küçük ülkeler için tasarlanmış göstergelerin niceliksel boyutlarının hemen karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlamadığını göstermiştir. Dolayısıyla 2013/2014 yıllarında yapılacak ve karşılaştırmalı analizin daha güvenilir bir şekilde üstlenilebileceği sonraki değerlendirme için opsiyonları belirlemek amacıyla göstergelerin yeniden incelenmesi gerekecektir.

Puanlama bir yana, tüm ekonomilerde ortaöğretimde girişimciliği özendirme seviyesinin gözden geçirilmesi özellikle iki konuya dikkat çekmiştir. Birincisi, girişimcilik kilit yetkinliğine daha uyumlu bir şekilde dikkat edilmesi gerekmektedir. Politika çerçevelerinde kilit yetkinlik hükümleri özelliğinin bulunmasını sağlama konusunda ilerleme kaydedilirken, bu durum uygulamada nasıl kilit sorun olarak kalmaktadır? Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi (SEECEL) bölge çapında müfredat düzenlemeleri, öğretmen eğitimi ve okul yönetimi açısından kilit yetkinlik unsurlarına yönelik öncü çalışmalar yapmıştır. Bu durum özellikle öğretmenler ve okul yöneticileri açısından net bir şekilde yeni bir anlayış, güven ve katkı sağlamıştır.

Her bir ekonomide müfredat tasarımı ve öğretmen eğitiminden sorumlu ilgili kuruluşlar ilerleme kaydetmek ve konuyu ana akım ulusal eğitim gündemine taşımak için Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi'nin stratejik pilot çalışmasını devam ettirmelidir. Maliyeti ve çalışmaları önceden belirlenmiş bir sürece yayan bir aşamalı gerçekleştirme veya "önceliklendirme" modeli üzerinde durabilirler. Bu durum Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi ve uzman ağlarının uygulayıcılar ve politika geliştirme organları arasında devamlılık ve teknik bilgi aktarımı sağlamak üzere isteğe uygun destek sunması açısından önemli olacaktır.

İkincisi, değerlendirme girişimciliğin üst ortaöğretim düzeyinde gelişmeye nasıl devam ettiği konusuna da dikkat çekmektedir. Bu da girişimcilik özendirme işleminin geleneksel olarak daha güçlü olduğu bu düzeyde mesleki eğitime yoğunlaştığını gösterir. 2009 değerlendirmesinde önem verilen ve burada da tekrarlanan bir diğer husus girişimciliğin "meslekileştirilmemesi" ancak genel orta öğretimde de mesleki öğretimdekiyle aynı derecede önem verilmesi gerektirir. Bu husus hem girişimcilik kilit yetkinliğini hem de daha gelişmiş iş becerilerini kapsamaktadır. Okullar ve işletmeler arasındaki yapılandırılmış işbirliği de önemlidir. Genel orta öğretimde mesleki eğitimde yaşanan gelişmelerden çıkarılacak çok ders vardır. Dolayısıyla tüm ekonomiler girişimciliği özendirme süreci için mesleki eğitimden genel eğitime uzmanlık aktarımının nasıl yapılacağı üzerinde durmalıdır.

Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi'nin girişimcilik kilit yetkinliğini geliştirme desteğinin üst orta öğretim seviyesini kapsayacak şekilde genişletilmesi mantıklı bir adım olacaktır. Bu adım Avrupa Birliği istihdam kılavuzu (Avrupa Birliği, 2011) kapsamında kilit yetkinlik gelişimine verilen önceliğin yanı sıra Avrupa Birliği'nin "yeni büyüme girişi" (Avrupa Komisyonu, 2012) kapsamında istihdam edilebilirliğe verdiği önem arasında uyum sağlanarak gerçekleştirilecektir. Bu husus Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi uygulama ağlarının alt orta öğretimden (değerlendirme ile tüm ülkelerde kabul gördüğü ortaya konmuştur) üst orta öğretim seviyesini kapsayacak şekilde genişletilmesini ve böylece iki öğretim seviyesi arasında uygulama bağlantıları oluşturmasını da içermelidir. Bosna Hersek halen bu doğrultuda ilerlemektedir.

Kutu 1.1. Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi

Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesine katılan tüm ekonomilerin ortak çabaları ve çıkarlarıyla kurulan Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi Küçük İşletmeler Yasası kapsamına giren girişimcilik eğitim gündemine ilişkin ortak çıkar konularını değerlendirme hususunda Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ülkelere destek olmaktadır. Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi 170 uzman ve politika yapma organının oluşturduğu bir ağdan oluşur ve ilk ve üçüncü kademe eğitim için uluslararası düzeyde ilk girişimcilik eğitimi sonuç setine öncülük etmiştir. Bu öğrenme sonuçları Avrupa Komisyonu eğitim müdürlüğünün liderlik ettiği EU27 Girişimcilik Eğitimi Tematik Çalışma Grubu tarafından iyi uygulamalar olarak onaylanmıştır. Bu sonuçlar Avrupa Birliği'nin Doğu ve Güney Komşu bölgeleriyle de paylaşılmıştır.

Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi'nin öncülük ettiği çalışma eğitim ve öğretimde uluslararası işbirliğini özendirmesi sebebiyle 2012 Bilgi Ekonomi Ağı Ödülüne layık görülmüştür. Çalışmanın uzmanlık düzeyi ve kapasitesi bölgede kadın girişimciliğinin özendirilmesiyle İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansının desteklediği kadın girişimciliğine kapsamına şekilde genişletilmiştir.

Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi Kurulu Avrupa'da birden çok ülkenin katıldığı ilk eğitim-ekonomi politika ortaklığıdır.

Kaynak: Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi.

Yükseköğretimde girişimciliğin özendirilmesi

Girişimcilik eğitimi üçüncü kademe eğitimde daha düşük kademelere göre geleneksel olarak daha çok gelişmiştir ancak kurumlar çoğunlukla “çapraz yerleşke” yaklaşımından yoksundur. Girişimciliğin özendirilmesi bundan böyle ticaret okulu veya işletme ve ekonomi fakülteleriyle sınırlı olmamalı, tüm öğrencilerin girişimcilik eğitime ulaşmasını sağlayacak şekilde tüm disiplinleri kapsamalıdır (Avrupa Komisyonu, 2008). “Çapraz yerleşke” prensibi değerlendirmeye dahil edilen üç yeni göstergenin tanımlayıcı bir özelliğidir: yükseköğretim politika çerçevesi, yükseköğretimde iyi uygulamaların paylaşımı ve üniversite-işletme işbirliği.

Birçok ekonomi yükseköğretimde girişimciliği özendirmeye yönelik özel bir politika çerçevesi oluşturma yönünde adımları zaten atmıştır (Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Türkiye) ancak üniversiteler, teknik okullar ve diğer enstitülerin politikaya verdiği yanıt oldukça zayıf olmuştur. Yükseköğretim kurumu yükseköğretim topluluğunun a) hala ülkelerindeki Avrupa Küçük İşletmeler Yasası itici gücünden habersiz olduğunu ya da b) Avrupa Küçük İşletmeler Yasası hedeflerine katkıda bulunmanın önemine inanmadıklarını ileri sürerek değerlendirme süreciyle yeterince ilgilenmemiştir. Hem ulusal düzeyde hem de ülkeler arası düzeyde yükseköğretim kurumunun girişimcilik gündemiyle ilgili anlayışını ve sorumluluğunu geliştirmeye yönelik daha çok hedeflenmiş çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum ileriye dönük Avrupa Birliği yapısal fonları temin etmeye hazırlanan ve üniversitelerin rolü de dahil olmak üzere sosyo-ekonomik kalkınmaya dönük bölgesel boyutun önemli olduğu ekonomiler için özellikle anlamlı olacaktır.

Değerlendirmede tüm ekonomilerde üniversitelerde çok sayıda girişimcilik inisiyatifi olduğu ancak izole mükemmeliyet paketleri olma eğilimi gösterdiği ortaya konmuştur. Ölçeğin olmaması her bir ekonomide Avrupa Küçük İşletmeler Yasası itici gücüne sağladıkları toplam değer çok küçük olması anlamına gelir. Türkiye ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti girişimciliğin özendirilmesine özellikle değinen ağlara sahip olsa da, girişimcilik eğitiminde iyi uygulamaların üçüncü kademe eğitim kurumları arasında paylaşımı yeterince gelişmemiştir. İyi uygulamaların paylaşımına yönelik yapısal ağlara verilen önem göz önünde tutulduğunda, yerel, bölgesel veya ulusal yetkililer – özel sektör de dahil – üniversitelerde ağ oluşturma ve girişimciliği özendirme konusunda teşvik ve destek sunmayı düşünebilir.

Bu teşvikler değerlendirmede özel politika kollarının bulunduğu Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Türkiye dışında diğer ekonomilerin çoğunda gelişmemiş olduğu ortaya konan üniversite-işletme işbirliğine yönelik özel hükümleri de içerebilir. Üniversite-işletme işbirliğini geliştirecek bir Avrupa Birliği politikası üzerinde çalışılmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2009). Ortak ekonomiler de bazı Avrupa Birliği üye ülkelerinden kritik düşünce ve öneriler de alabilir (örneğin bkz. Wilson, 2012).

Kadın girişimciliği

Bütün olarak incelendiğinde, değerlendirmenin kadın girişimciliğine ilişkin sonuçları bölgede eğitim tedarikinin gelişmemiş olduğunu ve kadınların finansmana erişimini arttırmak için özel çalışmalar yapılması gerektiğini göstermektedir. Kadın girişimciliği gündeminin daha odaklanmış bir şekilde gelişmesi için iyi bir temel sunan kadının toplumdaki konumunu (politik, sosyal, ekonomik) iyileştirmeye yönelik hedeflenmiş çalışmalar kadın girişimciliğine dönük politika desteğine yardımcı olmuştur. Özellikle savunma ve politika açısından ağ oluşturma işlemi üyelik sürecinde yer alan bölgede büyük farklılıklar göstermektedir.

Tablo 1.1 1.1 Alt-boyut puanları: Girişimcilik eğitime yönelik politika çerçevesi

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Politika ortaklığı	2012	3.00	3.00	4.00	3.00	3.00	4.00	3.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	+1.00	0.00	0.00	+1.00	0.00	+1.00	yok
Politika hazırlama	2012	2.00	2.00	3.00	3.00	3.00	4.00	2.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	+0.50	0.00	+1.00	+0.50	+0.50	Yok
Politika destek kaynakları	2012	3.00	2.00	4.50	3.00	4.50	2.00	3.00	5.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	0.00	+1.50	0.00	+2.00	-1.50	+1.00	Yok
İzleme ve değerlendirme	2012	2.00	2.00	4.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	1.00	+2.00	0.00	+1.00	+0.50	0.00	Yok
İyi uygulama paylaşımı	2012	3.00	3.00	5.00	4.00	4.00	1.00	4.00	2.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+1.50	+1.00	0.00	+1.00	-2.00	0.00	Yok
Yaygın girişimcilik eğitimi	2012	3.00	1.00	4.00	3.00	4.00	4.00	4.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	-0.50	-0.50	+1.00	+2.50	+2.00	+2.50	Yok
Girişimcilik eğitime ilişkin ulusal yükseköğretim	2012	3.00	1.00	3.00	1.00	1.50	2.00	1.00	2.00
Yükseköğretimde iyi uygulamalar	2012	2.00	1.00	2.00	1.00	2.50	2.00	2.00	2.50
Üniversite-girişim işbirliği	2012	2.00	1.00	2.50	1.00	2.50	3.00	1.00	2.50
Toplam ağırlıklı ortalama	2012	2.50	1.50	3.25	1.75	2.50	2.50	2.25	2.50

Politika destek çerçevesi

Kadın girişimciliğinin etkili bir şekilde gelişmesi ekonomik, sosyal, mali, eğitim ve istihdam politikalarını kapsayan cinsiyet-duyarlılığına sahip kapsamlı bir grup politika gerektirmektedir. Tüm bu politika alanlarına değinmek karmaşık bir politika çerçevesine yöneliktir ancak her bir ekonomide kadınların daha geniş bir girişimcilik dürtüsüne katılmasına olanak sağlayan etkin bir ortam oluşturmak için gereklidir.

Değerlendirmede politikaların çoğunlukla tüm politika alanlarını eşit derecede ele almadığı ortaya konmuştur. Çoğu kadın girişimciliğini iki perspektiften görmektedir: a) çoğunlukla kadın girişimciliğinin gelişmesinin önündeki kurumsal engelleri göz ardı eden eşitlik perspektifi, *örn.* eşit fırsatlar ve ayrımcılık karşıtlığı açısından veya b) kapsayıcı perspektif, *örn.* yoksulluğun azalması, istihdam edilebilirlik veya daha geniş sosyal katılım açısından. Bu anlamda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından Arnavutluk, Bosna Hersek ve Sırbistan gibi ülkelerde cinsiyet eşitliğini teşvik etmek amacıyla politika çerçeveleri, faaliyet planları ve destek kurumları oluşturmak için desteklenen çalışmalar politika diyalogunu öne almak için uygun zemini hazırlamakta olup, burada *rekabetçilik perspektifi* daha çok gelişmiştir. Konunun özü girişimciliğin bir cinsiyet meselesi olmamasıdır. Girişimcilik ekonomik bir meseledir. Bir ekonomide kadınlar girişimcilik dürtüsüne tam olarak katılmadan, “toplum halkının yarısının yaratabileceği değeri kaçırmış olur” (Umihanic ve ark., 2012). Dört ekonomi rekabetçi bir perspektifin itici güç oluşturduğu kadın girişimciliğine ilişkin politika profillerini benimsemiştir. Hırvatistan kadınların girişimciliğini arttırmaya yönelik hükümler içeren bir KOBİ programıyla kadın girişimciliğine dönük ulusal bir strateji geliştirmiştir. Karadağ kadın girişimciliğini 2011-2015 KOBİ stratejisi kapsamına alırken, Makedonya Devletinin Programı (2011-2015) kadın girişimciliği için tahsis edilmiş bir politika kolu içermektedir. Bu arada, Türkiye’de kadın girişimciliğinin özendirilmesi ulusal Girişimcilik Konseyinin politikası ve kurumsal tanınması ile desteklenmiştir.

Tüm ekonomiler için ortak sıkıntı büyüme odaklı ekonomiler ve istihdamın artırılması için bir ön koşul olarak daha geniş bir kalkınma gündemi üzerinden kadın girişimciliğini arttırmaktır (Avrupa Komisyonu, 2012). Bu bağlamda, cinsiyet-duyarlılığına sahip bir girişimcilik eko-sistemi oluşturmak için kritik önemde olan politika alanları izlenmeli, geliştirilmeli ve finansal olarak desteklenmelidir. Özel tahsis edilmiş devlet cinsiyet birimleri, varsa her bir ekonomide doğrudan Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika desteği, danışmanlık ve izleme çerçeveleriyle bütünleştirilmelidir.

Eğitim

Değerlendirme amaçlarına uygun olarak, girişimcilik eğitimi en geniş anlamda düşünülmüş olup ister yeni kurulan bir işletme isterse erken aşamada veya büyüme aşamasında bir işletme olsun kadın girişimciliğine özel tahsis edilmiş beşeri sermaye desteği içerir. Değerlendirmede çoğu hibe topluluğu tarafından desteklenmek üzere birçok ekonomide yüksek profilli eğitim ve rehberlik girişimlerine ait iyi örnekler olmasına rağmen nasıl olup da kadın girişimcilere yönelik eğitimin bölgede genel olarak gelişmediğinin altı çizilmiştir. Göstergenin amacı tek tek girişimler üzerinde durmaktan çok eğitimin sistematik bir şekilde geliştirilmesi ve desteklenmesini sağlamaktır. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye’de kadınlara yönelik eğitim desteğini özellikle öne alma talimatıyla oluşturulmuş mevcut kurumsal destek yapıları (danışma grupları veya eğitim çalışma kolları) bulunmaktadır.

Değerlendirmeden tüm ekonomilere ilişkin net bir şekilde çıkarılabilecek sonuç, çok az sayıda eğitim tedarikçisinin zamanlama ve konum da dahil olmak üzere hizmetlerin tasarımını kadınların çocuk bakım hizmeti sağlanması gibi özel ihtiyaçları ve daha geniş taleplerini karşılayacak şekilde düzenlemeleri gerekebileceğini kabul ettiği yönündedir. Kadınların eğitimi veya ekonomiye entegrasyonlarının desteklenmesi talimatıyla oluşturulan çok az sayıda proje tabanlı organizasyon istisna olarak gösterilebilir. Tüm ekonomilerin mevcut tedarikin bir envanter kontrolünü üstlenmesi (Sırbistan bu yönde harekete geçmiştir) ve piyasanın ayrı bir kesimi olarak kadınların özel eğitim ihtiyaçlarını analiz etmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın sonucu sadece eğitim tedarikinin kadınlara göre nasıl düzenleneceğini belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda tedarikçilere hizmetlerini kadın girişimcilere göre düzenleme konusundaki farkındalık ve kapasitelerini geliştirme eğitimi verilmesi de dahil piyasadaki eksikliklerin altını çizecektir.

Finansmana erişim

Finansmana erişim yeni girişimler ve ticari gelişim açısından kadın girişimciliğine yönelik kritik bir etkinleştirici faktördür. Bu göstergenin amacı kadınların kurduğu işletmeler için finansal destek opsiyonlarını arttırmaktır. Arnavutluk, Bosna Hersek Hırvatistan, Karadağ ve Türkiye’de devlet finansmanı gibi temel finansal araçlar sağlamaya yönelik güzel çalışmalar yürütülmekte ve kadın girişimcilere kredi teminat kolaylıkları sağlanmaktadır. Diğer ekonomilerde ise hazırlık niteliğinde önlemler üzerine çalışmalar devam etmektedir. Arnavutluk kadınların mülkiyetindeki zanaat işletmelerini desteklemekte ısrar ederken, Karadağ kadınların mülkiyetindeki işletmelere özel tahsis edilmiş Yatırım Geliştirme Fonu kapsamında özel bir kredi marjına sahiptir. Hırvatistan’ın kredi çerçevesi de yerel kalkınma girişimlerinde kadınlara verilen desteğin yanı sıra ticari bankaların sunduğu rekabetçi kredi opsiyonlarından oluşmakta ve farklı finansal destek araçlarının nasıl birleştirilebildiğini göstermektedir. Sırbistan’da Voyvoda’da ile özel bir teminat fonu henüz ulusal düzeye taşınmamış olsa da yerel odaklı finansal desteğe iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bu arada, Türkiye’de kurulu bir işletme kredi programı kadınlar için avantajlı şart ve koşullardan oluşan bir kredi teminat kolaylığı da dahil olmak üzere kadın girişimcilere özel tedarikler sunmaktadır.

Değerlendirmede ekonomilerde kadın girişimciliğine yönelik güvenli bir politika yanıtına olanak sağlayacak finansman talebi ve arzına ilişkin kapsamlı bilgiler açısından çok fazla bulgu elde edilememiştir. Özellikle bankaların kadınların işletmelerine finansman sunma konusunda haksız uygulamalara gitmesi olmak üzere daha gelişmiş ekonomilerde dile getirilen sorunlarla (Hertz, 2011), sadece bölgedeki bankaların cinsiyete göre değişen kredi verme davranışlarına ilişkin elde edilen konsolide veriler kredi verme işlemlerindeki tarafsızlık, reel talep ve kadınların finansmana erişimini artırma opsiyonları konusunda bir değerlendirmeye olanak sağlayacaktır.

Bir sonraki adımda tüm ekonomilerin kredi verme, hibe, teminat ve benzeri konularda daha iyi istatistikleri nasıl geliştirebileceği ve özellikle ulusal hazineden gelen desteğin daha fazla kadın girişimciye nasıl yönlendirileceği üzerinde durulmalıdır. Finansal destek araçlarına yönelik uyarlamaların artan kadın girişimci popülasyonu ile uyumlu bir şekilde yapılmasını sağlamak için önemli olacaktır.

Ağ oluşturma

Kadın girişimciler için ağ oluşturma işlemi savunma, politika izleme ve iyi uygulamaların paylaşılması konusunda ilerleme kaydetmek açısından önemlidir. Değerlendirmede tüm ekonomilerde çok geniş çaplı ağ oluşturma faaliyetlerinin yürütüldüğü ortaya konmuştur ancak, ağların yetkisi, katkısı ve kapasitesi farklılık göstermektedir.

Ağların çoğu devletler için politika yapma sürecinde danışma noktası görevi görürken, bazıları iyi uygulamaların paylaşımı gibi ek işlevler de sunmaktadır (Karadağ). Bir ağ savunma rolüne sahip olamazsa, sadece politika sürecini desteklemek için değil aynı zamanda kadın girişimcilerin ihtiyaçları, öncelikleri veya çıkarlarıyla tutarlılık göstermeyen politika yönlerini sorgulamak için de güncel istihbarat ve verilere sahip olması özellikle önemlidir. Değerlendirmede ağların incelenmesi sonucunda yapısal verilere sahip olmadıkları ya da çok az miktarda sahip oldukları veya kolayca bulunabilen başka istihbaratlara sahip olmadıkları görülmüştür. Bu durum daha stratejik savunma gelişmeleri için ağlarda kapasite yapılandırmasının gerekli olduğunu ortaya koyar.

Son olarak, birçok ekonomide (Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan) görülen yeni bir gelişme de üyelerinin farkındalığı artırma konusunda rol oynadığı daha geniş Avrupa Birliği kadın girişimciliği elçileri ağına⁶ katılma çabası olmuştur. Ayrıca, Avrupa Birliği kadın girişimcileri mentor ağlarından biri⁷ Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye'yi üye olarak bünyesine katmıştır. Bu tip geniş ağlara üyelik ulusla ağlar için güvenlik sağlamakta ve teknik bilgi alışverişini teşvik etmektedir. Üyelik sürecindeki bölgelerde yer alan tüm ekonomiler her iki Avrupa Birliği ağına da katılma hususunu değerlendirmelidir.

Tablo 1.2 1.2 Alt-boyut puanları: Kadın girişimciliği

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Kadın girişimciliğinin özendirilmesine yönelik politika destek çerçevesi	2.50	3.00	3.00	1.50	1.50	3.00	3.00	2.50
Kadın girişimciliği eğitimi	1.50	1.50	2.50	1.00	2.50	1.50	2.00	1.50
Kadın girişimciliğinin finanse edilmesi	3.00	2.50	3.50	1.50	1.50	2.50	2.50	2.50
Kadın girişimciler ağı	3.00	1.00	4.00	2.50	2.50	3.00	3.00	2.50
1.2 için toplam ağırlıklı ortalama	2.50	2.00	3.25	1.75	2.00	2.50	2.50	2.25

Yapılması Gerekenler

Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği konusundaki gelişmeleri gündeme getirmek için birçok alan önerilmiştir.

Üst orta öğretimde girişimcilik kilit yetkinliği ve becerileri

Girişimcilik kilit yetkinliğinin geliştirilmesi orta öğretimde bir sorun oluşturmaya devam etmektedir. Bölgede işgücü piyasasına yeni girenlerin istihdam edilebilirliğiyle ilgili daha geniş kaygılar olduğu düşünülürse, bir sonraki mantıklı adım alt ortaöğretimde Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi yoluyla başlatılan gelişmelerin üst orta öğretim seviyesini kapsayacak şekilde genişletilmesi olacaktır. Alt ortaöğretim seviyesinde üzerinde çalışılmakta olan reform çabalarında devamlılık ve artış sağlamak için iki uygulama adımı üzerinde durulabilir.

- a) Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi alt ortaöğretim ağı kapsamında eğitilmiş olan öğretmenler üst ortaöğretim öğretmen grupları için kilit yetkinlik gelişimine yönelik eğitimler olarak görevlendirilebilir. Bu durumda bu aşamada kilit yetkinlik öğrenme sonuçları ile üst ortaöğretim öğretmenlerinin ek girişimcilik bilgi ve becerilerinin tanımı da yapılmalıdır. Buradaki en önemli unsur Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi ağlarıyla zaten geliştirilmiş olan alt ortaöğretim ve üçüncü kademe eğitim arasındaki kilit yetkinlik öğrenme sonuçlarındaki açığın kapatılmasıdır.
- b) Ortaöğretimde okul-işletme işbirliği, öğretmen eğitimi ve öğrenme sonuçlarının geliştirilmesi dahil olmak üzere daha gelişmiş girişimcilik becerileri için mesleki eğitim ağlarında elde edilmiş mevcut deneyimlerden faydalanılmalıdır. Ayrıca, mesleki eğitim öğretmenlerinin uzmanlığı ile girişimcilik becerilerine yönelik müfredat da uygun bir maliyetle genel ortaöğretim kademesine uygun hale getirilebilir.

Yükseköğretim topluluğunun görevlendirilmesi

Eğitim ve ekonomi/girişimcilik bakanlıkları yükseköğretim topluluklarını ve özel sektörü yükseköğretim kurumunun Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme süreci ve hedefleriyle daha doğrudan ilgilenebilmesinin gerekçeleri ve yolu üzerine dört taraflı bir tartışmaya çağırmalıdır. Bu aynı zamanda Avrupa Komisyonunun üniversite-işletme işbirliği, “çapraz yerleşke” girişimcilik eğitimi ve inovasyon konusunda politika önerilerini paylaşması için de bir fırsat olacaktır. Tartışmalardan elde edilen anlaşmalar ve önerilerin izleme ve takip amacıyla Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme çerçevesiyle bütünleştirilebilir.

Rekabetçilik ve istihdamın ön koşulu olarak kadın girişimciliğinin kabul edilmesi

Tüm ekonomiler kadın girişimciliğini her bir ekonominin ekonomik kalkınma stratejisinde kadın girişimciliğini temel destek noktası haline getiren bir rekabetçilik paradigmasını benimseye yönelik çalışmalıdır. Bu çalışma teknik destek ve eğitime ayrılan özel kaynaklar ve finansmana erişimi arttırmak ve hedefleri ve etkili bir izleme çerçevesini geliştirmeye yönelik önlemlerden oluşan bir program veya eylem planıyla birlikte yürütülmelidir. Birçok ekonomi örneğinin takip edilmesi ve bunların Avrupa Birliği kadın girişimciliği elçileri ağına bağlanması üzerinde durulabilir.

Kadın girişimciliğin finanse edilmesi: çok paydaşlı taahhüdün geliştirilmesi

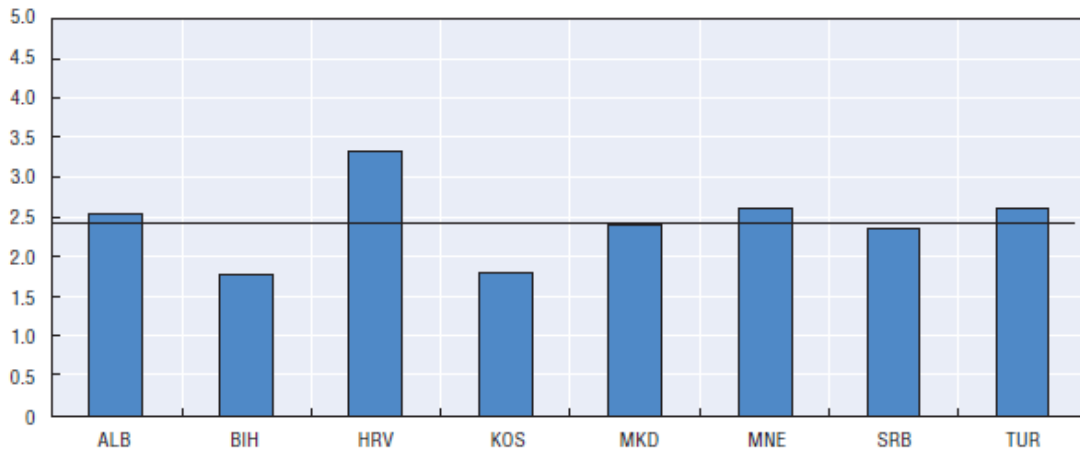
Bölgesel düzeyde özellikle kadın girişimciliğinin özellikle resmi ve gayri resmi (aile ve arkadaş çevreleri) şekilde finanse edilmesine yönelik çok paydaşlı bir tartışmanın yapılmasına özen gösterilmelidir. Mevcut ve potansiyel kadın girişimcilerin özellikle karşılaştığı finansal engellerle ilgili olarak tarafların farkındalığının ve anlayışının artırılması hedeflenmelidir. Tartışmaların sonucunda bu engellerin ve süreçteki her bir paydaşın sorumluluğuna ilişkin bir grup opsiyon ve öneriye ulaşılmalıdır. Çok paydaşlı grup girişimcilik politikası geliştiren organlar (ve bunların kadınların yeni kurduğu işletmeler ve büyüyen işletmelere devlet yardımı sunan hükümetteki emsalleri), bankacılık sektörü, diğer finansman kaynağı temsilcileri (iş melekleri ve risk sermayedarları gibi), kadın girişimciliği çıkar grupları ve daha geniş KOBİ destek ortamından oluşmalıdır.

KOBİ göstergelerinin geliştirilmesi

Türkiye'nin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası sürecine katılımıyla ilgili değerlendirmede karşılaşılan karşılaştırmalı analize yönelik kısıtlamaları ele almak için alt, orta ve yükseköğretimi kapsayan göstergelerin niceliksel özellikleri üzerinde yeniden durulmalıdır. Ayrıca, kadın girişimciliği göstergelerinin uygulama testinden sonra değerlendirilen ekonomilerden alınan geri bildirimler ve uygun bulunan revizyonlar üzerinde durulmalıdır. Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi ve uzman ağları gösterge geliştirme sürecini ileriye taşımalıdır.

Son olarak, politika geliştirme işinin uygun kapasitede olduğu ve uluslararası alanda tanındığı göz önünde tutulursa, Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi'nin Avrupa Komisyonu, Avrupa Eğitim Vakfı, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ve OECD'nin yanı sıra Avrupa Küçük İşletmeler Yasası kurumsal destek çerçevesiyle bütünleştirilmesine ilişkin teklifler resmileştirilmelidir. Böylece üyelik sürecindeki bölgede Avrupa Küçük İşletmeler Yasası daha güçlü bir şekilde sahiplenilecek ve sonraki Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmeleri için bölgesel bilgi ve ağlara daha doğrudan erişim sağlanabilecektir.

Şekil 1.2. Prensip 1'e ait genel puanlar: Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ Bu çerçeve tanımı 18 Ocak 2012'de Cenevre'de girişimcilik eğitimi konusunda oluşturulan uluslararası bir çalışma grubu tarafından kabul edilmiştir. Çalışma grubu Avrupa Eğitim Vakfı, Alman Uluslararası İşbirliği Derneği, Uluslararası İş Örgütü, UNESCO ve UNEVOC'den oluşmaktadır.

² Yaygın girişimcilik, ilgili faaliyetler eğitimi okul veya üniversite ortamında desteklenip yönetilse bile resmi değerlendirme veya sınavlara tabi tutulmayan eğitim, öğretim ve diğer girişimcilik bilgi ve becerilerini geliştirme yöntemlerine (mezunlar için iş kurma eğitimi, okul tabanlı sanal işletmeler veya girişimcilik rehberlik planları gibi) karşılık gelmektedir.

³ Türkiye 2009 değerlendirmesine katılmamıştır.

⁴ 2011 değerlendirmesinde ülkeler sadece tanımlayıcı sözcüğün tam olarak karşılanması durumunda göstergelerde yer alan tanımlayıcılarla kredilendirilmiştir. 2009 değerlendirmesinde açıklayıcı sözcüklerin kısmen yerine getirildiği kabul edilmiştir. Sonuçta bazı göstergelere ait 2009-11 karşılaştırmalı puanı aşağı yönde bir eğilim gösterebilir. "Tam karşılama" prensibiyle nitelendirme göstergelerin analizine ilişkin daha kesin bir yaklaşım oluşturmakta ve karşılaştırmalı değerlendirmenin güvenilirliğini arttırmaktadır. 2011 değerlendirme sürecine Türkiye'nin katılımıyla karşılaştırmalı veri toplamada yaşanan zorluklardan dolayı ortaöğretimde girişimcilik puanları dahil edilmemiştir. Bu husus bir sonraki bölümde daha detaylı ele alınmıştır.

⁵ Önceki değerlendirmelerde yüksek profilli basın (Seviye 2) koşulunun kaldırıldığını not ediniz. Değerlendirme uygulamasına katılan ortaklarla yapılan tartışmalarda yüksek seviyelerde göstergelerin daha kolay yerine getirildiği göz önünde tutularak bu değişken bir engel olarak gösterilmiştir. Özellikle girişimcilik eğitimi konusunda basının rolüne odaklanan ayrı bir göstergeye yönelik opsiyonlar önerilmiştir.

⁶ Avrupa Kadın Girişimciliği Elçileri Ağı Avrupa Komisyonu Girişimcilik ve Sanayi Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmekte ve desteklenmektedir.

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/ambassadors/index_en.htm.

⁷ Avrupa Kadın Girişimciler Mentor Ağı Avrupa Komisyonu Girişimcilik ve Sanayi Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmekte ve desteklenmektedir.

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/index_en.htm#h2-1

Kaynakça

Bosma, N., S. Wennekers and J.E. Amorós (2012), *Global Entrepreneurship Monitor 2011 Extended Report: Entrepreneurs and Entrepreneurial Employees Across the Globe*, Babson College, Babson Park, MA.

European Commission (2008), *Entrepreneurship in Higher Education, Especially Within Non-Business Studies*, Final Report of the Expert Group, Directorate General for Enterprise and Industry, European Commission.

European Commission (2009), *A New Partnership for the Modernisation of Universities: The EU Forum for University Business Dialogue*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2009) 158 Final, European Commission, Brussels.

European Commission (2012), Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. Action for Stability, Growth and Jobs. Brussels: COM(2012) 299 Final, 30.5.2012.

EU (European Union) (2006), "Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning", *Official Journal of the European Union*, L 394, pp. 10-18.

EU (2009), "Council Conclusions of 12 May 2009 on a Strategic Framework for European Co-operation in Education and Training ('ET 2020')", *Official Journal of the European Union*, C119, pp. 2-10.

EU (2010), "Council Decision of 21 October 2010 on Guidelines for the Employment Policies of the Member States", *Official Journal of the European Union*, L308, pp. 46-51.

EU (2011), "Council Decision of 19 May 2011 on Guidelines for the Employment Policies of the Member States", *Official Journal of the European Union*, L138, pp. 56-57.

Hertz, N. (2011), *Women and Banks: Are Female Customers Facing Discrimination?*, Institute For Public Policy Research, London.

Umihanic, B., M. Arifovic Omerovic and S. Simic (2012), *GEM Bosnia and Herzegovina – Women's Report*, GEM (Global Entrepreneurship Monitor).

WEF (World Economic Forum) (2009), *Educating the Next Wave of Entrepreneurs: Unlocking Entrepreneurial Capabilities to Meet the Global Challenges of the 21st Century*, A Report of the Global Education Initiative, WEF, Switzerland.

Wilson, T. (2012), *Review of Business-University Collaboration*, TheWilson Review, www.wilsonreview.co.uk/wilson-review/wilson-review.pdf.

KISIM I

Bölüm 2

İflas ve KOBİ'lere ikinci bir şans tanınması

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 2: İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybetmeden ikinci bir şans tanınmasının sağlanması

Bu bölümde 2 numaralı Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensibi kapsamında tanımlanan iflas ve ikinci bir şans tanımaya ilişkin politika alanları değerlendirilmiştir. Bu prensipte işletmelerin piyasadan çıkışı ve yeniden girişini kolaylaştırmak için önemli olan iyi yapılandırılmış iflas kanunları ve basitleştirilmiş iflas prosedürlerine olan ihtiyaç ele alınmıştır. Ayrıca, bu prensip hükümetleri daha önce iş faaliyetlerinde başarısızlığa uğramış dürüst girişimcilerin piyasaya yeniden girişini desteklemeye yönelik doğru yaklaşımı belirlemeye teşvik etmektedir. Bu bölümün ilk kısmında iflas takibatlarının tamamlanması için gereken süre, uğranılan maliyetler ve hak sahiplerinin tasfiye edilmiş bir firmadan elde ettikleri geri kazanım oranı gibi mevcut yasal çerçeve ve performans göstergelerine dayanarak Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ülkede iflas prosedürlerinin verimliliği değerlendirilmiştir. İkinci kısımda ise olumlu bir tutum geliştirilmesini özendirerek, uygun tasfiye prosedürlerini belirleyerek, borç tasfiyesini destekleyerek ve destek planları veya kamu ihalelerine erişimde ayrımcı tedbirleri önüne geçerek yeniden başlama sürecini kolaylaştırmaya yönelik kamu politikası yaklaşımına odaklanılmıştır.

Arnavutluk ve Kosova'da mevzuatın uygulamanın ilk aşamalarında yer almasına rağmen üyelik sürecindeki sekiz ekonominin tamamı sıkıntılı şirketler, tasfiye ve iflas konusunda mevcut kanunlara sahiptir. İflas süresi (bir işletmeyi kapatmak ne kadar zaman alır), uğranılan maliyet (mal varlığı yüzdesi olarak) ve geri kazanım oranı (alacaklıların iflas davalarından elde etmeyi bekleyebileceği sent-dolar) ile ilgili olarak bölgede önemli farklılıklar vardır. Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetlerinin hiçbiri ikinci bir şans tanınması prensibine göre özel bilgilendirme kampanyaları yürütmemektedir. Arnavutluk, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'de adi iflas geçiren girişimciler sadece borcun temizlenmesinin ardından kredi alabilmekte ve kurumlardan destek alabilmektedir. Arnavutluk, Karadağ ve Sırbistan kamu alımlarına ve adi iflas geçiren girişimciler için destek planlarına erişim sağlama konusunda en ileri düzeydedir.

Giriş

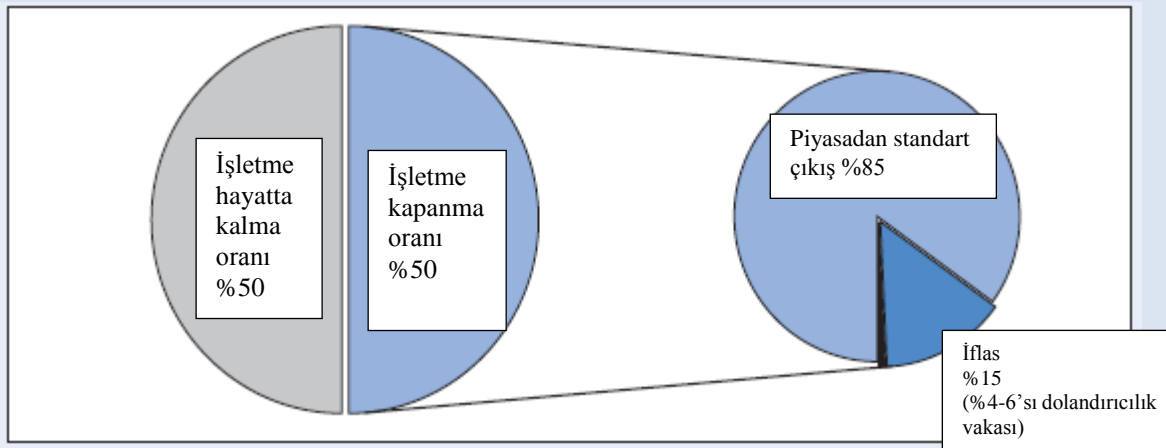
Ticari başarısızlık ekonomik yaşamın yenilenmiş taze bir başlangıç ve gelecek başarısı için bir fırsat olarak görülmesi gereken doğal bir parçası olarak kabul edilir (bkz. Kutu 2.1). İlerlemeyi ve ekonomik büyümeyi harekete geçiren yaratıcı yıkım sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Devletler finansal yükümlülüklerini yerine getiremeyen iflas etmiş şirketlerin yeniden yapılanmasını veya piyasadan çekilmesini kolaylaştırmalı ve adi iflas geçiren girişimcilere ikinci bir şans tanımalıdır.

Kutu 2.1. Avrupa Birliği'nde ticari başarısızlık

Avrupa Birliği'nde şirketlerin yaklaşık %50'si kurulduktan sonra beş yıl içerisinde kapanırken, bu kapanmaların %15'i iflas prosedürleriyle gerçekleşmektedir. Ancak, tüm iflas davalarının sadece %4-6'lık bir bölümü genel olarak varlıkların gizlenmesi, dolandırıcı iddialar, yanlış beyanlar veya yargı bölgesine bağlı olarak diğer cezai suçları içeren dolandırıcı nitelikte iflaslardır. Bununla birlikte, geniş halk kitleleri dürüst başarısızlık ile dolandırıcılığı ayırt etmediği için kamuoyu da ticari başarısızlık damgası vurmaktadır. Girişimciler ticari başarısızlığın olumsuz sonuçlarından korktuğu için yeni bir iş kurma konusunda tereddüt etmektedir. Ayrıca, başarısızlık külfetli olduktan sonra yeniden bir işe girişme konusunda da tereddüt duymaktadırlar.

Ticari başarısızlık damgasının ciddi bir olumsuz ekonomik etkisi vardır. Tahminlere göre EU25'te her yıl 135.000 tescilli şirket kapanmakta ve sonuç olarak 1.4 milyon civarında iş kaybedilmektedir. Öte yandan, yeniden başlayan tarafından kurulan işler genelde ilk kez iş kuranlarınkine göre daha hızlı büyümekte ve Avrupa Birliği'nde başarılı girişimcilerin %18'i daha önceden kurulmuş bir işletmesi daha olan girişimcilerdir. Dolayısıyla, a) bir işletmeye son vermek için gereken tüm yasal prosedürlerin bir yıl içerisinde tamamlanmasını sağlamak; b) taze bir başlangıç için olumlu bir tutumu teşvik etmek ve c) yeniden başlayanların yeni başlayanlarla eşit muamele görmesini sağlamak için faaliyet gösterecek bir kamu politikası için güçlü bir gerekçe bulunmaktadır.

Şekil 2.1. Avrupa Birliği'nde kuruluşundan itibaren 5 yıl hayatta kalma oranları



Kaynak: Avrupa Komisyonu: Uzman Grup Raporu "Girişimciler için ikinci bir şans: İflasın önlenmesi, iflas prosedürlerinin basitleştirilmesi ve taze bir başlangıç için destek", Ocak 2011; OECD Analizi.

İflas mahkeme kararıyla belirlenen yasal bir tasfiye durumudur ve verimsiz firmaların ortadan kaldırılması ve aciz halindeki borçluların varlıklarının daha üretken faaliyetlere yeniden tahsis edilmesini sağlama konusunda önemli bir rol oynar. İyi işleyen bir iflas sürecinin yürütülmesini sağlamak için iflas kanunları ve prosedürlerinin sistematik bir şekilde uygulanması önemli bir ilk adım olacaktır. İyi eğitilmiş iflas avukatları ve uzmanlaşmış iflas mahkemelerinin bulunması da aynı derecede önemlidir. Yasal ve ekonomik muhakemeye dayanarak yargılama yapan iflas mevzuatı yeniden örgütlenme veya tasfiye sürecine katılan tüm tarafların adil ve eşit muamele görmesi ilkelerini korurken prosedürlerin etkinliğini arttıracak şekilde tasarlanmalıdır (Cabrillo ve Depoorter, 2000).

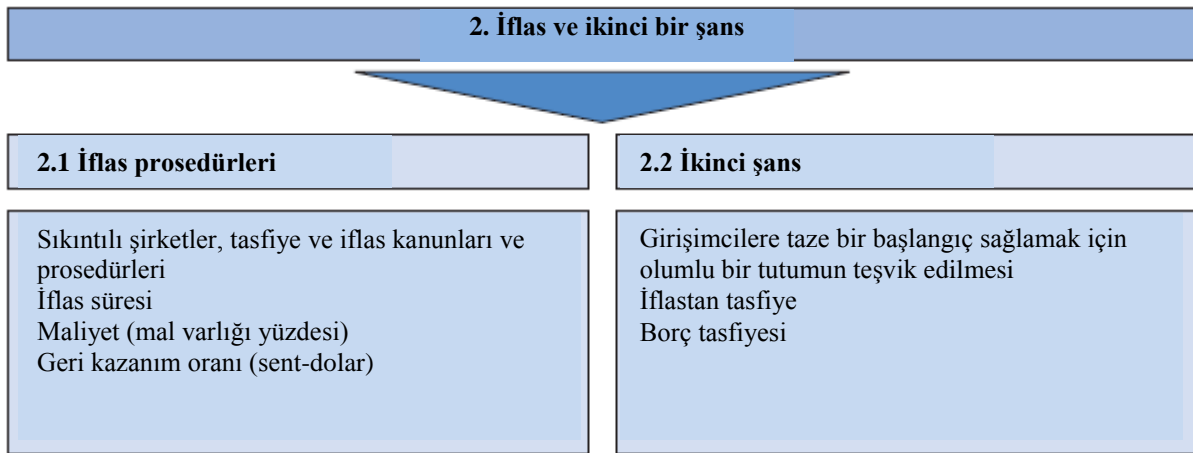
Bu ilkeleri yerine getirmek için iflas mevzuatının banka, tedarikçi, müşteri veya çalışanlar gibi alacaklılar ile finansal yükümlülüklerini yerine getirememiş işletmeler veya şirketler gibi borçluların çatışan çıkarları arasında bir uzlaşma sağlaması gerekmektedir. Alacaklıların çıkarlarının korunması gerekirken hala yaşayabilir durumda olan şirketlerin de ayakta tutulması gerekmektedir. Kamu politikasına düşen rol de bu taraflar arasında doğru bir şekilde orta noktayı bulmak ve yaşayabilir durumdaki şirketlerin hızlı bir şekilde yeniden örgütlenmesini ve hayatta kalmasını sağlayabilecek etkili bir mekanizma ve yargı sistemi sağlamak, ya da aksi takdirde batmış bir şirketin varlıkları ve mülkiyetinin uygun şekilde tasfiye edilmesi ve yapısal bir şekilde yeniden dağıtımını sağlamaktır (Alt-boyut 1).

Kamu politikası aynı zamanda iflasa uğrayan ve ticari başarısızlık damgasından mustarip olan girişimcilere karşı ayrımcılık yapılmasından kaynaklı olarak kaybedilen girişimci potansiyelinin ekonomik etkisini en aza indirmeye çalışmalıdır. Bu da ancak özendirme kampanyaları yoluyla ve iflastan sonra yeni bir iş kurmanın karşısında yer alan engelleri ortadan kaldırarak gerçekleştirilebilir (Alt-boyut 2).

Değerlendirme çerçevesi

Etkili değerlendirme prosedürleri işletmelerin piyasadan çıkışı ve yeniden girişini kolaylaştıracak önemli bir tedbirdir. Küçük İşletmeler Yasasının 2 numaralı Prensibinde iyi yapılandırılmış iflas kanunlarının uygulanması ve iflas prosedürlerinin basitleştirilmesi ihtiyacı üzerinde durulmuştur. Devletleri daha önce ticari faaliyetlerinde başarısızlığa uğramış dürüst girişimcileri desteklemek için doğru bir yaklaşım belirlemeye teşvik etmektedir.

Şekil 2.2. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 2 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Bu değerlendirmede iki alt-boyut üzerinde durulmuştur. İlk olarak, iflas takibatlarının tamamlanması için gereken süre, uğranılan maliyetler ve hak sahiplerinin tasfiye edilmiş bir firmadan elde ettikleri geri kazanım oranı gibi mevcut yasal çerçeve ve performans göstergelerine dayanarak Batı Balkanlar ve Türkiye'deki iflas prosedürlerinin verimliliği değerlendirilmiştir. İkinci olarak, kamu politikalarının olumlu bir tutum geliştirilmesini özendirerek, uygun tasfiye prosedürlerini belirleyerek, borç tasfiyesini destekleyerek ve destek planları veya kamu ihalelerine erişimde ayrımcı tedbirlerin önüne geçerek taze başlangıçları nasıl desteklediği üzerinde durulmuştur.

Analiz

İflas prosedürleri

Arnavutluk ve Kosova'da mevzuatın uygulamanın ilk aşamalarında yer almasına rağmen üyelik sürecindeki sekiz ekonominin tamamı sıkıntılı şirketler, tasfiye ve iflas konusunda mevcut kanunlara sahiptir. Hırvatistan, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye'de iflas kanunları uluslararası standartlar ile aynı doğrultudadır ve ticaret kanunu ve uygulamalarıyla tam bir bütünleşme ve tutarlılığa sahiptir. Ayrıca, Hırvat hükümeti İflas Kanunu için daha verimli ve süresi kısaltılmış iflas takibatları sunacak ek değişiklikler önermiştir.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde etkili ve sistematik bir şekilde yürütülen ve iflas davalarının ortalama süresini azaltan şeffaf iflas prosedürleri 2006 yılında çıkarılmış bir iflas kanunu ile yürütülmektedir. Dünya Bankasına göre, bu kanunda yapılan son değişiklikler iflas prosedürlerini her zamankinden daha hızlı bir hale getirmiş ve iflas davaları en fazla 18 ay içerisinde sonuçlandırılır duruma gelmiştir.

Kutu 2.2. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde iflas prosedürleri reformu

Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre, Makedon İflas Kanunu iflas davalarının ortalama süresini önemli ölçüde azaltmıştır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde Ekonomi Bakanlığı 2011 yılında, 1989 Zorla Tasfiye, İflas ve Likidasyon Kanunu kapsamında iflas davalarının sonuçlanması ortalama 13.8 yıl sürerken, bu rakamın 1997 İflas Kanununda 6.6 yıla, 2006 kanununda ise 1.4 yıla düştüğünü bildirmiştir.

2006 Kanununda yapılan son değişikliklerin amacı iflas prosedürlerini daha da hızlandırmaktır. 2011 yılında yürürlüğe giren değiştirilmiş kanun iflas vekillerine iflas süreçleri sırasında şeffaflığı da arttıracak şekilde tüm aşamaların ve faaliyetlerin kaydedilmesi için bir elektronik sistem kullanma şartı getirmektedir.

Vekiller belgeleri yüklemek ve davaları izlemek için sisteme giriş yapabilmektedir. Kanunda yapılan değişiklikler vekillerin tasfiye edilen işletmelerin tüm varlıklarını satması ve iflas davasını en fazla 18 ay içerisinde tamamlaması için tanınan yasal süreyi azaltmıştır.

Bir işletmeyi kapatmak için gereken süre, mal varlığı yüzdesi olarak uğranan zarar ve alacaklıların iflas davalarından elde etmeyi bekleyebileceği oranı (sent-dolar) geri kazanma oranı açısından bölgede önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu göstergeler Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna (Tasfiyenin Çözülmesi) göre ölçülmekte ve özellikle yasal sistemde olmak üzere iflas sürecine ilişkin usule ait ve idari engellerin yanı sıra uzman

iflas mahkemesi ve vekillerin kapasitesinin sınırlı kalması gibi sistemde görülen zayıf yönlerin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır.

Bir ekonominin 5'inci Seviyede bir değerlendirme elde etmek için bir yıldan daha kısa bir iflas süresine sahip olması, iflas takibatlarının maliyetinin en fazla gayrimenkul değerinin %8'ine eşit olması ve yeniden örgütlenme, tasfiye veya borç icrası yoluyla minimum geri kazanım oranının 70 sent-dolar olması gerekmektedir. İflas süresi ve minimum geri kazanım oranı söz konusu olduğunda, Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti bölge ortalamasının üzerinde puan alırken, Hırvatistan, Sırbistan, Bosna Hersek ve Türkiye bu hususta bölge ortalamasının altında kalmaktadır. İflas maliyetine gelince Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti bölge ortalamasının üzerinde performans göstermektedir. Hırvatistan, Kosova, Sırbistan ve Türkiye içinse Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre verilen puanlar bölge ortalamasının altında kalmaktadır (bkz. Tablo 2.1).

Tablo 2.1. **2.1 Alt-boyutu Puanları: İflas prosedürleri**

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İflas kanunlar ve prosedürleri	3.00	4.00	4.00	3.00	5.00	4.00	4.00	4.00
İflas süresi	3.50	2.00	2.00	3.50	3.50	3.50	3.00	2.00
Maliyet (mal varlığı yüzdesi)	4.00	4.00	3.50	3.50	4.00	4.50	2.00	3.50
Geri kazanım oranı	3.00	2.00	2.00	4.00	3.00	1.00	1.00	1.00
2.1 için genel ağırlıklı ortalama	3.25	3.25	3.00	3.50	4.00	3.75	2.75	3.00

İkinci şans

Bölge hükümetlerinden hiçbiri ikinci bir şans verme konusunda özel bilgilendirme kampanyaları yapmamaktadır. Ayrıca iflas eden ve başarılı bir yeniden başlangıç için destek arayan dürüst girişimcileri hedefleyen herhangi bir eğitim de görülmemektedir. Komisyonun üye devletlere ticari başarısızlık damgasını hafifletmek için ikinci bir şans tanınmasını kolaylaştırmalarını önermesine rağmen ikinci bir şans tanıma politikası Avrupa Birliği'nde yeni bir kavram olduğu için bu şartı bir durum değildir. Tüm ekonomilerde, iflastan tasfiye, tasfiye yönünde alınmış nihai bir mahkeme kararı ve mahkeme kaydından çıkarılma sonucunda olmaktadır. Arnavutluk, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'de adi iflas geçiren girişimciler sadece borcun temizlenmesinin ardından kredi alabilmekte ve kurumlardan destek alabilmektedir. İflas kaydından silinme otomatik olmamaktadır.

Karadağ'da ise iflas kanunu iflas prosedürlerine uğrayan şirketlere karşı ayrımcılık uygulayan tedbirler, tanımlanmamıştır. Bosna Hersek'te adi iflas geçiren girişimcilerin kredi almasının önünde herhangi bir yasal engel yoktur. İflas prosedürlerinin tamamlanması için gereken süre varlıkları 2.5 milyon AVRO'nun altında olan şirketler için bir yıl, daha büyük şirketler için iki yıldır. Tasfiye kaydından çıkarma kararını mahkeme verir. Kosova Kredi Sicil Memurluğu verileri gıyabi olarak tuttuğu için Kosova'da şirketler kredi alma konusunda zorluklarla karşılaşabilmektedir. Sırbistan ve Karadağ'da kamu alımlarında adi iflasa uğramış şirketlere karşı ayrımcılık yapan bir hüküm bulunmamakta ve bu şirketler devlet destek planlarına başvurabilmektedir. Bu durum Arnavutluk'taki kamu alımları için de geçerlidir. Hırvatistan, Bosna Hersek ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde

herhangi bir idari engel yoktur, ancak şirketler devlet desteğine başvuramamaktadır. Türkiye’de iflasla karşıya kalmış şirketler kamu alımlarına katılamamaktadır. Kosova’da ise bu tip şirketler sadece düşük değerli ihalelerde yer alabilmektedir (bkz. Tablo 2.2).

Tablo 2.2 2.2 Alt-boyutu puanları: İkinci şans

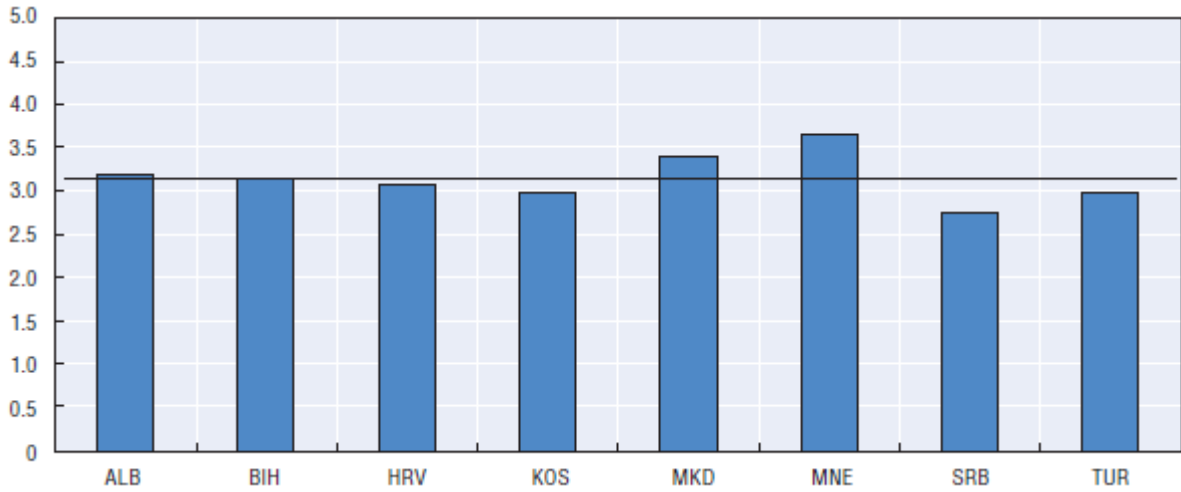
	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İkinci bir şans tanımının teşvik edilmesi	2.00	1.00	2.00	1.00	1.00	1.00	1.00	2.00
İflastan tasfiye	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
Krediye erişim	3.00	4.00	3.00	1.50	1.00	5.00	3.00	3.50
Yeniden başlayanlara karşı ayrımcılık	4.00	3.00	3.00	4.00	5.00	5.00	5.00	3.00
2.2 için genel ağırlıklı ortalama	3.00	3.00	3.00	2.25	2.00	3.25	2.75	3.25

Yapılması Gerekenler

İflas prosedürleri söz konusu olduğunda, tüm ekonomilerde sıkıntılı şirketler, tasfiye ve iflas konusunda mevcut kanunlar az ya da çok bulunmaktadır. Bazı yararlanıcı ekonomilerde (Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye), iflas prosedürlerinin işletmelerin piyasaya girişini ve çıkışını kolaylaştıracak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Kredi kuruluşları yasal bir başvuru olmadıkça krediyi geri ödeyemeyen şirketlere kredi verme konusunda isteksiz olduğu için etkili iflas prosedürlerinin bulunması finansmana erişimi de kolaylaştıracaktır.

Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetleri ikinci bir şans tanınması prensibini teşvik etmek için ikinci bir şans tanınması prensibine yönelik özel bilgilendirme kampanyaları açmaya davet edilmektedir. Borcun temizlenmesinden sonra tasfiye kaydının otomatik olarak silinmesi durumunda daha da faydalı olacaktır.

Şekil 2.3. Prensip 2’ye ait genel puanlar: İflas ve ikinci bir şans tanınması



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Kaynakça

Armour, J. and D. Cumming (2005), *Bankruptcy Law and Entrepreneurship*, University of Cambridge Centre for Business Research *Working Paper* No. 300, Cambridge University, Cambridge, UK.

Cabrillo, F. and B.W.F. Depoorter (2000), "Bankruptcy Proceedings", in B. Bouckaert and G. De Geest (eds.) *Encyclopedia of Law and Economics, Volume V. The Economics of Crime and Litigation*, Edward Elgar, Cheltenham, pp. 261-289.

Djankov, S. *et al.* (2008), "Debt Enforcement around the World", *Journal of Political Economy*, Vol. 116, No. 6, available at www.nber.org/papers/w12807.pdf.

AİKB (European Bank for Reconstruction and Development) (2009), *AİKB Insolvency Law Assessment Project – 2009*, AİKB, London.

European Commission (2007), *Overcoming the Stigma of Business Failure – for a Second Chance Policy: Implementing the Lisbon Partnership for Growth and Jobs*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM (2007) 584 Final, European Commission, Brussels.

European Commission (2011), *A Second Chance for Entrepreneurs: Prevention of Bankruptcy, Simplification of Bankruptcy Procedures and Support for a Fresh Start*, Report of the Expert Group, European Commission, Brussels, available at <http://ec.europa.eu/sme2chance>.

OECD (2006), *Entrepreneurship Policy Indicators for Bankruptcy Legislation in OECD Member and Non-Member Economies*, OECD, Paris.

Stam, E., D.B. Audretsch and J. Meijaard (2006), *Renascent Entrepreneurship*, Research Paper ERS-2006-017-ORG, Erasmus Research Institute of Management (ERIM), Rotterdam.

KISIM I

Bölüm 3

KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 3: “Önce küçük olanı düşün” ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 3 Numaralı Prensibi kapsamında tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Küçük İşletmeler Yasasının “önce küçük olanı düşün” ilkesi KOBİ’lerin politika geliştirme sürecinin ilk aşamalarında tam olarak göz önünde bulundurulmasını gerektirir. Etkili bir kamu politikası oluşturma ve bunu uygulama kapasitesi sürecin yapısına ve zamanında ve uygun düzenlemeyi teşvik etme kabiliyetine göre belirlenir. KOBİ ihtiyaçlarının üstesinden gelmeye yönelik bir politika ve kurumsal çerçeve KOBİ’ler için uygun bir iş ortamı oluşturmak için önemli bir ilk adım olacaktır. Bu bölümün ilk kısmında KOBİ’leri tanımlayan kanunlar, KOBİ geliştirme stratejileri ve KOBİ politikalarının hazırlanmasından ve KOBİ programlarının uygulanmasından sorumlu kurumlara istinaden göstergelere dayanarak KOBİ’lerin kurumsal çerçevesi değerlendirilmiştir. İkinci kısımda ise mevzuatın basitleştirilmesine yönelik tedbirler ve düzenleyici etki analizinin kullanılmasına odaklanılmıştır. Üçüncü kısımda kamu-özel sektör istişarelerinin düzenleyici ve temsilci niteliğine değinilmiştir.

Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan bölgenin çoğunda, KOBİ politikası yapmaya yönelik kurumlar ve mekanizmalar ile etkili kamu-özel sektör istişareleri iyi gelişmiştir. Çoğu ekonomi mevzuatta bir basitleştirme yoluna gitmiştir. Kurumsal düzenlemenin en gelişmiş olduğu ekonomiler Türkiye ve Sırbistan’dır. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Arnavutluk hükümetleri de bölge ortalamasının üzerinde performans göstermektedir. Bosna Hersek ve Kosova bazı politika alanlarında biraz ilerleme kaydetmiş olsa da, yine de bu grup ile diğer ekonomiler arasında büyük politika açıklıkları vardır. Ayrıca, bölgedeki bazı ekonomiler mevzuatın basitleştirilmesi ve saf dışı bırakılması yönünde önemli tedbirler üstlenirken (örn. Sırbistan), diğerleri düzenleyici etki analizinin kullanımını arttırmıştır (örn. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti).

Giriş

“Önce küçük olanı düşün” ilkesi mevzuatı daha KOBİ dostu hale getirmek ve KOBİ'lere yardımcı olacak bir iş ortamı sağlamak için politika yapma sürecinin ilk aşamalarında mevzuatta KOBİ'lerin çıkarlarının göz önünde bulundurulmasını gerektirir.

KOBİ'ler için düzenleyici yükler küçük ölçekli olmaları ve kaynaklarının kıtlığı nedeniyle büyük işletmelere göre daha fazladır. Ortalama olarak bakılırsa, büyük bir şirketin düzenleyici bir göreve uymak için personel başına harcadığı her bir AVRO'ya karşılık olarak, ortak ölçekli bir işletmenin yaklaşık dört AVRO, küçük ölçekli bir işletmeninse neredeyse on AVRO harcaması gerekecektir.²⁰

Bölgedeki ekonomiler bu ilkenin önemini anlamış ve mevcut mevzuatın basitleştirilmesi ve saf dışı bırakılmasını hedefleyen önemli düzenleyici reform projeleri başlatmıştır, ancak bu iyi bir düzenleyici çerçevenin sadece bir yönünü oluşturur. Kurumsal çerçeve, düzenleyici etki analizinin kullanımı ve kamu-özel sektör istişarelerinin de değerlendirilmesi gerekir.

Değerlendirme çerçevesi

Bu Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensibi üç farklı alt boyuttan oluşur: kurumsal çerçeve, düzenleyici reform ve düzenleyici etki analizi ve kamu-özel sektör istişareleri. Bu üç unsur da istikrarlı ve işletme dostu bir ortam için çok önemlidir.

Kurumsal çerçeve alt boyutu tutarlı bir KOBİ politikası ve düzenleyici ortamın temel bileşenidir. Bir önceki rapordan bu yana, bu alt boyuta ilişkin göstergelere iki gösterge daha eklenmiştir. Birincisi KOBİ tanımının mevzuatın tamamında tutarlılık gösterip göstermediği ve en azından istihdam ölçeği açısından Avrupa Birliği üyeleri²¹ tanımı olarak aynı kriterleri uygulayıp uygulamadığı ile ilgilidir. İkincisi ise Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan bölgenin kayıt dışı ekonominin önüne geçecek önlemleri ortaya koyup koymadığı ve bu planların ne ölçüde uygulandığı ve faaliyetlerin ne ölçüde izlendiği üzerinde durmaktadır.

Düzenleyici reform ve düzenleyici etki analizi alt boyutunun hedefi KOBİ'ler için uygun anlaşılabilir bir ulusal mevzuat sağlamaktır. Konunun bu boyutu Arnavutluk ve Türkiye dışında bölgedeki ekonomilerin çoğu için, Eski Yugoslavya Federasyonundan miras kalan geçerliliği kalmamış mevzuatı ve sonrasında çıkarılan diğer kanunları saf dışı bırakmak zorunda kaldıklarından, çok önemlidir. Bu tedbirler aşırı-yüklenme ve aşırı-düzenlemeden uzak bir düzenleyici ortam sağlamak amacıyla düzenleyici etki analizinin uygulamaya konmasıyla tamamlanmıştır. Düzenleyici etki analizi ile yeni politikaların kalitesinin artırılması ve düzenleyici ortamın basitleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu alt boyuta ilişkin göstergeler setine KOBİ'lere ilişkin yasama önerilerinin etkilerini değerlendiren KOBİ testi olmak üzere yeni bir gösterge eklenmiştir.

Üçüncü alt boyut olan kamu-özel sektör istişarelerinde ise devletlerin özel sektöre sistematik danışmanlık sunma derecesi değerlendirilmektedir. Ayrıca KOBİ sektörünün ne ölçüde etkin bir şekilde temsil edildiği ve önerilerin ne ölçüde dikkate alındığını da ölçmektedir.

Bu istişareler sağlam bir düzenleyici çerçeve oluşturma konusunda önemli bir rol oynar. İş topluluğundan iş dernekleri yoluyla elde edilen girdiler idareye çok karmaşık konulara ilişkin kavrayış kazandırmakta ve genelde işletmeler için etkili düzenleyici önlemlerin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

Şekil 3.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 3 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Kurumsal çerçeve

Bütün olarak bakıldığında, üyelik sürecindeki bölgede kurumsal yapı oldukça sağlamdır. Genel çerçeve özellikle Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'de gelişmiş durumdadır. 2009 raporundan bu yana özellikle Kosova olmak üzere birçok ekonomi sıralamasını yükseltmiştir.

Tüm ekonomiler çalışan sayısı konusunda Avrupa Birliği üye ülkeleriyle aynı kriterleri kullanarak kanunlarında KOBİ tanımına yer vermiştir (bkz. Tablo 3.1). Bosna Hersek'te KOBİ'ler oluşumlar düzeyinde sınıflandırılmıştır.²² Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye kendi bağımsız ekonomik koşullarına uyarlanacak düzeyde yıllık ciro, bilanço ve/veya uzun vadeli varlıklar gibi finansal kriterleri de dikkate almaktadır.

Tablo 3.1 Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgede KOBİ sınıflandırması

Mikro	En fazla 9 çalışan
Küçük	10-49 çalışan
Orta düzeyde	50-249 çalışan

Arnavutluk, Hırvatistan, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye son yıllarda kendi ulusal KOBİ geliştirme stratejilerini uygulayarak temel hedeflere ulaştıkları yönünde sağlam kanıtlar göstermektedir. Türkiye'nin yüksek puanları da ulusal kümelenme politikasını geliştirme arayışı içinde Ekonomi Bakanlığı tarafından getirilen esnaf ve sanatkarlar için ayrı bir değişim, dönüşüm, destek stratejisi ve eylem planı ile özel KOBİ geliştirme projeleri dahil olmak üzere KOBİ sektörünün geliştirilmesine ilişkin kapsamlı yaklaşımdan kaynaklanmaktadır.

Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan 2009 yılından bu yana puanlarını arttırmıştır. Kosova 2012-2016 KOBİ Stratejisini uygulamaya başlarken, Eski Yugoslav Makedonya

Cumhuriyeti de yeni 2011-2013 Makedon KOBİ Programını uygulamaya başlamış, Sırbistan ise 2008-2012 Rekabetçi ve Yenilikçi KOBİ Stratejisinin uygulanmasına ilişkin yıllık izleme raporunu çıkarmıştır.

Politika hazırlama sürecinde devletlerarası koordinasyon bölge çapında oldukça sağlamdır. Kosova'nın kurumsal kapasite oluşturma ve devlet kuruluşları arasında koordinasyonu artırma konusunda daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir. Bosna Hersek'in de hala işletmeler ile bölge arasında KOBİ politikası koordinasyonunu geliştirmesi gerekmektedir.

KOBİ politikası uygulayan yürütme ajansları için çok sayıda değişiklik yapılmıştır. Hırvatistan küçük çaplı gelişmeler gösterirken Arnavutluk ve Karadağ gerilemiştir. Hırvatistan KOBİ Ajansı ölçülebilir sonuçları olan ve ulusal KOBİ stratejisinin sağlam bir uygulama kaydını içeren geniş çaplı faaliyetler yürütmektedir. Arnavutluk eski KOBİ ajansı olan AlbInvest'i lağvetmiş ve yerine 2011 yılında Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Karadağ'da KOBİ Geliştirme İdaresi hem personel sayısını hem de bütçesini düşürmüştü, bu da ülkeyi 2010 yılında KOBİ'lere yönelik finansal kredi destek programını iptal etmeye zorlamıştır.

Kutu 3.1. Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

KOSGEB kurulduğu 1990 yılından bu yana Türkiye'nin KOBİ geliştirme kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. Devlet tarafından finanse edilen bir kurum olup 75 yerel şubesi bulunmaktadır. 2009 yılına kadar, sadece imalat sektörü KOSGEB'in finansal destek programlarına uygundu. KOSGEB mevzuatında yapılan ve 2009 yılında yürürlüğe giren değişikliklerden sonra, Bakanlar Kurulu kapsamını genişletmiştir ve artık programları sanayi, hizmet ve ticaret sektörlerindeki KOBİ'leri de hedef almaktadır. KOSGEB Türkiye'nin ulusal KOBİ stratejisi ve eylem planının uygulanmasını koordine etmekten sorumludur ve KOBİ politikalarının hazırlanmasından sorumludur. Uygulama kuruluşlarından oluşan bir istişare sistemi mevcuttur. KOSGEB Genel Kurulu ve İcra Komitesi istişare sistemi uygulaması konusunda iyi örneklerdir.

2012 raporunda kayıt dışı ekonominin önüne geçmeye yönelik önlemler üzerinde de durulmaktadır. Arnavutluk, Hırvatistan, Karadağ ve Sırbistan olumlu başarılarla birlikte kesin önlemlere sahip olduklarını kanıtlamaktadır. Hırvat hükümeti 2011 yılında mahkemede kayıtlı olmayan faaliyetlerin yürütülmesine ceza getiren Kayıt Dışı Faaliyetlerin Yasaklanması ve Önlenmesine ilişkin bir kanun uygulamaya başlamıştır. Karadağ Vergi İdaresi 2011 yılında yeni kaydedilen vergi mükellefi sayısını ve KDV ödemelerini arttırmıştır. Arnavutluk'ta 2006-2009 Döneminde Kayıt Dışı Ekonominin Sınırlandırılmasına yönelik devlet kararı kapsamında 33 önlem uygulanmıştır. Sırbistan ülkenin 25 bölgesinde bulunan 400 müfettişten oluşan bir ağ ile Piyasa Teftiş Sektörü kurmuştur. Bu ört ülkede aylık izleme ve raporlama faaliyeti yürütülmektedir.

Düzenleyici reform ve düzenleyici etki analizi

2009 raporunda olduğu gibi, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ mevcut mevzuatın gözden geçirilmesi, basitleştirilmesi ve saf dışı bırakılması konusunda en ileri durumda olan ülkelerdir. Sırbistan ve Türkiye de 2012 değerlendirme döneminde bu liderlere katılırken, Hırvatistan düzenleyici reform programı Hitrorez'in erken feshedilmesiyle geride kalmıştır. Hitrorez "düzenleyici giyotin" sürecinin bir parçası olup gereksiz mevzuatın sadeleştirilmesi ve ortadan kaldırılması konusunda ilerleme sağlamıştır.

Tablo 3.2. 3.1 Alt-boyutuna ait puanlar: Kurumsal çerçeve

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
KOBİ tanımı	2012	4.00	3.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00
Politika hazırlama sürecinde devletler arası koordinasyon	2012	4.00	2.00	4.00	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	n.a.
KOBİ geliştirme stratejisi	2012	4.00	2.50	4.00	3.00	3.50	4.00	4.00	5.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+0.50	0.00	+1.00	+5.00	0.00	+0.50	n.a.
KOBİ politikası uygulama kuruluşu veya eşdeğeri	2012	3.00	2.00	4.00	3.00	3.50	3.50	4.50	5.00
	2009'dan bu yana değişim	-0.50	0.00	+0.50	0.00	0.00	0.00	-0.50	n.a.
Kayıt dışı ekonominin önüne geçecek önlemler	2012	4.00	1.50	4.00	3.00	3.50	4.00	4.00	3.50
3.1 için toplam ağırlıklı ortalama	2012	3.75	2.25	4.00	3.00	3.75	4.00	4.25	4.75

Sırbistan 2009 raporundan bu yana kayda değer bir ilerleme göstermiştir. Sırp hükümeti Kapsamlı Düzenleme Reformunu da içeren 2008-2011 Düzenleme Reformu Stratejisini uygulamaya başlamıştır. Kapsamlı Düzenleyici Gözden Geçirme Birimi mevcut kanunları feshetmek, değiştirmek ve tadil etmek üzere özel sektör ve kamu sektöründen gelen yüzlerce teklifi gözden geçirmiştir. 2012 Şubat ayı itibarıyla devlet 200 civarında Kapsamlı Düzenleyici Gözden Geçirme Birimi mevzuat önerisini benimsemiş ve uygulamıştır. Bu da Sırbistan ekonomisinin yılda 124 AVRO civarında bir tasarruf yapabilmesini sağlamıştır.

Türkiye Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu mevcut mevzuatın gözden geçirilmesi ve basitleştirilmesinden sorumludur. Türkiye Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu Türkiye'de yatırımla ilgili düzenlemeleri gerekçelendirmeyi, yatırım ortamını iyileştirecek politikalar geliştirmeyi ve idari engeller karşısında çözüm oluşturmayı amaçlar. Ancak, Türk hükümetinin gereksiz mevzuatın ortadan kaldırılması konusuna daha yoğun bir şekilde eğilmesi gerekmektedir.

Karadağ 2010 yılında "Yönetmelik Giyotini" projesini uygulamaya koyduktan sonra mevzuatın daraltılması konusunda ilerleme kaydetmiştir. Karadağ hükümeti, o zamandan bu yana yaklaşık 650 yönetmelik ve 250 idari prosedürü gözden geçirmiş ve 1400 yasama önerisi hazırlamıştır.

Konu düzenleyici etki analizine geldiğinde, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti lider grupta yer alan Hırvatistan ve Sırbistan'a katılmaktadır. Son değerlendirmeden bu yana Makedon hükümeti 450'nin üzerinde kanun benimserken Düzenleyici Etki Analizi'nden faydalanmıştır. 2012 yılında Düzenleyici etki analizi uygulamasının kapsamını daha da arttırmış ve KOBİ'lerin çalışma koşullarının basitleştirilmesine odaklanan mevzuat giyotini projesinin dördüncü aşamasını uygulamaya koymuştur.

Her bir yeni kanunun düzenleyici etki analizinden geçmesi gereken Sırbistan'da durum daha da gelişmiştir. Arnavutluk hükümeti mevcut politika geliştirme sürecini basit bir Düzenleyici Etki Analizi sistemiyle bütünleştirmiş olup 2013 yılından sonra tam anlamıyla bir Düzenleyici Etki Analizi uygulamasına geçmeye çalışmaktadır. Karadağ'da Düzenleyici Etki Analizi sistematik olarak uygulanmaktadır. Maliye Bakanlığı kapsamında yeni oluşturulan İş Ortamını Geliştirme Dairesi 2011 yılında teklif edilen yönetmelikler üzerine yaklaşık 360 değerlendirme yayınlamıştır. Türk mevzuatına göre, 10 milyon YTL (Türk Lirası) veya 4.3 milyon AVRO üzerinde bir etkiye sahip olması durumunda herhangi bir mevzuatın hazırlanması sürecinde Düzenleyici Etki Analizi uygulanmalıdır.

Bu rapor Düzenleyici Etki Analizi alt-boyutuna daha önceki “Düzenleyici Etki Analizi tipi” göstergesinin yerine KOBİ testi göstergesini eklemiştir. Bu da Düzenleyici Etki Analizi için 2009 raporuyla karşılaştırıldığında toplam puanda küçük değişikliklere yol açmıştır. Ancak, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Türkiye pilot uygulamaları başlatmış olsa da, KOBİ testleri bölgenin çoğunda henüz dikkate alınmamaktadır.

Tablo 3.3. 3.2 Alt-boyutuna ait puanlar: Mevzuat reformu ve düzenleyici etki analizi

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Mevcut mevzuatın gözden geçirilmesi ve basitleştirilmesi	2012	4.00	3.00	3.50	2.00	4.00	4.00	4.50	4.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	-1.50	n.a.	0.00	0.00	+1.50	n.a.
Mevzuat giyotini	2012	4.00	2.50	3.00	1.00	4.00	4.00	4.00	2.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+0.50	-1.00	yok	0.00	+0.50	+3.00	n.a.
Düzenleyici etki analizinin kullanımı	2012	2.50	1.50	4.50	1.50	4.50	2.50	5.00	3.50
	2009'dan bu yana değişim	+0.50	0.00	0.00	0.00	+1.50	+1.00	+0.50	n.a.
KOBİ testi		1.50	1.00	2.00	1.00	2.00	2.00	1.50	2.00
3.2 için toplam ağırlıklı ortalama	2012	3.25	2.25	3.50	1.50	4.00	3.25	4.25	3.25

Kamu-özel sektör istişareleri

Genel olarak üyelik sürecinde yer alan bölgedeki durum Tablo 3.3'de gösterildiği gibi iyileşmektedir. En iyi performans gösteren ekonomiler Arnavutluk, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye iken Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti de önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Makedonya'da hükümete sunulan tüm kanun taslaklarının özel sektörün yorumlarını içermesi gerekmekte, aksi takdirde daha fazla işlem yapılması kabul edilmemektedir. Ayrıca Makedon hükümeti ticari kısıtlamaların üstesinden gelmeye yönelik uygun önlemler hakkında özel sektörden birinci elden bilgi almak için “150 Şirket Ziyareti” projesini uygulamaya koymuştur.

Karadağ da 2011-2015 KOBİ Geliştirme Stratejisinin yanı sıra Mikro-Düzeyde Rekabetçiliği Arttırma Stratejisinin de geliştirilmesi konusunda iyi işleyen bir kamu-özel sektör diyalogu gösteren ilerlemeler kaydetmiştir. Stratejik taslak belgeleri gözden geçirilirken çok sayıda KOBİ'ye aktif bir şekilde danışılmıştır. Kosova Ticaret ve Sanayi Bakanlığı kapsamında bir İstişare Kurulu oluşturularak makul bir ilerleme kaydetmiştir. Kamu-özel sektör istişareleri kurumsallaştırılmakta ve geniş KOBİ topluluğunu da kapsayacak şekilde üç ayda bir yapılmaktadır. KOBİ dernekler taslak KOBİ mevzuatı konusunda yorum yapmak üzere resmi fırsatlara sahiptir, ancak Kosova'da resmi olmayan ağın en etkili ağ olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. 3.3 Alt Boyutuna ait Puanlar: Kamu-özel sektör istişareleri

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Kamu-özel sektör istişarelerinin sıklığı ve şeffaflığı	2012	4.00	2.00	4.00	3.50	3.50	4.00	4.00	4.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	+0.50	+0.50	0.00	0.00	n.a.
Kamu-özel sektör istişarelerinin resmi etkisi	2012	3.50	2.50	2.50	2.50	3.50	4.00	3.50	4.50
	2009'dan bu yana değişim	-0.50	+0.50	-0.50	+0.50	+1.00	0.00	0.00	n.a.
Kamu-özel sektör istişarelerinin Temsil Edilebilirliği	2012	3.00	2.00	4.00	3.00	3.50	3.50	3.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	-0.50	+0.50	+0.50	0.00	n.a.
3.3 için Toplam ağırlıklı ortalama	2012	3.50	2.25	3.50	3.00	3.50	3.75	3.50	4.25

Arnavutluk ve Hırvatistan'ın gerilediği görülmektedir. Özel sektörün kanun ve yönetmelik taslaklarına resmi olarak yorum yapma fırsatı olmasına rağmen, yorumlarının nihai mevzuata eklendiği konusunda herhangi bir kanıt yoktur.

Yapılması Gerekenler

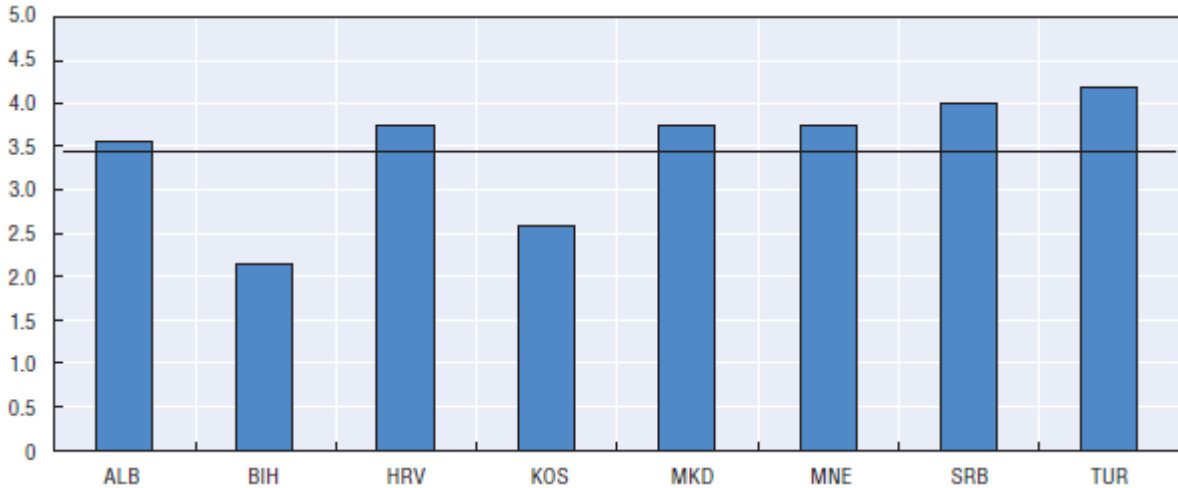
Ortalama olarak bakılırsa, Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan ekonomiler bu politika boyutunda en yüksek puanları elde etmiştir. Bir önceki rapordan bu yana “önce küçük olanı düşün” ilkesi üzerinde daha çok durulmaya başlarken, genel ortalama da artmıştır. Bosna Hersek ve Kosova dışındaki tüm ekonomiler büyük ölçüde 3. Seviyenin üzerinde seyretmekte, bu da sağlam bir kurumsal, düzenleyici çerçeve ve kamu-özel sektör işiçare çerçevesi olduğunu göstermektedir.

Ancak, devletlerin stratejik programların uygulanmasını ve bunların KOBİ sektörünün gelişimi üzerindeki etkisinin izlenmesini daha çok vurgulaması gerekmektedir. İdeal olarak, bu izleme ve değerlendirme işlemi tarafsız sonuçlar elde etmek için bağımsız bir kuruluş tarafından yapılmalıdır.

Bölgedeki birçok ekonomi genel olarak düzenleyici etki analizinin kullanımı konusunda önemli bir artış göstermiştir, ancak KOBİ testi uygulaması hala başlangıç dönemindedir ve mevzuatta daha sistematik bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Kamu-özel sektör işiçareleri bölgedeki ülkelerin çoğunda düzenli olarak yapılsa da, bu diyalogun kapsamı ve kalitesinin gelişmesi gerekir. İşletme topluluğuyla sistematik ve zamanında işiçare yapılması idareler için zorluk oluşturmaya devam etmektedir. Öte yandan, iş derneklerinin de işiçareleri yapmak ve iyi belgelendirilmiş teklif ve yorumları sunmak için yeterli kapasiteyi oluşturması gerekir.

Şekil 3.2 Prensip 3'e ait toplam puanlar: KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ Avrupa Komisyonu (2007), *Models to Reduce the Disproportionate Regulatory Burden on SMEs (KOBİ'ler üzerindeki Oransız Düzenleyici Yükü Azaltmaya Yönelik Modeller)*, Uzman Grubu Raporu. Uzman Grubu Avrupa Komisyonu tarafından kurulmuş olup Avrupa Birliği üye ülkelerinin ulusal uzmanlarından oluşur. Üye ülkeler tarafından özellikle KOBİ'ler üzerindeki yük olmak üzere kamu düzenlemesi yükünü azaltmak için başarılı bir şekilde uygulanan farklı modellere ilişkin bilgi toplamaşlardır.

² Avrupa Birliği KOBİ tanımı 23 milyon Avrupa şirketinin yaklaşık %99.8'ini kapsamakta olup yakın zaman önce tam anlamıyla tanıtılmıştır. Avrupa Komisyonu KOBİ'leri çalışan sayısı 250'nin, yıllık cirosu ise 50 milyon AVRO'nun altında olan (ya da yıllık bilançosu 43 milyonun altında olan) ekonomik açıdan bağımsız şirketler olarak tanımlamaktadır.

³ Bosna Hersek'te devlet iki oluşumdan meydana gelir Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti .

KISIM I

Bölüm 4

KOBİ'ler için Faaliyet ortamı

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensipten 4: Kamu Kurum ve Kuruluşlarının KOBİ'lerin İhtiyaçlarına Duyarlı Hale Getirilmesi

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensipten 4'te tanımlanmış KOBİ'ler için faaliyet ortamını destekleyici nitelikte politika alanları değerlendirilmiştir. Bu prensip ile kamu kurum ve kuruluşlarının KOBİ'ler için yönetmelikleri basitleştirme ve maliyet ve prosedürleri azaltmaya yönelik araçlar geliştirme düzeyi değerlendirilmektedir. Bu bölümün ilk kısmında şirket sicil belgesi çıkarmak ve tüm tescil sürecini tamamlamak için gereken gün sayısı, idari adımlar ve maliyetler dikkate alınarak şirket tescil süreci değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise online devlet (e-devlet) hizmetleriyle olan etkileşime odaklanılmıştır: vergi ve sosyal güvenlik getirilerini online beyan etmenin mümkün olup olmadığı, işletme istatistiklerinin online olarak raporlanıp raporlanmadığı ve farklı kamu organlarının veri tabanlarına bağlanılıp bağlanılmadığı.

Sadece Bosna Hersek hariç olmak üzere Avrupa Birliği üyeliği sürecinde yer alan sekiz ekonominin hepsi beş gün içerisinde tescil belgesi çıkarılmasına olanak sağlayan ve çoğunlukla birkaç saat gibi bir zaman alan etkili şirket tescil süreçleri oluşturmuştur. Çoğunda belge çıkarma bedeli olarak alınan ücret 50 AVRO ve eşdeğerinin altında kalırken, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Türkiye bu duruma istisnadır. Bosna Hersek, Hırvatistan ve Türkiye esnaf olarak sınıflandırdıkları işletmelere yönelik basitleştirilmiş prosedürler geliştirmiştir. Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ tek şirket kimlik numarası uygulamasına geçmiş olup, Sırbistan ve Türkiye de buna hazırlanmaktadır. Arnavutluk ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti tek durak noktaları ve online tescil de dahil olmak üzere ileri uluslararası uygulamalara dayanan şirket tescil sistemleri kullanmaktadır. Mevcut hizmetlerin çoğu vergi beyanı doldurulmasıyla ve daha kısıtlı da olsa sosyal güvenlik ve kamu alım hizmetlerinin kaydıyla ilgili olup e-devlet hizmetlerinin tedariki daha kısıtlıdır. Bu alanda en ileri düzeyde olan ülke Hırvatistan olup, birkaç yıldır e-devlet programını geliştirmektedir.

Giriş

İşletmelerin, kanun ve yönetmeliklere uymaları, lisans ve izin başvurularında bulunmaları ve düzenli olarak faaliyetlerini rapor etmeleri gerektiği için devamlı olarak ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere her düzeyde kamu kurum ve kuruluşlarıyla etkileşim halindedirler. Bu etkileşim etkili bir organize edilmezse, aşırı bir idari yüke sebep olabilir ve bu da özellikle küçük işletmelerde şirket kaynaklarına ağır bir yük getirir.

Mikro işletmelerde, girişimciler temel işletme faaliyetlerinden zaman ve kaynak tasarrufu sağlayarak idari şartlarla ilgilenme sorumluluğunu çoğunlukla kendileri üstlenir. Daha büyük işletmeler ise sabit maliyetlerini arttırarak idari personel çalıştırır veya dışarıdan hizmet alımına gider. Kamu kurum ve kuruluşlarının daha duyarlı olması her sınıftan işletme ile daha verimli bir etkileşim kurulabilmesine olanak sağlarken, idari uygunluk üzerindeki kontrolün korunması da işletme sektörünün üretkenliğine olumlu katkıda bulunabilir.

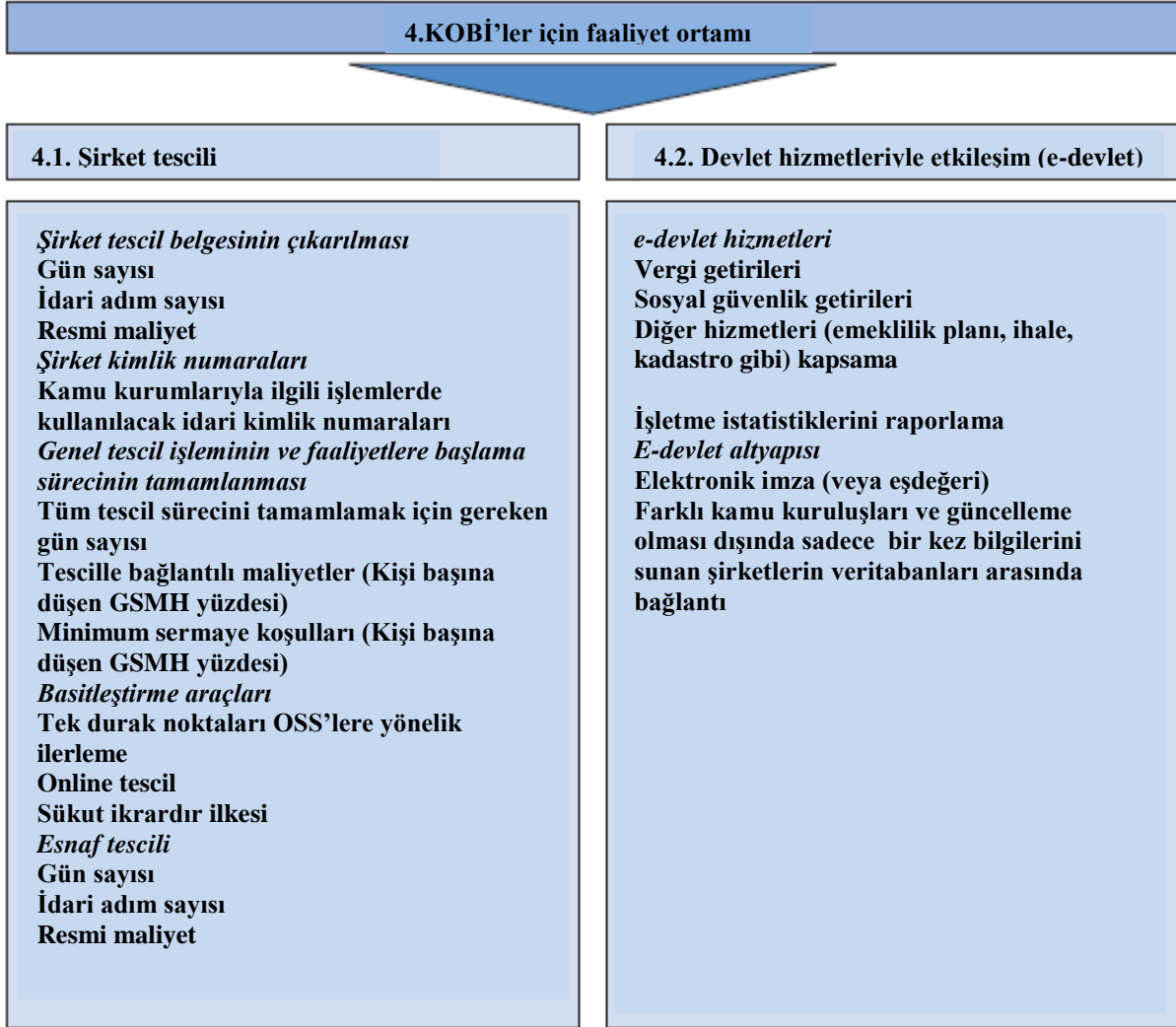
Değerlendirme çerçevesi

Küçük İşletmeler Yasası KOBİ'ler üzerindeki idari yükte önemli bir azalma olmasını gerektirmektedir. Avrupa Birliği tescil işleminin tamamlanması için gereken maliyet ve zaman açısından belli hedefler belirlemiş olup üye ülkelerde idari yükü azaltma konusunda kaydedilen ilerlemeyi yakında izlemektedir. E-devlet olarak bilinen internet üzerinden interaktif işlemlerin geliştirilmesi hükümetle etkileşime geçecek işletmelerin özellikle vergi beyannamesi ve istatistiksel bilgilerin raporlanması gibi rutin işlemlerde gerekli zaman ve maliyeti azaltmaları için fırsatlar yaratmıştır. Bu durum ayrıca kamu kurum ve kuruluşları için de her bir irtibatla çok daha düşük maliyetler üzerinden zamanında ve iyi düzenlenmiş bilgilerle çok sayıda işletmeye ulaşma fırsatı yaratmıştır.

4 numaralı Prensibe ilişkin bu değerlendirme Avrupa Komisyonu tarafından benimsenen yaklaşıma göre modellenmiş olup iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilgili devlet organı veya kuruluşundan şirket sicil belgesinin alınması, bildirim sürecinin tamamlanması ve zorunlu lisans ve izinler açısından uygunluk koşullarının yerine getirilmesi olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilen şirket sicil süreci detaylı olarak incelenmiştir. Şirket sicil belgelerinin çıkarılması, şirket kimlik numaraları, tescil işleminin tamamlanması, ileri tescil prosedürleri ve meslek tescilleri olmak üzere beş alt-boyut halinde düzenlenmiş 13 göstergeden oluşmaktadır. İkinci bölümde ise e-devlet uygulaması ile şu an mevcut olan e-devlet işlemlerinin aralığı ve veri tabanları arasında bağlantı, e-imza uygulaması gibi e-devlet altyapısının unsurları arasındaki bağlantı olmak üzere iki alt-boyutta incelenen altı gösterge bulunmaktadır.

Şirket tescil süreciyle ilgili göstergeler Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Sözleşmesi kapsamında yürütülen önceki iki değerlendirmede kullanılan göstergelerle karşılaştırılabilir durumdadır ve dolayısıyla Türkiye dışında tüm ekonomilerde 2008 yılından bu yana kaydedilen ilerlemeyi izlemek mümkün olacaktır. E-devlet bölümünde doğrudan karşılaştırmalar yapmak daha zordur. E-devlet hizmeti alt boyutuna ait puanlar 2009'da kaydedilen puanlarla tamamen karşılaştırılabilirken, e-devlet altyapısıyla ilgili olarak sadece e-imza göstergeleri karşılaştırılabilir.

Şekil 4.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 4 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Şirket tescil belgeleri artık çoğu ekonomide daha ucuz ve daha kısa bir şekilde alınabiliyor

Devletler şirket tescil sürecini yapılandırırken iki temel opsiyonla karşı karşıya kalır: ya şirket sahip(ler)inin devlet statüsü, şirket tüzüğü, adı ve tescil öncesi başlangıç sermayesi tutarlılığı ve kaynağı üzerinden yasal ve düzenleyici bir grup kontrol uygulamak ya da tescil öncesi kontrolleri en basit ve yaygın şekilde şirket tescili için birkaç önemli koşulla sınırlandırmak ve daha sonra gerektiğinde kontrolleri yapmak. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki devletler büyük ölçüde Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporunda gözlemlenen genel eğilimle aynı doğrultuda ikinci opsiyonu seçme eğilimi göstermiştir. Bosna Hersek hariç olmak üzere tüm ekonomilerde şirket tescil süreci artık mahkemeler tarafından değil uzman bir kuruluş veya Ticaret Odası tarafından yürütülmektedir.

En yaygın tescil şekliyle şirket sicil belgesi alma süreci rapor kapsamına giren tüm ekonomilerde hem harcanan zaman hem de idari adımlar açısından büyük ölçüde basitleştirilmiştir. Artık önemli bir idari yük kalmasa da, şirket sicil organı tarafından belirlenen ücret seviyesinde hala önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu ücretler Arnavutluk ve Kosova'da 10 AVRO'nun altında iken, Bosna Hersek ve Hırvatistan'da 250 AVRO'nun üzerine çıkabilmektedir. Hırvatistan'daki yüksek maliyet sınırlı sorumlu şirketler için uygulanan tescil öncesi kontrollerin seviyesini gösterirken, Bosna Hersek'te mahkeme ücretlerinin seviyesini yansıtmaktadır. Genel olarak Arnavutluk kapsamlı 2007 reformundan itibaren bölgede en etkili şirket tescili uygulamasını getiren ülke gibi görünmektedir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan zaten iyi olan performanslarını marjinal bir şekilde yükseltirken, şirket tescil süreci parçalı ve düzeltilmemiş bir şekilde kalan Bosna Hersek'in performansı bölge ortalamasının oldukça altında kalmıştır.

Tablo 4.1. Devlet bilgilendirmesine göre rakamlarla şirket tescil süreci

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Gün sayısı	2009	1	<15	<5	1 ¹	2-5	4	5	-
	2011	1	>10<15	2	1 ¹	1	4	3	1
Adım sayısı	2009	1	5-7	1	3	1	1	2	-
	2011	1	4	1	1	1	1	2	2
Resmi maliyet (€)	2009	1	15-750	>350	5-20	+/-57	11	60	-
	2011	1	>250	>250 ²	>1	32-63 ³	5	44	65-250*

* Bağımsız tüccardan sınırlı sorumlu şirkete kadar uygulanan aralık.

1. Bağımsız tüccar tescili için gün sayısı;
2. Sınırlı sorumlu şirketlere uygulanır;
3. Bağımsız tüccardan anonim şirkete kadar uygulanan ücretleri kapsar;

Kaynak: Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi (Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölge hükümetleri tarafından sunulan bilgiler).

Artık daha fazla ekonomi tek şirket kimlik numarası sunuyor

2009 KOBİ Politika Endeksi raporu yeni bir şirket kuruluşunu farklı idari organlara bildirme sürecinin basitleştirilmesi konusunda önemli bir ilerleme kaydedildiğini göstermiştir. Normal şartlarda, her bir bildirim farklı bir kimlik numarası çıkarılmasını gerektirirken, tescil sürecindeki şirketlerin başvurduğu organ temel işlevlerinden biri şirket tescili için "tek durak noktası" sistemi olan otomatik bildirme ve tescil sistemini uygulamaya koyarsa süreç önemli ölçüde basitleştirilebilir. Tek bir kimlik numarası uygulamasına geçilmesi şirket ile kamu kuruluşu arasındaki etkileşimi büyük ölçüde basitleştirdiği gibi yetkililerin de söz konusu şirket hakkında çapraz referanslara daha kolay ulaşabilmesine olanak tanır. Bu da tekrar tekrar doğrudan bilgi istemeye gerek kalmadan şirketi daha iyi izleyebilmelerini sağlar.

Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ şu anda tek bir kimlik numarası esasına göre çalışmaktadır. Arnavutluk tek kimlik numarası uygulamasını 2007 yılında şirket tescil reformunun bir parçası olarak getirirken, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ kamu yönetimi reformunun bir parçası olarak daha yakın zaman önce getirmiştir. Hırvatistan vergi kimlik numarasını tüzel kişilikler için de geçerli olan tek bir kişisel kimlik numarası ile birleştirerek tek numara uygulamasına 2009 yılında geçmiştir. Bosna Hersek, Kosova, Sırbistan ve Türkiye hala üç ya da dört sicil numarası gerektirirken,

Sırbistan'da Şirket Sicil Dairesi aynı anda dört kimlik numarası çıkarmaktadır. Sırbistan ve Türkiye tek bir kimlik numarası uygulamasına doğru ilerlemektedir. Özellikle Türkiye ilk olarak Mersin ilinde denenen Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından koordine edilen ve Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSIS) olarak adlandırılan bir pilot projede tek bir kimlik numarası uygulaması olarak vergi sicil numarasının kullanımını test etmektedir.

Tablo 4.2. 4.1 ve 4.2 Alt-boyutlarına ait puanlar: Şirket tescil belgelerinin çıkarılması ve Şirket kimlik numaraları

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Gün sayısı	2012	5.00	3.00	4.00	4.00	5.00	4.00	4.00	5.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	+0.50	0.00	0.00	0.00	0.00	n.a.
İdari adım sayısı	2012	5.00	3.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	5.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	+1.00	0.00	0.00	0.00	n.a.
Resmi maliyetler	2012	5.00	1.00	1.00	5.00	4.00	4.00	4.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	-5.00	0.00	+1.00	+1.00	0.00	+1.00	n.a.
İdari kimlik numaraları	2012	5.00	3.00	5.00	3.00	5.00	3.00	2.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	+1.00	0.00	+1.00	+2.00	-2.00	n.a.

Kutu 4.1. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde şirket tescil reformu ve tek durak noktası uygulamasının geliştirilmesi

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti yatırımcıların işletmelerini dört saat içerisinde tescil ettirebilmesine olanak sağlayan bir tek durak noktası sistemi uygulamaktadır. Bir kişi tek bir daireye başvurup, tek bir noktadan bilgi alarak ve tek bir çalışana yönlendirilerek şirket tescili yaptırabilmektedir. Bu da idari engelleri ve iş kurma maliyetlerini önemli ölçüde azaltırken kamu kurum ve kuruluşları ile işletme topluluğuna daha geniş kapsamlı hizmetler sunmaktadır. Tek durak noktası sistemi Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nin farklı bölgelerinde bulunan elektronik olarak entegre edilmiş 32 ofis aracılığıyla Merkezi Sicil Memurluğu kapsamında işlemekte olup Dünya Bankası tarafından finanse edilen İş Ortamı Reformu ve Kurum Güçlendirme projesinin bir parçası olarak uygulanmıştır. OSS 2006 yılında başlayan bir reform programının son aşamasıdır.

2006	2007-2009	2010
<ul style="list-style-type: none"> • Tescil prosedürünün mahkemelerden devralınması. • Kağıt üzerinde yapılan tüm sicil dosyalarının dijital kayıtlara dönüştürülmesi. • Tek bir merkezi sicil memurluğunun kurulması. • Tescil prosedürünün 48 günden 3 güne düşürülmesi. • Vergi Dairesi, bankalar ve İstatistik Daireleriyle bağlantı kurulması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tescil prosedürünün dört saate indirilmesi. • İş ve İşçi Bulma Kurumunun bir ofis açması. • Yıllık hesapların elektronik olarak dosyalanması. • Genel bir iş maddesinin uygulamaya konması. • Verilerin halka elektronik olarak dağıtımı. 	<ul style="list-style-type: none"> • Şirketler, rehin ve leasing işlemlerinin tam entegrasyonlu elektronik kaydı. • İflas prosedürlerinin elektronik olarak kaydedilmesi. • Yetersiz kılınmış yöneticiler ve kurucuların tescili.

OSS programının 2010 yılında başlayan 2'inci Aşaması yerel şirketler ve yabancılara ait şirketlerin (halen faaliyet gösteren) ve rehin kaydı ve iflas prosedürleri gibi diğer hizmetlerin elektronik tescilinden oluşmaktadır.

Kaynak: Makedonya Ekonomi ve Yatırım Bakanlığı.

Zorunlu lisans alma koşulları azaltılmıştır ancak diğer adımlar ve prosedürler iş kurma sürecine hala büyük bir yük getirmektedir

Uluslararası Finans Kurumu-Dünya Bankası tarafından her yıl derlenen *İş Yapma Kolaylığı Raporu* yeni bir iş kurmak için gereken düzenleyici koşullardan kaynaklanan maliyet ve zaman konusunda karşılaştırmalı bir bakış açısı sunmaktadır. Rapor Batı Balkanlar ve Türkiye de dahil olmak üzere 183 ülkeyi kapsamaktadır. Burada analiz edilen KOBİ Politika Endeksi göstergeleri sadece başvuru sahibi tarafından ilgili dosyanın tamamı teslim edildikten sonra şirket sicil kuruluşunun gerektirdiği maliyet ve işlem süresini incelerken, *İş Yapma Kolaylığı* göstergeleri sadece kamu kuruluşlarından kaynaklanan değil aynı zamanda şirket tüzüğünü hazırlamak için gereken yasal maliyetler gibi iş kurma sürecine dahil olan gerekli tüm adımları ve maliyetleri kapsamaktadır. Ayrıca, İş Yapma göstergeleri sağlık, güvenlik ve çevresel riskler haricinde standart ticari ve sanayi faaliyetleri için iş lisansları ve izinlerinin alınmasıyla ilgili zaman ve maliyetleri de kapsar. İki grup gösterge karşılaştırılarak, iş kurma sürecinden kaynaklanan ek maliyet ve zaman ile lisans ve izinler gibi zorunlu uygunluk koşullarından kaynaklanan maliyet ve zamana ilişkin bir izlenim edinmek mümkün olacaktır.

Bosna Hersek dışında, bir şirket sicil belgesi çıkarmak için harcanan zaman bölge çapında 5 günün altına kadar düşmüştür, ancak iş kurma sürecinin genel olarak tamamlanması ortalama 10-15 gün daha almaktadır. Bu ek süre çoğunlukla başvuru öncesi koşulların (noter onayları, yasal hizmetler, şirket mühürleri ve şirket adının tescili) tamamlanması ve tek durak noktası sisteminin uygulanmadığı ülkelerde bildirim koşulları için gerekli olmaktadır. Ancak, uygunluk şartları da bölge çapında hafifletilmiştir. Örneğin, Karadağ belediye ruhsatı alma koşulunu kaldırırken, Kosova'da ulusal tescil ve belediye tescili paralel yürütülmektedir. Sadece Bosna Hersek ulusal düzeyde ve belediye düzeyinde ikili tescil şartını devam ettirmekte, bu da iş kurma sürecini toplamda 10 gün arttırmaktadır.

Maliyetler söz konusu olduğunda, tescil ücretleri iş kurma sürecinin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Diğer büyük maliyetler yasal hizmetler ve noter hizmetleri, vergi dairesi tarafından belirlenen ön ödemeli vergi ve ücretlerdir. Bu rapor kapsamına alınan ekonomilerin çoğu tüzel kişilikler için minimum sermaye koşullarını büyük ölçüde azaltmış ya da ortadan kaldırmıştır, ancak Bosna Hersek'te bu tutar hala yüksek olup kişi başına düşen Gayrisafi Milli Gelirin %29'una karşılık gelmekte, daha düşük bir oranla Hırvatistan'da (Gayrisafi Milli Gelirin %13'ü) devam etmektedir. Arnavutluk'ta ise, şirket tescil ücreti 10 AVRO'nun altında ve minimum sermaye koşulu sıfır iken, vergi dairesi tescil ücretleri ve zorunlu ön ödemeli vergilerin tutarı yüksektir ve toplam iş kurma maliyetini ortalama kişi başına düşen milli gelirin %29'u seviyesine taşımaktadır.

Esnaflar için basit tescil prosedürleri sadece birkaç ekonomide mevcut

Bosna Hersek ve Hırvatistan esnaflar, bağımsız tüccarlar ve esnaflık, tamirat, özel hizmet sunumu gibi tanımlanmış belli iş faaliyetlerini yürüten küçük firmalar için basitleştirilmiş tescil prosedürleri belirlemiştir. Hırvatistan ayrı bir esnaf tescil odası kurarken, esnaflar için tescil ücretleri de diğer hukuki formlara göre çok daha düşüktür. Türkiye'de esnaf işletmelerin Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) yoluyla Ticaret Sicil memurluğuna kaydolma ya da standart firma olarak faaliyet göstermelerine olanak tanıyan standart tescil sürecini seçme seçeneği vardır.

Tablo 4.3. 4.3 ve 4.4 Alt-boyutlarına ait puanlar: Tüm tescil sürecinin tamamlanması ve tescil sürecinin basitleştirilmesine yönelik araçlar

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Tüm tescil sürecini tamamlamak için gereken gün sayısı	2012	4.00	1.00	3.00	1.00	4.00	3.00	3.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	0.00	+2.00	-1.00	+1.00	+1.00	+1.00	n.a.
Sınırlı sorumlu şirketler için tescil maliyetleri	2012	1.00	1.00	2.00	1.00	4.00	4.00	2.00	1.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	+1.00	0.00	+1.00	+1.00	0.00	n.a.
Minimum sermaye koşulları	2012	5.00	2.00	3.00	1.00	5.00	5.00	4.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+3.00	0.00	0.00	-4.00	0.00	0.00	0.00	n.a.
Tek Durak Noktalarına yönelik ilerleme	2012	5.00	1.00	4.50	1.00	5.00	4.00	5.00	3.00
Online tescil	2012	5.00	1.50	4.00	2.50	5.00	2.50	2.50	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+2.00	0.00	0.00	0.00	+2.50	0.00	-1.00	n.a.
Sükut ikrardır ilkesi	2012	5.00	1.00	1.00	1.00	5.00	2.50	5.00	2.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	-4.00	0.00	-2.50	0.00	n.a.

Ancak, firmalar böyle yaparak mesleki vasıflar ve esnaf faaliyetleriyle ilgili düzenlemelerden kaçabilmektedir. Mevcut sistem esnafın baskın olduğu bu sektörlerde ikili bir düzenleme çerçevesi oluşturmaktadır.

Tablo 4.4. 4.5 Alt-boyutuna ait puanlar: Esnaf tescili

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Gün sayısı	2012	5.00	3.00	3.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.00	0.00	-1.00	n.a.
İdari adım sayısı	2012	5.00	3.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	-1.00	+2.00	0.00	0.00	-1.00	n.a.
Resmi maliyetler	2012	5.00	2.00	3.00	5.00	3.00	5.00	4.00	2.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	+1.00	0.00	0.00	-1.00	n.a.
Ağırlıklı ortalama	2012	5.00	2.50	3.25	4.75	3.75	4.75	4.00	3.00

Bazı ekonomiler tek durak noktası ve online tescil sistemini uygulamaya koymaktadır

Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti şirket tescili için tek durak noktalarını uygulamaya koymuştur. Genellikle ticaret sicil memurluğu olmak üzere tek bir organ şirket tescili ve bildirimlerle bağlantılı tüm idari işlemlerle ilgilenmekte ve gerektiğinde faaliyet ruhsatları çıkarmaktadır. Sağlık, güvenlik ve çevre riskleri ile ilgili lisanslar gibi daha karmaşık lisansların çıkarılması genelde uzman organlara bırakılmaktadır. 2008 yılının başlarından bu yana Arnavutluk'ta Ulusal Sicil Merkezi ülke çapında 31 tek durak noktası penceresinden hizmet verirken, Hırvatistan'da Finansal Kuruluş 61 tek durak noktası penceresinden ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde Merkezi Tescil Birimi ise tüm bildirim sürecini kapsayan tek durak noktaları ile hizmet vermektedir. Sırbistan'da ise Ticaret Sicili Kuruluşu 2009 yılından bu yana bir tek durak noktası görevi görmektedir, tescil ve bildirim görevlerini yerine getirmektedir. Karadağ'da 2011 Mayıs ayından bu yana yeni şirketlerin Ticaret Mahkemeleri tarafından yönetilen Merkezi Şirket Tescili veya tek durak noktası olarak görev yapan Vergi Dairesi ofisleriyle sicil kaydı yaptırma seçeneğine sahiptir. Yerel yetkililerle birlikte sicil kaydı yapma koşulu ortadan kaldırılmıştır. Türkiye'de Ticaret Sicil Memurluğu şirket tescili ve bildiriyle ilgili görevlerin çoğunu yerine getirmekte ancak sınırlı sorumlu şirket olması

durumunda girişimcilerin zorunlu şirket sermayesi kotasının ödenmesi konusunda rekabet kurumuyla doğrudan irtibat kurması gerekmektedir. Türkiye'nin MERSIS projesi tek durak noktalarının uygulamaya konmasına yol açacaktır. Kosova merkezi ve yerel şirket sicil kayıtlarını yapan tek pencere sistemini uygulamaya koymaya başlamıştır, ancak bu pencerelerde bildirim sürecinin tamamı yürütülememektedir. Bosna Hersek'te ise, tescil ve bildirim süreci hala oldukça parçalanmış durumdadır ve birden çok tescil (belediye ve eyalet/bölge kaydı) gerekmektedir.

Online tescil Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde uygulanmakta olup, Hırvatistan'da ise Ulusal e-devlet Ajansı yoluyla ulusal e-devlet hizmet kuruluşu mevcuttur. Karadağ, Sırbistan ve Türkiye e-tescil hizmetini uygulamaya koymak için çalışmalarını sürdürmekte, Karadağ ve Sırbistan ise 2012 yılından bu yana teklif sunmayı planlamaktadır.

Tablo 4.5. 4.6 Alt-boyutuna ait puanlar: e-devlet hizmetleri

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Vergi getirileri	2012	3.50	4.00	4.00	3.50	4.00	2.00	4.00	3.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+2.50	0.00	+1.50	+1.50	-2.00	+2.50	n.a.
Sosyal güvenlik getirileri	2012	4.00	1.00	4.00	2.50	3.50	3.50	3.00	1.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	-0.50	0.00	+0.50	0.00	0.00	+2.00	n.a.
Diğer hizmetleri kapsama	2012	4.00	1.50	4.00	1.00	4.00	2.00	3.50	3.50
	2009'dan bu yana değişim	+0.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	+2.00	n.a.
İşletme raporlama istatistiklerini	2012	2.00	1.50	4.00	1.00	2.00	2.00	4.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	n.a.
Ağırlıklı ortalama	2012	3.50	2.25	4.00	2.25	3.50	2.50	3.50	2.50

e-devlet hizmetlerinde Hırvatistan bölgenin lideri konumundayken, diğer ekonomilerde az gelişmiştir

Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetleri işletmelere vergi beyanları veya istatistiksel verilerin sunulması veya kamu ihalesi ve tapu kaydı ile ilgili gerekli bilgilerin sunulması gibi standart raporlama ve uygunluk işlevleri için sundukları e-hizmetlerin kapsamını aşamalı olarak arttırmaktadır.

En çok ilerleme vergi beyanlarında kaydedilmiştir. Şu anda rapor kapsamına giren neredeyse tüm ekonomilerde mevcuttur. Online vergi dosyalama hizmetinin test aşamasında olduğu ve online ödemenin yapılamadığı Kosova ile vergi idaresinin IT alt yapısını yükseltmeye yönelik Avrupa Komisyonu finansmanlı projenin yeni bir online vergi başvurusunun geliştirilmesini desteklediği Karadağ bu duruma istisnadır. Ancak, ekonomilerin çoğunda işletmeler sadece beyanlarını online olarak dosyalayabilirken bazılarında online vergi ödemesi de yapılmaktadır. Şirketin vergi durumunun incelenmesi ve farklı vergi yükümlülükleri ve krediler arasında dengeleme gibi daha gelişmiş işlevler henüz uygulamada yoktur.

Sosyal güvenlik yükümlülüklerinin online beyanı ve ödenmesi de bölgede çok gelişmiş durumdadır ancak Arnavutluk ve Bosna Hersek'te henüz bu hizmet verilemezken, Kosova'da ise sadece pilot uygulama aşamasındadır. Öte yandan, istatistiksel bilgilerin online raporlanması konusunda da oldukça geri kalmıştır. Bu uygulama sadece Hırvatistan ve Sırbistan'da mevcuttur. Türkiye'de Ulusal İstatistik Enstitüsü online girilebilen vergi ve KDV beyanlarından ilgili bilgileri alarak ticari istatistiklerin kalitesini arttırmak amacıyla Maliye Bakanlığıyla birlikte çalışmalarını yürütmektedir.

İhale dokümanları ve diğer bilgilerin rapor kapsamına alınan tüm ekonomilerde online bulunabildiği gümrük formaliteleri ve kamu alımları alanında önemli bir ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen, diğer online hizmetlerin kapsamı daha kısıtlı kalmıştır.

Kutu 4.2. Arnavutluk'ta online vergi kaydı

Arnavutluk vergi idaresi Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu tarafından yönetilen Millennium Challenge Corporation (Milenyum Kalkınma Şirketi) tarafından finanse edilen teknik yardım desteğiyle 2007 yılında pilot bir online vergi kaydı uygulaması başlatmıştır. 2010 Mart ayında 8 milyon Lek (57.000 AVRO) üzerinde bir ciroya sahip firmalar ve 2 milyon Lek (14.300 AVRO) üzerinde ciroya sahip bağımsız tüccarlar dahil olmak üzere tüm KDV mükellefleri için e-vergi kaydı zorunlu hale gelmiştir. Uygulamanın ilk yılında 25.000'in üzerinde KDV e-dosyası alınmıştır. Vergi idaresi küçük işletmeler tarafından yapılacak e-kayıt ve e-ödeme işlemlerini kolaylaştırmak için Tirana'da işletme vergisi mükelleflerinin bilgi ve vergi tavsiyeleri aldığı ve elektronik terminallere erişim sağladığı bir hizmet merkezi açmıştır.

Bölgede e-devlet hizmetlerini engelleyen iki temel kısıtlama internet ve geniş bant yaygınlık oranlarının düşük olmasıdır * (bkz. Tablo 4.6). Bölgedeki ekonomilerde yerleşik halk arasında 100 kişiye düşen verilerin bulunduğu sabit internet bağlantı oranları EU27 ortalamasının oldukça altındadır. Ancak, Hırvatistan en gelişmiş Avrupa Birliği ülkeleriyle aynı doğrultuda EU27 ortalamasının üzerinde bir yaygınlık oranı ile dikkat çekmektedir.

Bazı ekonomiler elektronik imza hakkında kanun çıkarma ve uygulama konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Hırvatistan'da elektronik imza mevzuatı ilk olarak 2002 yılında uygulamaya konurken, birçok kez değiştirilip güncellendikten sonra şimdi Avrupa Birliği direktifleriyle tamamen uyumlu hale getirilmiştir. Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan da yasal çerçeveyi tamamlamış ve ulusal belgelendirme ve tescil organlarını kurmuştur. Karadağ gerekli yasal çerçeveyi tamamlama konusunda son aşamadır. Bosna Hersek ve Kosova temel mevzuatı onaylamış ancak Bosna Hersek'te Sırp Cumhuriyeti bu alanda belli bir ilerleme kaydetmiş olsa da henüz ilgili tüzükleri oluşturmamış ve belgelendirme organını kurmamıştır. Türkiye yasal çerçeveyi tamamlamış ve ulusal belgelendirme ve tescil tedarikçilerini oluşturmuştur, ancak kamu faaliyetlerinde elektronik imza kullanımı hala çok kısıtlıdır.

Tablo 4.6. 100 kişiye düşen internet ve geniş bant yaygınlığı

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR	EUR27
Sabit internet bağlantısı	3.49 ¹	13.89 ¹	33.97 ²	yok	yok	11.14 ³	11.96 ¹	9.93 ¹	24.50
Geniş bant bağlantısı	1.9	4.9	11.8	5.4	yok	5.3	6.3	10.0*	yok

* Türkiye için Kaynak: OECD Geniş Bant Portalı 2012.

1. 2009 verileri.
2. 2008 verileri.
3. 2006 verileri.

Kaynak: Sabit internet bağlantısı için Kaynak: ITU: World Telecommunications/ICT göstergeleri veritabanı; Geniş bant yaygınlığı için Kaynak: PMR Orta ve Doğu Avrupa Aylık Haber Bülteni – Ocak 2009; *Türkiye için Kaynak: OECD Geniş Bant Portalı 2012.

* Sadece genel popülasyon için veriler mevcuttur, ancak İnternet kullanıcıları için de bir temsilci bulunur.

Birçok ekonomi (Arnavutluk, Hırvatistan, Sırbistan ve daha düşük seviyede de olsa Karadağ ve Türkiye) devlet veri tabanlarının birbirine bağlanması, kamu kurumlarının farklı şubeleri arasında gerçek zamanlı bilgi alışverişi ve dolayısıyla potansiyel olarak şirketlerin kamu hizmetlerine her başvurusunda tam set dokümantasyonu tedarik etme yükünü hafifletme konusunda ilerleme kaydetmektedir. Ancak, Bosna Hersek ve Kosova'da süreç hala ilk aşamalarda.

Tablo 4.7. **4.7 Alt-boyutuna ait puanlar: e-devlet altyapısı**

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Farklı kamu kuruluşlarının veri tabanları arasında bağlantı	2012	3.00	1.00	3.00	2.00	3.00	2.50	3.00	2.50
Elektronik imzalar	2012	4.00	2.00	4.00	2.50	4.00	3.50	4.00	3.50
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	-1.00	0.00	0.00	+0.50	+0.50	+1.00	n.a.
Ağırlıklı ortalama	2012	3.75	1.75	3.75	2.25	3.75	3.25	3.75	3.25

Yapılması Gerekenler

4 numaralı Prensip göstergeleri iki temel alanda gruplanmıştır: şirket tescili ve iş kurma süreci ve e-devlet hizmetlerinin tedariki. Ortalama olarak, üyelik sürecindeki ekonomiler ilk alanda 3.5 ortalama puanla daha iyi performans gösterirken, ikinci alanda bu ortalama 2.75 puana düşmüştür. Ancak, bazı istisnalar da mevcuttur: Hırvatistan ve Sırbistan e-devlet alanında daha iyi performans gösterirken, Hırvatistan yeni girişimciler dışında özellikle güçlüdür, Türkiye ve Bosna Hersek her iki alanda da aynı puanları almıştır.

Bölgede şirket tescil prosedürleri çoğu gelişmiş Avrupa Birliği ülkesiyle karşılaştırılabilir düzeyde olup birkaç istisna dışında şirket tescil ücretleri genel olarak düşüktür. Bosna Hersek'te süreç daha uzun ve maliyetli ve bölgenin geri kalanı ile bağlantısız bir şekilde gerçekleşirken, bazı marjinal gelişmeler görülmüştür. Türkiye'de ise şirket tescil belgeleri çok etkili bir şekilde çıkarılırken, bildirim sürecinin geliştirilmesi gerekmekte, tek durak noktaları ve online tescil uygulaması ise pilot aşamada.

Şirket tescil sürecini başarılı bir şekilde yenileyen ekonomiler (Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan) için bir sonraki adım tek durak noktalarının işlevlerini arttırmak ve Sırbistan Ticaret Sicil dairesinin şirket verilerini toplayıp işleyerek gerçekleştirdiği ve Hırvatistan'da da Finansal Kuruluşu'nun yaptığı gibi iş topluluğu ve kamu kurumları için başka tescil işlemlerinin de yönetilmesi gibi çeşitli hizmetler sunarak şirket tescil organlarını kamu kuruluşları hale getirmek olacaktır.

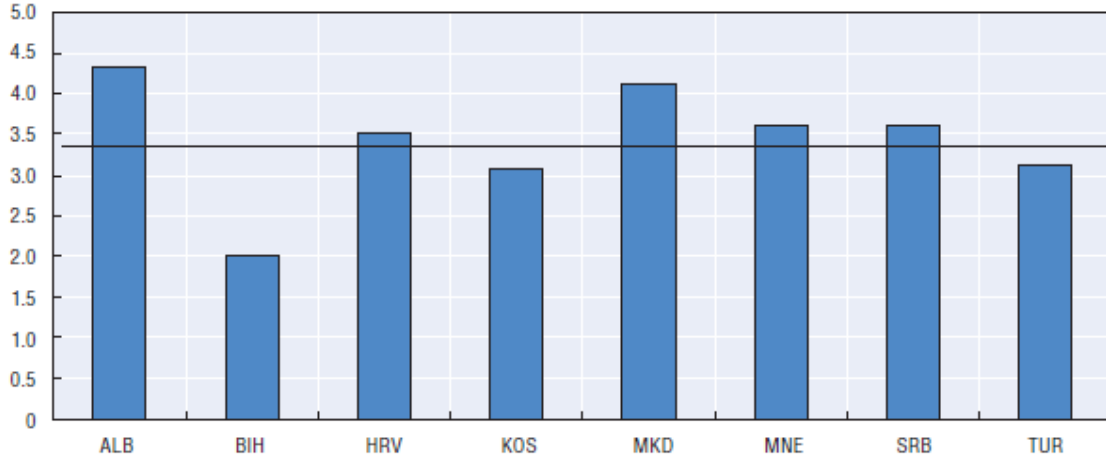
Şu anda sadece Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'ın *İş Yapma Kolaylığı* tescili ve iş kurma göstergelerinde iyi performans sergilemesinden dolayı, bölgedeki tüm ekonomilerin iş kurma sürecinin bütünüyle ilgili olarak tam maliyet ve zaman unsurunu daha dikkatli bir şekilde ele alması gerekir. Bu durum tek durak noktasını uygulamaya koyarak ya da işlevlerini arttırarak ve en yaygın işletme şekli için tescil ve iş kurma sürecini daha da basitleştirerek gerçekleştirilebilir.

Konu e-devlet olduğunda, bölge ekonomileri iki gruba ayrılabilir. İlk gruba giren Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan e-devlet altyapısıyla ilerleme kaydetmiş ve vergi kaydı ile kamu ihale bilgileri ötesinde online hizmetleri uygulamaya koymuştur.

İkinci grup ise Bosna Hersek gibi başlangıç aşamasında ya da Karadağ ve Türkiye gibi daha geniş bir kamu yönetimi reformu kapsamında yürütülen pilot proje geliştirme aşamasında bulunan ekonomilerden oluşmaktadır. E-devlet uygulamasında görülen ilerleme Sırbistan dışında genel olarak makul durumdadır, ancak bölgedeki çoğu ekonomi elektronik imza sistemini uygulamak için gereken yasal ve işletimsel gereklilikleri araştırmaktadır.

Hırvatistan örneğinde görüldüğü gibi, e-devlet hizmetlerinin gelişimi her bir idari şubeyi kendi e-devlet çözümünü oluşturmaya bırakmak yerine kamu yönetimi kapsamında özel bir temsilcilik veya hizmet kurarak hızlandırılabilir. Bölgede internetin yaygınlığı ortalama olarak bakıldığında hala düşüktür, ancak hızla ortalamaya yaklaşılmaktadır. E-devlet hizmetlerinin mevcut düşük kullanım oranları bu alana yatırım yapılmaması için gerekçe oluşturamaz. ITC altyapısı geliştikçe ve İnternetin yaygınlığı arttıkça, e-devlet hizmetlerine olan talep de artacak ve teknolojik gelişmeler iş topluluğunda daha iyi hizmet vermeye yönelik yeni fırsatların önünü açacaktır.

Şekil 4.2. Prensipten 4'e ait toplam puanlar: KOBİ'ler için Faaliyet ortamı



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

KISIM I

Bölüm 5

KOBİ'lere yönelik destek hizmetleri ve kamu alımları

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 5: Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 5 numaralı Prensibinde tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Bu ilke KOBİ'lerin piyasalara ve kamu alım fırsatlarına erişiminin sağlanmasına yardımcı olan kamu politikası araçlarına karşılık gelmektedir. Bu bölüm ticari hizmetler (5a) ve kamu alımları (5b) olmak üzere iki politika boyutuna ayrılmıştır. İlk politika boyutu küçük firmalar için bilgi açıklarına ve ticari hizmetlere ulaşımın kısıtlılığına değinmek üzere kamu politikası araçlarının genel bir görünümünü sunmaktadır. İkinci bölümde ise KOBİ'lere kamu alımlarına iştirak açısından eşit şans verilmesine odaklanılmıştır.

İş desteği hizmetlerine ilişkin değerlendirme 2009 yılından bu yana çok az ilerleme kaydedildiğini gösterir. Bölgede temel iş desteği hizmetleri mevcut olmakla birlikte, bunlar çoğunlukla ulusal stratejiler kapsamına alınamamıştır. Karşılaştırma yapmak gerekirse, Hırvatistan ve Türkiye KOBİ'ler ve yeni girişimcilere geniş çaplı iş desteği hizmetleri ve bir işin kurulması ve yürütülmesi konusunda geniş bilgiler sunarak bu boyutta en güçlü performansı gösteren ekonomilerdir. Kamu alımları çerçevesi konusunda tüm ekonomiler ilerleme kaydetmiştir. Hepsi KOBİ'lerin kamu ihale sözleşmelerinden tutarlı bir pay alma şansını arttırabilmek için bir önlem olarak, ihale tekliflerinin daha küçük lotlara ayrılmasını sağlayan kamu ihale kanunlarına sahiptir. Ayrıca, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ ihale fırsatları için özel bir danışma masası ve eğitim hizmeti sunmaktadır. İhale tekliflerinin kağıt esaslı herhangi bir resmi prosedüre gerek kalmadan elektronik olarak işlenmesi mümkün olduğu Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Arnavutluk'ta e-ihale hizmetlerini oluşturmak için uygun çalışmalar yapılmıştır. Kamu ihale sistemi açısından temel eksiklik kamu alımlarında yapılan geç ödemelerle mücadele etmeyi amaçlayan özel bir politika yaklaşımının bulunmamasıdır. Sadece Hırvatistan (2009 yılında), ödemeler için kesin tarihler şart koşan bir kanun uygulamaya başlamış ve kabul edilen son tarihlerle uyumsuzluk olması durumunda uygulanacak cezalar getirmiştir.

5a BOYUTU: KOBİLER VE YENİ GİRİŞİMLERE YÖNELİK DESTEK HİZMETLERİ

Giriş

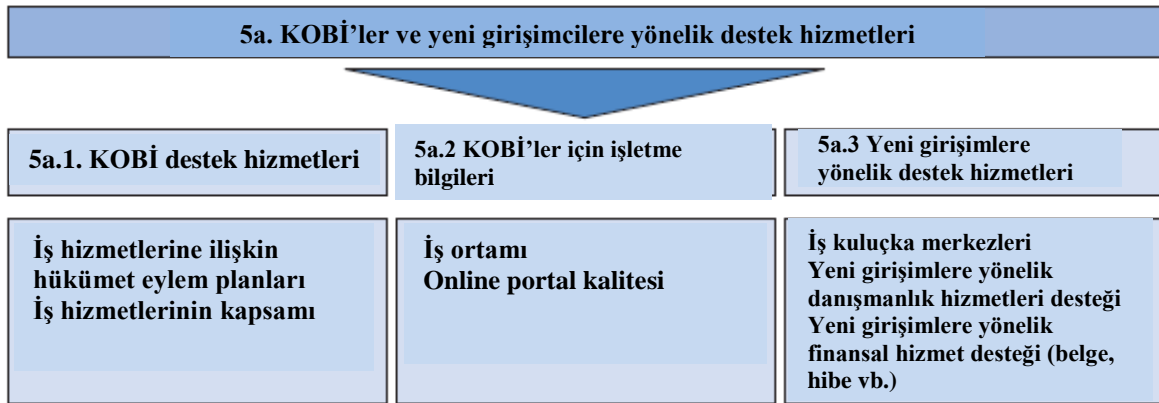
Bu bölümün amacı yerel olarak kurulmuş KOBİ'lere ve yeni girişimlere yönelik iş desteği hizmetlerinin bulunurluğu ve erişilebilirliği konusunda kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmek ve politika boşluklarını belirlemektir. Devletler ve özel şirketler küçük işletmelere şirket kurma ve faaliyetlerini yürütme sürecinde yardımcı olmak için geniş çaplı destek hizmetleri sunabilir. KOBİ'lere iş desteği, finansal destek, tavsiye ve bilgilendirme gibi farklı şekiller alabilir. Yeni girişimlere özel destek yoluyla yeni işletmeler hedef alınabilir.

Değerlendirme çerçevesi

Batı Balkanlar ve Türkiye'deki devletler çeşitli hizmetler yoluyla küçük ve yeni işletmeleri desteklemektedir. Bu boyutta gösterilen performansı değerlendirmek için aşağıda verilen alt boyutlar incelenmiştir:

1. KOBİ destek hizmetleri ve mevcut hizmetlerin kapsamına ilişkin politika çerçevesini de kapsayan KOBİ destek hizmetleri.
2. İş kurma ve yürütme konusunda bilgilerin kullanılabilirliği ve online portalların kalitesinin de dikkate alındığı KOBİ'lere yönelik bilgilendirme hizmetleri.
3. Kuluçka merkezleri de dahil olmak üzere yeni girişimlere destek, danışmanlık ve finansal destek.

Şekil 5.1 5a Boyutu değerlendirme çerçevesi



2009 Politika Endeksi Raporu KOBİ ve yeni girişimlere ilişkin yukarıda verilen göstergelerin çoğunu kapsamış ancak bunlar aynı boyut içerisinde bütünleştirilmemiştir. O zamandan bu yana, değerlendirmeye “KOBİ destek hizmetlerinin geliştirilmesine ilişkin devlet faaliyet planları”, “yeni girişimlere danışmanlık hizmetleri” ve “yeni girişimlere finansal destekler” olmak üzere üç yeni gösterge eklenmiştir.

Dolayısıyla, önceki değerlendirmeye göre gösterge düzeyinde makul derecede karşılaştırılabilir ancak boyutu bütünü kapsamında doğrudan karşılaştırmalar yapılamaz.

2009 raporunda ticari hizmetlere ilişkin bilgilerin hala parçalanmış durumda ve düşük kalitede olduğu vurgulanmıştır. İş destek hizmetleri sunan programlar izole ve parçalanmış durumda kalmıştır. KOBİ destek hizmetlerinde boşluk ve çakışmaları önlemek için işletme ve başlangıç desteğinin uzun vadeli ulusal stratejilerde birleştirilmesi önerilmiştir.

Analiz

Bütün olarak bakıldığında son değerlendirmeden bu yana çok küçük bir ilerleme kaydedilmiştir. Bölgede temel iş destek hizmetleri olsa da bunlar genelde ulusal stratejiler kapsamına alınamamıştır. Hırvatistan ve Türkiye geniş çaplı iş destek hizmetleri ve bir işin kurulması ve yürütülmesi konusunda geniş bilgiler sunarak bu boyutta en güçlü performansı gösteren ekonomilerdir. Sırbistan da özellikle KOBİ ve başlangıç destek hizmetlerinin kapsamı konusunda bir ilerleme kaydetmiştir. Diğer ekonomiler ise destek hizmetlerinin kapsamı ve kalitesi konusunda sadece marjinal gelişmeler kaydederken yeni girişimlere destek konusunda geri kalmışlardır.

KOBİ destek hizmetleri

Devlet eylem planı

İş destek hizmetlerinin etkili hale gelmesi için tutarlı bir politika çerçevesinde birleştirilmesi gerekir. Bu şekilde bir çerçeveye iş destek hizmetlerindeki boşluk ve çakışma riskini sınırlandırır.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde destek hizmetlerine ilişkin politika çerçeveleri henüz tamamlanmamıştır. Bu ekonomilerin KOBİ veya işletme geliştirme stratejilerinde iş destek hizmetlerinden bahsedilmekte ancak ilgili faaliyet veya uygulama planlarında somut hedeflere bağlanmamaktadır.

Karadağ'ın KOBİ geliştirmeye yönelik Strateji Uygulama Planı (2011-15) iş destek hizmetleriyle ilgili belli faaliyet hedefleri içerir. Bu hedefler iş merkezlerinin iyileştirilmesi, teknoloji parklarının geliştirilmesi ve Karadağ Avrupa Bilgilendirme ve İnovasyon Merkezinin güçlendirilmesini kapsar. Aynı şekilde, Sırbistan KOBİ Stratejisi de iş destek hizmetlerini geliştirmek için detayları eylem planında verilmiş çok sayıda özel faaliyet sunmaktadır.

Hırvat hükümetinin KOBİ'lerin Özendirilmesine yönelik Yıllık Faaliyet Planları girişimci destek kurumlarının geliştirilmesinden oluşur. Devlet kalkınma ajansları, iş merkezleri, kuluçka merkezleri ve teknoloji parkları dahil olmak üzere KOBİ destek tedarikçilerini finansal açıdan desteklemeyi planlamaktadır. Ancak, hedefleri spesifik ve performans ölçümüne yönelik net göstergelerle bağlantılı hedefler değildir. Türkiye'de, iş destek hizmetlerine yönelik politika çerçevesi oldukça gelişmiş durumdadır. 2011-2013 KOBİ Strateji ve Eylem Planında KOBİ ve başlangıç destek hizmetleri ele alınmıştır. Eylem Planı her bir politika önlemi için zaman dilimini, sorumlu kuruluşu ve beklenen etkiyi net bir şekilde açıklamaktadır.

KOBİ destek hizmetlerinin kapsamı

Hırvatistan ve Türkiye’de KOBİ’ler çok çeşitli destek hizmetlerine erişim sağlamaktadır. Türkiye’de çoğu hizmet tedarikçisinin büyük şehirlerde bulunmasına rağmen, ülke çapında çok fazla iş destek hizmeti mevcuttur. İş hizmetleri piyasası uygun bir rekabet düzeyine sahiptir ve uluslararası danışmanlık firmaları da oldukça iyi yapılandırılmıştır. Aynı şekilde, Hırvatistan da ulusal ve uluslararası danışmanlık şirketlerinin faaliyet gösterebildiği iyi geliştirilmiş ve rekabetçi bir iş hizmetleri piyasasına sahiptir.

Sırbistan iş destek hizmetleri kapsamında ilerleme kaydetmiştir. Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı mevcut ve potansiyel girişimcilere eğitim modülleri, rehberlik, yasal ve finansal danışmanlık da dahil olmak üzere iş hizmetleri sunan bir bölgesel temsilcilik ağına sahiptir. Bu hizmetler devlet ve hibe projeleri tarafından finanse edilmektedir. Özel danışman birlikleri de KOBİ’lere özel hizmetler sunmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası danışmanlık şirketlerinin sayısı sınırlı kalmıştır.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ’da son değerlendirmeden bu yana herhangi bir büyük ilerleme kaydedilmemiştir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti’ndeki KOBİ’ler hibe destek programlarının yanı sıra iş hizmetleri için eş finansman sunan bölgesel merkezler ve bir belge programı yoluyla Girişimciliği Özendirme Ajansı’ndan alınan desteğe güvenmektedir. Karadağ’da bölgesel ve yerel iş merkezleri ağı işletme ve potansiyel girişimcilere sübvansede edilmiş çeşitli hizmetler sunmaktadır.

Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova’da ise KOBİ destek hizmetleri hala sınırlı olup hibe desteğine dayanmaktadır. Arnavutluk’ta devlet eski yatırım özendirme kuruluşu olan Albinvest’i lağvetmiş ve yerine yeni bir kuruluş olarak Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı’nı kurmuştur. Geçiş döneminde KOBİ’lere destek sunulmamıştır. Yapısal değişim daha geniş çaplı KOBİ destek hizmetlerinin gelişimini engellemiştir.

Tablo 5.1. 5a.1 alt-boyutuna ait puanlar: KOBİ destek hizmetleri

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İş hizmetlerine ilişkin devlet eylem planı	2012	3.00	2.00	3.50	1.00	3.00	3.00	3.50	4.50
İş hizmetlerinin kapsamı	2012	2.50	3.00	5.00	2.50	3.00	3.00	3.50	5.00
	2009’dan bu yana değişim	0.00	0.00	0.00	+0.50	0.00	0.00	+1.00	Yok

KOBİ’ler için Bilgilendirme hizmetleri

Hırvatistan, Türkiye ve Sırbistan’da farklı bakanlıklar, ticaret odaları, KOBİ temsilcilikleri, bölgesel kalkınma ajansları, yerel devlet daireleri vb. yoluyla bir işin kurulması ve yürütülmesi konusunda geniş bilgiler sunulmaktadır. Ancak, bu farklı bilgi kaynakları her zaman birbiriyle bağlantılı olmamakta ve bilgileri ele geçirmek (örn. yazılı talep ile) ve bazen de bilgilerin yerini saptamak zor olabilmektedir.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ’da temel iş bilgileri genelde online olarak bulunmaktadır. Daha detaylı bilgiler ise talep göndererek veya ticaret odaları, KOBİ temsilcilikleri ve iş destek merkezleriyle doğrudan irtibata geçerek edinilebilmektedir. Ancak, bilgilerin kalitesi, kapsamı ve erişilebilirliği arttırılabilir.

Ekonomilerin çoğu hala merkezi bir KOBİ portalına sahip değildir. Hırvatistan'da online olarak kapsamlı bilgilere ulaşılabilen ancak farklı web siteleri arasında dağılmaktadır. Karadağ'da, KOBİ'lerle ilgili bilgiler KOBİ Kalkınma Müdürlüğü'nün web sitesinde bulunmakta, ancak bilgiler çoğunlukla plansız bir şekilde güncellenmektedir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde Girişimciliği Özendirme Ajansı web sitesi de bazı bilgiler içermekte ancak ilgili web sitelerine ait link sayısı çok sınırlı kalmaktadır. Bosna Hersek'te online bilgiler parçalanmış durumda olup düzenli olarak güncellenmemektedir. Kosova'da KOBİ ajansının web sitesi kapsamlı olmayan ve düzenli olarak güncellenmeyen bilgiler sunmaktadır.

Diğer ekonomilerin portalları ise henüz faaliyete geçmemiştir. Sırbistan'da Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı (NARD) portalı halen yapım aşamasındadır. Bu yeni portalın KOBİ'ler ve girişimcilere kapsamlı ve düzenli olarak güncellenen bilgiler sunması beklenmektedir. Arnavutluk'ta yabancı yatırımcılar ve KOBİ'lerin kullanımının amaçlandığı Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı portalının da hala tam olarak aktivasyonu yapılmamıştır. Türkiye'de küçük işletmelerin faaliyetleri için ihtiyaç duyduğu bilgileri ve destek programlarının linklerini veren KOBİ'lere özel merkezi bir portal vardır (www.kobi.org.tr). Ancak, bu da her zaman kullanıcı dostu bir portal olmayıp diğer web sitelerine verilen linklerin bazıları kırılmaktadır.

Tablo 5.2. **5a.2 alt-boyutuna ait puanlar: KOBİ'ler için bilgi hizmetleri**

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Bilginin varlığı ve erişilebilirliği	2012	2.50	2.50	4.50	2.00	2.50	3.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+0.50	+0.50	0.00	-1.00	-0.50	0.00	0.00
Online portal kalitesi	2012	2.00	2.00	3.00	2.50	1.00	2.50	2.50
	2009'dan bu yana değişim	-1.00	0.00	-1.00	-0.50	-2.00	+0.50	-1.50

Yeni girişimlere destek

Bütün olarak bakıldığında, son değerlendirmeden bu yana kuluçka merkezleriyle ilgili büyük gelişmeler olmamıştır. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan 2009 değerlendirmesi ile aynı sonuçları almıştır. Hırvatistan'da faal durumda 24 iş kuluçka merkezi yüksek katma değerli ve teknoloji odaklı destek yerine esas olarak temel hizmetleri sunmaya devam etmektedir. Kiracılar için çıkış stratejileri geliştirme konusunda gösterilen çabalar kısıtlı kalmaktadır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde halen Skopje, Bitola ve Strumica'da olmak üzere sadece üç iş kuluçka merkezi mevcuttur ancak devlet 2012 – 2015 yılları arasında sekiz yeni kuluçka merkezi kurmayı planlamaktadır. Sırbistan'da, faal durumda 16 kuluçka merkezi mevcuttur. Ancak, 2011 yılında bu kuluçka merkezlerinin hiçbirine doğrudan finansman tahsis edilmemiş, sadece bölgesel kalkınma programları ve hibe girişimleri yoluyla dolaylı finansman desteği alabilmişlerdir.

Türkiye'de kuluçka merkezleri ağı genel olarak ofis alanı, eğitim ve rehberlik sunan 15 İş Geliştirme Merkezi ve 29 teknoloji odaklı Teknoloji Geliştirme Merkezinden oluşmaktadır. 2011-2013 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planında ek iş kuluçka merkezlerinin kurulması öngörülmektedir.

Bosna Hersek biraz daha gelişmiş bir iş kuluçka merkezleri ağına sahiptir. Ekonomide 5'i Sırp Cumhuriyeti (RS), 8'i ise Bosna Hersek Federasyonunda olmak üzere faal durumda 13 kuluçka merkezi vardır. Ancak, bunların yasal statüsü henüz netleşmemiştir.

Arnavutluk ve Karadağ hala düşük puanlar olsa da bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Karadağ'da, Podgorica ve Bar şehirlerinde iki iş kuluçka merkezi faaliyet göstermekte olup Berane'de bir üçüncüsünün kurulması planlanmaktadır. Arnavutluk'ta yakın zaman önce onaylanan KOBİ'lerde İnovasyon ve Teknolojinin Geliştirilmesi Stratejik Programı (2011-16) ile yeni kuluçka merkezlerinin kurulması amaçlanmaktadır. Kosova bölgenin diğer ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Decan, Gjilan, Shtime ve Drenas'ta bulunan dört kuluçka merkezi hala pilot uygulama aşamasındadır.

Yeni girişimler Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'de iyi bir düzeyde danışmanlık desteğinden faydalanmaktadır. Hırvatistan'da Hırvatistan KOBİ Ajansı İş Danışmanlığı Projesi kapsamında belgelendirilen danışmanlar girişimcilik merkezleri, kalkınma ajansları, kuluçka merkezleri ve teknoloji parkları yoluyla yeni girişimcilere hizmet sunmaktadır. Türkiye'de ise danışmanlık desteği esas olarak KOSGEB İş Geliştirme Merkezleri ve bölgesel kalkınma ajansları yoluyla gerçekleştirilmektedir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, İş ve İşçi Bulma Kurumu, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları diğer danışmanlık desteği tedarikçileri arasında gösterilebilir. Sırbistan'da, Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı bölgesel temsilcilikler ağı, Ulusal İstihdam Ajansı iş merkezleri ve bölgesel ticaret odaları başlangıç kredi programı kapsamında danışmanlık desteği ve serbest meslek programına yönelik sübvansiyonlar sunmaktadır.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'da yeni girişimlere danışmanlık desteği az gelişmiş durumdadır. Yeni firmalar kuluçka merkezleri ve iş merkezleri yoluyla destek alabilirken Karadağ'da İstihdam Ajansı ağı yeni girişimlere için danışmanlık desteği sunmaktadır. Karadağ KOBİ Stratejisi ile yeni girişimlere yönelik finansal olmayan desteklerin artırılması planlanmaktadır.

Yeni girişimlere yönelik danışmanlık desteği Arnavutluk ve Kosova'da çok kısıtlı kalmıştır. Kosova'da İş Danışmanlık Merkezleri yoluyla destek sunulmaktadır, ancak bu tip destekleri geliştirmeye yönelik net bir devlet taahhüdü bulunmamaktadır. Arnavutluk'ta devlet yeni girişimlere özel bir destek ayırmamaktadır.

Yeni girişimler için finansal destek

Bazı ekonomiler yeni girişimlere için danışmanlık hizmetlerine ek olarak geniş çaplı finansal destek sunmaktadır. Hırvatistan'da yeni girişimlere özellikler hibe, teminat ve sübvansiyon krediler yoluyla desteklenmektedir. Sırbistan'da yeni girişimlere yönelik finansal destek işsizlerin yeni bir işletme kurabilmeleri için İnovasyon Fonundan verilen uygun başlangıç kredileri, mini-hibeler ile Ulusal İstihdam Hizmetinden verilen sübvansiyonlardan oluşmaktadır. Türkiye'de KOSGEB uygulamalı girişimcilik eğitimini tamamlamış ya da İş Geliştirme Merkezlerinde belirlenmiş girişimcilere Girişimcilik Destek Programı yoluyla kredi ve hibe verilmektedir. Ancak, uygulamada başlangıç projeleri KOSGEB faaliyetlerinin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'da yeni girişimlere için finansal destek henüz gelişiminin ilk aşamalarındadır. Karadağ'da Yatırım Geliştirme Fonu uygun kredi tahsisleri ve teminatları yoluyla yeni girişimlere desteklerken, İstihdam Ajansı ise işsizlere yeni bir işletme kurabilmeleri için kredi desteği sunmaktadır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde 2005 yılından bu yana küçük ölçekli bir belge kayıt planı bulunmakta ancak finansman yetersizliğinden dolayı etkisi kısıtlı kalmaktadır.

Diğer ekonomilerde ise, finansal destek arayışında olan yeni girişimlere için çok az opsiyon bulunmaktadır. Bosna Hersek'te Avrupa Birliği sponsorlu EURELSMED projesinin bir parçası olarak 2011 Temmuz ayında KOBİ destek hizmetlerine yönelik küçük ölçekli belge kayıt planı başlatılmıştır.

Devlet ayrıca farklı oluşumlarda yeni girişimlere hibeler sunmakta, ancak bu hibelere ayrılan bütçe çok sınırlı kalmaktadır. Kosova'da 2011 yılında KOBİ Destek Ajansı tarafından uygulanan belge kayıt sistemi 2011 yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Sonuç olarak, Arnavutluk'ta yeni girişimlere için sadece küçük hibe planları mevcuttur.

Tablo 5.3. **5a.3 Alt-boyutuna ait puanlar: Yeni girişimler için destek**

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İş kuluçka merkezleri	2012	2.50	3.50	4.00	2.00	3.00	2.50	3.50	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	0.00	0.00	0.00	0.00	+0.50	0.00	n.a.
Yeni girişimler için danışmanlık desteği	2012	1.50	2.00	4.00	2.00	3.00	3.50	4.00	4.50
Yeni girişimler için finansal destek	2012	2.00	2.50	4.50	2.00	3.50	3.50	4.00	4.50

Kutu 5.1. KOSGEB' Girişimcilik Destek Programı

Türkiye'de KOSGEB yeni işletmelerin kurulmasını desteklemek ve girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak için bu programı uygulamaktadır.

Girişimcilik Destek Programı aşağıdaki alt-programlardan oluşmaktadır:

1. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi.
2. Yeni Girişimler için Sermaye Desteği.
3. İş Kuluçka Merkezlerinin Desteklenmesi.

Eğitim programları girişimcilik kabiliyetlerini geliştirmek için ticari fikir oluşturma, iş planları hazırlama ve piyasa anketi gibi konular üzerine ücretsiz uygulamalı eğitimin yanı sıra atölye modüllerinden oluşmaktadır.

Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi tamamlayan girişimciler ve İş Geliştirme Merkezlerinde kurulan yeni firmalar Yeni Girişimcilik Destek alt-programı kapsamında başlangıç desteği için başvurabilmektedir. Finansal destek kredi şeklinde (sabit yatırım desteği) veya şirket kuruluşu, makine ve materyal ve genel giderler için hibe şeklinde verilmektedir. Her iki durumda da eş finansman sağlanması gerekmektedir.

Kaynak: KOSGEB web sitesi www.kosgeb.gov.tr.

Yapılması Gerekenler

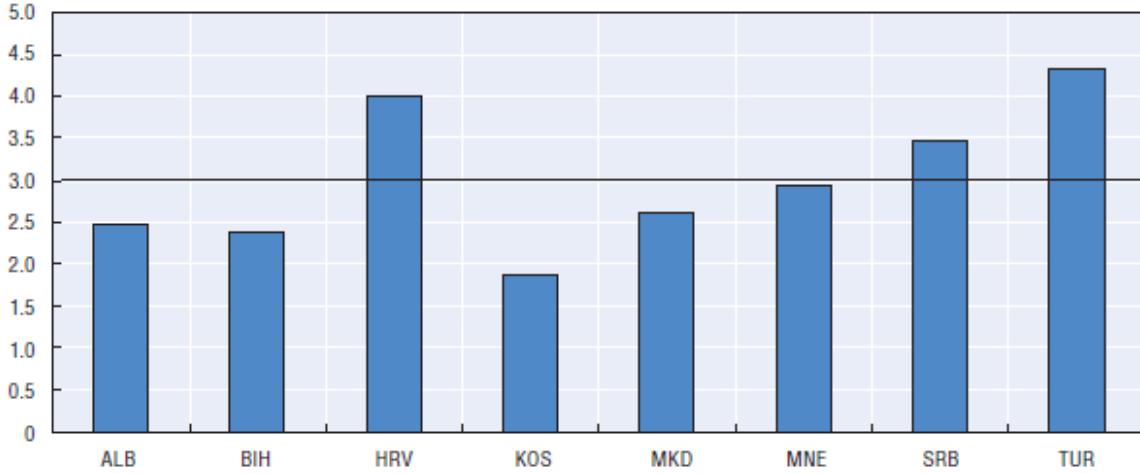
İş destek hizmetleri bölgede özellikle yeni girişimlere için dengesiz bir gelişme göstermektedir. Bu hususta yol almak için devletlerin politika çerçevelerinde ve özel destek tedbirleri aracılığıyla yeni girişimlere daha çok önem vermesi gerekecektir.

Şu ana kadar, KOBİ'lere destek büyük ölçüde temel hizmetler çerçevesinde gerçekleşmiştir ancak bunların daha fazla katma değer getiren hizmetlerle tamamlanması gerekmektedir. Eğitim ve rehberlik yoluyla daha fazla teknolojik destek ve tavsiye ve danışmanlık yoluyla stratejik yardım sunma düşüncesiyle hizmetlerin kapsamı genişletilmelidir.

İş bilgilerine erişimin artırılması ihtiyacı devam etmektedir. Bir işin kurulması ve yürütülmesi konusunda bilgilendirme farklı kaynaklar arasında dağılmış durumdadır. Özellikle KOBİ'ler için tahsis edilmiş olan web portallarının sayısı hala çok düşüktür bu da ilgili bilgilere erişim karmaşık hale getirip zaman kayıplarına yol açmaktadır.

Son olarak, devletler iş destek hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik daha stratejik yaklaşımlar benimsemelidir. Birçok ekonomide iş desteği sadece geçici ve hibe sponsorlu girişimlerin bir parçası olarak sunulmaktadır. Daha koordineli ve uzun vadeli yaklaşımlar iş destek hizmetleri arasındaki mevcut boşluklar arasında bağlantı kurulmasına ve çakışmaların sayısının sınırlandırılmasına katkıda bulunacaktır.

Şekil 5.2. 5a Boyutuna ait toplam puanlar: KOBİ'ler ve yeni girişimler için destek hizmetleri



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

5b BOYUTU: KAMU ALIMLARI

Giriş

KOBİ'ler kamu alımlarına erişim konusunda büyük firmalara göre daha çok zorlukla karşılaşmaktadır. Kamu ihaleleri her ölçekten firma için önemli bir gelir kaynağı oluştururken, küçük firmaların küçük ölçekli olmaları ve bilgiye erişimlerinin sınırlı olmasından dolayı bu gelirden yararlanma fırsatı daha az olmaktadır. Son araştırmalara göre (Avrupa Komisyonu, 2010), Avrupa Birliği ülkelerinde başta mikro ve küçük firmalar olmak üzere KOBİ'lerin kamu ihalelerinde kendilerine teminat oluşturma payı 2006-2008 yılları arasında ekonominin toplam ağırlığına oranla yüzde 14-21 puan (bileşik işletme cirosuna göre ölçülmüştür) daha düşüktü (Avrupa Komisyonu, 2010).

Genel olarak büyük ölçekli sözleşmeler KOBİ'lerin kamu ihalelerine erişiminde en önemli engeli oluşturmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2010). Diğer önemli engeller arasında sadece ihale aşamasına çıkabilmek için bile gerçekleştirilmesi gereken aşırı derecede karmaşık prosedürlerdir. Sınırlı bilgi, ihale belgelerinin nasıl yazılacağı konusunda belirsizlik ve uygun sorgulamanın yapılmaması da KOBİ'leri kamu ihalelerine erişim konusunda orantısız olarak etkileyen engellerdir.

Değerlendirme çerçevesi

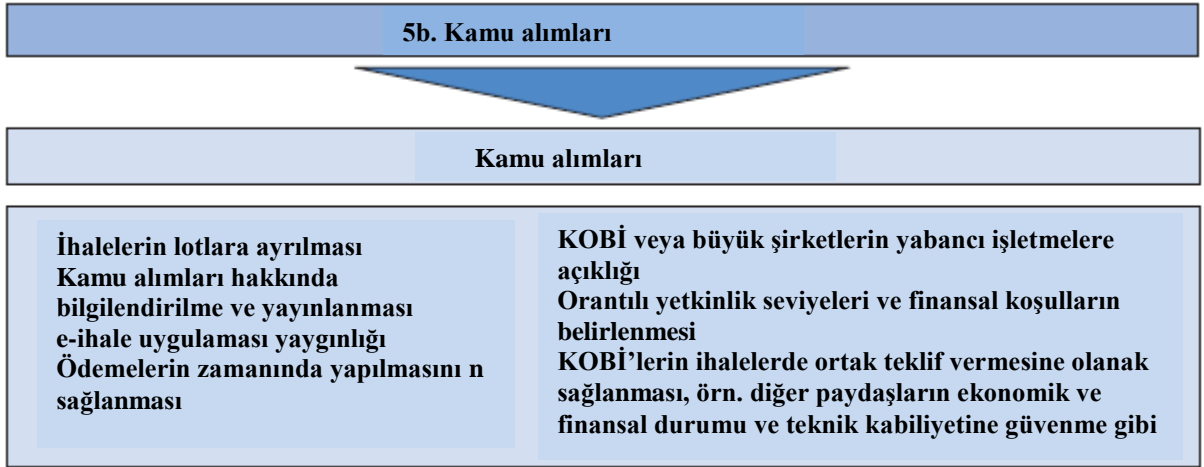
5b Boyutunda Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgede KOBİ'lerin kamu ihale piyasasına daha yüksek oranda erişim sağlamasına olanak tanımak için bulunan mevcut politika ve araçlar incelenmiştir. Bu boyutta altı göstergeye odaklanılmaktadır:

İhale tekliflerinin daha küçük lotlara ayrılması ve orantılı yetkinlik seviyeleri ve finansal koşulların belirlenmesine ilişkin göstergeler ile kamu yetkililerinin ihalelerde teklif veren firmaların küçük ölçeğini açıklayan ve onlara eşit fırsatlar sunan araçların ne ölçüde kullanıldığı değerlendirilmektedir.

Kamu alımları hakkında bilgilendirme ve yayınlanma düzeyine ilişkin gösterge de kamu alımlarına ilişkin bilgilendirmenin ne kadar merkezi olduğunu, tüm katılımcılar için ücretsiz olup olmadığını ve ilgilenen firmalara destek sağlayacak eğitim ve yardım masası olanağının olup olmadığını ölçer. E-ihale uygulamalarının yaygınlığı ihale bilgilendirmesinin online yapılmasından tekliflerin elektronik olarak verilmesine kadar elektronik ihale uygulamasının varlığını ve uygulanışını ölçer.

Ödemelerin zamanında yapılmasının sağlanması konusunda kamu yetkilileri tarafından ödemeler için kesin tarihler şart koşan bir mevzuatın ve buna uyulmaması durumunda uygulanacak cezaların olup olmadığına odaklanılmıştır. Son olarak, KOBİ ya da büyük işletmeler olmak üzere yabancı işletmelere açıklık düzeyi de eşit rekabet düzeyi sağlamaktadır.

Şekil 5.3. 5b Boyutu için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Batı Balkanlar ve Türkiye'deki ekonomilerin hepsi kamu alımları konusunda gözle görülür bir ilerleme kaydetmiştir. Tüm kamu ihale kanunları KOBİ'lerin kamu ihale tekliflerinde uygun bir pay elde etme şansını kesinlikle arttıracak bir önlem olarak ihale tekliflerinin daha küçük lotlara ayrılmasını mümkün kılmaktadır.

Kamu alımlarına ilişkin bilgilendirmenin ve yayınlanması konusunda da gözle görülür bir çaba harcanmıştır. Bu bilgiler ulusal düzey merkezlidir ve ücretsiz olarak sunulmaktadır. Ayrıca, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ gibi ekonomilerde şirketlere kamu fırsatları konusunda özel bir yardım masası ve eğitim hizmeti sunulmaktadır. Bu çok iyi bir işarettir ve bölgedeki diğer ekonomilerde de uygulanmalıdır.

Sistem en azından yasal olarak açık ve şeffaf olup tüm ilgili mevzuat yabancı ekonomi işletmecilerinin kamu ihalelerinde yerli şirketlerle eşit bir şekilde rekabet etmesine olanak sağlamaktadır.

Bölgede ayrıca e-ihale çözümleri sunmaya yönelik çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Sistemin en çok geliştiği yer olarak Arnavutluk ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti görülürken, toplanan bilgilere göre ihalelerin kağıt esaslı herhangi bir resmi prosedüre gerek kalmadan elektronik olarak işlenmesi de mümkündür. Türkiye e-ihale uygulama aşamasının planlanması konusunda da ileri bir düzeydedir.

Temel eksiklik kamu alımlarında yapılan geç ödemelerle mücadele etmeyi amaçlayan özel bir politika yaklaşımının bulunmamasıdır. Ekonomiler “geç ödeme” ile ilgili kanun tasarıları ve uygulamaları konusunda geri kalmıştır. Hırvatistan bu alanda en gelişmiş ekonomidir ve ödemeler için kesin tarihler şart koşan ve kabul edilen son tarihlerle uyumsuzluk olması durumunda uygulanacak cezalar getiren bir geç ödeme kanununa sahiptir.

Alınan anket formlarındaki cevaplara dayanarak özellikle konu KOBİ'ler olduğunda kamu ihale sistemlerinin yetkinlik düzeyleri ve finansal koşullara göre ne ölçüde farklılık gösterdiği konusunda sonuca varmak zordur. Bu konuda KOBİ'lerin iş deneyimi belgesi sunma zorunluluğunun kalmadığı ve gerekli evrak sayısının azaldığı Türkiye istisnadır. İhale prosedürleri ve yetkinlik kriterleri konusunda KOBİ'lere daha iyi kılavuzluk edilmesi ile ilgili çeşitli çalışmalar ve eğitimler sürdürülmektedir.

Tüm ekonomiler kamu ihale çerçevesini geliştirmek için elle tutulur çalışmalar yaparken, çalışmalarını en çok yoğunlaştırdıkları alan e-ihale uygulamalarının hayata geçirilmesi ve geç ödeme kanununun geliştirilmesidir.

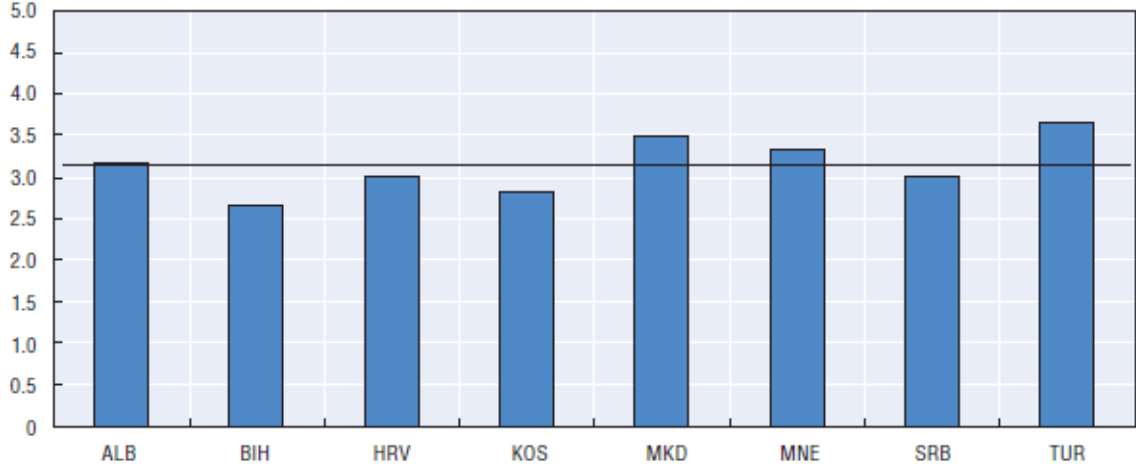
Tablo 5.4. 5b boyutuna ait puanlar: Kamu alımları

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İhale tekliflerinin lotlara ayrılması	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	5.00
Kamu alımlarına ilişkin bilgilendirme ve yayınlanma	3.00	4.00	3.00	5.00	4.00	4.00	4.00	5.00
e-ihale uygulaması yaygınlığı	4.00	3.00	2.00	2.00	4.00	3.00	1.00	3.00
Ödemelerin zamanında yapılmasını sağlama	1.00	1.00	3.00	1.00	1.00	1.00	2.00	2.00
KOBİ veya büyük yabancı işletmelere açıklık	4.00	3.00	5.00	4.00	4.00	5.00	4.00	4.00
Orantılı yetkinlik seviyeleri ve finansal koşulların belirlenmesi	3.00	1.00	1.00	1.00	4.00	3.00	3.00	3.00
Ağırlıklı ortalama	3.25	2.75	3.00	2.75	3.50	3.25	3.00	3.75

Yapılması Gerekenler

Batı Balkanlar ve Türkiye Hırvatistan'ı rol model almalı ve geç ödemelere yönelik politikalarını ona göre tasarlamalıdır, çünkü geç ödemelerle mücadele kanunu Avrupa Birliği'ne girmelerinin önkoşullarından biridir. Yetkinlik düzeyleriyle ilgili politikalarını ve kamu ihale sistemlerine erişimle ilgili finansal koşulları geliştirmeleri gerekmekte olup, bu politikalar özellikle KOBİ'lerle ilgili olmalıdır. Ayrıca, kapsamlı bir e-ihale çerçevesi uygulama konusunda daha fazla kaynak tahsis etmeleri gerekmektedir.

Şekil 5.4. 5b Boyutuna ait toplam puanlar: Kamu alımları



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Kaynakça

European Commission (2010), *Evaluation of SMEs' Access to Public Procurement Markets in the EU*, DG Enterprise and Industry, European Commission, Brussels.

KISIM I

Bölüm 6

KOBİ'lerin finansmana erişimi

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensipten 6: KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 6 numaralı Prensibinde tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Bu prensip KOBİ'lerin finansmana erişimi ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını sağlayacak düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi konusunda kaydedilen ilerlemeyi ölçmektedir. İki alt-boyuttan oluşmaktadır: KOBİ'ler için dış finansman kaynakları ile yasal ve düzenleyici çerçeve.

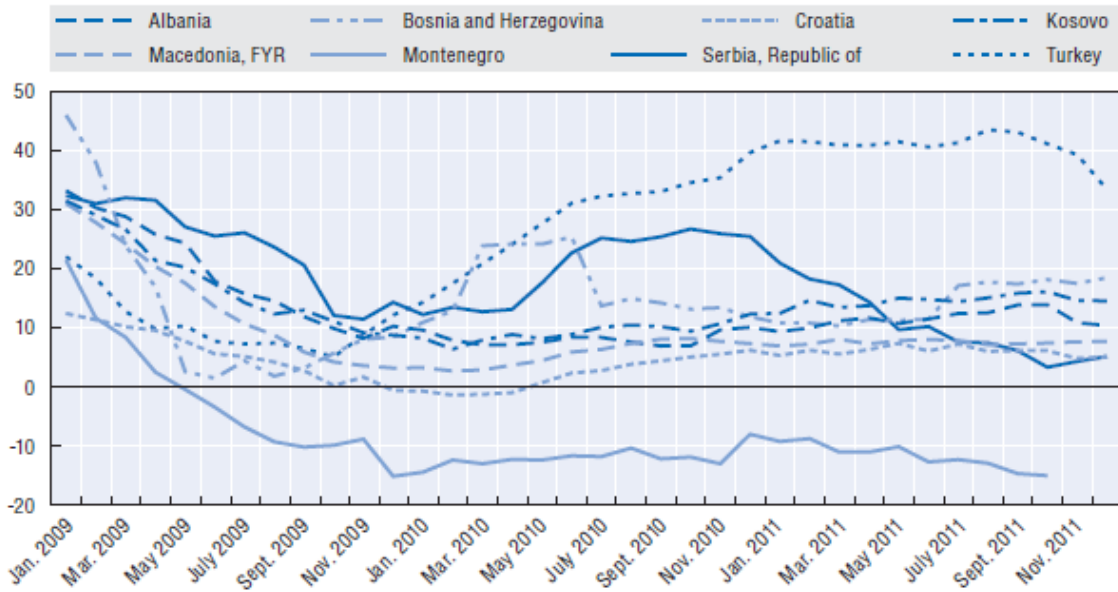
Finansmana erişim Avrupa Birliği üyeliğindeki bölgede bulunan işletmelerin karşılaştığı temel sorunlardan biridir. İş Ortamı ve İşletme Performans Anketi 2009 araştırmasına göre Batı Balkanlarda mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin %45'inden fazlası ve Türkiye'de yaklaşık %30'u finansmana erişim iş yapmalarının karşısında bulunan orta seviyede veya ciddi engellerden biri olarak algulamaktadır. KOBİ'ler büyük ölçüde mevcut küresel krizden ve bölgede yakın zaman önce görülen ekonomik durgunluktan olumsuz etkilenen iç finansman kaynaklarına güvenmekte olup, bu durumda büyüme oranları daha da sınırlı kalmıştır. Banka kredileri temel dış finansman olmaya devam etmektedir, ancak Batı Balkan bölgesinde bankacılık sektöründeki kredi büyüme oranı 2009 yılında önemli bir düşüş yaşamıştır. Banka kredileri daha sıkı kredi standartları, daha sıkı finansman koşulları ve daha fazla sorunlu kredinin yanı sıra kredi taleplerindeki düşüş dahil olmak üzere sıkı kredi koşullarından etkilenmiştir. Kredi büyümesi 2010 yılında bir miktar düzelme göstermiş ancak 2011 yılında durgun kalmıştır, bu da AVRO bölgesindeki krizin açılma etkisinden kaynaklanan ekonomik durgunluğu yansıtmaktadır. Bu durum esas olarak bölge ile AVRO bölgesi arasındaki güçlü ticaret, yatırım, para havalesi ve finansal bağlantılardan kaynaklanmaktadır.

Giriş

İşletmelerin büyümesi için finansmana erişim sağlamaları esastır ve bu bölgedeki işletmelerin karşılaştığı temel sorunlardan biri olarak kabul edilmektedir. İş Ortamı ve İşletme Performans Anketi 2009²³²⁴ araştırmasına göre, Batı Balkanlarda mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin %45'inden fazlası ve Türkiye'de yaklaşık %30'u finansmana erişim iş yapmalarının önünde bulunan orta seviyede veya ciddi engellerden biri olarak algılanmaktadır. KOBİ'ler büyük ölçüde mevcut küresel krizden ve bölgede yakın zaman önce görülen ekonomik durgunluktan olumsuz etkilenen iç finansman kaynaklarına güvenmekte olup, bu durumda büyüme oranları daha da sınırlı kalmıştır.

Banka kredileri temel dış finansman olmaya devam etmektedir, ancak Batı Balkan bölgesinde bankacılık sektöründeki kredi büyüme oranı 2009 yılında önemli bir düşüş yaşamıştır. Banka kredileri daha sıkı kredi standartları, daha sıkı finansman koşulları ve daha fazla sorunlu kredinin yanı sıra kredi taleplerindeki düşüş dahil olmak üzere sıkı kredi koşullarından etkilenmiştir. Kredi büyümesi 2010 yılında bir miktar düzelmeye göstermiş ancak 2011 yılında durgun kalmıştır, bu da AVRO bölgesindeki krizin açılma etkisinden kaynaklanan ekonomik durgunluğu yansıtmaktadır. Bu durum esas olarak bölge ile AVRO bölgesi arasındaki güçlü ticaret, yatırım, para havalesi ve finansal bağlantılardan kaynaklanmaktadır (bkz. Şekil 6.1).

Şekil 6.1. Özel sektöre verilen yurtiçi kredide görülen büyüme



Kaynak: IMF-Uluslararası Finansal İstatistikler

AVRO bölgesinde egemen olan borç krizi ve özellikle AVRO bölgesinin finansal sisteminde görülen belirsizlikler özellikle bankacılık sisteminin çoğunlukla büyük AVRO bölgesi bankalarının mülkiyetinde olduğu Batı Balkanlarda olmak üzere bölgenin bankacılık sistemlerinde olumsuz etki yaratmıştır.

Sırbistan'da bankacılık sektörünün yaklaşık %75'i, bölgedeki diğer ekonomilerde ise sektörün %90'a yakın kısmı AVRO bölgesi bankalarının mülkiyetindedir. Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan gibi ekonomilerde Yunan bankaları piyasada önemli bir paya sahiptir. Batı Balkanlar ve Türkiye'de ana bankalardan alınan kredilerde bir miktar daralma görülmüştür. Arnavutluk gibi bazı bölgelerde bulunan bankalar bu ana finansmanın bir kısmını mevduatla değiştirmeye çalışmış olsa da, finansmanda meydana gelen azalma bir kredi daralmasına yol açmıştır. Yurtiçi kredinin GSYİH'ye oranı 2011 yılında Arnavutluk'ta %39 Hırvatistan'da %72 arasında değişmek üzere daha düşük seyretmiştir. Bankaların kaldıraçlı yatırım riskinin azaltılması (deleveraging)²⁵ bölgede kredi bulunabilirliğini kısıtlamakta ve sorunlu kredilerin seviyesi artmaya devam etmektedir. Bu durumdan özellikle KOBİ'ler etkilenmiştir: KOBİ'lere verilen banka kredileri Bosna Hersek'te GSYİH'nin sadece %5'i oranında hesaplanırken, bölgedeki diğer ekonomilerde 2010 yılında yaklaşık %10 seviyesinde yükselmiştir.²⁶

Türkiye'nin reel ekonomisi canlı bir şekilde büyümeye devam etmekte ve proaktif devlet politikaları tarafından desteklenmektedir. Bankacılık sektörü AVRO bölgesi bankalarıyla daha az bağlantılıdır ve kredi büyümesi de 2010 ortalarında %30'un üzerine çıkmış olup büyümeye devam etmektedir. Ancak, AVRO bölgesi borç krizi konusunda piyasa belirsizliği 2011 Ağustos ayından bu yana döviz baskılarına yol açmış, bu da likiditenin düşmesine, kredi büyümesinde ve sermaye akışlarında yavaşlamaya sebep olmuştur.

Tablo 6.1. Bankacılık sektörü göstergeleri

	Yerel kredi-GSYİH oranı		Toplam kredilerin yüzdesi cinsinden sorunlu krediler		Yabancı mülkiyetindeki bankaların varlık payı	Devlet mülkiyetindeki bankaların varlık payı
	2008	2011	2008	2011 ¹	2010 ²	2010 ²
ALB	35.2	39.0	6.6	18.9	92.4	0.0
BIH	57.8	55.0	3.1	11.8	94.5	0.8
MRV	64.4	72.0	4.8	12.2	90.3	4.3
KOS	33.1	36.0	3.0	5.7	90.0	0.0
MKD	43.1	46.0	7.8	9.5	93.1	1.4
MNE	86.9	68.6	7.2	19.7	88.4	0.0
SRB	39.4	49.0	6.7	11.9	75.3	16.0
TUR	31.8	50.0	3.6	2.7	16.6	31.6

1.2011 Eylül ayı itibariyle Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'a ait veriler.

2. Arnavutluk, Bosna Hersek ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti için 2009 sonu, Sırbistan için 2008 sonu.
Kaynak: Dünya Bankası Veri tabanı (WEO), Ulusal kaynaklar ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası bankacılık araştırması.

Değerlendirme çerçevesi

Boyut 6 iki alt-boyuttan oluşmaktadır: KOBİ'ler için dış finansman kaynakları ve düzenleyici çerçeve. 2009 KOBİ Politika Endeksinde olduğu gibi, bu değerlendirmede de tüm finansal araç arz ve taleplerinin tam bir gözden geçirmesini gerektireceği için tüm dış finansman kaynakları üzerinde durulmamıştır. Değerlendirme KOBİ'lerin finansmana erişimini kolaylaştırmak için devletlerin kullanabileceği potansiyel araçların belirlendiği Avrupa Birliği'nin Küçük İşletmeler Yasasına dayandırılmıştır.

KOBİ'lerin dış finansmana erişim konusunda karşılaştığı engellere ilişkin daha kapsamlı ve bütünsel bir görüşe ulaşmak için bu boyuta yeni göstergeler eklenmiştir. Dış finansman kaynakları alt-boyutu kapsamına dört yeni gösterge alınmıştır. Bunlar belli grupları hedef alan kamu varlığı, kendi-kendine sürdürülebilir, başlangıç finansman imkanları; iş melekleri ağları; mikrofinans imkanları ve borsaya erişimdir.

Yasal ve düzenleyici alt boyutta alacaklı haklarına ilişkin yeni bir gösterge ile teminat işlemlerine ilişkin kanunların geliştirilme ve uygulanma düzeyi ile bir alacaklının temerrüt durumunda ek teminat alabilme kolaylığı değerlendirilmiştir. Son olarak, bu değerlendirmede finansman talebi ve arzını etkileyen bir başka unsur olarak finansal okuryazarlık incelenmiştir.

Şekil 6.2 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 6 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Dış finansman kaynakları

Devlet finansman açığı ile bankaların KOBİ'lere kredi vermeye özendirilmesi arasında köprü oluşturma konusunda önemli bir rol oynayabilir. Bu durum tıpkı bankaların kredileri azalttığı dönemde olduğu gibi özellikle KOBİ'lerin iç kaynaklarını kaybettiği ve daha çok dış finansman kaynaklarına güvenmeye ihtiyaç duydukları ekonomik durgunluk dönemleri için geçerlidir. Bölgede KOBİ'ler için kamu desteği kısıtlıdır ve mali kısıtlamalardan kaynaklanan en küçük etki bile Türkiye dışındaki ekonomilerin hepsinde görülen büyüme oranlarındaki düşüşle kötüleştirmiştir. Bosna Hersek'te bölgesel kalkınma ajansları yoluyla kredi garanti planları daha çok gelişirken, Hırvatistan'da Hırvatistan KOBİ ajansı ve Türkiye'de de Kredi Garanti Fonu yoluyla gelişmiştir. Öte yandan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde özellikle mali kısıtlamalardan dolayı kredi garanti planları 2009 yılından bu yana azalmıştır.

Kamu kaynaklı yeni girişim finansman olanakları, işletmelerin özellikle başlangıç aşamalarında çok önemli olabilmektedir. Bu kamu finansmanlı destek türleri yeni ve büyümekte olan işletmeleri teşvik etmek için tasarlanmış olup kadın ve genç girişimciler gibi özel bağımsız girişimci gruplarını hedef alabilmektedir. Bölgede yeni girişimlere yönelik kamu desteği oldukça düşüktür. Bu konuda en iyi performansı özellikle kadın ve engellilere odaklanan KOSGEB²⁷ yoluyla Türkiye; Hırvatistan (gençleri ve engellileri hedef alan Hırvatistan KOBİ Ajansı ve Girişimcilik ve Sanatkarlık Bakanlığı (ME)²⁸) ve Sırbistan (yeni kurulan KOBİ'leri hedef alan Kalkınma Fonu) göstermektedir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ işsizler için de başlangıç desteği sunma konusu üzerinde durmaktadır.

Leasing KOBİ'ler için özellikle çekici bir finansman aracıdır ve leasing faaliyetlerini tam anlamıyla geliştirmek için iyi yapılandırılmış bir yasal çerçeveye ihtiyaç vardır. Bölgede bu şekilde bir mevzuat çerçevesi olmasına rağmen, GSYİH'nin %14'ünü oluşturduğu Hırvatistan ve Türkiye (GSYİH'nin %8'i) ve daha düşük oranda da olsa Karadağ ve Sırbistan dışında leasing faaliyetleri bölge çapında düşük oranda kalmıştır. Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan krizin leasing için banka finansmanı ve leasing şirketlerinin portföy kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı 2009 yılına göre biraz daha düşük bir performans göstermiştir.

Mikrofinans kuruluşları özellikle daha küçük borçlulara olan yakınlıklarından dolayı önemlidir. Devletler mevduat alımını kolaylaştırmak için becerileri ve risk alma davranışlarını düzenleyerek ve bankacılık hizmetlerini serbestleştirerek mikrofinans sektörüne büyük ölçüde yardımcı olabilirler. Mikrofinansman, krizden dolayı faaliyetlerin düşmesine rağmen Batı Balkanlardan daha çok gelişmiştir. Arnavutluk ve Kosova'nın tamamında mikrofinansmana ulaşılabilirken, Bosna Hersek'te mikrofinans esas olarak hibe finansmanlıdır ve Mikrofinans kuruluşları kredi bilgi sistemlerine erişim sağlayamadığı ya da bunları yok saymayı tercih ettiği için aşırı borçlanmaya yol açmıştır. Öte yandan, Sırbistan ve Türkiye'de mikrofinansa yönelik herhangi bir yasal çerçeve yoktur ve geliştirilmemektedir.

İncelenen bölgede risk sermayesinin bulunabilirliği kısıtlıdır. Uluslararası ve yerel fonlardan elde edilen aktif sermayenin GSYİH'nin %0.3'üne karşılık geldiği Türkiye'de bile çoğunlukla daha büyük işletmelere yatırım yapılmaktadır. Hırvatistan'da özel sektör yatırımcılarının yanı sıra devlet de Ekonomik İşbirliği fonlarını uygulamaya koymuş, ancak varlığının ilk iki yılında beş fon ile sadece iki yatırım yapılmıştır. Diğer ekonomiler çoğunlukla sadece bölgesel fonlara sahiptir. Bölgede özel öz sermayenin daha da gelişmesi için genel iş ortamında daha fazla ilerleme kaydedilmesi (yatırım fırsatları ve piyasadaki çıkış stratejileri²⁹), emeklilik fonları gibi kalıcı risk sermayesi taahhüt etmek isteyen yerel kurumsal yatırımcıların geliştirilmesi ve OECD Kurumsal Yönetişim İlkelerine³⁰ uygunluğun artırılması gerekmektedir. Bosna Hersek ve Karadağ'da risk sermayesi kısıtlı kalmış olup krizden de olumsuz etkilenmiştir.

İş "melekleri" yeni girişimler ve büyümekte olan şirketlere bir özsermaye hissesi karşılığında yatırım yapan bireylerdir. İş melekleri tarafından yapılan yatırımlar özellikle yeni girişimler için risk sermayesi ve borç finansmanı arasındaki boşluğu doldurabildiği için bu yeni gösterge de değerlendirmeye eklenmiştir. Devletler iş meleklerini teşvik ederek ve yatırımcıları çekmeye çalışarak rekabetçi bir iş melekleri ağının geliştirilmesine yardımcı olabilir. Hırvatistan ve Türkiye bu ekonomilerde faaliyet göstermeye başlayan bazı iş meleği ağları ile başı çekse de bölgede iş melekleri faaliyetleri yoktur ya da kısıtlıdır.

KOBİ'ler için uzun vadeli finansman kaynağı olarak menkul kıymetler borsasından da faydalanılabilir. Düşük sermayeli şirketlerin borsaya kaydına olanak sağlayan bir yasal çerçeve faydalı olabilecektir. Öte yandan, borsaya kayıt işlemi genelde yüksek maliyetli olup yüksek düzeyde bürokratik formaliteler de KOBİ'lerin mücadele etmesi gereken çok sayıda muhasebe ve denetim prosedürü gerektirmektedir. KOBİ'ler için bilgi asimetrisinin üstesinden gelme maliyeti yatırımcıların bu küçük firmalara yatırım yapmasını zorlaştırmaktadır. Bölge çapında sermaye piyasaları vardır ancak özellikle devlet tahvilleri dışında faaliyetleri çok kısıtlıdır.

Kurumsal tahvil piyasaları büyük işletmeler için bile az gelişmiş durumdadır. Sadece Türkiye 2009 yılında başlatılan küçük işletmeleri hedef alan Gelişen İşletmeler Piyasası'nı oluşturmuştur. Türkiye KOBİ'lerin Gelişen İşletmeler Piyasası'na kaydolmasını kolaylaştırmak için tasfiye yükümlülükleri de dahil kayıt koşullarını hafifletmek için sermaye piyasası mevzuatını değiştirmiştir. KOSGEB de Gelişen İşletmeler Piyasası kapsamında devlete giden maliyetleri sübvans eden paketlerle KOBİ'lere destek olmaktadır.

Tablo 6.2. **6.1 alt-boyutuna ait puanlar: Dış finansman kaynakları**

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Kredi garanti planları	2012	3.00	3.50	3.50	1.50	2.00	2.00	3.00	4.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+1.50	+0.50	-0.50	-3.00	0.00	0.00	n.a.
Kamu başlangıç finansmanı	2012	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.50	3.50	3.50
İş melekleri ağı	2012	1.00	1.50	2.50	1.00	1.50	1.00	2.00	2.50
Mikrofinans imkanları	2012	4.00	3.00	3.00	3.50	3.50	3.00	3.50	2.50
Leasing	2012	3.50	3.00	4.50	2.50	3.50	4.50	4.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	-0.50	0.00	+0.50	+0.50	-0.50	+0.50	-1.00	n.a.
Risk sermayesinin kullanılabilirliği	2012	2.00	1.00	3.50	1.00	2.00	2.00	3.00	4.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	-3.00	-0.50	0.00	-2.00	-1.00	0.00	n.a.
Menkul kıymetler borsasına erişim	2012	2.00	2.50	3.00	1.00	1.50	3.50	3.50	3.50
6.1 için toplam ağırlıklı ortalama	2012	2.50	2.50	3.25	1.75	2.25	2.75	3.25	3.50

Yasal ve düzenleyici çerçeve ve finansal okuryazarlık

Arazi ve mülk tapu sicili (kadaströ) özellikle Bosna Hersek ve Sırbistan'da gelişmiştir. Hırvatistan e-Katastar adlı online olarak ulaşılabilen am işleyen bir kadaströ siciline sahipken, Türkiye'de ise arazilerin yaklaşık %97'si tapuludur. Sırbistan 2011 yılında kadaströ sistemini geliştirmiş ve arazi tapu sicili işlemleri hızlandırılmıştır.

Bölgede 2009 yılından bu yana kredi bilgilendirme sistemlerinin kapsamı ve bilgilerin kalitesi artmıştır. 2009 yılında özellikle Arnavutluk'ta bir kamu sicil memurluğu kurularak, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde ise 2011 yılından bu yana tam işleyen bir kredi bürosunun faaliyet göstermesinden dolayı önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye kamu ve özel sektör bürolarına sahip olup özel sektör bürosu 2010 yılından bu yana bireylerin yanı sıra firmalar hakkında bilgileri toplamaktadır. Hırvatistan ve Sırbistan'da özel sektör bürosundan elde edilen bilgiler sadece finans kuruluşlarına sunulmaktadır (Karadağ'da ise aynı durum kamu kredi büroları için geçerlidir).

Menkul varlıklara yönelik merkezi ve birleşik bir sicil müdürlüğüne sahip olmak teminat açısından gayrimenkul yerine varlıkların kullanımını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca aynı teminatın birden çok kredi başvurusu için kullanımının kontrol edilmesine de yardımcı olacaktır. Menkul varlıklar için teminat sicil kayıtları konusunda özellikle bilgilere Hırvatistan Finans Kuruluşu yoluyla online ulaşılabilen Hırvatistan'da ve 2009 yılında Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu'nun desteğiyle bir sicil memurluğunun oluşturulduğu Bosna Hersek'te bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Bu da KOBİ'lerin menkul varlıklarını kredi teminatı olarak kullanabileceği anlamına gelmektedir. Türkiye'de varlıkların elektronik olarak kaydedilmesi henüz mümkün değildir.

Bölgedeki oranı yüksek olan teminat koşulları konusunda 2009 değerlendirmesinden bu yana herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir.³¹ Aksine, bankalar KOBİ'ler için teminat koşulları konusunda olumsuz bir etki yaratan krizden dolayı riskten kaçınır hale gelmiştir. Uygun yürütme mekanizmaları sağlayarak vatandaşların haklarını koruyan bir yasal ortam, söz konusu kurallar normal şartlarda risk değerlendirmesini ve alacaklıların borç tahsilini kolaylaştıracağından KOBİ'lerin kredilendirilmesi için daha faydalı olacaktır. Alacaklı hakları özellikle Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye'de olmak üzere genelde kağıt üzerinde sağlanmakta, uygulamada ise iflas durumunda teminat alma sürecinin etkinliğinin artırılması gerekmektedir.

Kutu 6.1. Sırbistan'da finansmana erişim konusunda yasal ve düzenleyici çerçeve

Sırbistan'da 2009 yılından bu yana yasal ve düzenleyici çerçeve konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Arazi tapu sicil kaydı hatırı sayılır derece gelişmiştir. 2004 yılından bu yana bir özel sektör kredi bürosu faaliyet göstermekte olup kapsamını 2011 yılı sonunda yetişkinlerin %100'üne ulaşacak şekilde arttırmıştır. Kredi bürosu borçlular için üç yıldan daha uzun bir süre olumlu ve olumsuz verileri sunmaktadır. Alacaklılar ise kredi bürosu raporlarında gösterilen verilerin doğruluğundan ve saklanmasından tek başına sorumludur.

İsveç hükümeti, Dünya Bankası ve Uluslararası Sanayici ve İşadamları Derneği desteğiyle İş Sicil Memurluğu Kanununa göre Sırbistan İş Sicil Memurluğu kurulmuştur. 2005 yılında Sırbistan Cumhuriyeti ülkede işletme faaliyetlerini kolaylaştırmak için iş sicili alanında reformlar uygulamaya başlamıştır. Sırbistan İş Sicil Memurluğu'nun oluşturulması Sırbistan mevzuatının Avrupa standartlarıyla uyumlu hale gelmesini sağlamış ve menkul varlıklar ve haklarla ilgili finansal leasing ve rehin haklarına yönelik bir sicil sistemi oluşturmuştur. Menkul Mülkiyet ve Mülkiyet Hakları üzerinde Rehin Sicil Kaydı 2005 yılından bu yana faaliyetlerini sürdürmekte olup İş Sicil Memurluğu tarafından korunmaktadır. Rehin Sicil Kaydı rehinlerle ilgili verilerden oluşan tek bir elektronik veri tabanıdır. Tüm ilgili taraflar Kurumun web sitesi aracılığıyla Rehin Sicil Kaydında bulunan verilere erişim sağlayabilmektedir. Sicil Kaydı Avrupa Birliği'nde geliştirilen ve Elektronik Yönetişim ve Tek Durak Noktası olarak bilinen son trendler uyarınca tasarlanmıştır.

Bu raporda ulusal stratejilerin finansal okuryazarlık seviyesine ilişkin herhangi bir değerlendirme içerip içermediği ve bunu geliştirecek eğitim programlarını teşvik edip etmediğini değerlendirmek için finansal okuryazarlık konusu üzerinde de durulmuştur. Bu husus finansman arz ve talebini etkileyebilir. Firmaların kredi vermeye değer kabul edilmesi için piyasadaki her finansal üründen haberdar olması ve yeterli beceri ve şeffaflık seviyelerine sahip olması gerekir. İncelemeye dayanan kapsamlı kanıtlar bulunmamakla birlikte bölgede finansal okuryazarlık seviyesi düşüktür. Arnavutluk ve Hırvatistan hükümetleri yakın zaman önce finansal okuryazarlığı artırma ihtiyacı konusunda farkındalığın arttığını göstermiştir. Türkiye'de finansal okuryazarlık daha yüksek seviyededir ve Sermaye Piyasası Kurulu ve Merkez Bankası finansal okuryazarlığı arttırmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur.

Tablo 6.3. 6.2 alt-boyutuna ait puanlar: Yasal ve düzenleyici çerçeve

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Kadastro	2012	3.50	4.00	4.50	3.00	3.00	3.00	3.50	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+0.50	+1.00	+0.50	0.00	0.00	-1.50	+0.50	Yok
Kredi bilgilendirme hizmetleri	2012	4.00	3.50	3.00	2.00	4.50	3.00	4.50	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	-0.25	+0.75	+0.50	+3.00	0.00	+0.75	yok
Menkul varlıklar için sicil kaydı sistemi	2012	3.00	4.50	4.00	2.50	2.50	4.00	5.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+0.75	+1.00	+0.25	-0.50	+0.25	+1.25	Yok
Teminat	2012	3.00	3.00	3.50	2.00	3.00	3.00	3.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	-1.00	-2.00	-0.50	0.00	0.00	+1.00	0.00	yok
Alacaklı hakları	2012	3.00	2.50	3.00	2.50	4.00	4.00	5.00	4.00
6.2 için toplam ağırlıklı ortalama	2012	3.25	3.50	3.50	2.50	3.50	3.50	4.25	3.75

Yapılması Gerekenler

Bölgede dış finansman kaynaklarının genel olarak kullanılabilir durumda olmasına rağmen, krizden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Küresel krizin sektör üzerindeki önemli olumsuz etkilerine ve AVRO bölgesi kriziyle ilgili banka kredilerinde oluşan yüksek risklere rağmen bankacılık temel finansman kaynağı olmaya devam etmektedir. Bankacılıktan sonra, mikrofinans ve leasing en gelişmiş finansman kaynaklarıdır; bu bağlamda risk sermayesi ve özel özsermaye gibi alternatif finansal araçlara erişim kısıtlı kalmaktadır. İlerleme bölgede eşit düzeyde gerçekleşmemiş olsa da yasal ve düzenleyici ortam 2009 yılıyla karşılaştırıldığında genel olarak gelişme göstermiştir. Özellikle arazi ve menkul varlık tapu sicil kayıtları ve kredi bilgilendirme sistemlerinin etkinliği artmıştır.

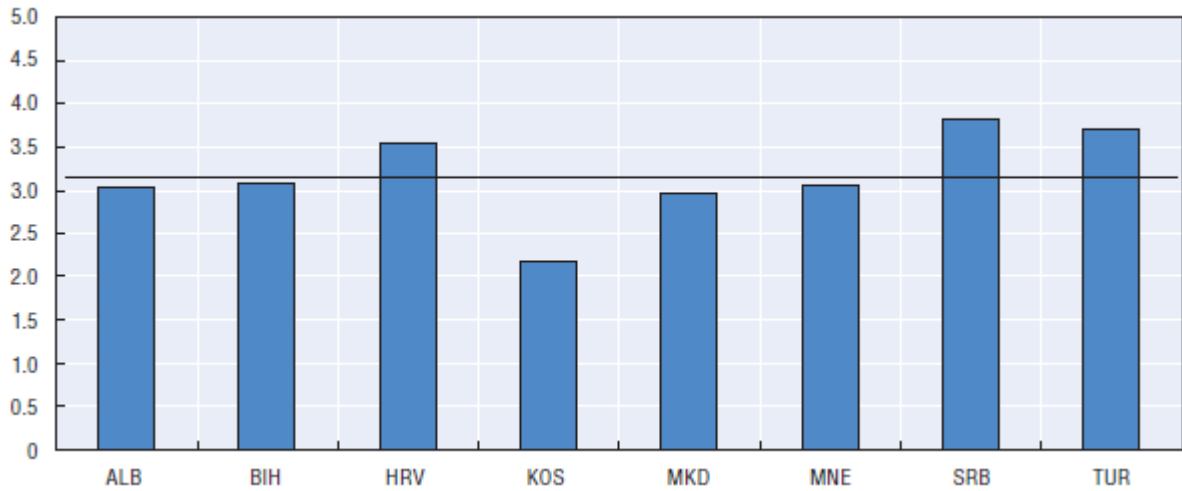
KOBİ'lere piyasada borsaya kaydolma konusunda daha az sıkıntılı koşullar konması kurumsal standartlarını geliştirmelerini ve özsermayeye ulaşmalarını teşvik edebilir. Yasal çerçeve ve genel yatırım ortamının iyileştirilmesi de yatırım fırsatlarını arttıracaktır, ancak yerel kurumsal yatırımcılardan ve kurumsal yönetim standartlarından yoksun olan küçük piyasalar sermaye piyasaları ve risk sermayesinin gelişmesini engellemektedir.

Yeni girişimler için kamu desteği piyasa başarısızlıklarını ele almak için önemli olmasına rağmen oldukça maliyetlidir. Dolayısıyla, bu destek hedeflenmiş ve etkin olmalı, bozucu nitelikte olmamalı ve özel sektörün de katılımıyla etkili bir şekilde işlemelidir.

Etkinlik ve yürütme seviyesi genel olarak zayıf olduğu için alacaklı haklarının güçlendirilmesi Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Kosova'da bir sorun oluşturmaya devam etmektedir.

Finansal okuryazarlığı değerlendirmeye ve arttırmaya yönelik daha fazla çaba gösterilmesi KOBİ'lerin bankalara ve diğer finansman kaynaklarına erişimine yardımcı olacaktır.

Şekil 6.3. Prensip 6'ya ait toplam puanlar: KOBİ'lerin finansmana erişimi



Not: Ortadaki çizgi politika boyutunun bölgesel ortalamasını gösterir. Ağırlıklandırma: 1 “en düşük önem seviyesi”, 3 “en yüksek önem seviyesini” gösterirken dış finansman kaynakları ve finansal okuryazarlık başlığı altındaki her bir göstergenin ağırlığı 1, yasal ve düzenleyici göstergelerin ağırlığı 3’tür.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ İş Ortamı ve İşletme Performans Araştırması, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası.

² Finansal kaldıraç riskini azaltmaya çalışan bankalar.

³ Bu ülkelerde bulunan ofislere gönderilen anketimize dayanan iç tahmin.

⁴ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.

⁵ Girişimcilik ve Sanatkarlık Bakanlığı.

⁶ “Piyasadan çıkış stratejileri” bir risk sermayedarının bir yatırımdan kurtulmak için planladığı yöntemlere karşılık gelir.

⁷ OECD Kurumsal Yönetişim İlkeleri iyi bir kurumsal yönetim için uluslararası kıyaslama sunmaktadır.

⁸ KOBİ'ler finansmana erişim için yeterli teminattan yoksun olduğu için kredi arayan KOBİ'ler için bir engel oluşturmaktadır.

KISIM I

Bölüm 7

Standartlar ve teknik düzenlemeler

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 7: KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 7 numaralı Prensibinde tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Bu prensip ile Tek Pazar'a erişimi kolaylaştıracak ve Avrupa Birliği ile Batı Balkanlar ve Türkiye arasında ticareti serbestleştirecek standartlar ve teknik düzenlemelerin uygulanması önerilmektedir. Bu bölümde Avrupa Birliği üyeliği sürecindeki bölgenin sanayi ürünleri ve tarım ürünleri için teknik ticaret engellerini ortadan kaldırma konusunda kaydettiği ilerleme seviyesi incelenmiştir.

Değerlendirme genel olarak bölge ekonomilerinin sanayi ürünleri ve tarım ürünleri için ticaretle ilgili düzenleyici standartların uygulanmasına uygun olduğunu göstermiştir. Hırvatistan ve Türkiye ticaret engellerini ortadan kaldırma konusunda en iyi performansı göstermiştir. Bu iki ülkenin güçlü performansı Hırvatistan'ın Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerinin tamamlanmış olması ve Avrupa Birliği ile Türkiye arasında 1996 yılında yürürlüğe giren ve iki taraflı ticaret ve yatırım ilişkilerini önemli ölçüde özendirilen gümrük birliği ile açıklanabilir. Bölgedeki diğer ekonomilerde, mevcut teknik ticaret engelleri Avrupa Birliği ile ticaretin serbestleşmesi ile ilgili en önemli güçlüklerden birini temsil etmektedir.

Giriş

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 7 numaralı Prensibi bölgedeki sanayi ürünleri ve tarım ürünleri piyasasında teknik ticaret engellerini ortadan kaldırmayı amaçladığı için ticaret gündemiyle yakından ilişkilidir.

Batı Balkanların neredeyse tamamına Avrupa Birliği tarafından İstikrar ve İşbirliği Anlaşmaları önerilmiş ve özerk ticaret imtiyazları verilmiştir. Bu tercihler ihraç mallarının neredeyse tamamının gümrük yükümlülükleri veya kısıtlamaları ve metraj sınırı olmadan Avrupa Birliği'ne girebilmesine olanak sağlamaktadır. İmtiyazlı rejim Batı Balkanların Avrupa Birliği'ne yaptığı ihracatta artış olmasına katkıda bulunmuştur. 2010 yılında Avrupa Birliği ithalat (%61) ve ihracat (%64.5) ürünleri için bölgenin en büyük ticari ortağıydı. Hırvatistan gibi büyüme ülkeleri ise Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri yoluyla iki taraflı ticareti serbestleşmiştir. 1996 yılında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında iki taraflı ticaretle ilgili tarifelerin çoğunu iptal eden bir gümrük birliği oluşturulmuştur.

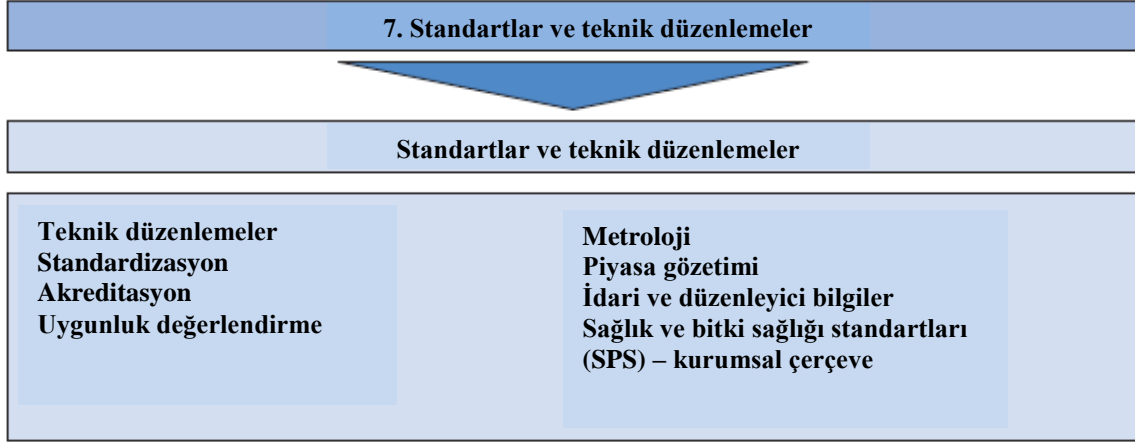
Tarifelerin büyük ölçüde kaldırılmasıyla teknik ticaret engelleri Avrupa Birliği ile Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye arasında ticaretin serbestleşmesi önündeki en önemli güçlüklerden birini temsil etmektedir. Teknik engeller piyasaya erişimi engelleyerek, yerel prosedürleri koruyarak ve yabancı prosedürlere karşı ayrımcılık yaparak ticareti ciddi bir şekilde bozmaktadır. Özellikle KOBİ'lerin sanayi ürünleri ve tarım ürünlerine yönelik teknik düzenlemeler, standartlar, akreditasyon, uygunluk değerlendirmesi, metroloji, piyasa gözetimi ve sağlık ve hayvan sağlığı kurallarını kapsayan düzenleyici ortama uyması gerekmektedir.

Değerlendirme çerçevesi

Avrupa Birliği'ne katılım Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sürecine katılan sekiz ekonomi için de güçlü bir politika önceliğidir. Hırvatistan üyelik katılım müzakerelerini tamamlamış olup 1 Temmuz 2013'de Avrupa Birliği'ne katılacaktır, Türkiye ile ise katılım müzakerelerine 2005 yılında başlanmıştır. Sırbistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'a ise üyelik statüsü verilmiştir. Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova ise potansiyel adaylardır ve Avrupa Birliği ile siyasi ve ekonomik ilişkilerde görülecek ilerlemeye göre askıya alınan üyelik statüsü verilecektir.

Avrupa Birliği'ne katılım büyüyen ekonomilerin ilgili mevzuatlarının tam olarak Avrupa Birliği çerçevesine ve ticaret ilişkileri söz konusu olduğunda Tek Pazar ilkelerine uyumlu hale gelmesini gerekli kılmaktadır. Bu da kamu alımları, fikri mülkiyet hakları ve gümrük işbirliği gibi alanlarda düzenleyici uyumlaştırma anlamına gelmektedir. Sanayi ürünleri ve tarım ürünlerinin ticareti söz konusu olduğu sürece, üretilen ürünler ve sağlık ve bitki sağlığı standartlarına ilişkin yasal çerçevenin Avrupa Birliği müktesebatına uygun hale getirilmesi gerekecektir.

Şekil 7.1 7 numaralı Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Teknik düzenlemeler

Teknik düzenlemeler bir ürünün mahiyeti, imalatı veya zorunlu etiketleme şekli ile ilgili genel koşullar veya kurallardır. Avrupa Birliği ile bulunan köklü gümrük birliğinden dolayı Türkiye'nin kalite altyapısına ilişkin yasal çerçevesi Avrupa Birliği çerçevesi ile neredeyse tamamen aynı doğrultudadır. Hırvatistan ise 1 Temmuz 2013 tarihi olarak öngörülen Avrupa Birliği'ne katılımı ışığında teknik düzenlemeler alanında öncelikli sektörlerde müktesebata uyumlu hale getirilen mevzuatının tam uygulamasını neredeyse tamamlamıştır. Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan'da ise öncelikli sektörlerin bir kısmı için mevzuat hazırdır ancak hepsi için değildir. Karadağ'da öncelikli sektörlerde yeni yaklaşım çerçevesi eski yaklaşımın tüm sektörlerinde sürdürülen çalışmalar ile hala taslak aşamasındadır.

Standardizasyon

Standartlar buyurucu olacak şekilde tayin edilmiş nesnelere veya fikirler olarak tanımlanabilir. İşletmeler, kamu yetkilileri, tüketiciler ve sendikalar arasında ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde bağımsız tanınmış Avrupa standardizasyon organları tarafından düzenlenen bir istişare süreciyle oluşturulan konsensüse göre şekillenir. Avrupa Komisyonu'ndan gelen talep üzerine Avrupa standartları kuruluşları tarafından uyumlaştırılmış Avrupa standartları hazırlanmaktadır. Hırvatistan Avrupa standartlarını tam olarak benimsemiş ve tüm çelişkili ulusal standartları iptal etmiştir. Hırvatistan Standartlar Enstitüsü Avrupa Standardizasyon Komitesi, Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Telekom Standartları Enstitüsünün bir üyesidir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti de Avrupa standartlarını tam olarak benimsemiştir ancak Makedonya Cumhuriyeti Standardizasyon Enstitüsü politik kısıtlamalardan dolayı henüz Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi tam üyeliği için başvurmamıştır. Türk Standartları Enstitüsüne (TSE) 2010 Ocak ayında Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi'ne tam üyelik verilmiş ve Türkiye Avrupa standartlarının %99'undan fazlasını benimsemiştir. Arnavutluk, Karadağ ve Sırbistan Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi'nin bağlı üyeleridir. Arnavutluk Avrupa Birliği standartlarının %90'ından fazlasını benimserken, Sırbistan %50'den fazlasını, Karadağ ise yaklaşık %35'ini benimsemiştir. Bosna Hersek 11.279 Avrupa standardı benimsemiş olmakla birlikte hala çelişkili standartlar mevcuttur. Kosova da 3.800 standart benimsemiştir ve henüz Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi üyesi olmamıştır.

Akreditasyon

Akreditasyon kuruluşları uygunluk değerlendirme kuruluşlarının güvenilirliğini desteklemektedir. Hırvatistan ve Türkiye etkili akreditasyon kuruluşlarını yürürlüğe koymuş ve Avrupa Akreditasyon Çok Taraflı Sözleşmesinde imza statüsünü kazanmıştır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti henüz Avrupa Akreditasyon Çok Taraflı Sözleşmesini imzalamamıştır. Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Sırbistan'da ise akreditasyona ilişkin yatay mevzuat iç hukuka aktarılmış ve Avrupa Birliği koşulları doğrultusunda akreditasyon kuruluşları kurulmuştur. Ayrıca, Sırbistan da Avrupa Akreditasyon Çok Taraflı Sözleşmesinde imza statüsü için başvurmuştur. Bosna Hersek henüz Avrupa Akreditasyon Birliği tam üyeliğine geçmemekle birlikte Akreditasyon Kanunu da henüz yatay müktesebat ile aynı yönde değildir.

Uygunluk değerlendirmeleri

Uygunluk değerlendirmeleri bir işlem, ürün veya hizmetin ilgili teknik standartları karşılayıp karşılamadığını ya da ilgili koşulları yerine getirip getirmediğini belirler. Ürün piyasaya sürüldükten sonra, değerlendirme ile ürünün özellikle sağlık ve güvenlik koşulları olmak üzere uygulamadaki tüm mevzuat koşullarını yerine getirdiğinin gösterilmesi gerekir. Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'de ulusal akreditasyon kuruluşları uygunluk değerlendirme kuruluşlarını olumlu bir şekilde değerlendirmiş ve akredite etmiştir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde ise değerlendirme kuruluşları öncelikli sektörlerde Avrupa Birliği koşullarına uygun olarak geliştirilmektedir. Uygunlukla ilgili ulusal mevzuat yürürlüğe konmuştur ancak yatay mevzuat henüz Avrupa Birliği çerçevesine uygun hale getirilmemiştir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova ve Karadağ'da Avrupa Birliği yatay mevzuatının iç hukuka aktarılma süreci devam etmektedir ancak bu mevzuat Avrupa Birliği çerçevesi ile tam olarak aynı yönde değildir.

Kutu 7.1. Hırvatistan'ın Avrupa Birliği'ne katılımı

Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlar ile ilişkileri İstikrar ve İşbirliği sürecine göre yönetilmektedir. 2005 yılında Hırvatistan ile İstikrar ve İşbirliği Anlaşması yürürlüğe konmuştur. Anlaşmanın amacı Avrupa Birliği ile Hırvatistan arasında aşamalı olarak mal ticaretinin serbestleştirilmesi, düzenleyici uyumlaştırma ve fikri mülkiyetin korunmasına odaklanan bir serbest-ticaret alanının oluşturulmasıdır. Hırvatistan çözülecek diğer alanlardaki ölçütleri karşıladığı için Hırvatistan ile yapılan katılım müzakereleri 2011 Haziran ayında kapanmıştır. Gerekli onay prosedürlerinin tamamlanması koşuluyla bir katılım anlaşması Hırvatistan'ın 1 Temmuz 2013 tarihinde Avrupa Birliği'ne katılabilmesini sağlayacaktır. Hırvatistan katılım sonrası üyelik sorumluluklarını kabul etme konusunda yüksek bir hazırlık seviyesine ulaşmış olup 1 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla ekonomik kriterler ve müktesebat kriterlerini karşılamış olacaktır. Ancak, Hırvatistan'ın katılım müzakereleri sırasında uygulanan reformlar ve geliştirilen kapasitelerin üzerine koymaya devam etmesi gerekir. Malların serbest dolaşımı konusunda iyi bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu bölümde müktesebata uyum oldukça geliştirilmiştir. Ancak, ulusal mevzuatı Avrupa Birliği müktesebatına tam olarak uygun hale getirmek için özellikle yatay mevzuatla ilgili kalan revizyonlar ve Yeni ve Eski Yaklaşım ürün mevzuatı konusunda daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

Metroloji

Metroloji ölçüm bilimidir. Su saati, taksit metre, baskül gibi hassas ölçüm araçları ve tutarlı ölçüm birimleri günlük hayatta tüketiciler ve sanayi tarafından gerçekleştirilen işlemler için önemlidir. Türkiye etkili bir metroloji altyapısı ve mevzuatına sahiptir. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan'da metroloji sistemleri ilgili uluslararası kurumlar ve Avrupa kurumları tarafından tanınmıştır. Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova ve Karadağ ise metroloji organlarını ve enstitülerinin Avrupa Birliği koşulları uyarınca geliştirmeye devam etmektedir.

Piyasa gözetimi

Piyasa gözetiminin amacı sadece güvenilir ürünlerin piyasada olmasını sağlamaktır. Uygulamada, ulusal yetkililer tarafından topluluk piyasasında bulunan ürünlerin ilgili uyum mevzuatında öngörülen tüm koşullara uymasını ve sağlık, güvenlik ve diğer kamu çıkarı unsurlarını tehlikeye atmamasını sağlamak için yürütülen bir dizi birbiriyle bağlantılı faaliyet ve alınan önlemlerden oluşur. Piyasa gözetimi ulusal düzeyde organize edilir ve yerine getirilir, her bir ekonomi uygunsuz ürünleri uygun hale getirmek, yasak veya piyasadan çekilme gibi kısıtlayıcı önlemler getirmek ve yaptırım uygulamak için gerekli her tür faaliyette bulunulması dahil olmak üzere kendi bölgesindeki gözetim faaliyetlerinden sorumludur. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye’de Avrupa Birliği koşulları uyarınca kapsamlı piyasa gözetim sistemleri uygulamaya konmaktadır. Arnavutluk, Hırvatistan, Kosova ve Karadağ’da piyasa gözetim sistemleri taslak aşamasında olup Avrupa Birliği yatay mevzuatının iç hukuka aktarılması süreci uygulanmaya başlamıştır. Bosna Hersek’te ise piyasa gözetim mevzuatı henüz 2008 müktesebatıyla uyumlu hale getirilmemiştir.

İdari ve düzenleyici bilgiler

Batı Balkanlar ve Türkiye hükümetlerinin şirketleri Avrupa piyasasındaki ihracat koşulları ve yatırım fırsatları konusunda bilgilendirmesi gerekir. Bu durum özellikle çoğu zaman Avrupa pazarları ve ulusal pazarlara başarılı bir şekilde ulaşmak için gerekli bilgilerden yoksun olmaları sebebiyle KOBİ’ler için geçerlidir. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye’de temel odak noktası Tek Pazar olan bütünleştirilmiş bir ihracat özendirme ağı oluşturulmuştur. Odalar ve İşletmeler Avrupa Ağı büroları Tek Pazar düzenlemeleri ve üye ülkelerin koşullarıyla ilgili eksiksiz ve güncel online bilgi sunmaktadır. Arnavutluk’ta Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı Avrupa Birliği pazarı ve Tek Pazar hususlarıyla ilgili bilgi ve eğitim sunmaktan sorumludur. Karadağ’da Tek Pazar’da ihracat fırsatlarına ilişkin bilgiler esas olarak devlet tarafından ve Odalar ve İşletmeler Avrupa Ağı yoluyla sunulmaktadır. Kosova’da Yatırım Özendirme Kuruluşu ihracat ürünleri ve Tek Pazar ile ilgili düzenlemeler konusunda bilgilerin ulaştırılmasından sorumludur. Bosna Hersek’te ihracatçıları İhracat Özendirme Kuruluşunun yanı sıra Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığı ile İhracat Konseyinin ilgili daireleri tarafından Tek Pazar fırsatları konusunda bilgilendirilmektedir.

Sağlık ve bitki sağlığı standartları – kurumsal çerçeve

Dünya Ticaret Örgütü tarım ürünlerine sağlık ve bitki sağlığı standartları şeklinde kısıtlamalar getirmektedir. Sağlık kuralları gıda güvenliği (bakteriyel kirlilikler, tarım ilaçları, muayene ve etiketleme) ile ilgiliyken, bitki sağlığı kuralları böcek zararlıları ve hastalıklar bakımından hayvan ve bitki sağlığı ile ilgilidir. Avrupa Birliği’ne tarım ürünleri ihraç eden KOBİ’lerin Tek Pazar’a erişim sağlarken bu kurallara uyması gerekir. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye birkaç kısıtlama dışında iyi yapılandırılmış Sağlık ve bitki sağlığı standartları organlarına sahiptir ancak yine de Avrupa standartları ve uluslararası standartlarla tam uyumlu hale getirilmeleri gerekmektedir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova ve Karadağ mevzuatın benimsenmesi ve mevzuat

çerçevesinin erken uygulanması konusunda daha çok ilerleme kaydetmiştir. Ulusal organlar kurulmuştur ancak bunların bazı idari kısıtlamaları vardır.

Tablo 7.1. Boyut 7'ye ait puanlar: Standardizasyon ve teknik düzenleme

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Teknik düzenlemeler	3.00	3.00	4.00	3.00	3.00	2.00	3.50	5.00
Standardizasyon	3.50	2.50	5.00	2.00	4.00	2.50	3.50	4.00
Akreditasyon	3.50	2.00	5.00	3.50	4.00	3.00	3.50	5.00
Uygunluk değerlendirme	2.50	2.00	4.50	2.00	3.50	2.50	4.00	4.00
Metroloji	3.50	3.00	4.00	3.00	4.00	3.50	4.50	5.00
Piyasa gözetimi	2.50	1.50	2.50	2.00	3.50	2.50	3.00	3.00
İdari ve düzenleyici bilgiler	3.00	4.00	5.00	2.00	5.00	3.50	5.00	5.00
SPS kurumsal çerçevesi	3.00	3.00	4.00	3.00	4.00	3.00	4.00	4.00
7 için genel ağırlıklı ortalama	3.00	3.75	4.25	22.50	4.00	2.75	4.00	4.50

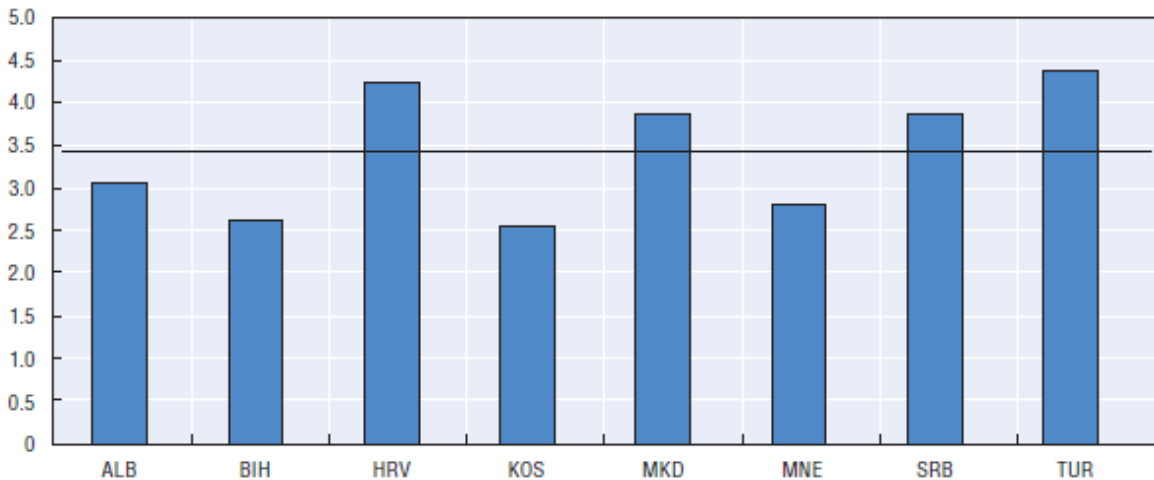
Yapılması Gerekenler

Sanayi ürünleriyle ilgili teknik ticaret engelleri söz konusu olduğunda, Hırvatistan ve Türkiye en iyi performansı göstermiştir. Bu iki ülkenin güçlü performansı Hırvatistan'ın Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerinin tamamlanmış olması ve Avrupa Birliği ile Türkiye arasında 1996 yılında yürürlüğe giren ve iki taraflı ticaret ve yatırım ilişkilerini önemli ölçüde özendiren gümrük birliği ile açıklanabilir. Ancak, özellikle Türkiye'de kalite altyapısını Avrupa Birliği mevzuat çerçevesi ile tam uyumlu hale getirmek için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Diğer faydalancı ekonomiler için de, Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırmanın artırılması Avrupa Birliği'ne giriş süreci ile hız kazanabilir.

Sağlık ve bitki sağlığı kuralları konusunda, Batı Balkan ekonomileri mevzuatlarını Avrupa Birliği çerçevesine uyumlu hale getirme konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiştir.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova ve Karadağ'ın özellikle Avrupa Birliği'nde bulunan mevzuat ortamına uyması gereken KOBİ'ler olmak üzere iş topluluğuna ilişkin idari ve düzenleyici bilgileri artırması gerekecektir.

Şekil 7.2. Prensip 7'ye ait toplam puanlar: Standardizasyon ve teknik düzenleme



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

KISIM I

Bölüm 8

İşletme becerileri ve inovasyon

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 8: KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 8 numaralı Prensibinde tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Bu prensip KOBİ'lerde işletme becerilerinin geliştirilmesi ve inovasyonun desteklenmesine yönelik politikaların incelendiği bir çerçeveye sunmaktadır. Bu bölüm iki politika boyutuna ayrılmıştır: işletme becerileri (8a) ve inovasyon (8b). Birinci politika boyutunda beşeri sermayenin geliştirilmesi ve KOBİ sektörü üzerindeki etkisiyle ilgili politikalar ve uygulamalar değerlendirilmiştir. Eğitime ulaşılabilirlik, sunulan eğitimin KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uygunluğu, kalitesi ve yeni ve büyümekte olan işletmeleri hedef alma konusunda ne kadar başarılı olduğu üzerinde durulmaktadır. İkinci boyutta ise inovasyon politikasına yönelik stratejik bir yaklaşımın geliştirilmesi, inovasyon ve teknoloji merkezlerinin kurulması ve geniş çaplı teknik ve finansal destek hizmetlerinin geliştirilmesi gibi inovasyonu ve teknoloji transferini destekleyen politikalar değerlendirilmiştir.

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomilerin tamamı mevcut kalite güvence çerçeveleriyle yönetim ve ticaret becerilerine yönelik iyi gelişmiş eğitim tedarikçi ağlarına sahiptir. Ancak, ortaya koyulan değerlendirmeye göre ekonomilerin çoğunda işletme becerilerine ilişkin istihbarat hala zayıftır. Devletler ve işletmeler işletme becerilerine ilişkin sistematik veri toplamayı taahhüt edene kadar, yeni girişimcilere yönelik eğitim istatistikleri de dahil olmak üzere yetersiz veriler kalifiye ve rekabetçi bir işgücü oluşturmaya yönelik her tür politika çabasını temelinden çürütmeye devam edecektir. Batı Balkanlar ve Türkiye'de inovasyon politikası gelişiminin ilk aşamalarında; KOBİ inovasyon desteğine yönelik bütçeler düşüktür ve bir koordinasyon organı oluşturmuş veya inovasyona yönelik sağlam bir kapsayıcı strateji oluşturmuş ekonomilerin sayısı çok azdır. Ekonomilerin çoğunda inovasyon politikası küçük ölçekli ve geçici girişimlerle sınırlıdır.

BOYUT 8a: İŞLETME BECERİLERİ

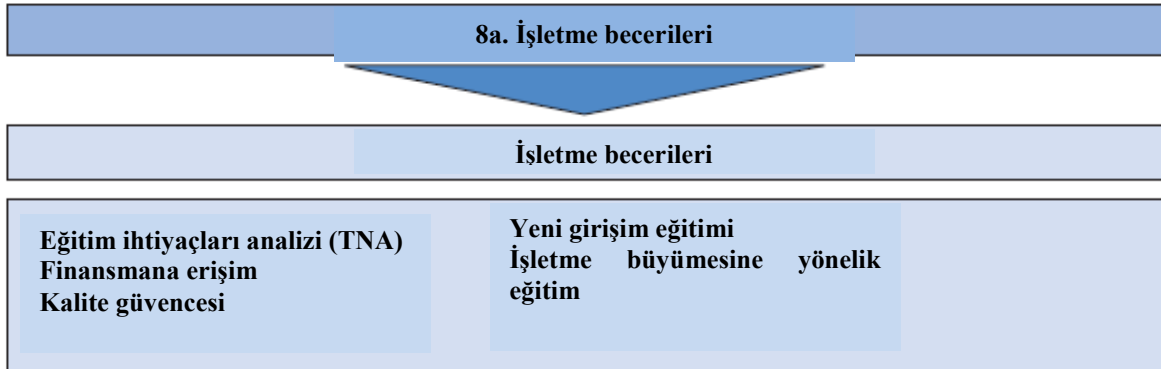
Giriş

Ekonomistler ve politika geliştirme organları iş performansı ve daha geniş çaplı bir ekonomik büyüme için kritik bir konu olarak bilgi ve becerilerin artırılması üzerinde giderek daha çok durmaya başlamıştır. Dolayısıyla, mesleki ve yönetim eğitimi olmak üzere kalite eğitim hizmetlerine erişim küçük işletme sektöründe insan gücünü geliştirme kültür oluşturmak için temel teşkil eder. Bu durum özellikle işletmelerin her bir ekonominin katılımının ardından Avrupa Birliği iç piyasası kapsamında piyasa güçleriyle baş edebilmesini sağlamak için her bir ulusal ekonomide yer alan kilit sektörler için önemlidir. Küçük İşletmeler Yasası küçük işletmeler topluluğunda becerilerin artırılmasını özellikle vurgulamaktadır. Bu bölümde küçük işletmeler için becerilerin artırılması konusunda kaydedilen ilerleme üzerinde durulmuştur. Bölüm takip önerileriyle sonuçlandırılmıştır.

Değerlendirme çerçevesi

İşletme becerilerine yönelik değerlendirme çerçevesinde bütün olarak düşünüldüğünde her bir ekonominin küçük işletme sektöründeki beşeri sermaye hususlarını nasıl ele aldığı konusunda bir barometre sunan üç alt boyuta ayrılmış beş farklı gösterge ele alınmaktadır. Birincisi, değerlendirmede küçük işletmelerde daha bilinçli bir politika geliştirme süreci için becerilerle ilgili bilgilerin nasıl toplanacağı üzerinde durulmuştur. İkincisi, işletme ihtiyaçlarını karşılayan eğitim tedarikinin olup olmadığı ve bu eğitim kalitesinin nasıl güvenceye alındığı incelenmiştir. Son olarak, daha fazla sayıda ve daha iyi performans gösteren işletmeler için önemli olan ve büyüme ve istihdam şeklindeki ikili hedefe katkıda bulunabilen hem yeni girişimciler hem de büyüyen işletmelere yönelik eğitime odaklanılmıştır.

Şekil 8.1. 8a boyutu için değerlendirme çerçevesi



Analiz

2009 değerlendirmesine ait temel bulgular şunlardır:

- Eğitim konusunda kapsamlı ve güvenilir verilerin olmaması (yeni girişimlere yönelik eğitim de dahil) küçük işletme sektöründe beşeri sermayeyi desteklemeye yönelik daha iyi politikalar için potansiyeli baltalamıştır;

- Daha çok işsizlere yönelik eğitim sunma odaklı bir kurumsal bir çerçeve ve küçük işletmelerde istihdam edilmiş olanların becerilerini geliştirme konusunda az gelişmiş çabalar; ekonomilerin çoğunda eğitim için kalite güvencesini desteklemeye yönelik olarak gelişen bir itici güç;
- Büyüme potansiyeli olan küçük işletmelerde becerilerin teşvik edilmesine daha çok özen gösterme ihtiyacı.

2009 raporunda şunlar önerilmiştir:

- Tüm ülkelerde küçük işletme sektöründe eğitim konusundaki gelişmeleri izlemek ve sonuç olarak politika geliştirme sürecini desteklemeye yönelik bir analitik çerçeve ile yedeklenmiş düzenli ve sistematik veriler oluşturmak amacıyla daha uyumlu bir çalışmanın yapılması;
- Kamu hizmeti eğitim tedarikçilerinin küçük işletmelerde istihdam edilmiş olanların eğitim ihtiyaçlarını nasıl daha iyi karşılayabileceğinin belirlenmesi de dahil işletmelere yönelik mesleki beceriler ve yönetim becerileri için eğitim tedarikinin artırılması.

Eğitim ihtiyaçları analizi

Üyelik sürecindeki bölgede becerileri geliştirmeye yönelik her tür stratejik itici güç ekonomideki becerilere ilişkin sistematik istihbarat ve analizi başlangıç noktası olarak almalıdır. Eğitim ihtiyaçları analizinin amacı küçük işletmelerde ve küçük işletmeler için beceri sermayenin artırılmasını desteklemek için politika geliştirme ve kaynak hedefi belirleme sürecinin iyileştirilmesine yönelik bir deneysel temel sunmaktır. Bu gösterge, beceri eksikliklerini izlemek için Avrupa Birliği çapında bir “beceriler panoraması” geliştirmek amacıyla sektör beceri konseyleri ve planlarının oluşturulması da dahil olmak üzere Avrupa Birliği kapsamında daha canlı bir beceriler dürtüsü ile yapılan son değerlendirmeden (Avrupa Komisyonu, 2008) bu yana daha da çok önem kazanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2012).

2009 analizinde olduğu gibi, küçük işletmelerde işletmelerin eğitimle ilgilenme kapsamına ilişkin güvenilir bir değerlendirmeye olanak sağlayacak beşeri sermayenin geliştirilmesine ilişkin kapsamlı istatistikleri belirlemek zordu. Küçük işletmelerde insan gücüne ilişkin veriler konusundaki eksiklik üyelik sürecindeki bölgeyle sınırlı değildir. Araştırma Avrupa Birliği işletmeleri kapsamında beceriler üzerine “uygun veri kaynaklarının kıtlığına” da işaret etmektedir (Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi, 2012: 72). Bununla birlikte, Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitimi Merkezi tarafından tüm ekonomilerde genel becerileri değerlendirme araçlarına yönelik sürdürülen destek her bir ekonomi ve bütün olarak bölge için daha sistematik bir beceri izleme sürecine başlama konusunda bir fırsat yaratmaktadır. Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitimi Merkezi araştırmasının yıllık olarak yürütülmesi verilerden daha güvenilir sonuçlar çıkarılmasına olanak sağlayabilmektedir. Araçlar ulusal çıkarları düzenleyecek şekilde ayarlanabilir ancak bunlar karşılaştırmalı bir değerlendirmeye olanak sağlamak için bölge çapında bir grup ortak değişkeni izlemeye yönelik bir sözleşme ile tamamlanmalıdır.

Hırvatistan Ekonomi Odasının işletme odaklı beceriler istihbaratı oluşturma konusundaki girişimi beceri ihtiyaçları ile eğitim tedariki arasında daha iyi bir uyum sağlamak için beceri istihbaratı oluşturmak için küçük işletmelerle ilgilenilmesinin önemli olduğu bu alanda özel sektörün liderlik etmesine ilişkin iyi bir örnek sunmaktadır. Türkiye beş yıllık sanayi stratejisine bağlı olarak güçlü bir kamu-özel sektör işbirliği çerçevesine sahiptir. Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ da işbirliği çerçevelerine sahiptir ancak bunlar daha zayıf bir yapıya sahip ve daha az stratejik çerçevelerdir. Sırbistan’da bölgesel kalkınma ajanslarının ve Bosna Hersek’te teşebbüslerin veri geliştirme çabası konusunda oynadığı rol beceriler gündeminin yerel kalkınma hedeflerine daha yakından bağlı olmasını sağlamanın önemini vurgulamaktadır. Son olarak, Arnavutluk’ta Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı tarafından gösterilen becerileri izleme çabaları da iç yatırım için beceri istihbaratının önemini göstermektedir.

Tüm ekonomilerin kilit sektörlerde becerilere ilişkin istihbaratın geliştirilmesine daha çok özen göstermesi gerekecektir. Bu durumda hem ticaret hem yönetim becerileri ele alınmalı (Ek A'da OECD şirket araştırmasının sonuçlarına başvurunuz) ve a) ilgili sektörlerde teknoloji gelişmelerinin insan gücüne etkileri ve b) ürünler ve hizmetlerin Avrupa Birliği iç piyasası ve daha geniş uluslararası ticaret koşullarına uymasını sağlamak için gereken teknik bilgileri kapsamalıdır. Bu unsur – küçük işletmelerin uluslararasılaşması – üyelik sürecindeki tüm ekonomilere uluslararası düzeyde küçük işletme topluluğunun ticaret ve işbirliğini artırma yönünde Avrupa Birliği önerilerinin ardından yeni bir politika referansı sunmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2011).

Tablo 8.1. **8a.1 alt boyutuna ait puanlar: Eğitim ihtiyaçları analizi**

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Eğitim ihtiyaçları analizi	2012	3.00	2.00	3.00	2.50	3.00	2.50	3.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	+0.50	+0.50	0.00	+1.50	0.00	+0.50	n.a.

Eğitim ve kalite güvencesine erişim

Bu alt boyutta küçük işletmeler için eğitim tedarikinin bulunup bulunmadığı ve eğitimin nasıl kalite güvenceli durumda olduğu üzerinde durulmuştur. Ulaşılan varsayım eğitimin makul seviyede erişilebilir olması ve belli standartları karşılamasının sağlanması durumunda işletmelerin eğitimle daha çok ilgileneceği yönündedir.

Tüm ekonomiler iyi geliştirilmiş bir eğitim tedarikçileri ağına sahiptir ve “eğitime erişim” göstergesinde genel olarak yüksek puan almıştır. Eğitim temel olarak mesleki kamu eğitim sistemi yoluyla sağlanmakta olup yönetim eğitimi dışında özel sektör eğitim desteği oldukça kısıtlıdır. Küçük işletmelerin teklif üzerine mesleki eğitim tedarikine erişim sağlama düzeyi netleşmemiştir. Hizmetler öncelikle küçük işletmelerde istihdam edilenler yerine işsizlere yönlendirilmektedir. Politika geliştirme organlarının ve özel sektörün gelişme kaydetme hususunda üzerinde durması gereken üç alan vardır.

Ekonomilerin bazılarında küçük işletme temsilcileri eğitim tedarikinden küçük işletmeler yerine daha çok orta-büyük ölçekli şirketler tarafından faydalanıldığı konusundaki kaygılarını ifade etmiştir. Daha büyük şirketler iki avantaja sahiptir: kurum için insan kaynakları hizmetlerinden dolayı eğitim ihtiyaçlarını daha iyi tanımlama ve ifade etme kapasitesine sahiptirler ve eğitim çözümleri için eğitim tedarikçi piyasasına daha kolay bağlanabilirler. Küçük işletmeler bir aracı kurumun çalıştırılabilir beceri geliştirme planı oluşturmak konusunda hem işletme hem de eğitim tedarikçisine anında yardım sunulan “beceri komisyonculuğundan” faydalanabilir (DELNI, 2012).

İkinci bir ilgili konu da küçük işletmeler topluluğunun özel sektör eğitim tedarikinin piyasaya tepki gösterme konusunda daha esnek olması gerektiği yönündeki önermelerle işletme ihtiyaçlarına yönelik daha özel bir eğitim yanıtına olan ilgisidir. Sektör çıkar örgütleri (kamu, özel sektör veya kamu-özel) küçük işletmelerin eğitim ihtiyaçlarının daha duyarlı bir eğitim tedarikçi piyasası tarafından tanımlanmasını ve karşılanmasını sağlama konusunda kritik bir rol oynayabilir. Hırvatistan'da bir sektör becerileri konseyinin kurulması bu yönde atılmış bir adımdır.

Üçüncü olarak, 2009 değerlendirmesine kıyasla daha gelişmiş bir online eğitim tedariki değerlendirme kapsamına alınmazken, bu alanda görülen sistemik gelişmeler de çok uzak kalmıştır. Sadece Türk Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayiler Vakfının bireysel online eğitim girişimlerinden çok sayıda mesleki alan yoluyla daha gelişmiş bir tedarike geçiş yönünde yaptığı planlarda eğitim tasarımı ve teslimi konusunda daha fazla inovasyona dönük hamleler öne sürülmektedir. Politika geliştirme organları ve

eğitim tedarikçileri küçük işletmeler için eğitime erişimi artırma ve genel olarak maliyet etkinliğini artırma konusunda ilerleme kaydetmek için daha fazla online eğitim tedarikinin geliştirilmesi üzerinde duracaktır. Son olarak, eğitim hizmetlerinin kalite güvence seviyesi ekonomilerin çoğunda gelişmiş durumdadır. Özel bir gelişmiş eğitim tedarikçisi standartları faktörü ekonomilerin çoğunda ulusal yeterlilik çerçeveleri oluşturmak için itici güç olmuştur. Ancak, tüm ekonomilerde örgün eğitim sistemi dışındaki eğitimi de içine alan tüm toplumu kapsayan bir kalite güvence çerçevesi oluşturma konusunda açıklar vardır. Küçük işletmelerin yerel, bölgesel piyasalar ve daha geniş Avrupa piyasalarında mal ve hizmetlerini geliştirme konusunda güvенеceği şey sektördür.

Tablo 8.2 8a.2 alt boyutuna ait puanlar: Eğitime ve kalite güvencesine erişim

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Eğitime erişim	2012	4.00	3.00	4.00	4.00	4.50	2.50	3.00	4.50
	2009'dan bu yana değişim	+3.00	+0.50	0.00	+3.00	+1.50	+1.50	0.00	n.a.
Kalite güvencesine erişim	2012	3.00	3.00	3.50	4.00	4.00	3.50	3.50	3.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	+1.00	0.00	+2.00	+0.50	+2.50	+0.50	n.a.

Yeni girişimler ve büyümekte olan işletmelere yönelik eğitim

Değerlendirmede daha dinamik bir ekonomi için yeni işletmelerle yeni girişimlerin iş tescilinden önce eğitimden faydalanma düzeyi üzerinde durulmuştur. 2009 değerlendirmesinde olduğu gibi, yeni girişimlere yönelik eğitim konusunda kapsamlı verilere yine ulaşamamıştır. Tüm ekonomilerde bulunan veriler yeni kurulan işletmelerle ilgili istatistiklerle sentezleme veya ilişkilendirme konusunda gösterilen çok küçük bir çaba ile farklı kuruluşlar (özellikle eğitim tedarikçileri) arasında yayılmaktadır. Veri setlerinin ölçeğinden dolayı, sadece Hırvatistan'da yeni girişimler ve fiili yeni girişimlere yönelik eğitim istatistikleri arasında uygunluk sağlanabilmiştir. 2009-2010 yılında tescil edilen yeni işletmelerin %52'sinin başlangıç eğitimi aldığı ortaya konmuştur.

Tüm ekonomiler için önerilebilecek çözüm şirket tescil formuna yeni işletmelerin işin kurulmasına yönelik hazırlıklara eğitimin eklenip eklenmediğini otomatik olarak belirtecekleri bir sorunun eklenmesi olacaktır. Politikaları ve desteği bu alana yönlendirmek için toplanan verilerden faydalanılabilir.

Veriler dışında, özellikle küçük işletme çıkar gruplarıyla yapılan görüşmeler de başlangıç eğitimi ile finansmana erişim arasındaki arz ve bağlantılardan çok daha ağır basan kamu istihdam kuruluşları ve küçük işletme destek kuruluşlarından gelen başlangıç taleplerinin çok fazla görülmediğinin altını çizmektedir. Bu durum işlerini kurmak için can atan girişimcileri vazgeçirebilmektedir. Girişimci bir ekonomi için yeni girişimcilerin önemi göz önünde tutulduğunda, bu alandaki farklı eğitim tedarikçileri arasındaki sorumluluklar ve arayüzler de dahil olmak üzere mevcut ve geleceğe ait başlangıç eğitim talebinin incelenmesi uygun olacaktır. Faaliyetlerin kritik ilk aşamasında başlangıcın karşılaşıcağı talep üzerinde rehberlik izleme desteğini de kapsayacak şekilde tek bir destek paketi kapsamında eğitim ve başlangıç sermayesine erişim olanağı sağlamak için daha fazla çaba gösterilmelidir. Bu durum sadece başlangıç deneyimini kolaylaştırmakla kalmayıp işletmenin erken aşamada başarısız olma riskini de düşürecektir.

Kutu 8.1. Türkiye’de uygulamalı yeni girişimcilik eğitimi

Türkiye’nin küçük işletmeler kuruluşu KOSGEB yerel ofis ağıyla eğitim ve finansal destekten oluşan bir yeni girişim paketi sunmaktadır. Eğitim piyasa araştırmaları, üretim ve finansal planlamaya odaklanan atölyelerle yaratıcılık ve iş fikirlerinin geliştirilmesi gibi alanlarda yapılan uygulamaları da içermektedir. Nihai ürün işletme planıdır. Eğitim programı mezunlarının hibe desteği ve kredilerden oluşan başlangıç sermayesi için seçilme şansı artmaktadır. Bu plan işletmenin kurulduğu bölgenin kalkınma önceliğine bağlı olarak %60 ile %70 arasında bir destek oranı ile imtiyazlı kredi düzenlemelerinden oluşmaktadır. Kadın girişimciler ve özel ihtiyaçları olan girişimciler için bu destek %10 oranında arttırılmaktadır.

Çoğu ekonomi büyümekte olan işletmeler için doğrudan eğitim, büyüme potansiyeli olan işletmeleri hedef alan eğitim veya sertifika planlarıyla ilgilenen işletmeler için sübvansiyonlar şeklinde özel finansal destek sunmaktadır. Ancak, hangi işletmelerin destek için gerekli niteliklere sahip olduğunu belirlemek için kullanılan kriterler ekonomiler arasında büyük farklılık göstermektedir. Örneğin, Türkiye satış gelirlerini esas alırken, Kosova istihdam oluşturma özelliğine Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ise ihracat eğilimine odaklanmaktadır. Arnavutluk’un yaratıcı ekonomide işbirliği yapan işletmelere yönelik desteği gibi farklı kriterler daha geniş bir uygulamaya sahiptir.

Bölge çapında kullanılan kriterlerin karışımı göstergenin karşılaştırılabilir değerine zarar vermektedir. Bir sonraki değerlendirmeden önce katılımcı ülkelerin büyüyen işletmelerde eğitimi teşvik etmeye yönelik bir grup kriter üzerinde anlaşmaya varması gerekmektedir. Buna alternatif olarak, gösterge Avrupa Birliği düzenleyici çerçevesiyle ilgili eğitim ihtiyaçlarını daha özel bir şekilde kapsamak üzere geliştirilebilir.¹

Tablo 8.3 8a.3 alt boyutuna ait puanlar: Yeni girişimler ve büyüyen işletmelere yönelik eğitim

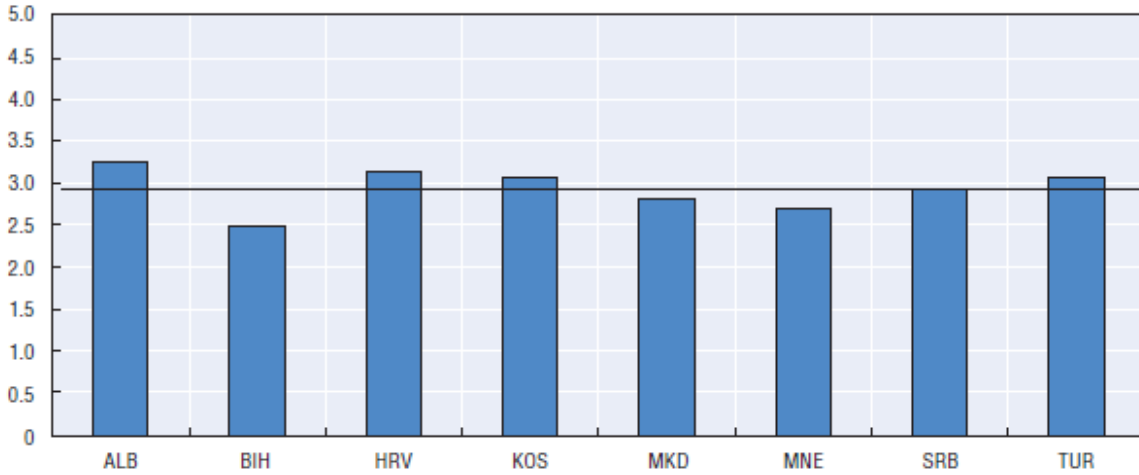
		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Yeni girişim eğitimi	2012	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.00
	2009’dan bu yana değişim	0.00	+1.00	-0.50	+1.00	0.00	+1.50	+0.50	yok
İşletmelerin büyümesine yönelik eğitim	2012	3.00	1.50	2.50	3.00	3.00	2.50	3.00	3.00
	2009’dan bu yana değişim	+1.00	+1.50	-1.00	+1.00	+1.00	+1.00	+1.50	yok

Yapılması Gerekenler

Ekonomilerin küçük işletmelere yönelik becerilerin geliştirilmesini teşvik edebileceği birçok alan vardır. Birincisi, işletme dünyasının beceriler istihbaratını geliştirme konusunda sorumluluk alması gerekmektedir. Küçük işletmeler topluluğu Hırvatistan Ekonomi Odasının yolundan gitmeli ve bu alanda net bir kontrole sahip olmalıdır. İşletme topluluğu veri geliştirme dürtüsünün yanı sıra kilit sektörlerde politika tartışmaları konusunda daha proaktif bir rol oynayabilir ve beceri geliştirme stratejilerine katkıda bulunabilir. Kamu sektörü Hırvatistan ve Sırbistan’da olduğu gibi sektör beceri konseyleri oluşturulması şeklinde önlemlerle işletme topluluğunu destekleyebilir. Küçük işletme destek kuruluşlarının bu noktada bir miktar kapasite geliştirmesi gerekmektedir. Kapasite geliştirme dürtüsü

Avrupa Birliği iç piyasasıyla ilgili kilit sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin her seviyeden işgücüne ait stratejik becerilerin geliştirilmesine yönelik olmalıdır. Son olarak, grup olarak işbirliği yapan bu ekonomiler ve ortak çıkar sektörlerindeki ortak çalışma geliştirme programları üzerinde durulabilir. Her bir ekonominin Avrupa Birliği ile sahip olduğu ortaklık protokolünde reform için öncelik kabul edilen tarım-gıda sektörü bir başlangıç noktası olarak alınabilir.

Şekil 8.2 8a boyutuna ait toplam puanlar: İşletme becerileri



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

BOYUT 8b: KOBİ'lere yönelik inovasyon politikası

Giriş

İnovasyon OECD Oslo Kılavuzunda (OECD, 2005) “yeni veya önemli ölçüde gelişmiş bir ürün (mal veya hizmet) veya işlem, yeni bir pazarlama yöntemi veya iş uygulamalarında yeni bir örgütlenme yöntemi, işyeri örgütlenmesi veya dış ilişkilerin uygulanması” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım geniş bir faaliyetler yelpazesini kapsar. Ürünler, işlemler, pazarlama veya örgütlenmede meydana gelen inovasyon firmaların üretkenliği ve toplam düzeyde gelir üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. İnovasyonun belirleyici unsurları üzerine yapılan deneysel çalışmalarda daha küçük firmaların büyük firmalara göre inovasyona daha eğimli olduğu ortaya konmuştur. Bu durumda, KOBİ'lerde inovasyon uygulamaları büyük firmalara göre daha kırılgan olabilmekte ve kamu yetkilileri tarafından sunulan ve ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirilen destekleyici politika ve kurumlardan daha fazla faydalanabilmektedir. Politika geliştirme organları inovasyon destek hizmetlerinin geliştirilmesi, araştırma merkezleri ile KOBİ'ler arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi ve kümelerin gelişiminin kolaylaştırılması gibi önlemlerle KOBİ'lerin yenilikçi kapasitelerini güçlendirmelerine yardımcı olabilirler.

Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Yasası hükümetleri inovasyon alanında geniş çapta farklı faaliyetler üstlenmeye teşvik etmektedir:

- Yenilikçi kümeler ve ağları teşvik edecek ve yüksek büyüme oranına sahip işletmelere (özellikle KOBİ'ler) destek sağlayacak programların güçlendirilmesi.
- Kamu araştırma altyapısına ve ulusal araştırma programlarına erişimin basitleştirilmesi ve KOBİ'lerin uluslararası araştırma faaliyetlerine aktif katılımının sağlanması.
- Küçük işletmeler için finansal ve teknolojik olmayan destek hizmetlerinin geliştirilmesiyle yenilikçi faaliyetler ve bilginin ticarileştirilmesinin teşvik edilmesi.

Değerlendirme çerçevesi

Bu geniş çaplı faaliyetlerin Avrupa Birliği üyelik sürecindeki ekonomilerde uygulanmasını ayarlamak için değerlendirme çerçevesi dört alt boyuta ayrılmıştır. Politika koordinasyonu alt boyutu inovasyonla ilgili politika destek önlemlerini tasarlamak, koordine etmek ve uygulamak için kurumsal bir çerçeve ve politika çerçevesinin var olma boyutunu ölçer. Diğer iki alt boyutta ise finansal ve finansal olmayan inovasyonu destekleyecek bir dizi önlemin uygulanışı incelenmiştir. Son alt boyutta ise fikri mülkiyet haklarının uygulanması ve yürütülmesi üzerinde durulmuştur.

Şekil 8.3 8b Boyutu için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Politika koordinasyonu ve stratejik yaklaşım

Devletler teknolojik ve teknolojik olmayan inovasyon faaliyetlerinin tamamını içine alan kapsamlı bir inovasyon stratejisinin uygulanması yoluyla yenilikçi işletmelerin büyümesi için uygun bir ortam yaratabilir. İnovasyon politikası için stratejik bir yaklaşım geliştirilmesi hükümetin KOBİ'ler için finansal destek planları ve inovasyon destek hizmetlerini teşvik etme taahhüdünün temelini oluşturduğu için kilit öneme sahiptir. İnovasyon politikasının başarılı bir şekilde geliştirilmesi yüksek bir siyasi yetkilinin başkanlık ettiği ve iyi yapılandırılmış bir sekreterlik tarafından desteklenen bir koordinasyon organı ile gerçekleştirilebilir. Aslında, inovasyon destek programları ve kurumlarının etkili bir şekilde örgütlenmesi ilgili paydaşlar arasında uygulama alışverişlerine de olanak sağlayabilir bu da inovasyon ve girişimciliği teşvik etmek için yapıcı politika faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yol açar. Batı Balkanlar ve Türkiye'de inovasyon politikası ilk aşamalarında; KOBİ inovasyon programları için ayrılan bütçe çok küçüktür ve sadece birkaç ekonomi bir koordinasyon organı oluşturmuş ve inovasyona yönelik sağlam ve kapsayıcı bir strateji benimsemiştir. Ekonomilerin çoğunda, inovasyon politikası küçük ölçekli geçici girişimlerle sınırlıdır.

Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye en gelişmiş inovasyon politikası altyapısına sahip olan ekonomilerdir. Hırvatistan ve Türkiye inovasyona yönelik bir koordinasyon organı

oluşturmuştur: Hırvatistan'da Ulusal İnovasyon Sistemi Konseyi, Türkiye'de ise Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu bulunmaktadır.

Ayrıca, bu ekonomiler ilerleme düzeyi farklı olsa da kapsayıcı inovasyon stratejileri uygulamaktadır. Türkiye ve Sırbistan'ın en kapsamlı strateji olup en yüksek düzeyde uygulama kanıtını gösterirken hemen arkasından Hırvatistan gelmektedir. Arnavutluk bir inovasyon yönlendirme komitesi kurmuştur ve inovasyon stratejisini uygulama konusunda ilk aşamalarda. Arnavutluk'un stratejisi daha 2011 Şubat ayında benimsenmiş olup uygulaması daha başlangıç evresindedir: 10 milyon AVRO değerinde eylem planından sadece 0.4 milyon AVRO harcanmıştır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti OECD ile işbirliği halinde yürütülen bir inovasyon politikasına dayanan kapsamlı bir inovasyon stratejisi tasarlama ve benimseme süreci içindedir. Bosna Hersek, Kosova ve Karadağ inovasyona yönelik herhangi bir kurumsal çerçeve ve politika çerçevesinden büyük ölçüde yoksundur.

Tablo 8.4. 8b.1 alt boyutuna ait puanlar: Politika koordinasyonu ve stratejik yaklaşım

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Yetkinlik ve görev tahsisi	3.00	1.50	4.00	1.00	2.50	1.50	3.50	4.00
İnovasyon politikasına yönelik stratejik yaklaşım	3.00	2.00	3.00	1.50	2.50	2.00	3.50	4.00
KOBİ inovasyonu için bütçe tahsisi	2.50	1.50	3.50	1.00	2.00	1.50	3.00	3.00
8b.1 için toplam ağırlıklı puanlar	2.75	1.75	3.50	1.25	2.25	1.75	3.25	3.75

İnovasyon destek önlemleri

KOBİ'lerde inovasyonu desteklemeye yönelik bazı kilit önlemler vardır. İnovasyon ve teknoloji merkezleri ile ilgili olarak, sadece Hırvatistan ve Türkiye oldukça ileri düzeydedir. Hırvatistan 6, Türkiye ise 29 teknoloji inovasyon merkezi kurmuştur. Bir teknoloji yetkinlik merkezinin kurulmasıyla ilgili olarak Güney Doğu Avrupa OECD Yatırım Paketi ile işbirliği yapmaktadır.

İster kamu ister özel sektör kaynaklarından olsun bölgede inovasyon destek hizmetleriyle ilgili bilgilere erişim kısıtlıdır. Hırvatistan İş ve İnovasyon Merkezi ile Türk İş Merkezleri ve İş İnovasyon Merkezleri iyi yapılandırılmış web siteleriyle dikkat çekmektedir. Bölgede inovasyon destek hizmetleri ile ilgili bilgi sunmak için tahsis edilmiş herhangi bir yardım masası yoktur.

Birçok ekonomi KOBİ'ler ile üniversiteler veya araştırma enstitüleri arasında bağlantıları teşvik edecek politika önlemleri veya pilot çalışmalar uygulamaktadır. Hırvatistan Araştırma ve Geliştirme Programı (ICRO) kamu araştırma kurumlarının hizmetlerine yönelik talebi teşvik etmekte ve KOBİ'leri araştırma ve geliştirme (AR-GE) programlarına yatırım yapma konusunda özendirilmektedir. Bosna Hersek Güney Doğu Avrupa OECD Yatırım Paketinin desteğiyle üç adet üç-sarmallı ortaklık³² oluşturmak için bir pilot proje uygulamaktadır. Türkiye'de bu amaçla yapılan temel politika önlemi Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağları ve Platformları Oluşturma Girişimine yönelik Destek Programıdır.

Bölgedeki ekonomilerin çoğu iş kuluçka merkezleri kurmuş durumdadır (bkz. Prensipten 5). Sadece Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye özel olarak yenilikçi yeni girişimcilere hizmet eden kuluçka merkezlerine sahipken, Bosna Hersek'in iki, Karadağ'ın ise bir pilot kuluçka merkezi

Box 8.2. Karadağ'ın KOBİ belgelendirme planı tasarımı

Karadağ KOBİ Başkanlığı ihracat odaklı KOBİ'lerde teknolojik olmayan inovasyonu teşvik etmek için bir pilot KOBİ belgelendirme planı uygulama sürecindedir. Plan KOBİ'lere yönetim ve pazarlama becerilerinin geliştirilmesine yönelik danışmanlık desteğine ulaşmaları konusunda yardımcı olacak küçük miktarlarda devlet yardımı sunmaktadır.

Uluslararası bulgularda belgelendirme planlarının daha küçük şirketlerin inovasyon kabiliyetlerini geliştirmek ve durgunluk, aşırı düzeyde riskten kaçınma ve dar görüşlülük gibi davranışın önyargıların üstesinden gelmelerine yardımcı olacak bir mekanizma sunduğu öngörülmektedir. Belgeler KOBİ'ler ile inovasyon kapasiteleri oluşturan veya güçlendiren ve inovasyon hizmetlerine olan talebi ile mevcut hizmet tedarikçilerinin kullanımı ve iyileştirilmesini teşvik eden dış tedarikçiler arasında "köprü" görevi görebilir.

Belgelendirme planları kamu fonlarının KOBİ'lere aktarılmasından oluşur. Dolayısıyla bir belgelendirme planının gerekçesi ve tasarımı üzerinde dikkatle durulmalıdır. Karadağ belgelendirme planı Avrupa Komisyonu finansmanlı Bölgesel Rekabetçilik Girişimi kapsamında Güney Doğu Avrupa OECD Yatırım Paketinin desteğiyle tasarlanmıştır. İlk olarak belgelendirme planlarının kilit başarı unsurlarını anlamak için uluslararası bir iyi uygulama incelemesi gerçekleştirilmiş, ihtiyaçlarını belirlemek için KOBİ'ler arasında bir anket yapılmış ve son olarak geçmişte benzer bir plana katılmış olan kilit paydaşların karşılaştığı uygulama sorunlarını anlamak için Slovenya'da bir inceleme gezisi düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerden elde edilen bulgular yerel paydaşlarla kapsamlı bir şekilde görüşülen bir fizibilite çalışmasında özetlenmiştir. Fizibilite çalışması bugün belgelendirme planının uygulanması için temel teşkil etmektedir.

bulunmaktadır. Ayrıca Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye'de devlet destekli, işletimsel bilim parkları ve kümeleri mevcuttur.

Tablo 8.5. 8b.2 alt boyutuna ait puanlar: KOBİ'ler için inovasyon destek önlemleri

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İnovasyon ve teknoloji merkezlerinin kurulması	2012	2.50	2.00	3.50	1.00	1.50	1.50	2.50	4.00
	2009'dan bu yana değişim	+1.00	-0.50	0.00	0.00	-1.50	-0.50	-0.50	n.a.
İnovasyon destek hizmetlerine ilişkin bilgiler	2012	2.00	1.00	4.00	1.00	2.00	1.50	3.50	4.00
KOBİ-araştırma bağlantılarına yönelik araçlar	2012	1.50	2.00	3.00	1.50	1.50	1.50	3.00	4.00
İnovasyon kuluçka merkezleri	2012	1.00	2.50	4.00	1.00	1.00	2.00	3.00	4.00
Bilim parkları/kümeleri	2012	1.50	3.50	4.00	1.00	1.00	1.00	3.00	3.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+0.50	0.00	-1.00	-2.00	-1.00	-1.00	n.a.
8b.2 için toplam ağırlıklı puanlar		1.75	2.00	3.75	1.00	1.50	1.50	3.00	3.75

Finansal inovasyon destek önlemleri

Yenilikçi KOBİ'lere yönelik finansman opsiyonlarını belirleyecek hizmetlerin geliştirilmesi konusunda en çok ilerleme kaydeden Türkiye olmuştur. Türkiye'deki devlet kurumları (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, KOSGEB ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı) yenilikçi faaliyetleri finanse etmeye yönelik 30 civarında destek programına sahiptir ve Türkiye bağımsız bir proje değerlendirme sistemi oluşturmuştur. Bosna Hersek, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ bu tip destek hizmetlerinden büyük ölçüde yoksundur.

Arnavutluk, Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye’de yenilikçi KOBİ’ler için ticari yönelimli kamu AR-GE hibeleri mevcuttur.

Tablo 8.6. 8b.3 alt boyutuna ait puanlar: KOBİ'lere yönelik finansal inovasyon destek önlemleri

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Finansal destek hizmetleri	2.50	1.00	3.50	1.50	2.00	2.00	3.00	4.50
Ticari yönelimli kamu AR-GE hibeleri	2.00	1.00	4.00	1.00	1.50	1.00	2.00	3.50
8b.3 için toplam ağırlıklı puanlar	2.25	1.00	3.75	1.25	1.75	1.50	2.50	4.00

Fikri mülkiyet hakları³

Günümüzün bilgi odaklı küresel ekonomisinde fikri mülkiyet (IP) ve fikri mülkiyet hakları (IPR) KOBİ’lerin günlük faaliyetlerinde temel unsurlardan birini oluşturmaktadır. Yeni ürünler, markalar ve yaratıcı tasarımlar piyasada neredeyse her gün görülmekte ve devamlı beşeri inovasyonun bir sonucu olmaktadır. Bu inovasyonların arkasındaki itici güç genelde KOBİ’lerdir. Ancak, birçok KOBİ fikri mülkiyet sisteminden veya keşifleri, markaları ve tasarımları için sağlayacağı korumadan haberdar olmadığı için yenilikçi kapasitelerinden her zaman tam olarak faydalanılmamaktadır (WIPO, 2012).

İyi bir keşif veya yaratım korumasız bırakılırsa ilk keşifçi veya yaratıcıyı herhangi bir finansal bedel veya ödül sağlamadan bir tarafa bırakarak ürünü veya hizmeti daha makul bir fiyata ticarileştirme konusunda daha iyi konumda olan daha büyük rakiplere kaptırılabilir. Bir şirketin fikri mülkiyetinin korunması potansiyel ihlalin engellenmesi ve fikirlerin gerçek piyasa değeri ile iş varlıklarına dönüştürülmesi açısından önemli bir adımdır. Fikri mülkiyet sistemi avantajından tam olarak faydalanmaları KOBİ’lerin yenilikçi kapasiteleri ve yaratıcılıklarından kar elde edebilmelerini sağlar bu da daha fazla inovasyon konusunda teşvik oluşturur ve finanse edilmesine yardımcı olur (WIPO, 2012).

Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan fikri mülkiyet hukuklarını ve yürütmesinin Avrupa Birliği ile uyumlu hale getirme konusunda en ileri düzeydeki ekonomilerdir. Hırvatistan özellikle telif hakkı, komşu haklar ve sınai mülkiyet hakları konusunda Avrupa Birliği koşullarını yerine getirmiştir. Ayrıca bunların yürütülmesi konusunda da oldukça iyi ilerleme kaydetmiştir. Polis ve savcıların daha büyük davalar oluşturma kapasitesinin artırılması ve fikri mülkiyet hakları hakkında farkındalık yaratılması hususunu daha çok vurgulaması gerekmektedir. Devlet Fikri Mülkiyet Kurumu (SIPO) uygun bir idari kapasiteye sahiptir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyetinde, yasal çerçeve açısından bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Kolektif hakların lisanslandırılması yönetim çerçevesi gelişmiştir. Hukuki yürütme kurumları birbiriyle işbirliği yapmaya devam etmektedir ancak fikri mülkiyet haklarının yürütülmesiyle ilgili şahsi sorumlulukları belirsiz kalmıştır ve sahtekarlık ve korsanlık yaygın olmaya devam etmektedir. Sırbistan’da fikri mülkiyet kanununu Avrupa Birliği müktesebatıyla uyumlu hale getirme konusunda hazırlıklar iyi bir şekilde ilerleme kaydetmiştir. Sırbistan 2011 Haziran ayında tüm yetkili kurumlar tarafından ortak bir yürütme gerçekleştirilmesine yönelik kapsamlı bir çerçeve sunmak için bir ulusal strateji benimsemiştir ancak yürütme konusu hala zayıftır. Sırbistan’da genel olarak tüm yürütme kurumlarının idari kapasitesinin güçlendirilmeye ihtiyacı vardır.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ ve Türkiye’de de bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Arnavutluk Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarına yönelik kendi Ulusal Stratejisine sahiptir. Arnavutluk Telif Hakkı Kurumu kendi personeline yönelik eğitim faaliyetleri, ortak yönetim ajansları ve vergi ve gümrük idaresi, polis, Ulusal Radyo ve Televizyon Kurumu, yargı ve savcılıklar gibi devlet yetkilileri yoluyla

bilinçlendirme kampanyaları yürütmektedir. Bosna Hersek'te fikri mülkiyet ve telif haklarını ve ilgili hakları yöneten devlet düzeyinde kanunlar yürürlüğe girmiş ve uygulama düzenlemeleri benimsenmiştir. Bosna Hersek Fikri Mülkiyet Enstitüsünün istişare ve koordinasyon organları olarak faaliyet göstermek üzere üç konsey kurmuştur. Konsey üyelerine yönelik eğitim başlatılmış ve konseyler iş programlarını uygulamaya başlamıştır. Fikri Mülkiyet Enstitüsünün işleyişini geliştirmek ve fikri mülkiyet ile ilgili bilgileri yaymak için ek önlemler alınmıştır. Karadağ fikri mülkiyet kanunu ile ilgili olarak ilerleme kaydetmiş ve fikri mülkiyete ilişkin mevzuat çerçevesi Avrupa *müktesebatı* ile kısmen uyumlu hale getirilmiştir. Türkiye'nin kaydettiği ilerleme daha kısıtlı kalmıştır. Önleyici cezai yaptırımlar da dahil olmak üzere fikri ve sınai mülkiyet haklarını düzenleyen güncel kanunları ise askıya alınmış durumdadır. Avrupa Birliği Yürütme Direktifi ile aynı doğrultuda Fikri mülkiyet hakları yürütme prosedürlerine ilişkin bir kanun benimsemesi gerekmektedir. Fikri mülkiyet hakları paydaşları ve kamu organları arasında daha yakın bir koordinasyon ve işbirliğinin kurulmasının yanı sıra Fikri mülkiyet hakları ihlal riskleri konusunda genel bilinçlendirme kampanyalarının düzenlenmesi oldukça önemlidir. Yakın zaman önce faaliyete başlayan Fikri mülkiyet hakları Çalışma Grubu Avrupa Birliği ile Türkiye'de Fikri mülkiyet hakları korumasının geliştirilmesine katkıda bulunacak etkili bir Fikri mülkiyet hakları diyalogu açabilir.

Genel olarak bakıldığında Kosova fikri mülkiyet hakları alanında mevzuat çerçevesini Avrupa standartlarına uygun hale getirmek için çalışmalara başlamıştır. Bu alanda idari kapasiteyi arttırmak için bazı adımlar atmıştır ancak genel kapasitesi yetersiz kalmakta ve yürütme sorun oluşturmaya devam etmektedir. Sahtekarlık ve korsanlık da üzerinde durulması gereken ciddi konular olarak kalmıştır.

Tablo 8.7. **8b.4 alt boyutuna ait puanlar: Fikri mülkiyet haklarının korunması**

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
Fikri mülkiyet hakları	2012	3.00	3.00	4.50	2.00	4.00	3.50	4.00	2.50
	2009'dan bu yana değişim	-0.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	n.a.

Yapılması Gerekenler

Ekonomilerin düşük işgücü ve sermaye maliyetleriyle rekabet edebildiği küreselleşen dünyada yenilik yapma kapasitesi daha da önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda, merkezi devletlerin tüm kamu politikalarının yenilikçi faaliyetleri ödüllendirmesi ve kolaylaştırmasını sağlama konusunda oynadığı rol çok önemlidir.

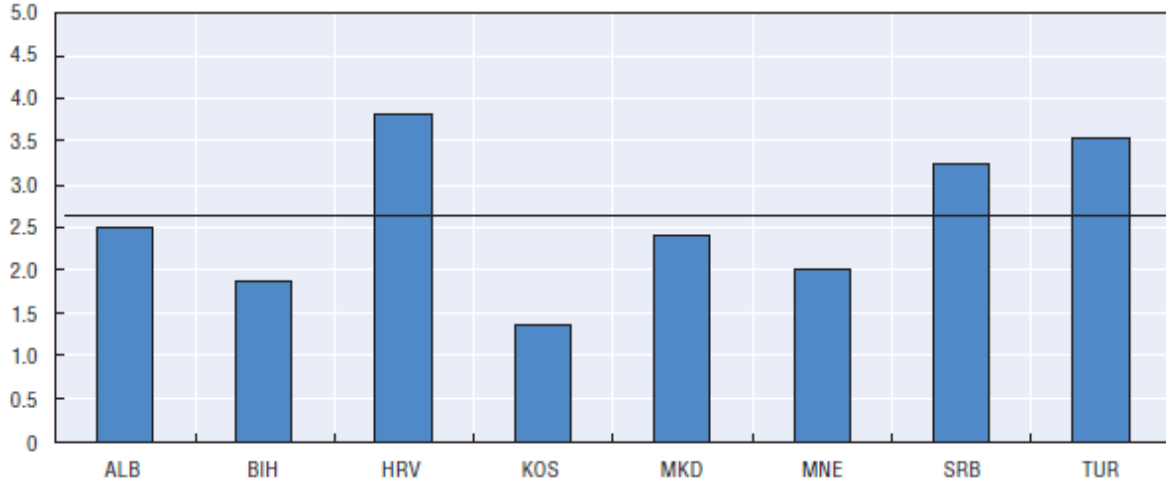
İnovasyon konusunda mevcut bir politika çerçevesi ve kurumsal çerçevesi olan Hırvatistan, Sırbistan ve Türkiye dışında Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgede bulunan diğer ekonomiler bu politika alanının gelişmesi konusunda ilk aşamalarda yer almaktadır.

Yavaş ilerleyen ülkeler bu alanda faaliyetler yaratmak ve koordine etmek için ulusal inovasyon sistemlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve inovasyona yönelik kapsayıcı politika belgelerinin hazırlanmasına odaklanmalıdır. Kosova ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde OECD inovasyon faaliyetlerinin gözden geçirilmesi ve Bölgesel Rekabet Girişimi kapsamında bir stratejik belge hazırlanması konusunda devletlere yardımcı olmaktadır.

Daha ileri düzeyde bulunan ekonomiler ise bu faaliyetlerin etkisini ölçmek ve gelecekte öncelikli olmalarını sağlamak için inovasyon önlemlerini dikkatli bir şekilde izlemelidir. Kamu bütçelerinin kısıtlı olduğu zamanlarda izleme faaliyeti özellikle önem kazanmaktadır. Bölgesel Rekabet Girişimi, İnovasyon Çalışma Grubu gibi bölgesel forumlar eşle öğrenme fırsatları sunmaktadır.

Fikri mülkiyet hakları alanında ise tüm ekonomilerin Avrupa Birliği'ne katılım kriterlerini karşılamak için daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir.

Şekil 8.4 8b Boyutuna ait toplam puanlar: KOBİ'ler için inovasyon politikası



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ 2009 değerlendirmesindeki gösterge Avrupa Birliği düzenleme çerçevesine referans da içeriyordu, ancak dipnot olarak eklenmişti ve bu da faktörün önemini göstergenin açıklayıcısı kapsamında azaltabilir.

² Akademik çevre/araştırma, devlet ve özel sektör arasında ortaklık.

³ Fikri mülkiyet haklarının korunması ve yürütmesine ilişkin analiz doğrudan 2011 Üyelik Sürecindeki ekonomiler için İlerleme Raporuna dayanmaktadır.

Kaynakça

CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) (2012), *Skill Mismatch: The Role of the Enterprise*, Research Paper No. 21, CEDEFOP, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

DELNI (Department for Employment and Learning, Northern Ireland) (2012), *Success through Skills – Transforming Futures: Employer Engagement Plan*. DELNI, Belfast, Northern Ireland.

European Commission (2008), *New Skills for New Jobs: Anticipating and Matching Labour Market and Skills Needs*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2008) 868 Final, European Commission, Brussels.

European Commission (2011), *Small Business, Big World: A New Partnership to Help SMEs Seize Global Opportunities*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, COM (2011) 702 Final, European Commission, Brussels.

European Commission (2012), *Towards a Job-Rich Recovery*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2012) 173 Final, European Commission, Strasbourg.

WIPO (World Intellectual Property Organisation) (2012), "Intellectual Property and Small and Medium-Sized Enterprises", WIPO Website, WIPO,

www.wipo.int/about-ip/en/studies/publications/ip_smes.htm, accessed on 8 April 2012.

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2005), *Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data*, OECD, Paris.

KISIM I

Bölüm 9

Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 9: KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 9 numaralı Prensibi kapsamında tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Bu ilke ile devletlerin çevreye duyarlı bir büyümeyi teşvik etme ve KOBİ'lerin soğurma kapasitelerini güçlendiren yaklaşımları ele alınmıştır. Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin iş topluluğunda çevreye duyarlı modeller uygulama ve teşvik etme yönünde atılmış olduğu adımların kapsamı incelenmektedir.

Bütün olarak bakıldığında, Türkiye dışında diğer ekonomiler bu boyutta oldukça düşük puanlar almıştır. Mevcut işletme politikası belgelerinde, özellikle KOBİ stratejilerinde eko-verimlilik ve eko-inovasyon konularından çok az bahsedilmiştir. Bölgedeki devletler özel olarak KOBİ'leri hedef alan çevreyle ilgili önlemler uygulamaya koymamıştır. Değerlendirme aynı zamanda birçok ekonomide çevresel konularla ilgili bilgilerin de eksik kaldığını göstermektedir. Bilgilerin mevcut olması durumunda bile, KOBİ'leri doğrudan etkileyen özel konular yerine enerji verimliliği veya iklim değişikliği gibi genel konular ele alınmıştır. Sekiz ekonominin hepsinde yer alan işletmeler çevre yönetim sistemleri ve standartları yoluyla çevresel performanslarını nasıl geliştirebilecekleri konusundan büyük ölçüde haberdar değildir.

Giriş

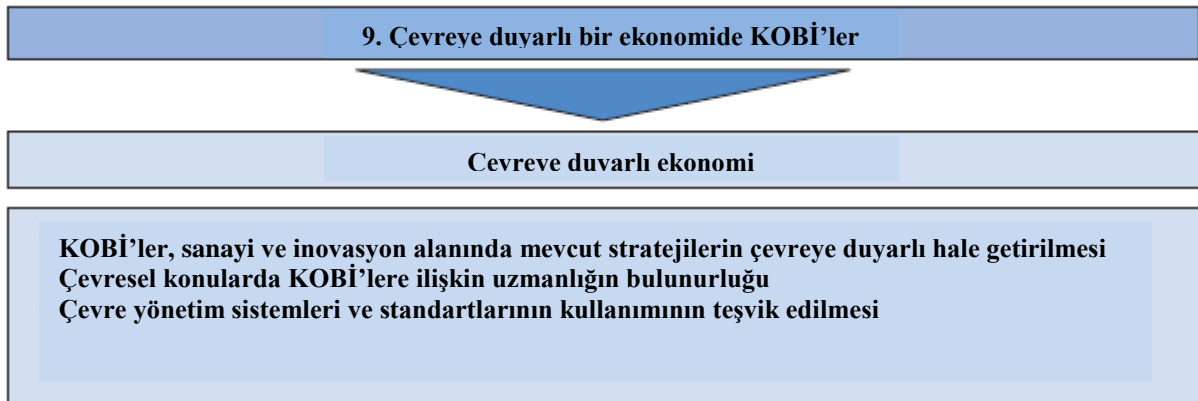
KOBİ'lerin çevresel sorunlara hızlı bir şekilde yanıt vermesi gerekmektedir. Bir yandan KOBİ'ler işletme sektörünün çok önemli bir kısmını oluşturduğu ve sürdürülebilir kalkınmaya kolektif bir şekilde katkıda bulunabileceği için çevresel performanslarını geliştirmeleri için gerekli bir ihtiyaçtır. Diğer yandan, çevre dostu ürün ve hizmetlere olan talep artmakta ve onlar için yeni iş fırsatları oluşturmaktadır.

Ancak, KOBİ'ler çevreyle ilgili konuları ele alırken zorluklarla karşılaşmaktadır. Çoğunlukla yeni enerji açısından verimli ve çevre dostu çözümlerden yeterince haberdar olmamaktadırlar. Ayrıca, genel olarak çevresel standartlara uyum sağlamak ve yeni iş fırsatlarından faydalanmak için gerekli zaman, beşeri ve finansal kaynaklara sahip değildirler. Devletler küçük işletmelerin bu engelleri ortadan kaldırmasına ve çevresel performanslarını arttırmasına yardımcı olmak için çevresel konularda bilginin yanı sıra somut yardım ve teşvikler sunabilirler.

Değerlendirme çerçevesi

Bu boyut bir önceki değerlendirme kapsamına alınmamıştır. KOBİ sektörünün rekabet gücünü arttırmak için çevreye duyarlı bir büyümeye yönelik devlet desteği çok önemli hale geldiği için bu değerlendirmeye eklenmiştir. Amaç ekonomilerin şu anda nasıl performans gösterdiğinin değerlendirilmesi ve sonraki değerlendirmelerde kaydedilecek ilerlemenin ölçülmesidir. Batı Balkanlar ve Türkiye'de çevreye duyarlı büyümeyi teşvik etmeye ve KOBİ'lerin soğurma kapasitelerini güçlendirmeye yönelik devlet yaklaşımlarını değerlendirmek için, analiz üç göstergeye dayandırılmıştır: 1) mevcut strateji belgelerinin eko-verimlilik ve eko-inovasyonu kapsayacak şekilde çevreye duyarlı hale getirilmesi, 2) KOBİ'lere ilişkin çevre ile ilgili bilgi ve uzmanlığın bulunurluğu, ve 3) devletlerin çevresel yönetim sistemleri ve standartlarını teşvik etme çabaları.

Şekil 9.1 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 9 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Analiz

Bütün olarak bakıldığında, ekonomiler bu prensipte düşük puanlar almıştır. Eko-verimlilik ve eko-inovasyonun ulusal politika çerçeveleri kapsamına alma çalışmaları kısıtlı kalmış olup çevresel konularla ilgili bilgiler yetersizdir ve işletmeler çevresel performanslarını arttırmak için bulunan araçlardan büyük ölçüde haberdar değildir.

Stratejilerin çevreye duyarlı hale getirilmesi

Özellikle KOBİ stratejileri olmak üzere mevcut işletme politika belgelerinde eko-verimlilik veya eko-inovasyon yeterince vurgulanmamaktadır. Devletler henüz özellikle KOBİ'leri hedef alan çevreyle ilgili herhangi bir önlem uygulamaya koymamıştır. Bu durum çevrenin korunması ile KOBİ'lerin geliştirilmesini farklı politika alanları olarak algılandığı izlenimi vermektedir.

Ekonomilerin çoğunda, çevreye duyarlı büyüme için politika çerçeveleri hala gelişimin ilk aşamalarında. Bosna Hersek çeşitli çevre politikası belgeleri hazırlamış ancak eko-verimliliğe sahip işletme veya eko-inovasyon konularına atıfta bulunmamıştır. Kosova ve Karadağ'ın KOBİ stratejileri ve Arnavutluk'un İş ve Yatırım Geliştirme Stratejisinde enerji verimliliği ve çevresel sürdürülebilirliğin özendirilmesinden bahsedilmekte ancak bunların herhangi biriyle ilgili somut faaliyetler veya hedefler belirlenmemektedir. Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Sırbistan biraz daha iyi bir performans göstermektedir. Hırvatistan'da Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinde (2009) sürdürülebilir üretim ve enerji verimliliği öncelikli konular olarak belirlenmiştir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde sürdürülebilir kalkınma için eko-ürünler ve hizmetlerin geliştirilmesi Sanayi Politika Stratejisi (2009-2020) kapsamında müdahale edilecek kilit konulardandır. Sırbistan'da Sanayi Kalkınma Stratejisi ve Politikası (2011-20) ile Bilimsel ve Teknolojik Gelişme Stratejisi (2010-15) enerji verimliliği ve çevresel koruma konularını kapsamaktadır. Bu belgeler genel amaçlara yönelik daha somut hedefler ve faaliyetler tayin etmesine rağmen ekonomilerin hiçbiri KOBİ stratejilerinde bunlara yer vermemektedir.

Kutu 9.1. İrlanda'nın çevre altyapısı

Enterprise Ireland yerel olarak kurulmuş işletmeleri çevre yönetim belgeleri almaları konusunda desteklemektedir. ISO 14001 veya Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) ile belgelendirilen bir çevre yönetim sistemi (EMS) kurmak için finansmanın yarısının bağımsız bir danışmanın işe alınması için ayrılması da buna dahildir.

EnviroCentre.ie özellikle KOBİ'ler olmak üzere İrlanda sanayisinde çevre bilincini arttırmak için tasarlanmış bir Enterprise Ireland çevresel bilgilendirme portalıdır. Çevresel performansı arttırmak için mevzuat, standartlar, çevreye duyarlı kamu alımları, çevre danışmanları ve en iyi uygulama kılavuzlarının yanı sıra ilgili kurumlar için faydalı linkler de sunmaktadır.

Çevre Koruma Kuruluşunun Daha Yeşil ve Daha Temiz bir Üretim Programının amacı başta KOBİ'ler olmak üzere İrlanda firmalarını iş uygulamalarını genişleterek daha iyi bir çevre performansı göstermeye teşvik etmektir. Program çevre yönetimi uygulaması, kaynak üretkenliğinin artırılması, atık azaltımı, maddelerin geri dönüşümü, enerji yönetimi ve kurum kültüründe değişim yoluyla çevre dostu üretimi özendirmeyi amaçlamaktadır. Firmalar çevreye duyarlı üretimle ilgili personel eğitimi, sermaye yatırımı ve tanıtım faaliyetleri için finansal destek alabilecektir.

Kaynak: http://ec.europa.eu/environment/emas/toolkit/further/further_2_12.htm.

Türkiye’de 2011-2014 dönemine ait Sanayi Strateji Belgesinde eko-ürünler ve çevre dostu teknolojilerden bahsedilmektedir. Yeni KOBİ Stratejisi ve Eylem Planında da KOBİ’lerin çevresel etkisini değerlendirmek için bir yol haritasının geliştirilmesi planlanmaktadır.

KOBİ’ler için çevre uzmanının bulunurluğu

KOBİ’ler çoğunlukla çevresel konulardan yeterince haberdar edilmemektedir. KOBİ’ler ayrıca bu konuları başarılı bir şekilde ele almalarını sağlayacak kurum içi kapasiteden de yoksundur. Dolayısıyla çevresel bilgiler ve uzmanlığa erişimi kolaylaştırmada devletler önemli bir rol oynayabilir.

Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova’da çevresel konular ve araçlarla ilgili çok az bilgi bulunmaktadır. Çevreyle ilgili bilgileri yayma konusunda çevreyle ilgili aktif birkaç sivil toplum kuruluşu (STK) bulunmakla birlikte, bilgi sunulması konusunda devletler çok küçük bir rol oynamaktadır. Mevcut olan tek çevre uzmanlığı şekli ticaridir.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ’da devlet ilgili bakanlıklar ve ticaret odaları yoluyla çevresel konular, yönetmelikler ve araçlarla ilgili bilgi sunmaktadır. Karadağ’da Çevre Koruma Ajansının uluslararası anlaşmalar, ulusal ve Avrupa Birliği çevresel düzenlemeleri ve izleme verileriyle ilgili bilgi yayınlama zorunluluğu vardır. Podgorica ve Niksic’te bulunan Aarhus Merkezleri de devlet yetkilileri, vatandaşlar ve işletmelere çevre korumasıyla ilgili bilgi sunmaktadır.

Hırvatistan ve Sırbistan’da ilgili bakanlıklar ve kuruluşlar, ticaret odaları, hibe-finansmanlı projeler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının web sitelerinde çevreyle ilgili genel bilgiler bulunmaktadır. Hırvatistan’da ticaret odaları ve yerel yetkililer de çevre mevzuatının hazırlanması konusunda KOBİ’lerin çıkarlarını savunmakta ve küçük işletmelerin yönetmeliklere uyum sağlamasına yardımcı olacak seminerler düzenlemektedir. Sırbistan’da Sırbistan Ticaret Odası bünyesinde bulunan Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Komitesi üyelerini seminerler, eğitim ve online bilgilendirme yoluyla düzenli olarak çevresel konular hakkında bilgilendirmektedir.

Türkiye’de de çeşitli kaynaklar yoluyla çevreyle ilgili genel bilgiler bulunabilmektedir. Çevre hizmetleri sunan şirketlerin “Çevre Yeterlilik Belgesi” ile belgelendirilmesi gerekmektedir. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) da çevre teknolojileri ve enerji verimliliği projeleri konusunda uzmanlık sunmaktadır.

Bölgesel düzeyde Avrupa Birliği sponsorluğunda yürütülen ve Avrupa İşletmeler Ağı kapsamında “işletmelerin çevreye duyarlı hale gelmesini” amaçlayan GREEN projesi ile atölye ve eğitim çalışmaları yoluyla gıda sanayisi ve inşaat malzemeleri üretimi alanında KOBİ’ler ve çevre hizmet tedarikçilerine çevre bilgisi ve uzmanlığı sunulmaktadır.

Çevre yönetim sistemleri ve standartların teşvik edilmesi

Çevre yönetim sistemi (EMS) ve standartlar işletmelere çevre performanslarını sistematik olarak artırma ve çevreyle ilgili çalışmalarını paydaşlara ve topluma tanıtmaya yardımcı sunmaktadır. Yakın zaman önce kapsamı Avrupa Birliği dışındaki kuruluşları kapsayacak şekilde genişletilen ISO 14001 ve EU Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) en yaygın olarak faydalanılan Çevre Yönetim Sistemleri (EMS) standartlarıdır. Devletler bilinçlendirme faaliyetleri, doğrudan finansal destek ve girişimler yoluyla Çevre Yönetim Sistemleri (EMS)’lerin ve standartların benimsenmesini destekleyebilir (bkz. Kutu 9.1).

Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'da iş toplulukları genel olarak Çevre Yönetim Sistemleri (EMS)'ler ve standartlardan haberdar olmamakla birlikte bunların benimsenmesini özendirmeye yönelik devlet önlemleri de alınmamaktadır. Çevre standartlarına ilişkin uzmanlık da yeterli değildir. Bununla birlikte, bazı olumlu işaretler gözlenmiştir. Bosna Hersek'te birkaç şirkete yabancı belgelendirme kuruluşları tarafından ISO 14001 belgesi verilmiştir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde ise 2008 yılında Avrupa İş Derneği, ticaret odaları ve Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC) tarafından uluslararası çevre standartlarını teşvik etmek amacıyla atölyeler düzenlenmiştir.

Sırbistan ve Hırvatistan'da şirketler Çevre Yönetim Sistemleri (EMS)'ler ve standartlar konusunda daha bilinçlidir. Hırvatistan'da sanayi sektöründe ISO 14001 belgesi alan şirket sayısı artmaktadır. Sırbistan'da 203 şirket ISO 14001 belgesi almıştır. Her iki ülkede de ISO ve Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) bilgilendirmesine ilişkin bilgi ve uzmanlık daha geniş çapta bulunabilir. Her iki devlet de Çevre Yönetim Sistemleri (EMS) belgelendirmesi için özel bir destek sunmamakta ancak Sırbistan 2012 yılı başında şirketleri Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) belgelendirmesine hazırlanmaları için desteklemeyi planlamaktadır.

Türkiye'de KOSGEB standartlara uyumluluk da dahil olmak üzere KOBİ'lere danışmanlık ve eğitim desteği sunmaktadır. Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Çevre Yönetim Sistemleri (EMS) belgelendirmesi için doğrudan destek sunmamakla birlikte çok sayıda eğitim programında Çevre Yönetim Sistemleri (EMS) ile ilgili oturumlar bulunmaktadır.

Tablo 9.1. 9 numaralı Boyuta ait puanlar: Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler

	ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
KOBİ'ler, sanayi ve inovasyon alanında mevcut stratejilerin çevreye duyarlı hale getirilmesi	2.00	1.00	3.00	2.00	2.50	2.00	2.50	3.50
Çevresel konularda KOBİ'lere ilişkin uzmanlığın bulunurluğu	2.00	1.50	3.50	1.50	3.00	3.00	3.50	3.50
Çevre yönetim sistemleri ve standartlarının kullanımının teşvik edilmesi	1.50	1.50	3.00	1.00	2.00	2.00	2.50	3.50
9.1 için toplam ağırlıklı puanlar	1.75	1.25	3.25	1.50	2.50	2.25	2.75	3.50

Yapılması Gerekenler

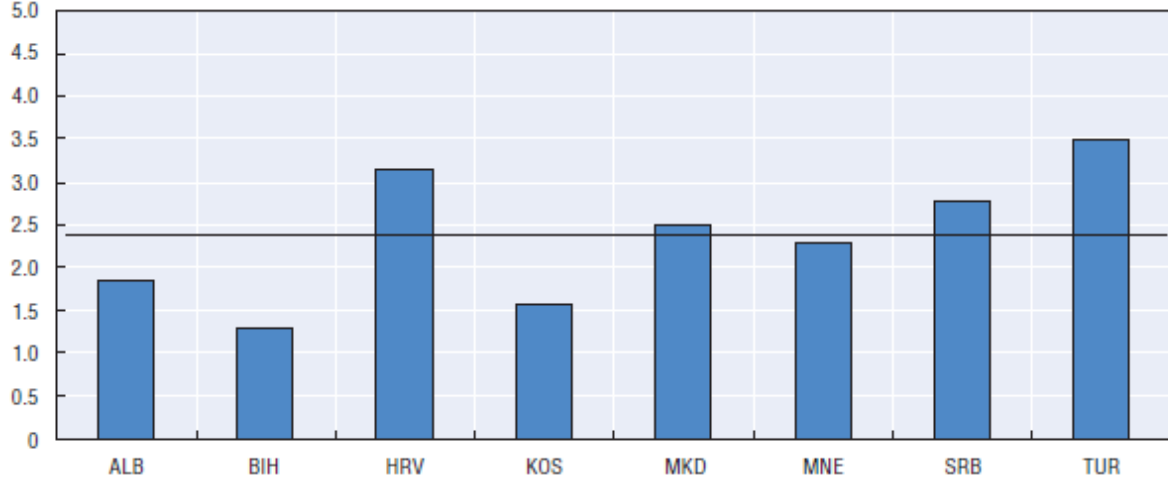
Devletlerin KOBİ'lerin çevreye duyarlı bir şekilde büyümesini teşvik etme ve soğurma kapasitelerini destekleme konusundaki çabaları yetersizdir. KOBİ sektöründe çevreye duyarlı büyümeye yönelik politika çerçevelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Eko-verimlilik ve eko-inovasyon başta KOBİ stratejileri olmak üzere işletme politika belgelerinde öncelik olarak belirtilmeli ve faaliyet planlarında yer alacak net önlemler ve hedeflerle tamamlanmalıdır.

Enerji verimliliği, iklim değişikliği ve çevre koruması ile ilgili genel bilgiler önemli olmakla birlikte, KOBİ'lerin kendilerini etkileyebilecek mevcut ve hazırlık aşamasında bulunan bilgilere, çevre yönetimini geliştirme araçlarına ve çevreye duyarlı inovasyon ve iyi uygulamalara yönelik finansman fırsatlarına daha kolay erişebilmesi gerekmektedir. Çevre uzmanlığının bulunabilirliği konusunda KOBİ destek kuruluşlarının KOBİ'lere çevre desteği sunma kapasitesi artırılmalıdır.

Son olarak, tüm devletlerin etkili Çevre Yönetim Sistemleri uygulamalarını desteklemesi gerekmektedir. İlk adım olarak, işletmelerin büyük ölçüde yoksun olduğu MS ve

standartlarla ilgili bilgiler yaygınlaştırılmalıdır. Ardından, ISO 14001 veya Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) belgesi almak isteyen şirketlere finansal destek sunma uygulamasına gidilebilir.

Şekil 9.2. Prensip 9'a ait toplam puanlar: Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.

Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

KISIM I

Bölüm 10

KOBİ'lerin Uluslararasılaşması

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Prensip 10: KOBİ'lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi

Bu bölümde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 10 numaralı Prensibinde tanımlanan politika alanları değerlendirilmiştir. Bu prensip ile ihracat odaklı KOBİ'leri teşvik etmeye ve onların uluslararası pazarlara erişimine yardımcı olmaya yönelik devlet desteğine odaklanılmıştır. Bölümde özel ihracat özendirme programları ve uluslararası fuarlara ve ulusal KOBİ teşvik etkinliklerine katılım yoluyla KOBİ'ler tarafından ihracatın özendirilmesine ilişkin devlet faaliyetleri vurgulanmıştır.

Genel olarak, tüm ekonomiler ihracatı özendirme politikası ve önlemlerine sahiptir. Ancak, üyelik sürecindeki bölgede ihracatı özendirme faaliyetlerine ilişkin stratejilerin uygulama düzeyi ve finansal dağılımı farklılık göstermektedir. KOBİ'lerin uluslararasılaşması konusunda en gelişmiş durumda olan ekonomiler geniş çaplı iyi finanse edilmiş ihracat özendirme hizmetleri sunan Türkiye, Sırbistan ve Hırvatistan'dır. Arnavutluk, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti ve Karadağ'da ise devletler genelde dış finansman veya hibe finansmanına dayalı olarak daha az finansal kaynak tahsis ettikleri için bu boyutta biraz daha az puan almıştır. Bosna Hersek ve Kosova'da ise ihracat tabanı hala kısıtlıdır.

Giriş

Batı Balkanlar ve Türkiye’de KOBİ’ler Avrupa Birliği’ne tam entegrasyon yolunda ilerlediği için gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerden yükselen rekabetle baş etmeleri gerekmektedir. Uluslararasılaşma ile KOBİ performansı arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Uluslararası faaliyetler büyümeyi pekiştirmekte, rekabet edebilirliği arttırmakta ve şirketlerin uzun vadede sürdürülebilirliğini desteklemektedir.

Birçok devlet KOBİ’lere iç piyasalardan faydalanmaları konusunda yardımcı olmak için ihracatı özendirerek programlar uygulamaya koymuştur. Genel olarak dış piyasalara girişte bilgilendirme sorunu, idari ve teknik engellerle karşılaşmaktadır. Bu engellerin çoğu kaynakların sınırlı olması, yönetim becerilerinin zayıf olması ve bilgiden yoksun olmaları sebebiyle KOBİ’leri oransız olarak etkilemektedir. Dolayısıyla, devlet programları KOBİ’lerin en çok ihtiyaç duyduğu bu beceri ve bilgilerin sunulmasına yönelik olmalıdır.

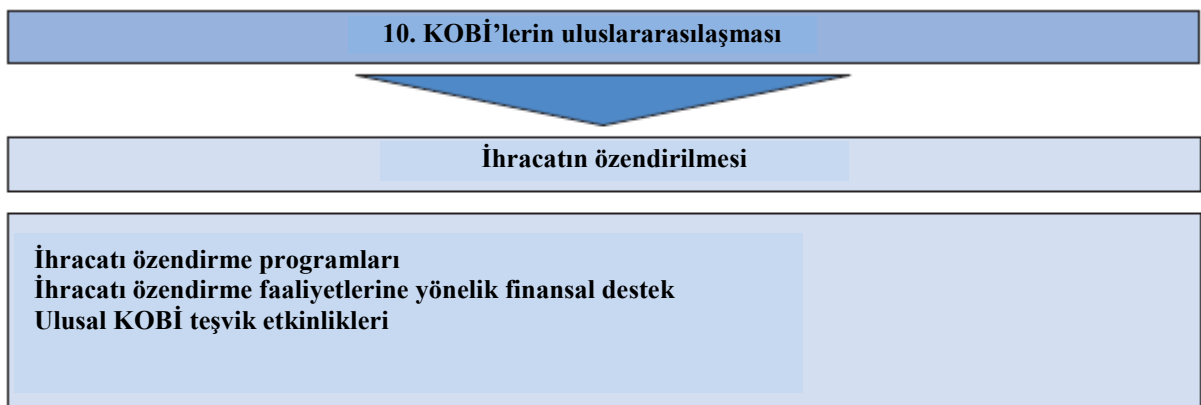
Değerlendirme çerçevesi

Bu bölümde ihracat odaklı şirketlere hizmet sunumu incelenmektedir. Bu prensibe ait değerlendirme çerçevesi 2009’dan bu yana bir miktar değişmiş olup KOBİ rekabet gücü programları göstergesinin yerini ihracatı özendirme faaliyetlerine yönelik finansal destek almıştır.

İhracatı özendirme programları tipik olarak ticaret bilgilerinin sunumu, ihracatçılara yardım, ticaret misyonlarının organizasyonu, uluslararası ticaret fuarlarına katılım, yöneticiler ve ihracat satışlarından sorumlu personele yönelik eğitim ve uluslararası kabul görmüş belgelendirmelerle teknik standartlar ve kalite standartlarının benimsenmesinden oluşur. Bu bölümde mevcut ihracat programlarının kapsamı, rekabet edebilirliği ve koordinasyonu ile hibeler yoluyla finanse edilme dereceleri değerlendirilmiştir.

Bir devlet KOBİ’lere doğrudan finansal destek sunmalı ve çok sayıda ihracat özendirme faaliyeti için finansal destek sağlamak amacıyla bankacılık sektörüyle yakın işbirliği yapmalıdır.

Şekil 10.1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 10 numaralı Prensibi için değerlendirme çerçevesi



Ulusal KOBİ teşvik etkinliklerinin ticari sonuçlardan KOBİ sektörünü hedef alan politika önlemlerinin sunumu ve tartışılmasına kadar farklı amaçları vardır. Başarılı etkinlikler devlet kuruluşları, ticaret odaları, yerel yetkililer ve meslek birlikleri de dahil olmak üzere paydaşlar arasında kurulan yakın işbirliğine dayandırılır.

Analiz

2009 raporunda Batı Balkan ekonomilerinin bütünleştirilmiş çok yıllık ihracatı özendirme stratejilerini onayladığı veya mevcut programlarını genişlettiği ortaya konmuştur. 2012 yılında da son üç yılda kaydedilmiş marjinal gelişmelerle durum benzerlik göstermektedir.

Bütün olarak bakıldığında, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Sırbistan ve Türkiye en kapsamlı programlara sahip olan ekonomilerdir. Türkiye KOBİ'lere için geniş çaplı ve etkili bir ihracat özendirme faaliyetleri programına sahiptir. Ekonomi Bakanlığı ve KOBİ kuruluşu KOSGEB ihracat odaklı şirketlere geniş çaplı hizmetler ve gelişmiş bir finansal destek programı sunmaktadır. Sırbistan Yatırım ve İhracatı Özendirme Ajansı (SIEPA) Sırp ekonomisinin rekabet edebilirliğini ve uluslararasılaşmasını teşvik etmek amacıyla bir program uygulamıştır. SIEPA 2010 yılında 12 uluslararası ticaret fuarına 138 Sırp şirketinin katılımını organize ve sübvans etmiştir. Hırvatistan Uluslararası Rekabet Edebilirliği ve Uluslararasılaşmayı Özendirme Programı 2011-2012 Hırvatistan devlet bütçesi ile finanse edilmiş olup girişimcilere yönelik çok sayıda hizmeti kapsamaktadır. Ayrıca, Hırvatistan İmar ve Kalkınma Bankası'nın da KOBİ'lerin ihracat faaliyetlerini desteklemeye yönelik çok sayıda programı vardır. Ancak, Hırvatistan ihracatı özendirme kuruluşu Ekonomi, Çalışma ve Girişimcilik Bakanlığına dönüştürüldüğü için yapısal değişiklikler olmuştur. Makedonya hükümeti çeşitli ihracat teşvik etkinliklerinin yanı sıra yerel yazılım ve IT hizmetlerinde ihracatın özendirilmesine yönelik özel bir strateji benimsemiştir. Makedonya Destek ve Kalkınma Bankası ihracat faktoringi, ihracat hazırlık kredileri sigortası ve Makedon ürünlerinin yabancı alıcıları için verilen kredilerin sigortası gibi konulara odaklanan projeler uygulamaktadır.

Kutu 10.1. Avrupa İşletmeler Ağında Balkanlar ve Türkiye

2011 yılında Arnavutluk ve Bosna Hersek'in Avrupa İşletmeler Ağına katılmasıyla, altı Batı Balkan ekonomisi (diğer dördü Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Karadağ ve Sırbistan) artı Türkiye şu an ağa iştirak etmektedir. Avrupa İşletmeler Ağı 50 ülkeden 600 paydaş kuruluşu sahiptir.

Avrupa İşletmeler Ağı bu ekonomilerde yer alan KOBİ'lere Avrupa Birliği içinde ve dışında yer alan işletmelerle temas halinde olma ve aday ve potansiyel aday ülke olma statülerinden dolayı kendileri giderek daha çok etkilemeye başlayan Avrupa Birliği politikaları hakkında daha çok şey öğrenme şansı vermektedir.

Kaynak: Avrupa İşletmeler Ağı web sitesi <http://portal.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/>.

Bu grubu genel bölge ortalaması dolaylarında seyreden Arnavutluk ve Karadağ izlemektedir. Arnavutluk'un ihracat özendirme programı 2007-2013 İş Kalkınma ve Yatırım Stratejisinin ayrılmaz bir parçasıdır ve temel olarak Arnavutluk hükümeti tarafından finanse edilmektedir. Ulusal KOBİ teşvik etkinlikleri Arnavutluk ticaret odaları, Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı ve hibe kuruluşları tarafından düzenlenmektedir.

Ayrıca, Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı 2010 ve 2011 yıllarında Avrupa KOBİ Haftasını düzenlemiştir. Karadağ KOBİ Geliştirme Stratejisi kapsamında İhracatı Özendirme Programını benimsemiştir. Bu programda ihracat ürünleri kalitesini ve rekabet edebilirliği arttırmayı, pazarlama ve eğitim planlarını geliştirmeyi, işletmeleri ihracat piyasaları konusunda bilgilendirmeyi ve ülke içinde ve dışında ticaret fuarları ve ticaret misyonlarında sunumlar hazırlamayı hedefleyen faaliyetler tanımlanmıştır. Ancak, bütçe kısıtlamaları finansal desteğin 2010'dan 2011'e kadar düşmesi anlamına gelmiştir.

Bosna Hersek ve Kosova'da ihracat tabanı hala oldukça kısıtlıdır ve ihracatı özendirme girişimleri de hala geçici bir şekilde yapılmaktadır. Kosova Yatırım Teşvik Ajansı (IPAK) taslak bir ihracatı özendirme stratejisi hazırlamıştır ancak henüz devlet tarafından onaylanmamıştır. Ayrıca, henüz hükümetten ihracatı özendirmeye yönelik herhangi bir finansal destek gelmemiştir dolayısıyla stratejinin uygulanması büyük ölçüde hibe yardımlarına bağlı olacaktır. Kosova 2010 yılında Avrupa KOBİ'ler Haftası ve 2011 yılında da Küçük İşletme Günleri düzenlemiştir. Bosna Hersek İhracatı Özendirme Ajansı temel ticaret bilgileri ve ihracatı özendirme hizmetleri (ticaret misyonları ve büyük ticaret fuarlarında temsil gibi) sunmaktadır. İhracatı Özendirme Ajansı tarafından sağlanan finansal desteğe ek olarak, Sırp Cumhuriyeti'nde bulunan Sanayi, Enerji ve Madencilik Bakanlığı 2009-2012 İhracat Teşvik Stratejisi kapsamında ihracat desteği için 200'den fazla şirkete 3.5 milyon AVRO civarında bir yardım dağıtmıştır.

Tablo 10.1. Boyut 10'a ait puanlar: KOBİ'lerin uluslararasılaşması

		ALB	BIH	HRV	KOS	MKD	MNE	SRB	TUR
İhracat özendirme programları	2012	3.50	2.50	4.00	2.00	4.00	4.00	4.50	4.50
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+0.50	0.00	0.00	+0.50	+0.50	0.00	n.a.
İnovasyon destek hizmetlerine ilişkin bilgiler	2012	3.00	2.00	4.00	2.00	3.50	2.50	4.00	5.00
Ulusal KOBİ özendirme etkinlikleri	2012	3.00	2.00	4.00	3.00	4.00	3.50	4.00	4.00
	2009'dan bu yana değişim	0.00	+0.50	0.00	0.00	+0.50	+0.50	0.00	n.a.
10 için toplam ağırlıklı puanlar	2012	3.25	2.25	4.00	2.25	3.75	3.25	4.25	4.75

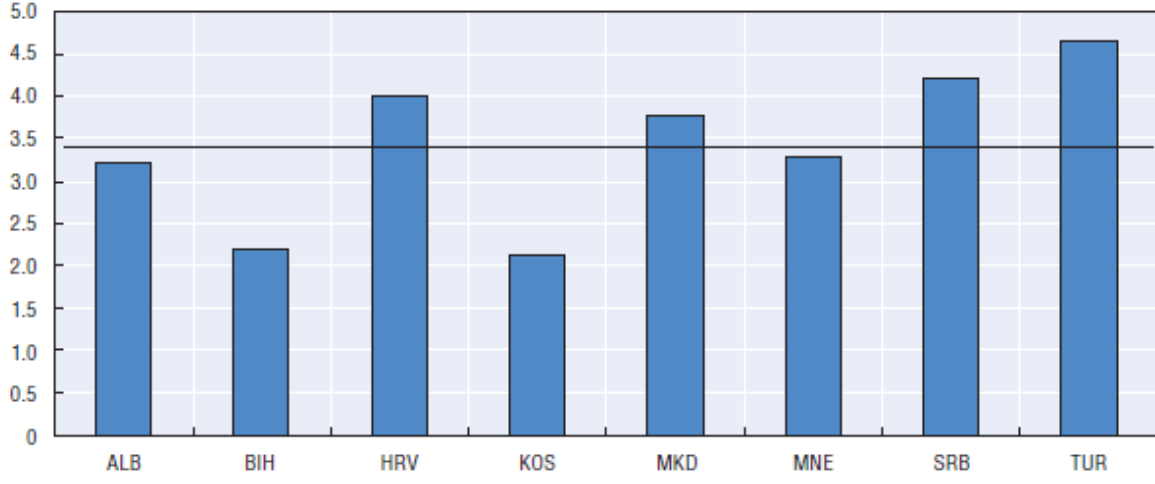
Yapılması Gerekenler

Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgede yer alan ekonomilerin çoğu mevcut ihracatı özendirme programlarına sahip olduğu için (Bosna Hersek ve Kosova dışında), ihracat odaklı KOBİ'lere ihtiyaçlarına göre çeşitli hizmetler sunulması ve gerçekleştirmeleri için yeterli finansmanın tahsis edilmesi çok önemlidir.

Batı Balkanlar'da bulunan ihracatı özendirme ajansları ticaret finansmanı ve ihracat sigortasına erişimini arttırarak, kredi itibarı kazanmalarına yardımcı olarak, potansiyel uluslararası ortakları değerlendirerek, uluslararası pazar bilgileri sunarak, araştırma ve geliştirmeyi teşvik ederek ve uluslararası kalite standartlarını uygulayarak yerel firmaların uluslararası alanda rekabet etme kabiliyetlerini daha da arttırabilirler.

Çaışmadan kaçınılması ve maksimum etkinliğe ulaşılması için gelecekte farklı devlet ve sivil toplum kuruluşlarının tüm ihracatı özendirme faaliyetlerinin görülür ve koordineli hale gelmesi gerekmektedir. Tüm ekonomiler ihracat özendirme programlarının etkinliğinin değerlendirilmesini kolaylaştırmak için izleme ve değerlendirme mekanizmaları oluşturmalarıdır.

Şekil 10.2. Prensip 10'a ait toplam puanlar



Not: Ortadaki çizgi bu politika boyutuna ait bölgesel ortalamayı göstermektedir.
Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

KISIM II

Avrupa Birliği üyelik sürecinde yer alan bölge ekonomileri profili

KISIM II

Bölüm 11

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Arnavutluk

Genel bakış

Bölgede ekonomilerinden Arnavutluk küresel mali krizden en az etkilenen ekonomi olmuştur. 2009 yılında gayrisafi yurtiçi hasıla oranı %3.6 artış gösterirken, bölgenin geri kalanı durgunluk içerisine girmiş ve 2010 yılında daha sağlam bir büyüme sağlanmıştır. En son makroekonomik rakamlara göre İtalya ve Yunanistan'da bozulan ekonomik koşulların bir sonucu olarak ekonomik faaliyetlerde yavaşlama görülmüştür. Arnavutluk'un iki temel ticaret ortağı kilit konumdaki yabancı doğrudan yatırım (FDI) kaynakları ve yurtdışına göç eden Arnavut işçilerin oluşturduğu büyük topluluklardır. Reel gayrisafi yurtiçi hasıla 2011 yılında tahmini olarak %3.1 oranında büyümüştür ancak 2012 yılında tahminen %1.2 oranında bir yavaşlama beklenmektedir. Ticaret faaliyetleri zayıflama sinyalleri göstermektedir. İhracat büyümesi, ithalatta da olduğu gibi son birkaç ayda yavaşlamış olup, birçok Arnavut'un temel gelir kaynağı olan işçi dövizlerindeki düşüşten dolayı iç talep kısmen zayıflamaktadır.

İş ortamı son birkaç yıl içerisinde sabit bir ilerleme kaydetmiştir ancak hala hukuki yaptırımın zayıf olması ve yüksek seviyede algılanan yolsuzluk sıkıntısı çekilmektedir. Arnavutluk Dünya Bankası'nın *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporunda yer alan 183 ekonomi arasında 82'inci sıradadır. Arnavutluk krediye erişim ve yatırımcıların korunması ile ilgili göstergelerde güçlü bir performans sergilerken, diğer göstergelerde bölge ortalamasıyla aynı yönde seyretmiş, ancak yapı ruhsatı alma, elektrik bağlatma, mülkiyet tescili ve vergi ödemeleri ile ilgili göstergelerde zayıf bir performans göstermiştir. 2008-2009 yıllarında yapılan Son Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB)/Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performans Anketi (BEEPS IV) işletme yöneticilerinin arazi tapusu ve mülkiyeti konusunda ciddi endişelere sahip olduğuna ve kısmen ödeme seviyesinin düşük olması ve kaçak kullanımdan dolayı enerji tedarikinin de sorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Arnavutluk puanında meydana gelen son artışa rağmen hala Uluslararası Yolsuzluk Algılama Endeksinde (CPI) 183 ekonomi arasında 95'inci sırada olup OECD ortalamasının oldukça altındadır. Yargı ve gümrük hizmetleri şeffaflığını arttırırken, İş Ortamı ve İşletme Performans Anketi anketine katılan firmalar hala vergi idaresinde yolsuzluk konusunda ortalamanın üzerinde seviyelerde raporlanmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler ekonomide çok önemli bir rol oynamaktadır. 1042 sayılı 22.12.2008 tarihli Kanun KOBİ'leri çalışan sayısına ve ciro ve/veya bilanço tablosuna göre sınıflandırmaktadır. Son Eurostat rakamlarına göre şirketlerin yaklaşık %99.9'u KOBİ konumundayken, bunların çoğu da (%96) mikro işletmelerdir.³³ Finansal olmayan işletmelerden mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler 27 Avrupa Birliği ekonomisindeki %58.5'lik orana kıyasla katma değerini yaklaşık %57'sini oluşturmaktadır. EU27'deki %67'lik orana kıyasla resmi istihdamın %82'sini oluşturmaktadırlar.

2010 yılında, 269.000 çalışanı olan 75.400 aktif işletme mevcuttu ve bunların en az 20 çalışanı olan %46'sı orta ölçekli işletmelerde çalışmaktaydı. Bu orta ölçekli işletmeler toplam yatırımların %71'ini oluşturmakta olup sanayi ve inşaat sektörlerinde baskındır. Dört veya daha az çalışana sahip olan işletmeler toplam işletmelerin %91'ini oluştururken hizmet sektöründe baskındırlar.

Tablo 11.1. İşletme ölçeğine göre işletmeler, çalışanlar, ciro ve yatırımlar

	İşletmeler		Çalışanlar		Ciro		Yatırım	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplam	75.361	100	269.634	100	1.251.952	100	85.756	100
1-4 çalışan	68.616	91	101.250	38	207.341	17	5.588	7
5-19 çalışan	5.080	7	44.922	17	294.556	23	18.940	22
20+ çalışan	1.666	2	123.462	46	750.055	60	61.228	71

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi, 2010 ekonomik işletmeler yapısal anketi sonuçları.

Tablo 11.2. Arnavutluk için temel makroekonomik göstergeler

		2008	2009	2010	2011	2012 (proj.)
GSYİH büyümesi	%, y-y	7.7	3.6	3.6	3.1	1.2
TÜFE enflasyonu	% ortalama	3.4	2.3	3.5	3.5	1.8
Devlet bakiyesi	GSYİH %'si	-5.5	-7.0	-4.2	-3.5	n.a.
Cari hesap bakiyesi	GSYİH %'si	-15.4	-15.4	-11.8	-13.2	n.a.
Net Doğrudan yabancı Yatırım (FDI)	Milyon AVRO	594.6	664.7	825.6	695.7	n.a.
Dış borç	GSYİH %'si	27.6	34.1	36.6	36.5	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	8.8	8.7	8.9	9.3	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) 2011 (*Dünya Ekonomik Görünümü* (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kurumları ve Merkez Bankalarından toplanan veriler).

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde Arnavutluk için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. Avrupa Birliği mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi **Kurumsal politika çerçevesi**

Arnavutluk'ta KOBİ politikasının kurumsal yapısı 2009 raporundan bu yana bir noktaya kadar değişmiştir. Eski KOBİ politikası uygulama kuruluşu Albinvest devlet tarafından lağvedilmiş ve yerini Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı almıştır. Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı 2011 Mayıs ayında faaliyete geçmiş olup 29 personel istihdam etmektedir. Görevi doğrudan yatırıma yönelik desteği kolaylaştırmak ve sunmak, KOBİ'lerin rekabet gücünü arttırmak, hizmet ve ürünlerin ihracatını teşvik etmek ve desteklemek, işletmeye uygun bir ortamın oluşturulmasını desteklemektir.

Daha önce olduğu gibi, Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı (METE) bünyesinde bulunan İşletme Teşvik Dairesi KOBİ politikaları hazırlamakla görevlidir. 24 farklı kurumdan oluşan özel bir çalışma grubu Küçük İşletmeler Yasasının uygulanmasından sorumludur.

KOBİ sektörünün geliştirilmesi 2007-2013 İşletme ve Yatırım Geliştirme Stratejisi kapsamına girmektedir. Bu stratejiyi uygulamak için 367 milyon AVRO bütçe ayrılmıştır. 2012 yılında 2013-2020 dönemine ait işletme ve yatırım geliştirmeye yönelik yeni bir stratejinin hazırlanması planlanmaktadır. 2007-2010 dönemine ait stratejik programda yer alan 81 politika önleminin sadece 19'u uygulanmış olup, 47'si gerçekleştirme aşamasındadır.

Arnavutluk kayıt dışı ekonominin önüne geçmek için çeşitli stratejilere ve kanunlara sahiptir. Örneğin, 2011 yılında Gümrük ve Vergi Borçlarının Bir Kısmı için Sermaye ve Özel Af Mevzuatı kanunu çıkarılırken, 2009 yılında organize suçlar, kaçakçılık ve terörle mücadele Genel Stratejisi kapsamında Mali Organize Suçların Tahkikatına ilişkin ulusla stratejik belge onaylanmıştır. 2010 yılında stratejiyi uygulayacak bir çalışma grubu kurulmuştur. Arnavutluk bu kanunlar ve stratejilerin yürütülmesini izleme ve etkisini değerlendirme hususunun daha çok vurgulanması yönünde teşvik edilmektedir.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

Arnavutluk hükümeti 2006 yılında Düzenleyici Reforma ilişkin Eylem Planını onaylamıştır. Sonuç olarak, Ulusal Tescil Merkezi ve Ulusal Lisans Merkezini kurmuştur. 2011 yılında mevzuatın basitleştirilmesinin kapsamını denetlemeyi de içine alacak şekilde genişletmiştir. Denetim Kanunu denetleme sistemini idari engelleri ve ilgili maliyetleri azaltacak şekilde yeniden yapılandırmaktadır.

Arnavutluk hükümeti lisanslama sistemiyle ilgili çok sayıda lisans ve izni büyük ölçüde ortadan kaldıran bir yasama girişimi üstlenmiştir. Lisans, Yetkilendirme ve İzinler Kanunu ile 230'un üzerinde lisans alma koşulu ortadan kaldırılmış ve lisanslama işlemine yönelik tek durak noktaları kurulmuştur.

2011 yılında Arnavutluk hükümeti basit bir düzenleyici etki analizi sistemini uygulamaya koymuştur ve 2013 yılında sonra tam gelişmiş bir Düzenleyici Etki Analizi planı uygulamayı planlamaktadır. Arnavutluk yetkilileri Düzenleyici Etki Analizi konusunda bir kanun uygulamaya koymaya, merkezi bir Düzenleyici Etki Analizi koordinasyon birimi oluşturmaya ve tüm ilgili bakanlıklarda düzenleyici etki analizi birimleri bulundurmaya çalışmaktadır. Ancak, tam ölçek Düzenleyici Etki Analizi'nin kapsamı mevcut pilot Düzenleyici Etki Analizi uygulamasının sonucuna bağlı olacaktır. Ayrıca, Arnavutluk KOBİ'lere ilişkin yasama teklifinin etkilerini analiz etmek amacıyla bir KOBİ testi uygulamayı planlamaktadır.

Kamu-özel sektör istişare çerçevesi

Kamu ve özel sektör temsilcileri arasında Bakanlar Kurulu bünyesinde bulunan İş Danışma Kurulu (BAC) yoluyla iyi bir diyalog kurulmuştur. Bu diyalog KOBİ'lere sürekli bir istişare platformu sunmakta ve iş topluluğunu farklı sektörlerde uygun bir şekilde temsil etmektedir. Özel sektörün İş Danışma Kurulu toplantılarında taslak mevzuat üzerine resmi yorumda bulunma fırsatı olsa da yorumlarının taslak mevzuatla bütünleştirildiği yönünde çok az kanıt vardır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Arnavutluk'ta etkili ve işletme dostu bir Şirket tescili ve iş kurma süreci mevcuttur. 2007 yılında başlatılan reformun ardından, tek bir iş tescil kuruluşu tescil ve bildirim sürecinden sorumlu hale gelmiştir. Bu kuruluşun merkezi Tiran'da olup ülke genelinde 31 şubesi vardır. Tek bir tescil numarası ve online tescil sistemini uygulamaya koymuştur. Tescil ücretleri 10 AVRO'nun altındadır, ancak tescil sırasında belediye vergi dairesine verilen ön ödemeli vergi ücretlerinden dolayı toplam başlangıç maliyetleri hala yüksektir. Arnavutluk'un bu alandaki kaydettiği ilerleme artmış olup zaten 2009 değerlendirmesinde de yüksek bir performans kaydetmiştir.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Arnavutluk son üç yılda mevcut e-devlet hizmetlerinin kapsamını işletme kullanıcılarını da içine alacak şekilde genişletmiş ve e-imzanın uygulamaya konmasına yönelik yasal ve düzenleyici çerçeveyi tamamlamıştır. E-vergi kaydı tüm KDV mükelleflerine başarılı bir şekilde ulaştırılmış olup çok sayıda e-ihale hizmeti de mevcuttur.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

İflas prosedürlerine ilişkin mevzuat uygulamanın ilk aşamalarında. Prosedürler borçlunun bağlı olduğu bölge mahkemesinin ticaret şubeleri tarafından karara bağlanmakta ve incelenmektedir. Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre, iflas süresi iki yıl olup iflas maliyeti işletme mal varlığının %10'una, geri kazanma oranı ise %40.2'sine eşittir. Devlet ikinci bir şans tanınması ilkesini teşvik etmek için bazı önlemler belirlendiğini ancak detaylı bilgiler sunulmadığını belirtmektedir. Devlet tarafından sunulan bilgilere göre, iflastan tasfiye mevzuatı yürürlüktedir ve iflas prosedürlerinin feshi, iflas kararlarının duyurulması ve ilgili organlara bildirim konusunda iyi tanımlanmış prosedürler sunmaktadır. Tasfiye için geçen süre ile ilgili herhangi bir bilgi sunulmamıştır. Adi iflas geçiren girişimciler ancak borcun temizlenmesinin ardından ilgili kurumlardan kredi ve destek alabilmektedir. İflas kaydından silinme otomatik olarak yapılmamaktadır. Adi iflas geçiren girişimcilere karşı kamu ihalelerine erişim konusunda herhangi bir ayrımcılık uygulanmamaktadır.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

Kriz dış finansman kaynaklarının geliştirilmesini etkilemiştir, dolayısıyla 2009 değerlendirmesinden bu yana önemli bir ilerleme kaydedilmemiştir. Arnavutluk yasal ve düzenleyici çerçevenin geliştirilmesi konusunda dikkate değer bir ilerleme kaydetmiştir. 2009 yılında kredi bilgilendirme hizmetleri kurulmuş olup kapsamı önemli ölçüde artırılmış ve kadastro ve arazi kaydının etkinliği de son iki yılda artmıştır. Devlet ayrıca finansal okuryazarlığın değerlendirilmesi ve artırılması konusunda da dikkat çekici çalışmalar yapmaktadır.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

KOBİ finansmanı sınırlı bir ölçekte de olsa temel olarak ticari bankalar tarafından sağlanmaktadır. Bankacılık sistemi büyük ölçüde varlıkların %74'ünü elinde tutan en büyük beş bankada yoğunlaşmıştır. 2009 yılının ortalarında kredilerde önemli bir düşüş görülmesine rağmen, Arnavutluk bankacılık sektörü yeterli likidite ve sistemin krizin başlarında mevduatta görülen ani düşüşten kurtarılması sayesinde küresel mali krizin üstesinden gelmiştir. Sorunlu krediler 2010 yılının sonunda toplam kredilerin yaklaşık %14'üne zarar vererek 2011 yılında bu oran %18.9'a ulaşmış olup hala sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Buna rağmen 2008 yılından bu yana yurtiçi kredilerin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı artmış, 2011 yılında ise gayrisafi yurtiçi hasılanın %39'u seviyesine ulaşmıştır.

Leasing faaliyetleri gayrisafi yurtiçi hasılanın %1'i oranında düşük seyretmekte olup genel olarak otomatik leasing ile sınırlıdır. Leasing faaliyetleri de finansman eksikliği ve portföy kalitesindeki bozulmadan dolayı krizden etkilenmiştir. Arnavutluk'ta Arnavutluk Bankasının denetimi ve düzenlemesi kapsamında uzmanlaşmış altı leasing şirketi vardır. Arnavutluk'ta mikrofinans olanakları da bankalar kanununa göre düzenlenmektedir. Arnavutluk Bankasına göre Arnavutluk'ta 17 mikrofinans kurumu faaliyet göstermekte olup banka dışı finans kurumları finansal sistem kredi portföyünün neredeyse %4'ünü oluşturmaktadır. Bunların sermayesinin yaklaşık %58'i devlet veya yabancı bağışçılardan edinilen hibelerle finanse edilmekte olup geri kalanı ise kendi kendini geçindirmektedir.

İtalyan-Arnavutluk Programı ve Amerika Birleşik Devletleri *Uluslararası Kalkınma Kurumu (USAID)* kredi garanti planları ve başlangıç destekleri sunmaktadır. İtalyan-Arnavutluk programı KOBİ'lere yönelik bir kredi kolu, bir garanti fonu ve teknik destek hibelerinden oluşmaktadır. Zorlu iş ortamı, kısıtlı yatırım fırsatları ve yetersiz piyasadan çıkış beklentileri risk sermayesinin kullanılabilirliğini olumsuz etkilemektedir. Ekonomide önemli bir özel öz kaynak faaliyeti görülmezken risk sermayesi de uygulamada yoktur. Sermaye piyasaları yoluyla şirket finansmanı da zayıf kalmıştır. Tirana Menkul Kıymetler Borsası 2002 yılından bu yana faaliyet göstermektedir ancak devlet tahvilleri dışında faaliyetleri oldukça kısıtlıdır.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Uygulamada bir kadastro kayıt sistemi mevcuttur ve şu ana kadar özel arazilerin yaklaşık %97'si belgelendirilmiştir. Tapu kaydı almak için arazi kayıtlarında zaman sınırlaması belirlenmesinden dolayı geçen seneden bu yana ilerleme kaydedilmiştir. Teminat kanununa göre yönetilen bir teminat ücretleri tescil kayıt sistemi bulunmakla birlikte, bilgilerine kolay ulaşılamamaktadır. Arnavutluk Bankası teminat ve ön tedarik koşullarını düzenlemekte ve bankalar normal şartlarda en azından kredi ve faiz tutarının tamamının kapsanmasını talep etmektedir.

Arnavutluk Bankası 2009 yılında bir kamu kredisi kayıt sistemi oluşturmuş olup kapsamını aşamalı bir şekilde arttırarak 2011 yılında yetişkinlerin %12'sine ulaşmıştır. Kamu ve finans kurumları için iki yıla kadar veriler bulunmaktadır. Alacaklı hakları bir borçlunun yeniden örgütlenme davası açması durumunda alacaklıların rızasının alınması gerektiğini ve yeniden örgütlenme sırasında yönetimin borçlu şirkette görevli olarak kalmaya devam etmeyeceği konusunda alacaklıların söz sahibi olması gerektiğini öngören Arnavutluk İflas Kanununa³⁴ göre sağlanmaktadır. Ancak, alacaklı haklarının etkili bir şekilde yürütülmesi hala bir sorun olmaya devam etmektedir.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

2011 yılında Arnavutluk Bankası tarafından finansal okuryazarlığı değerlendirmek için yapılan bir anket finansal piramit planlarının başarısız olmasının ardından finansal okuryazarlığın gelişme kaydettiğini göstermiştir. Gençler karmaşık finansal ürünler konusunda nüfusun geri kalanına göre daha bilinçlidir. Kadınlar, yaşlılar ve düşük gelir grubundan insanların finansal okuryazarlık seviyesi diğer gruplara göre daha düşüktür. Finansal okuryazarlığın önemi hakkında bilinç düzeyini arttırmak ve müfredatın bir parçası olarak finansal eğitime yönelik ulusal işbirliği yaklaşımını hazırlamak için çalışmalar devam etmektedir.

Bir girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

Eğitim, istihdam ve ekonomi bakanlıkları politika ve uygulama konularına yönelik bir işbirliği anlaşmasıyla girişimcilik eğitiminin gündemi konusunda önemli bir adım atmıştır. Girişimcilik yakın zaman önce ortaöğretim müfredatının bir konusu olmaya başlamıştır. Öğretmenlerin müfredat yoluyla öğrencilerde yaratıcılığı ve yenilikçiliği geliştirme fırsatına sahip olması gerekirken, özellikle işletme eğitim programları olmak üzere mesleki eğitimde başarılı çalışmalar yapılmıştır. Girişimcilik kilit yetkinliğinin geliştirilmesi ve daha gelişmiş iş becerilerine aynı ölçüde önem verilmesi gerekecektir. Eğitim Geliştirme Enstitüsü girişimcilik kilit yetkinliğinin özendirilmesini koordine etme ve destekleme ve Güney Doğru Avrupa Girişimcilik Eğitimi Merkezi (SEECCEL) pilot okullarının deneyimi üzerine yapılanma konusunda önemli bir rol oynayacaktır. Bu, liderlik, finansman ve lojistik destek gerektirecek ve hibe söz konusu olabilecek büyük bir görevdir.

Kutu 11.1. Arnavutluk'ta devlet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Arnavutluk'ta Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı'nın desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen devlet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 13 yıldır faaliyet gösteren, 73 kişi istihdam eden ve 0.8 milyon ciro getiren bir firma olmak üzere 36 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %83'ü ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Anketi yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: tüketici talebinin güçlenmesi, ihracatın daha fazla özendirilmesi, ekonomik ortamda istikrarın artması, bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi ve iş inovasyonundan daha fazla destek alınması.



En önemli devlet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli devlet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: ihracatın özendirilmesinin desteklenmesi, girişimcilik eğitiminin teşvik edilmesi ve Tek Pazar'dan elde edilen faydaların arttırılması.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar ihracatın özendirilmesi, girişimcilik eğitimi ve Tek Pazardan yararlanma alanında yapılan hükümet girişimlerini adil bulmaktadır. İşletmelere yönelik prosedürlerin basitleştirilmesi çalışmaları en iyi algıyı oluştururken, iflas prosedürlerinin geliştirilmesi, çevre yönetim sistemleri ve standartlarının teşvik edilmesi ise son sıralarda yer almıştır.

Hükümet politikalarının önceliğinin arttırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesini destekleyen devlet politikalarının daha çok finansal desteğe ihtiyacı olurken, iş düzenlemesini geliştirmeye yönelik destek programlarının ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir.

Eğitim dürtüsünün öğretmenlik mesleğinde a) Avrupa Birliği'nin neden kilit yetkinlik politika dürtüsünü oluşturduğunun ve bunun Arnavutluk'ta daha geniş bir sosyo-ekonomik gelişme için önemini anlaşılmasını ve b) öğretmen eğitimi organları yoluyla öğretmenlerin doğrudan eğitim sisteminde girişimcilik kilit yetkinliğinin teşvik edilmesi konusunda eğitilmesini (ve müfredat ve yeterlilik örgütleri gibi kurumların desteklenmesini) sağlaması gerekir. Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde role sahip olan üniversiteler de bir öğretmen geliştirme dürtüsü kapsamına alınmalıdır. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası girişimcilik eğitimi gündeminin ilkeleri ve hedeflerini düzenleme konusunda daha geniş bir üniversite ortamı devreye girer.

Ulusal cinsiyet stratejisi kadınların ekonomiye katılımının geliştirilmesi konusunda temel oluşturur ve çalışma bakanlığının da bu gelişimi desteklemek üzere özel bir dairesi vardır. Kadın girişimciliği politikasının bir eylem planı ve bir izleme veya değerlendirme çerçevesi eklenecek şekilde güçlendirilmesi çok önemlidir. Değerlendirmede kadın girişimciler için finansmana erişimi teşvik etme konusunda yapılan faydalı çalışmaların yanı sıra küçük ve geleneksel esnaf sektöründe ağ oluşturma konusunda kaydedilen gelişmelerin altı çizilmiş olup, bu çalışmaların herhangi bir etkisi olacaksa arttırılması gerekmektedir. Bankacılık sektöründen gelen temsilciler de dahil olmak üzere her iki

konuda da birden çok paydaşın düşüncesinin bulunması finansmana erişim konusunda sistem tabanlı ilerlemelere yönelik çalışmalarda faydalı olacaktır.

Arnavutluk Yatırım Geliştirme Ajansı ve ulusal istihdam hizmeti arz ve talebi birbirine bağlamak için önemli bir araç sunarak işletme becerilerine ilişkin koşulları izlemektedir. Ancak, bu çalışmalar esas olarak hibeye dayalıdır ve henüz sürdürülebilir durumda değildir; bu sektörler ve Avrupa Birliği ile en yüksek ticaret potansiyeline sahip işletmelere odaklanan bir sektör becerileri değerlendirme çerçevesiyle güçlendirilmesi gerekir. Seçilen sektörlerin her seviyesinde yönetim ve ticaret becerilerinin geliştirilmesi önemli olacaktır. Bu işlem seçilen sektörlerdeki işletmeler için sektörel Avrupa Birliği düzenleyici çerçevesiyle bağlantılı teknik bilginin geliştirilmesine yönelik desteği de kapsamalıdır.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Arnavutluk'un iş destek hizmetlerine yönelik politika çerçevesi hala tamamlanmamıştır. İş ve Yatırım Stratejisinde iş destek hizmetlerinin geliştirilmesinden bahsedilmekte ancak herhangi bir somut önlem sunulmamaktadır. Daha geniş çaplı KOBİ destek hizmetlerinin geliştirilmesi de Albinvest'in dağılmasından dolayı gerçekleştirilememiştir. İş kuluçka merkezleri konusunda bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Yakın zaman önce onaylanan KOBİ'lerde İnovasyon ve Teknolojinin Geliştirilmesine yönelik Stratejik Programda (2011-2016) yeni kuluçka merkezlerinin kurulması planlanmaktadır. Diğer başlangıç desteği araçları hala oldukça zayıftır. Bilgilendirme hizmetleriyle ilgili olarak Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı portalının KOBİ'lerle ilgili bilgilere erişimi kolaylaştıracak şekilde tam olarak etkinleştirilmesi gerekir.

Kamu alımları

KOBİ'lerin benzer bir amaca hizmet eden homojen işler grubundan oluşan bir sözleşmenin yapıldığı kamu ihale prosedürlerine katılmasını teşvik etmek için sözleşmenin lotlara ayrılması zorunluluğu vardır. Kanun çoğu zaman lotların sözleşmenin niteliği ve ölçeğiyle orantılı olmasını gerektirir ve KOBİ'lere özel kurallar yoktur. Devlete göre, kamu alımlarına ilişkin bilgiler Kamu İhale Kurumu tarafından gerekli şekilde tanıtılmakta ve ücretsiz olarak sunulmaktadır ancak web sitesi çalışmadığı için bu bilgilerin doğrulanması mümkün olmamıştır.³⁵ Önceden yayınlanmayan anlaşmalı prosedürler dışında kamu ihaleleriyle ilgili tüm prosedürlerin elektronik olarak gerçekleştirildiği bildirilmiştir. İhale mevzuatı milliyete dayalı herhangi bir ayrımcılık yapılmasına müsaade etmemekte dolayısıyla yabancı işletmeciler de kamu ihale prosedürlerinde ulusal şirketlerle eşit düzeyde erişime sahip olmaktadır. 2012 yılında geç ödemelerle ilgili bir kanun taslağı çıkarılacak olmasına rağmen ne yazık ki geç ödemelerle mücadele konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.

İnovasyon

Arnavutluk yakın zaman önce inovasyon politikalarına yönelik bir vakıf kurmuştur. Kilit aktörlerden (Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı (METE), Araştırma, Teknoloji ve İnovasyon Ajansı, Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı, Bölgesel Kalkınma Ajansları, Odalar, Politeknik Üniversitesi) oluşan bir İnovasyon Yönlendirme Komitesi mevcuttur ve Araştırma, Teknoloji ve İnovasyon Ajansı (ARTI) kurulmuş olup 2009 yılında ilk Ulusal Bilim Teknoloji ve İnovasyon Stratejisi 2009-2015 benimsenmiştir. Ancak, uygulama hala ilk aşamalarda. Fikri ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin bir ulusal strateji vardır ve Arnavutluk Telif Hakkı Bürosu

kendi personeli ve ortak yönetim ajansları ve devlet yetkililerine yönelik eğitim faaliyetleri yoluyla bilinçlendirme kampanyaları yürütmüştür.

Çevreye duyarlı ekonomi

Eko-verimliliğe sahip işletme ve eko-inovasyon ulusal politika çerçevesine yeterince dahil edilmemiş konulardır. İş ve Yatırım Stratejisinde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması gerektiği belirtilmektedir ancak bu hedefe ulaşmak için gereken somut önlemler verilmemiştir. Çevresel konular ve araçlar ilişkin bilgiler de yetersiz kalmaktadır. Bu alanda aktif olan birkaç sivil toplum kuruluşu vardır ancak devlet işletmelere çevreyle ilgili bilgi sunma konusunda çok küçük bir rol oynamaktadır. KOBİ sektöründe çevreye duyarlı büyüme çevresel konularda uzmanlık eksikliği ile kısıtlanmıştır. Son olarak, işletmeler çevre yönetim sistemleri (EMS'ler) ve standartları yoluyla çevre performanslarını arttırabileceklerinden büyük ölçüde habersizdir ve devlet de henüz bunların benimsenmesi için önlemler uygulamaya koymamıştır.

İhracatın özendirilmesi

2007-2013 İş Geliştirme ve Yatırım Stratejisine İhracat özendirme programları eklenmiş olup hibe yardımlarının yanı sıra büyük ölçüde Arnavutluk hükümeti tarafından finanse edilmektedir. 2010 ve 2011 yılında Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı KOBİ haftasını ulusal teşvik etkinliğinin bir parçası haline getirmiştir.

Tek Pazar fırsatları

Teknik düzenlemeler söz konusu olduğunda, Arnavutluk mevzuatını Avrupa Birliği çerçevesiyle kısmen uyumlu hale getirmiştir. Farklı önceliğe sahip sektörlerde ilgili direktiflerin iç hukuka aktarılması gerekmektedir. Avrupa Birliği standartlarının %90'ından fazlası benimsenmiştir ancak Arnavutluk standart kurumları henüz Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) veya Avrupa Elektrik Standardizasyonu Komitesi (CENELEC) tam üyesi olmak için başvurmamıştır.

Arnavutluk akreditasyon kuruluşu hala Avrupa Akreditasyon Birliği tarafından yapılan denklik öncesi değerlendirmeden doğan düzeltici faaliyetler üzerine çalışmaktadır ve henüz üyelik alamamıştır. Teknik koşullar ve uygunluk değerlendirmesi ile ilgili mevzuat olmasına rağmen, hala Avrupa Birliği çerçevesiyle aynı doğrultuda değildir. Metroloji kuruluşları ve enstitüleri devamlı olarak Avrupa Birliği koşulları uyarınca gelişme kaydetmektedir. Devlet piyasa gözetimi konusunda bir strateji taslağı hazırlamış ve Avrupa Birliği yatay mevzuatının iç hukuka aktarımını benimsemiştir.

Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı Avrupa Birliği piyasası ve diğer Tek Pazar konularıyla ilgili bilgi ve eğitim sunarak yatırım ve ihracatı teşvik etmekten sorumludur. Sağlık ve bitki sağlığı standartları (SPS) alanında, mevzuatın benimsenmesi ve mevzuat çerçevesinin erken uygulanması konusunda daha çok ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal organlar kurulmuştur ancak hala idari kısıtlama sıkıntısı yaşanmaktadır.

Yapılması Gerekenler

Arnavutluk son üç yılda KOBİ politikalarının uygulanması ve Avrupa Birliği standartları ve uygulamalarına yönelik politika yakınsaması konusunda ilerleme kaydetmiştir. Ancak, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası kapsamına giren politika boyutlarında gösterdiği performans eşit dağılmamaktadır. Arnavutluk faaliyet ortamının iyileştirilmesi ile ilgili alanlarda daha güçlü bir performans göstermiştir.

Şirket tescili ve işletme başlangıç süreci konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Ayrıca iflas prosedürleri, düzenleyici reform ve basitleştirme ile finansmana erişim konularında da başarılı olmuştur. Faaliyet ortamının iyileştirilmesi son üç yılda KOBİ sektörünün canlılığı ve toparlanmasına net bir şekilde katkıda bulunmuştur. KOBİ destek hizmetlerinin sağlanması, inovasyon politikası ve çevre standartlarının teşviki gibi alanlarda zayıflık devam etmektedir.

Son yıllardan meydana gelen temel kurumsal gelişmelerden biri de yatırım teşvikinin ve KOBİ geliştirme kuruluşu Albinvest'in tasfiye edilmesi ve 2011 Mayıs ayında yerini Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı'nın alması olmuştur. Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı'nın KOBİ savunması ve iş hizmetlerinin sunulması konusunda önemli bir rol oynaması beklenmektedir ve dolayısıyla Arnavutluk Yatırım Kalkınma Ajansı'nın bu geçiş döneminde Arnavutluk hükümetinden güçlü bir destek almaya devam etmesi ve yatırım teşvikinin yanı sıra KOBİ vekilliğinin de tam olarak geliştirilmesi çok önemlidir.

Eğitim ve finansmana erişimin yeni girişimciler, ilk aşama ve büyüyen işletme eğitimi ve rehberlik izleme hizmetleri için finansmana erişimin koşullu olduğu bir paket halinde ele alınması kadın girişimciliğine katkıda bulunabilir. Avrupa Birliği iç piyasasında ticareti geliştirme potansiyeline sahip sektörlerde beceri ve bilgi gelişimine özel destekler üzerinde durulabilir. İnovasyon ve rekabetçilik fonları da burada önemli bir rol oynayabilir.

Arnavutluk iş faaliyetleri üzerinde doğrudan etkileri olan mevzuatın tamamı için tam düzenleyici bir etki değerlendirmesinin sistematik olarak uygulamaya konmasının yönelerek ve aynı zamanda vergi idaresinin şeffaflığını ve etkinliğini arttırmaya devam ederek iş ortamının iyileştirilmesi konusuna odaklanmayı sürdürmelidir.

Arnavutluk'un 2009 yılında onaylanan inovasyon stratejisini uygulamaya devam etmesi ve en yüksek büyüme ve ihracat potansiyeline sahip bu KOBİ'leri destekleyen bir grup iş hizmetini uygulamaya koyması da çok önemlidir. Arnavutluk imalat sektörü büyük ölçüde tekstil, giyim ve deri sanayilerinde faaliyet gösteren şirketlerden oluşmakta, uluslararası arz zincirlerinde yukarı hareket etmesi ve İtalya ve Yunanistan'daki tedarikçiler ve alıcılara bağlılığını ortadan kaldırması gerekmektedir. Ayrıca teknik inovasyon, teknik standartlar ve kalite standartlarının birleştirilmesi, eğitim ve beceri geliştirme planlarının tedarik edilmesi ve ihracatı özendirme hizmetlerini kapsayan bir dizi yeni hedeflenmiş iş desteğini uygulamaya koymalıdır.

Şekil 11.1. Arnavutluk için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları



Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Bilgi Formu Eurstat 2010-2011.

² 9919 sayılı 19 Mayıs 2008 tarihli Kanun ile değiştirilen Arnavutluk İflas Kanunu (8901-23 Mayıs 2002).

³ Bkz. www.app.gov.al.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten global bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

KISIM II

Bölüm 12

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Bosna Hersek

Genel bakış

Bosna Hersek 2009 yılında ekonomisinde meydana gelen %2.8'lik daralma ile küresel mali krizden etkilenen ekonomilerden biri olmuştur. 2010 yılında %0.7 oranında yaşanan sönük bir büyüme yılının ardından Bosna ekonomisi 2011 başlarında bazı canlanma sinyalleri vermiştir. Ancak, 2011'in ikinci yarısında ve 2012 başlarında AVRO bölgesinde meydana gelen daha zayıf büyüme Bosna'nın ihracat faaliyetleri ve sermaye girişlerini olumsuz etkilemiştir. Bosna Hersek'in ihracatları metal ve metal dövme gibi dönemsel sallantılara tabi yarı işlenmiş mallara yoğunlaşmaktadır. 2011 yılının ikinci ve son çeyreği arasında ihracat %8.6 düşmüştür. Ekonomik Planlama Başkanlığına göre, yabancı doğrudan yatırım (FDI) akışları 2011 yılında önceki yıla kıyasla %42.5 oranında azalmıştır. Aynı zamanda, büyük ölçüde son iki yılda yetkililer tarafından uygulanan tasarruf önlemleri ve işçi dövizlerinin düşmesinden dolayı yurtiçi tüketim de sönük kalmıştır. Sonuç olarak, 2011 yılında toplam büyüme %1.8 seviyesinde kalmış olup 2012 yılında da büyüme oranında yaklaşık %0.5'lik bir düşüş beklenmektedir.

Bosna Hersek'te iş ortamının kalitesi oldukça problemlidir ve birçok sınır ötesi araştırmaya göre güney-doğu Avrupa'daki (SEE) diğer ekonomilerin gerisinde kalmaya devam etmektedir. Son Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı* 2012 raporunda Bosna Hersek 183 ülke arasında 125'inci sırada yer almış olup bu durum köklü sorunlar olduğunu göstermektedir. Özellikle bir işe girişme, yapı ruhsatları ve elektrik bağlatma gibi göstergelerde performansı zayıf kalmıştır. Yolsuzluk da önemli bir sıkıntıdır ve Bosna Hersek bu konuda Uluslararası Şeffaflık 2011 Yolsuzluk Algısı Endeksinde 91'inci sırada yer almış olup, Arnavutluk'tan sonra SEE bölgesindeki en düşük sıralamadır. İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketinin son aşamasında, ankete katılan işletmelerin dörtte birinden fazlası 15 olası engel arasından siyasi istikrarsızlığı faaliyetlerini etkileyen en önemli sorun olarak belirtmiştir. 2010 yılında yapılan genel seçimler yeni bir hükümetin kurulmasını bir yıldan fazla geciktiren uzun süreli bir siyasi çıkmaza yol açmış ve yasam faaliyetlerini ve yasama faaliyetleri ile kurumsal gelişmeyi en azından devlet düzeyinde felce uğratmıştır. Anketi cevaplayanların birçoğu kayıt dışı sektör ile rekabet ve finansmana erişimin yanı sıra vergi oranlarını da ciddi bir engel olarak kabul etmektedir.

Tablo 12.1. Bosna Hersek'te KOBİ'ler

Çalışan sayısı	Toplam tüzel kişi sayısı	Toplam KOBİ sayısı %'si
1-9	151.107	93.6
10-49	8.712	5.5
49-249	1.476	0.9
Toplam	161.295	100

Not: 2007 Verileri.

Kaynak: Bosna Hersek 2009-2011 Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Stratejisi.

KOBİ'lerle ilgili veriler oldukça yetersizdir ve hükümetin resmi bir KOBİ tanımı yoktur. 2009-2011 Bosna Hersek'te Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Stratejisine göre mikro işletmeler (çalışan sayısı 10'un altında olan) KOBİ'lerin %93.6'sını oluşturmaktadır. KOBİ'lerin çoğu ticaret sektöründe yer almaktadır.

Tablo 12.2. Bosna Hersek için temel ekonomik göstergeler

		2008	2009	2010	2011	2012 (proj.)
GSYİH büyümesi	%, y-y	5.7	-2.8	0.7	1.8	0.4
TÜFE enflasyonu	% ortalama	7.5	-0.1	2.1	3.6	3.0
Devlet bakiyesi	GSYİH %'si	-4.2	-2.2	-4.5	-3.1	n.a.
Cari hesap bakiyesi	GSYİH %'si	-14.2	-6.2	-5.6	-8.3	n.a.
Net Doğudan Yabancı Yatırım (FDI)	Milyon AVRO	710.2	184.2	12.8	317.3	n.a.
Dış borç	GSYİH %'si	37.9	46.6	56.9	46.6	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	12.6	12.3	12.5	12.9	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2011 (*Dünya Ekonomik Görünümü* (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kurumları ve Merkez Bankalarından toplanan veriler).

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde Arnavutluk için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. Avrupa Birliği mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Bütün olarak bakıldığında, önceki iki rapordan bu yana kurumsal koordinasyon ve politika koordinasyonu konusunda devlet düzeyinde belirgin bir ilerleme kaydedilmemiştir. KOBİ Geliştirme Stratejisi tamamlanmış olsa da henüz devlet düzeyinde onaylanmamıştır. Tüm kilit aktörleri KOBİ politikasında bir araya getiren resmi olarak kurulmuş KOBİ istişare komitesi henüz tam olarak faaliyete geçmemiştir. Ayrıca, merkezi düzeyde KOBİ'lere ilişkin resmi bir tanım yoktur; ancak Sırp Cumhuriyeti (RS) ve Bosna Hersek Federasyonu (FBiH) olmak üzere iki Bosna oluşumu oluşum kanunlarına dayanan kendi KOBİ kriterlerini kullanmaktadır.³⁶

Devlet düzeyinde KOBİ politikası Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'nın Ekonomik Kalkınma ve Girişimcilik Sektörünün sorumluluğundadır. Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığı KOBİ ve girişimcilik ile ilgili politikaların hazırlanmasından sorumludur ve KOBİ'leri yabancı piyasalarda destekler. Oluşumların yanı sıra Brcko Bölgesi de oluşum veya bölge hükümetleri yoluyla kendi özel politikalarını koordine etmektedir.

Sırp Cumhuriyeti'nde Sanayi, Enerji ve Madencilik Bakanlığı (eski Ekonomi, Enerji ve Kalkınma Bakanlığı) bünyesinde bulunan KOBİ'ler ve Girişimciler Dairesi politika geliştirmekten sorumludur. 2009 yılında, Sırp Cumhuriyeti hükümeti mevcut ve yeni politikalara ve mevzuata girişimcilik ve rekabetçilik boyutlarını eklemek amacıyla KOBİ'ler ve Girişimciliği Geliştirme Konseyini kurmuştur. Bosna Hersek Federasyonu'nda ise Kalkınma, Girişimcilik ve Esnafın Bakanlığı bünyesinde Girişimcilik Dairesi ve Esnafın Dairesi KOBİ politikalarını hazırlamakta ve koordine etmektedir.

Brcko Bölgesi'nde Ekonomik Kalkınma, Spor ve Kültür Bakanlığı bünyesinde KOBİ politikalarının hazırlanması ve koordinasyonundan sorumlu organlar bulunmaktadır.

Bosna Hersek Bakanlar Kurulu 2009 Nisan ayında 2009-2011 Bosna Hersek KOBİ Geliştirme Stratejisini onaylamıştır. Sırp Cumhuriyeti hükümeti de 2011 sonunda uygulamaya konmak üzere 2011-2013 dönemini kapsayan yeni bir KOBİ Stratejisi taslağı hazırlamıştır (bir önceki stratejinin süresi 2010 yılında dolmuştur). Bosna Hersek Federasyonu hükümeti Bosna Hersek Federasyonu'nda KOBİ'lerin Geliştirilmesine yönelik stratejik belge yoluyla KOBİ gelişimini yönlendirmektedir.

2009-2011 Bosna Hersek'te KOBİ Geliştirme Stratejisinin stratejik çerçeveyi koordine edecek ve bir Kalkınma ve Girişimcilik Fonu ve bir KOBİ Konseyi kuracak bir devlet KOBİ ajansı oluşturması beklenmiştir, ancak bunların hiçbiri henüz gerçekleşmemiştir. Oluşum düzeyinde, Sırp Cumhuriyeti KOBİ'lerin Geliştirilmesine Yönelik Cumhuriyet Ajansı adlı bir KOBİ kuruluşuna sahiptir. 18 yerel temsilciliği vardır ve KOBİ destek faaliyetlerini uygulamakla görevlidir. Bosna Hersek Federasyonu önceki raporda da olduğu gibi bir KOBİ kuruluşu kurmayı planlamaktadır.

Bosna Hersek'te kayıt dışı ekonominin önüne geçecek herhangi bir strateji ya da plan yoktur. Ancak, hibe kuruluşları *geçici* girişimleri desteklemiştir. Sırp Cumhuriyeti'nde Yasama Giyotini projesi işletmeler karşısında bulunan kilit düzenleyici engelleri belirlemiştir.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

BiH'de KOBİ Geliştirme Stratejisi mevcut mevzuatta bir inceleme ve basitleştirme yapılmasını öngörmekte ancak planın gerçekleşmesiyle ilgili herhangi bir bilgi sunmamaktadır. Sırp Cumhuriyeti'nde 2009 yılında Avrupa Birliği Yasama Giyotini projesi işletmeler karşısındaki düzenleme engellerini belirlemiş ve ortadan kaldırmıştır. Sırp Cumhuriyeti altı belediye yasama giyotinini uygulamış ve işletmelerle ilgili gereksiz resmi prosedürlerin %25'ini, gereksiz denetim prosedürlerininse %58'ini ortadan kaldırmıştır. Bosna Hersek Federasyonu hükümeti ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) 2009 yılında bürokrasiyi azaltmak ve işletme prosedürlerini basitleştirmek amacıyla bir düzenleyici reform projesini uygulamaya koymuştur. Mevcut yönetmelikleri incelemek üzere düzenleyici reforma yönelik bir merkezi koordinasyon organı kurulmuştur. Bosna Hersek Federasyonu parlamentosu 2010 Temmuz ayında 34 kanunu değiştirirken, 35 öncelikli idari prosedürü basitleştirmiş ve sadeleştirmiştir. 2011 yılı itibariyle farklı bakanlıklarda işletmelerle ilgili 100'ün üzerinde idari prosedürü sadeleştirmek için 7 tüzük uygulamaya konuş ve eyalet ve belediyeler düzeyinde idari alanda bazı gelişmeler uygulanmıştır.

Avrupa Ortaklık Anlaşmasında Bosna Hersek tarafından verilen taahhütlere rağmen, henüz bir düzenleyici etki analizi uygulamaya konmamıştır. 2011 Kasım ayında Sırp Cumhuriyeti hükümeti 2011 Aralık ayında uygulanmak üzere Parlamento'ya sunulan 2012-2015 Sırp Cumhuriyeti Düzenleyici Reform ve Düzenleyici Etki Analizi Uygulaması Stratejisi hazırlamıştır. Bosna Hersek Federasyonu'nda herhangi bir sistematik düzenleyici etki analizi bulunmamaktadır. Bosna Hersek'te RIA kullanımının yeterli düzeye gelmediği göz önünde bulundurularak, özel bir KOBİ testinin uygulamaya konması üzerinde durulmaktadır.

Kamu-özel sektör istişare çerçevesi

Bosna Hersek'te iki temel organ devlet düzeyinde iş topluluğunun çıkarlarını temsil etmektedir: İşverenler Birliği ve Dış Ticaret Odası. Her ikisi de büyük ölçüde orta ve büyük ölçekli şirketlere yoğunlaşmıştır, dolayısıyla KOBİ'lerin devlet ve oluşum düzeyinde temsili daha kısıtlıdır. Devlet düzeyinde mevcut herhangi bir resmi istişare sistemi yoktur. Yeni kurulan KOBİ'lere yönelik istişare komitesi kısa bir süre sonra faaliyetlerini durdurmuştur.

RS, Bosna Hersek Federasyonu ve Brcko Bölgesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESC) kamu-özel sektör istişarelerinden ve kanun ve yönetmelik taslaklarının gözden geçirilmesinden sorumludur. Kamu-özel sektör istişarelerine sadece Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESC) üyeleri davet edilmektedir. Bütün olarak bakıldığında, Ekonomik ve Sosyal Konsey'lerde büyük ve etkili şirketler ile seçilmiş birlikte temsil edilmektedir. Özel sektörü devlet web sitesinde duyuru gibi yöntemlerle hazırlanmakta olan Kamu-özel sektör istişareleri hakkında bilgilendirmek için bazı girişimlerde bulunulmuştur ancak Kamu-özel sektör istişarelerine erişim hala kısıtlıdır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Bosna Hersek'te iş tescili ve başlangıç süreci ağır işleyen ve maliyetli bir süreçtir ve 2009 değerlendirmesinden bu yana herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. İkili tescil sorunu henüz çözülmemiştir. Esnaf tescili için basitleştirilmiş prosedürler olmasına rağmen yeni işletmelerin hala yerel mahkeme ve belediye yoluyla kaydolması ve tüm bildirim prosedürlerine kendilerinin dikkat etmesi gerekmektedir. Minimum sermaye koşulları kişi başına düşen milli gelirin %29.4'ü kadardır.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Bosna Hersek e-devlet hizmetlerinin düzenlenmesi ve sunulması konusunda hala başlangıç aşamasında yer almaktadır. Vergi kaydı dışında hiçbir hizmet online olarak yapılamamakta ve e-imza uygulamasına geçiş için yasal ve düzenleyici çerçeve oldukça düşük seviyededir.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

Bosna Hersek'te iflas ve tasfiye 2005 Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti İflas Kanununa göre yönetilir. Tasfiye kanunu uluslararası tasfiye standartlarının iyi işleyen bir yasal tasfiye rejimi için kritik kabul ettiği unsurların çoğunu taşımaktadır. Ancak, yeniden örgütlenme muameleleri alanında hala ilerleme kaydedilmesi gerekmektedir. Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre, iflas süresi 3.3 yıl, iflas maliyeti mal varlığının %9'u ve geri kazanım oranı ise mal varlığının %35'i olarak hesaplanmıştır. Kamu yetkililerinin ikinci bir şans tanınması konusunda herhangi bir bilgilendirme kampanyası yaptığı yönünde kanıtlar yoktur. İflas usulleri kanununa göre, iflas usullerinde alacaklı tatmin olduktan sonra borçlu geri kalan yükümlülüklerinden kurtulacaktır.

Adi iflas geçirmiş girişimcilerin kredi alması karşısında herhangi bir yasal engel yoktur. İflas işlemlerini tamamlamak için gereken süre varlıkları 2.5 milyon AVRO'nun altında olan şirketler için bir yıl, daha büyük şirketler için iki yıldır. Tasfiye kaydının kaldırılmasına mahkeme karar verir. Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti İflas Usulleri Kanununda adi iflas geçirmiş girişimciler için herhangi bir ayrımcı hüküm bulunmamaktadır. Kamu ihaleleri ve destek planlarıyla ilgili ayrımcı hükümler hakkında herhangi bir bilgi sunulmamıştır.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

Bölgenin diğer yerlerinde olduğu gibi, ekonomik kriz 2009 yılında yapılan son değerlendirmeden bu yana KOBİ'lerin finansman kaynaklarındaki genişlemeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Buna leasing, mikrofinans ve risk sermayesinin kullanılabilirliği dahildir. Kredi garanti planları yoluyla kamu desteği arttırılmıştır. 2009 yılında birleşik bir karşı teminat sicilinin kurulmasıyla kadastro ve sicil kaydı

sisteminin etkinliği konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Ancak, yasal çerçeve iki farklı devlet sistemi olmasından dolayı karmaşıklığını korumaktadır.²

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

Finansmana erişim konusunda kaydedilen büyük ilerlemeye rağmen, KOBİ'lere verilen krediler 2010 yılında toplam kredilerinin sadece %16'sına eşitti. 2009 yılında yaşanan ani düşüşün (nominal ifadeyle eksi) ardından, kredi büyümesi yavaş yavaş yeniden başlamış ve 2011 yılının sonunda %18'e ulaşmıştır. Sorunlu kredilerin payı 2009 yılında %6 iken büyük bir artış göstererek 2011 yılının sonunda %12'ye yükselmiş, bankaların risk alma davranışını ve ekonomik performansı etkilemiştir. Her iki oluşumda da bankacılık kuruluşları merkez bankası ile bir işbirliği çerçevesi oluşturan Mutabakat Anlaşmasını imzalamış olmalarına rağmen birbirlerinden bağımsız faaliyet göstermeye devam etmektedir. Finansal İstikrar Daimi Komisyonu yoluyla iki kuruluş arasında bir dereceye kadar işbirliği ve veri paylaşımı yapılmaktadır, ancak denetim standartları ve denetim uygulamalarının uyumlaştırılması konusunda hala gelişme kaydedilmesi gerekmektedir.

Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti'nde 2008 yılının sonunda yürürlüğe giren Leasing Kanunu kapsamında Leasing düzenleyici çerçevesi oluşturulmuştur. Belli başlı leasing şirketleri yabancı bankaların iştirakleri olduğu için, leasing sanayisi büyük ölçüde bankacılık sektörünün gelişme yolunu izlemektedir. Leasing faaliyetleri krizden önemli ölçüde etkilenmiş ve toplam leasing piyasası 2009 yılında %40'luk düşüş yaşamıştır. Risk sermayesinin kullanılabilirliği gibi diğer finansman kaynakları henüz gelişmemiştir. 2009 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın %0.3'ü oranında olan aktif sermaye esas olarak tek bir büyük işlemden dolayı 2010 yılında %0.8'e çıkarken, özel özkaynak düzeyi hala düşüktür. Risk sermayesi ise hiç yoktur. Bosna Hersek menkul kıymetler borsasına ve ilgili düzenlemelere sahiptir, ancak KOBİ'lerin bunlara erişimi kısıtlıdır. Toplam piyasa sermayelendirmesi 2010 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın %44'üne ulaşmıştır, ancak piyasa hala likit durumda değildir.

Bölgesel kalkınma ajansları ve yabancı bağışçılar KOBİ'ler için teminat planları sunmaktadır. Şu anda ekonomide 2.500 AVRO ile 50.000 AVRO arasında değişen miktarlarda kredi sunan beş kredi garanti fonu faaliyet göstermekte ve her bir bağımsız kredinin yaklaşık %50'sine kapsamaktadır. Etkisi kısıtlı bir pilot kamu başlangıç finansmanı projesi bulunmaktadır. KOBİ Geliştirme Stratejisinde iş meleklerinin sermayeye erişim ve ekonomi ve istihdamın gelişmesine katkıda bulunabileceğinin kabul edilmesine rağmen iş melekleri ağını teşvik etme planları yetersiz kalmaktadır.

Bosna Hersek'te mikrofinans KOBİ'ler için önemli bir finansman kaynağıdır; ekonomide 18 mikrofinans kuruluşu faaliyet göstermektedir. Temel Mikrofinans kuruluş ağı mikrofinans kuruluşlarının %98'ini kapsayan ve faaliyetleriyle ilgili bilgi toplayan Bosna Hersek Mikrofinans Kurumları Birliğidir. İki ayrı bankacılık kuruluşu sektörü denetlemektedir. Toplam mikrofinans hacmine ilişkin konsolide bilgiler bulunmamasına rağmen, Mikrofinans Bilgi Alışverişi Kurumuna (MIX) göre mikro kredilendirme (ProCredit bankası da dahil) 2008 yılında 1 milyar US iken 2010 yılında 627 milyon USD'ye düşmüştür. Mikrofinans kuruluşları kredi bürolarından alınan kredi bilgilerini aktif olarak kullanmamış, bu da geçmişte gereğinden fazla kredilendirmeye ve aşırı borçlanmaya sebep olmuştur.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Bosna kadastro sistemi 2009 yılında dosyalarda bilgisayarlı otomasyona geçilmesiyle 2009 değerlendirmesinden bu yana gelişmiştir ve 2011 yılında mülkiyet tescilindeki gecikmeler azalmıştır. 2006 ve 2009 yılılarından bu yana sırasıyla kamu ve özel sektör sicil kayıt sistemleri uygulamaya konmuş ve kapsamları sırasıyla yetişkinlerin %36 ve %40'ına ulaşmıştır.

Bu sistemler ile firmalar ve bireylere ilişkin olumlu ve olumsuz veriler kaydedilse de, veri öznelinin kredi itibarının belirlenmesi konusunda etkinliği artması gerekmektedir. Borçluların bilgilerini denetlemek gibi bir yasal hakkı yoktur.

2009 yılında Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu sponsorluğunda rehin kayıt sistemi oluşturulmuştur. Rehin Kanunu Adalet Bakanlığı tarafından denetlenen rehin kaydını düzenlemektedir. Teminat kaydı merkezileşmiş ve coğrafi olarak bir tek düzen oluşturulmuştur. Teminat tanımı biraz esnek ve mikrofinans kredilerinin teminat ile güvenceye alınması gerekmektedir. Bosna Hersek'te tasfiye mevzuatı oluşturulmuştur. Yeniden örgütlenme prosedürlerine gelince iflas idarecilerinin kapasitesi ve becerileri zayıf kalmış ve şirketlerin çoğu yeniden örgütlenme konusunda çok geç kalmıştır.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

Bosna Hersek Merkez Bankası ve Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu'nun Ekonomide Reformları Geliştirme Ortaklığı (PARE) finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla işbirliği yapmaktadır. Ancak, finansal eğitim ve ticari tavsiyeler arasında çok küçük bir fark vardır ve ekonomide finansal eğitimin teşviki sorun olmaya devam etmektedir.

Kutu 12.1. Bosna Hersek'te devlet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Bosna Hersek'te Avrupa İşletmeler Ağı'nın desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen devlet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 18 yıldır faaliyet gösteren, 90 kişi istihdam eden ve 3.5 milyon ciro getiren bir firma olmak üzere 48 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %63'ü ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Anketi yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi, tüketici talebinin güçlenmesi, daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar, daha istikrarlı bir ekonomik ortam ve daha kalifiye personel.

**En önemli
politika alanları**



**Performans
algısı**



**Önceliklerin
arttırılması**

En önemli devlet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli devlet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: girişimcilik eğitiminin teşvik edilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve iş düzenlemesinin geliştirilmesi.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar iş düzenlemesinin geliştirilmesi ve ihracat teşvikinin desteklenmesi alanında girişimleri zayıf algılamaktadır. Finansmana erişimin kolaylaştırılması ile ilgili politikalar biraz daha çok puan almış olmakla birlikte hala zayıf kabul edilmektedir.

Hükümet politikalarının önceliğinin arttırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesine ilişkin devlet politikalarının daha çok kaynağa ihtiyacı olurken, Tek Pazara erişimin arttırılmasına yönelik programların ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir.

Bir girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

Devlet düzeyinde her seviyede eğitimi kapsayan bir girişimcilik eğitim stratejisinin benimsenmesi beşeri sermaye alanında önemli bir gelişmedir. Strateji oluşturma itici gücünün önemli bir unsuru Sivil İşler Bakanlığı nezdinde kusursuz yönetim sahip örgün ve yaygın eğitim alanlarından politika yetkilileri ve uygulayıcılarından oluşan devlet çapında oluşturulan kapsamlı bir Stratejik Çalışma Grubudur. Daha spesifik üniversite-işletme işbirliği ve “çapraz yerleşke” girişimciliği alanlarında kaydedilen gelişmeler yükseköğretimde mevzuatın yeniden gözden geçirilecek olmasına dayanmakta olup Yüksek Öğretim Kurumu ileride yaşanacak gelişmelerde öneli bir rol oynayabilir. Girişimciliği özendirme faaliyetleri mesleki eğitimde daha çok gelişmiştir. Genel orta öğretim meslek okullarından müfredat ve uzmanlık yardımı alabilir ya da eşli düzenlemeler üzerinde durulabilir. Bununla birlikte genel orta öğretim düzeyinde “seviyeyi yakalama” itici gücü Bosna Hersek’te Güney Doğu Avrupa Girişimcilik Eğitim Merkezi tarafından desteklenen okullarda pilot olarak uygulanan Avrupa Birliği girişimcilik kilit yetkinlik hükümlerine uyum sağlamak için eğitim yetkilileri, öğretmenler ve okul yöneticilerinin uyumlu bir çalışma yürütmesini gerektirmektedir.

Kadın girişimciliğine gelince, daha çok eğitim, finansmana erişim ve daha stratejik ağlar oluşturulması üzerinde durulmalıdır. Bu amaçla, kadın girişimciliği gündemine yönelik daha kapsamlı bir grup adım belirlemek için devlet ve işletme yetkilileri (ekonomi, eğitim, istihdam), iş örgütleri, bankacılık sektörü ve sivil menfaat gruplarından oluşan çok paydaşlı bir görüşme yapılması üzerinde durulabilir. Bu görüşme daha önceki Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle geliştirilmiş politika çalışmaları ve yapılarına dayandırılmalıdır.

Ekonominin büyüme potansiyeli olan sektörlerinde yönetim ve ticaret becerilerine değinmek için devlet çapında bir çalışma üzerinde durulmalıdır. Bu çalışma Bosna Hersek’te gelişmeler ve stratejik insan gücü gelişimine duyulan ihtiyaçları sıraya koymak, incelemek ve raporlamak üzere devlet düzeyinde özel tahsis edilen bir ofis yoluyla tüm paydaşların istihbarat oluşturma ve bu istihbaratı paylaşma konusunda gösterdiği uyumlu çabayı içermelidir. İşletmeler ve kalite ve standartlardan sorumlu kamu yetkililerinin ürün ve hizmetlerin Avrupa Birliği iç piyasasındaki gerekli ticaret koşullarını karşılamasını sağlamakla görevli olduğu tüm sektörlerde eğitime (her seviyede) özellikle önem verilmelidir. Tarım-gıda sektörü özellikle öne çıkmaktadır ve bu durumda süt ürünleri, et ve kümes hayvanları piyasalarında Hırvatistan ile ticaret yapan işletmeler Hırvatistan’ın 2013 Temmuz ayında Avrupa Birliği üyesi olmasından etkilenecektir.

KOBİ’lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

İş destek hizmetlerine yönelik politika çerçevesi gelişmemiştir. Devlet düzeyinde KOBİ stratejisinde iş destek hizmetlerinden bahsedilmekle birlikte henüz hiçbiri uygulanmamıştır. Bölgesel ve yerel kuruluşlar çok sayıda bağışçıdan ve yerel kamu sektöründen finansal destek almaktadır ancak KOBİ destek hizmetlerinin genel seçkinliği ve kalitesi hala kısıtlıdır. İş kuluçka merkezleri ağı görece daha çok gelişmiş olup, Sırp Cumhuriyeti’nde beş, Bosna Hersek Federasyonu’nda ise sekiz kuluçka merkezi vardır ancak yasal statüleri henüz tanımlanmamıştır. Diğer başlangıç destek şekilleri ise zayıf kalmıştır. 2011 Temmuz ayında Avrupa Birliği sponsorlu EURELSMED projesinin bir parçası olarak KOBİ destek hizmetlerine yönelik küçük çaplı bir belgelendirme planı uygulamaya konmuştur. Devlet de farklı oluşumlardaki yeni girişimcilere hibe

sunmaktadır ancak hibelere ayrılan toplam bütçe çok düşüktür. Son olarak, KOBİ'lerle ilgili bilgilerin kalitesi ve erişilebilirliğini arttırmak için herhangi bir önemli çalışma yapılmamıştır.

Kamu alımları

İhale tekliflerinin lotlara ayrılması yaygın bir uygulamadır. Kamu ihale tekliflerinin yayınlanması güvence altına alınmış olup tüm ihale süreci Kamu İhale Kurumu tarafından yönetilmektedir. Bilgiler ücretsiz ve ulusal düzeyde merkezi olarak paylaşılmaktadır. E-ihale uygulamasında da dikkat çekici gelişmeler yaşanmıştır. Kamu ihale bildirimleri elektronik ortamda gönderilebilmektedir. Reform devam etmekte ve e-ihale tekliflerinin sayısı aşamalı olarak artmaktadır. Geç ödemelerle mücadele eden tutarlı bir politika çerçevesi olup olmadığı konusunda herhangi bir bilgi sunulmamış, dolayısıyla bu göstereyi değerlendirmek mümkün olmamıştır ancak herhangi bir çerçeve görülmemektedir. Piyasa yabancı işletmelere kısmen açıktır ve yerel şirketler de 2012 yılına kadar ayrıcalıklı muamele görecektir. KOBİ'ler için oranlı yeterlilik seviyeleri ve finansal koşullar oluşturulması hakkında herhangi bir bilgi sunulmamıştır, dolayısıyla bu gösterge puanının değerlendirilmesi de zordur.

İnovasyon

Bosna Hersek'te inovasyon politikası başlangıç aşamasındadır. İnovasyona yönelik yetkinlik ve görev dağılımı belirsizdir ve inovasyon politikasını devlet ya da oluşum düzeyinde yapılandıran herhangi bir stratejik politika belgesi yoktur. İnovasyon kuluçka merkezleri ve rekabetçi kümeler kurulmasına yönelik olumlu çalışmalar yapılmaktadır. Tuzla ve Banja Luca'da bir inovasyon kuluçka merkezi kurulmuş olup ülke çapında faaliyet halinde olan birkaç küme mevcuttur. Ayrıca, OECD Bölgesel Rekabetçilik Girişimi kapsamında üçlü sarmal ortaklıklar kurulmuştur. Fikri mülkiyet haklarının (IPR) korunmasıyla ilgili olarak, Fikri Mülkiyet Enstitüsünün istişare ve koordinasyon organları olarak üç konsey kurulmuş ve iş programlarını uygulamaya başlamıştır. Bu konsey üyelerine eğitim verilmeye başlanmıştır. Fikri Mülkiyet Enstitüsünün işleyişini düzeltmek ve fikri mülkiyet hakkında bilgileri yaymak için çeşitli önlemler de alınmıştır.

Çevreye duyarlı ekonomi

Eko-verimliliğe sahip işletme ve eko-inovasyon ulusal politika çerçevesine yeterince dahil edilmemiş konulardır. Bazı çevre politikası belgeleri oluşturulmuştur ancak bunlar da eko-verimliliğe sahip işletme veya eko-inovasyona atıfta bulunmamaktadır. Bu alanda aktif olan birkaç sivil toplum kuruluşu vardır ancak devlet işletmelere çevreye ilgili bilgi sunma konusunda çok küçük bir rol oynamaktadır. KOBİ sektöründe çevreye duyarlı büyüme çevresel konularda uzmanlık eksikliği ile kısıtlanmıştır. İşletmeler çevre yönetim sistemleri (EMS'ler) ve standartları yoluyla çevre performanslarını arttırabileceklerinden büyük ölçüde habersizdir ve devlet de henüz bunların benimsenmesini teşvik etmek için önlemler uygulamaya koymamıştır.

İhracatın özendirilmesi

Bosna Hersek Dış Ticaret Odası (CFT) ve Bosna Hersek İhracat Konseyi³ ihracatın özendirilmesi konusunda en aktif iki kurumdur. 2011 Aralık ayında İhracat Konseyi taslak bir 2012-15 Bosna Hersek İhracat Büyüme Stratejisi hazırlamıştır. Bu taslak Bosna Hersek Kalkınma Stratejisi ve 2009-2012 Sırp Cumhuriyeti

İhracatı Özendirme Stratejisini de içine almaktadır. Bosna Hersek Federasyonu için benzer herhangi bir strateji hazırlanmamıştır. Bosna Hersek İhracat Büyüme Stratejisinin Bosna Hersek Federasyonu hükümetine ihracatlarını geliştirme ve teşvik etme konusunda uygun kılavuzluk sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Bosna Hersek Dış Ticaret Odası (CFT) bünyesinde yer alan İhracatı Özendirme Kurumu ticaret düzenlemeleri ve dış piyasaları bilgi ve ihracatı özendirmeye yönelik parasal destek sunmaktadır. Ayrıca, Sırp Cumhuriyeti KOBİ'leri Geliştirme Kurumu Sırp Cumhuriyeti'nde ihracat odaklı şirketleri pazarlama ve uluslararası fuarlara katılım konusunda finansal olarak desteklemektedir. Ulusal KOBİ teşvik etkinlikleri *geçici* bir şekilde yapılmakta ve genellikle hibe destekli olmaktadır.

Tek Pazar fırsatları

Teknik düzenlemeler söz konusu olduğunda, Bosna Hersek mevzuatına çeşitli standartlar aktarılmış durumdadır. Bosna Hersek Standardizasyon Enstitüsü 11.279 Avrupa standardı benimsemiştir ancak hala çelişkili ulusal standartlar da mevcuttur. Bosna Hersek henüz Avrupa Akreditasyon Birliği'nin (EA) tam üyesi olmamıştır. Akreditasyon Kanununun tarihi 2011'e dayanmaktadır ve muhtemelen 2008 *müktesebatı* ile aynı doğrultuda değildir. Uygunluk değerlendirmesine ilişkin yatay mevzuat da henüz ilgili 2008 *müktesebatına* uygun hale getirilmemiştir.

Devlet düzeyinde Metroloji Enstitüsü Avrupa Ulusal Metroloji Enstitüleri Birliğine (EURAMET) tam üyelik hakkı kazanmıştır. Mevzuatın hala *müktesebat* ile uyumlaştırılması gerekmektedir ancak metroloji sisteminin geliştirilmesine ilişkin herhangi bir strateji benimsenmemiştir. Piyasa gözetimi mevzuatı da henüz 2008 *müktesebatına* uyumlu hale getirilmemiştir. İhracatı Özendirme Kurumu Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığı ve İhracat Konseyinin ilgili daireleriyle birlikte ihracatçılara bilgi ve hizmet sunmaktadır. Sağlık ve bitki sağlığı (SPS) alanında mevzuatın benimsenmesi ve yasama çerçevesinin erken uygulanması konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Ulusal organlar kurulmuştur ancak bunların idari kısıtlamaları mevcuttur.

Yapılması Gerekenler

Bosna Hersek 2007 ve 2009 yıllarında gerçekleştirilen değerlendirmelerde de olduğu gibi Avrupa Küçük İşletmeler Yasası kapsamına giren boyutların çoğunda bölge ortalamasının altında performans göstermeye devam etmektedir. Şirket tescili veya finansmana erişim alanlarında artan bir ilerleme görülürken, genel tabloya bakıldığında bölgedeki diğer tüm ekonomilerde görülen ilerlemenin aksine politika konusunda durağanlık yaşanmaktadır.

Dayton Anayasası KOBİ'lere bazı yetkinlikler ve oluşumlara da işletme politikası tayin etmektedir. Bu düzenleme kurumsal kalkınmayı ve özellikle Republika Sprska'da KOBİ'leri yerel düzeyde destekleme planlarının uygulamaya konmasını kolaylaştırırken, ülke çapında iş ortamının iyileştirilmesini ciddi şekilde kısıtlamıştır. Düzenleme ortamı karmaşıklığını ve KOBİ'ler üzerindeki düzenleme yükü ağırlığını özellikle Federasyonda korumaktadır. İşletmeler oluşumlarda iş faaliyetlerinde bulunma konusunda hala bazı engeller ve idari sorunlarla karşılaşmaktadır. Politika faaliyetleri parçalanmış durumdadır ve koordineli değildir.

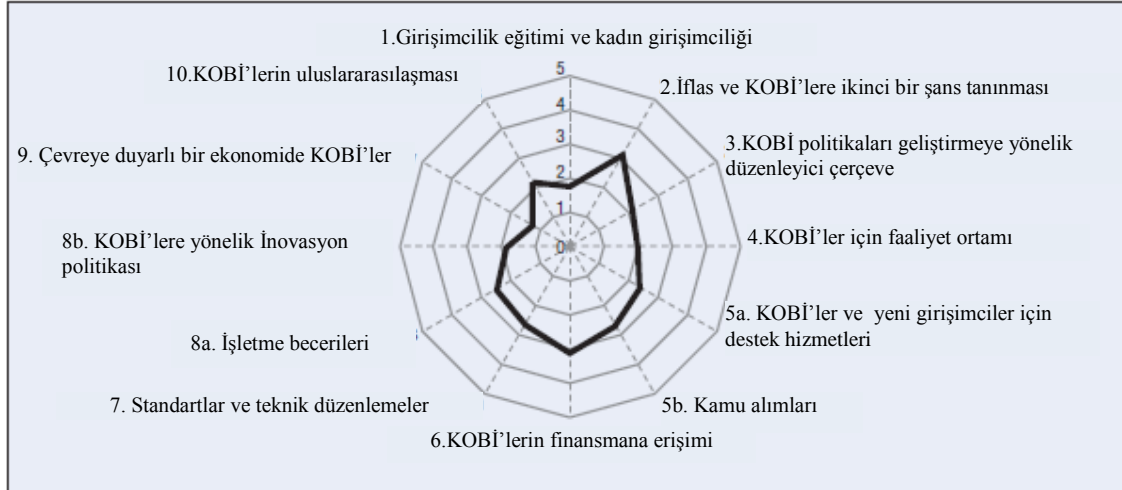
Büyük engel devlet, oluşum ve alt-oluşum düzeyinde politika müdahalelerini koordine etmeye ve uyumlaştırmaya yönelik kapsamlı bir politika çerçevesinin geliştirilmesi ihtiyacıdır.

Daha yüksek koordinasyon seviyesine yönelik çabalar şu ana kadar herhangi bir önemli sonuç getirmemiştir. Ancak, devlet ve oluşum düzeyindeki KOBİ politika topluluğu temsilcilerini bir araya getiren bir istişare komitesinin kurulmasıdır, fakat söz konusu istişarenin daha düzenli toplanması ve ortak bir gündem geliştirmesi gerekmektedir.

Bu büyük engel kurumsal çerçeveye uyumlu bir şekilde çözülmedikçe, Bosna Hersek'in KOBİ politikasına ilişkin kapsamlı bir yaklaşım geliştirme ihtimali düşüktür. Merkez bankasının denetleyici rolü sayesinde hedeflenmiş iş hizmetlerinin sağlanması gibi belli politika boyutlarında veya finansmana erişim konusunda hala ilerleme kaydedilmektedir. Ancak, şirket tescil prosedürlerinden yönetmeliklerin basitleştirilmesi ve e-devlet hizmetlerinin sağlanmasına kadar genel iş ortamını iyileştirmeyi hedefleyen faaliyetlerin işletme düzeyinde uygulamaya konmaya veya göz ardı edilmeye devam edilmesi ve sınırlı, koordinasyonsuz ve parçalı bir şekilde yapılması riski hala vardır.

Beşeri sermaye alanında, 2012 Mart ayında girişimcilik eğitimi stratejisinin benimsenmesinin ardından Kalkınma ve Girişimciliği Teşvik Forumu bir Girişimcilik Eğitim Komitesi kurarak yaşam boyu girişimcilik eğitimi konusundaki taahhüdünü güçlendirmiştir. Bu komitenin görevleri Avrupa düzeyinde tüm politika gelişmeleriyle aynı düzeyde tutmak, faaliyet planları hazırlamak, genel bir politika danışmanlık hizmeti sunarken izleme ve değerlendirme yapılmasını sağlamaktır. Bu komite Stratejik Çalışma Grubunun mevcut uzmanlığı ve kapasitesi üzerine inşa edilmelidir. Grubun kapasitesinin biraz daha geliştirilmesi önemli olacaktır. İkincisi, finansmana erişim ve kadın girişimcilere yönelik eğitim konusunda yapılacak stratejik bir ortak inceleme ile erişim karşısındaki engeller belirlenmeli ve her iki alanda da gelişme kaydetmek için opsiyonlar önerilmelidir. Son olarak, Hırvatistan'ın Avrupa Birliği'ne girişinin ardından tarım-gıda sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin karşılaşacağı sorunlar söz konusu olduğunda, Avrupa Birliği piyasasına erişim sağlamak ve bunu arttırmak için daha geniş bir girişimin parçası olarak hızlı işleyen bir sektör beceri geliştirme programı üzerinde durulmalıdır.

Şekil 12.1. Bosna Hersek için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları



Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ Sırp Cumhuriyeti'nde KOBİ'ler "KOBİ'lerin Geliştirilmesi Destekleme Kanunu" kapsamında tanımlanmıştır (119/2008 sayılı *Resmi Gazete*). Bosna Hersek Federasyonu'nda KOBİ'ler "Bosna Hersek Federasyonu küçük işletmeleri geliştirme kanunu" kapsamında sınıflandırılmıştır (19/06 ve 25/09 sayılı *B&H Federasyonu Resmi Gazetesi*).

² Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olmak üzere iki oluşum da devletin yanında kendi yasal sistemlerine sahiptir.

³ *Bosna Hersek İhracat Konseyi* Bakanlar Kurulu tarafından kurulmuş olup Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığı tarafından yönetilmektedir.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten küresel bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

KISIM II

Bölüm 13

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Hırvatistan

Genel bakış

Hırvatistan ekonomisi 2009-2010 döneminde yaşanan iki yıllık negatif büyümenin ardından 2011 yılında sadece %0.1 oranında büyümüştür. Derin yapısal sorunları henüz ele alınmamıştır. AVRO bölgesindeki uzun süreli kriz ve aşağı yönlü risklerin yüksekliği göz önünde bulundurulursa ekonomideki manzara oldukça belirsizdir. 2012 yılında en iyi ihtimalle minimum düzeyde bir büyüme beklenebilir, hatta birçok bağımsız tahminci bu yıl durgunluğa dönüş yaşanacağını öngörmektedir. İhracatlar 2011 yılının ilk yarısında hızlanmış ancak ikinci yarısında tekrar yavaşlamıştır. 2011 yılında sermaye akışları kriz sırasında görülen aşağı yönde eğilimi tersine çevirerek önemli düzeyde artmıştır. Buna rağmen, Hırvatistan'a yapılan yabancı doğrudan yatırım (FDI) 2008 yılında kaydedilen net akışların çeyreğinden bile daha az olmak üzere kriz öncesi seviyelerin oldukça altında kalmaktadır.

Hırvatistan iş ortamı son yıllarda oldukça gelişmiştir ancak birçok açıdan hala sorunlu olmaya devam etmektedir. Uluslararası araştırmalarda 2013 Temmuz ayında Avrupa Birliği üyesi olacağı düşünülerek Hırvatistan hala orta Avrupa'daki emsallerine göre daha umut kırıcı bir pozisyona yerleştirilmektedir. Hırvatistan Dünya Bankası'nın *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporunda 183 ekonomi arasında 80'inci sıradadır. En ciddi kısıtlamalar yapı izinleri sosyal maliyetlerin yüksekliği ve işgücünün esnek olmayışıdır. İşgücü piyasasının katılıklarıyla ilgili de genel ve köklü sorunlar bulunmaktadır. 2008/09 İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketinde iş sahipleri ve yöneticilerinin birçok kaygısı belirlenmiştir. İşletmeler iş yapmaları karşısındaki temel engelleri vergi oranları, idare ve kayıt dışı sektörden kaynaklanan rekabet olarak kabul etmektedir. Hırvatistan yargı reformu ve yolsuzlukla mücadele alanında zorluklarla karşılaşmaya devam etmektedir. Mahkemeler sisteminin tam olarak reforme edilmesi, yargı sisteminin daha sorumlu hale getirilmesi ve vatandaşlar için genel adalet dağıtımının geliştirilmesi gerekmektedir. 2012 Uluslararası Şeffaflık Yolsuzluk Algısı Endeksine göre, Hırvatistan 183 ekonomi arasında 66'ncı sıradadır. Bu rakam geçiş dönemindeki ülkeler ortalamasının üzerinde olup bölgedeki komşularının birçoğundan daha iyi bir düzeydedir ancak dördü dışında (İtalya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan) tüm Avrupa Birliği üye ülkelerinin altındadır.

Tablo 13.1. Hırvatistan'da KOBİ'ler

	Çalışan sayısı		Milyon AVRO cinsinden yıllık gelir		Milyon AVRO cinsinden varlıklar	
	Avrupa Birliği	Hırvatistan	Avrupa Birliği	Hırvatistan	Avrupa Birliği	Hırvatistan
Mikro	0-9	0-9	2	1.92	2	0.96
Küçük	10-49	10-49	10	7.4	10	3.7
Orta	50-249	50-249	50	29.49	43	14.79

Kaynak: Küçük İşletmeleri Geliştirme Teşvik Kanunu (29/02; 63/07 Sayılı *Resmi Gazete*); kur: 1 AVRO = 7.3 Hırvat Kunası,
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm

Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler (MKOBİ'ler) işletmelerin %99.8'ini ve toplam istihdamın %67'sini oluşturduğu için ekonomide önemli bir role sahiptir.

Ekonominin geneline de katma değer olarak ölçülen %57 oranında katkıda bulunmaktadır. KOBİ tanımı Avrupa Birliği tanımına dayanmaktadır (bkz. Tablo 13.1):

Tablo 13.2. Hırvatistan için temel makroekonomik göstergeler, 2008-2012

		2008	2009	2010	2011	2012 (proj.)
GSYİH büyümesi	%, y-y	2.2	-6	-1.2	0.1	-0.6
TÜFE enflasyonu	% ortalama	6.1	2.4	1	2.1	1.8
Devlet bakiyesi	GSYİH %'si	-1.3	-4.1	-5	-5.5	n.a.
Cari hesap bakiyesi	GSYİH %'si	-8.8	-5.3	-1.1	0.9	n.a.
Net Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI)	Milyon AVRO	3.204.0	1.180.3	339.8	1.023.7	n.a.
Dış borç	GSYİH %'si	85.0	99.1	102.1	93.8	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	47.6	45.6	45.7	45.9	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2011 (*Dünya Ekonomik Görünümü* (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kurumları ve Merkez Bankalarından toplanan veriler).

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde Hırvatistan için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. Avrupa Birliği mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Genel olarak bakıldığında Hırvatistan'da oluşturulmuş kurumsal politika iyi gelişmiş durumdadır. KOBİ'ler kriterleri istihdam ölçüğü açısından Avrupa Birliği tanımlarıyla uyumlu olan Küçük İşletmeleri Geliştirme Teşvik Kanunu ile tanımlanmıştır. Ekonomi, Çalışma ve Girişimcilik Bakanlığı (MELE) KOBİ politikalarının hazırlanması ve devletler arası koordinasyondan sorumludur. Hırvatistan Ekonomi Odası, Hırvatistan KOBİ Ajansı (HAMAG), Hırvatistan İş ve İnovasyon Merkezi (BICRO), diğer bakanlıklar ve bölgesel kalkınma ajansları da politika hazırlama sürecine dahil olmaktadır.

KOBİ geliştirme stratejisi 2008-2012 Küçük ve Orta Ölçekli Girişimciliği Teşvik Programı kapsamında tanımlanmıştır. Devlet program bünyesinde bir sonraki yıl uygulanacak projeler, önlemler ve bütçenin tanımlandığı yıllık KOBİ'lerin Teşvikine yönelik İşletme planını uygulamaktadır. Hırvatistan KOBİ Ajansı KOBİ stratejisinin uygulanmasından ve uygulanan faaliyetlerin izlenmesinden sorumludur. Sorumlulukları girişimcilik kredileri ve hibelerine yönelik garantilerin verilmesi, işletme altyapısının geliştirilmesi, danışmanlık hizmetlerine yönelik ortak finansman, eğitim ve küçük işletme danışman ağının geliştirilmesi ve yeni girişimcilerin desteklenmesini kapsamaktadır. Ancak, Ekonomi, Çalışma ve Girişimcilik Bakanlığı da işletme programlarının yürütülmesiyle ilgilendiği için hala Ekonomi, Çalışma ve Girişimcilik Bakanlığı ile Hırvatistan KOBİ Ajansı'nın sorumluluk ayrımı net bir şekilde yapılmamıştır.

Vergi kaçırma, sosyal yardım katkılarının kaçırılması ve başka işte çalışma gibi kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesine yönelik önlemler için birçok kanun vardır. Devlet 2011 yılında Kayıtsız Faaliyetlerin Yürütülmesini Yasaklama ve Önlemeye yönelik bir Kanun uygulamaya başlamıştır. Kayıt dışı ekonomiyi engellemeye yönelik önlemler mahkeme tarafından tescil edilmemiş faaliyetlerin yapılması durumunda 20.000 HRK ile 50.000 HRK (2.662 AVRO ile 6.665 AVRO) arasında değişen cezalar içermektedir.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

Hırvat hükümeti düzenleyici bir giyotin süreci uygulamış ancak bunu tamamlamamıştır. Devletin mevzuatı sadeleştirerek ve gereksiz düzenlemeleri kaldırarak düzenleme yüklerini azaltmaya yönelik eylem planı 2007 yılında başlatılmış, 2009 yılında yavaşlamıştır ve o zamandan bu yana herhangi bir gelişme kaydetmemiştir. Şimdiye kadar 1.450 düzenleme alanı incelenmiş ve çalışma ekini 500'ü kabul edilen ve 360'tan fazlası uygulanan 800 öneri sunmuştur.

Hırvatistan'ın 2009 yılı devlet Prosedür Kurallarına göre, yeni mevzuatın işletmeler, vatandaşlar ve sivil toplum üzerindeki finansal, ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri kapsayan yeni mevzuat niteliksel etki değerlendirmelerini yapması zorunludur. IPA OP IIC, Ulusal Düzeyde İdari Etkinliğin Arttırılması, kapsamında yapılan Avrupa Birliği Projesi MELE ve diğer kilit bakanlıklar ile işbirliği halinde gerçekleştirilmiştir. Amacı KOBİ Politika Araçları ile ilgili etki değerlendirme kapasitesini geliştirmek ve sonuç olarak Hırvatistan Cumhuriyeti'nin düzenleme sistemiyle ilgili mevcut karar alma sürecini iyileştirmektir. Hırvatistan aynı zamanda devlet ve parlamentonun belirlenmiş bir danışma süreci olmadan herhangi bir yönetmelik çıkaramayacağını ifade edildiği bir etki değerlendirmesi kanunu çıkarmıştır. 2009 yılında yapılan bir Düzenleyici Etki Analizi pilot projesine ile bazı KOBİ kanunları incelenmiştir.

Kamu-özel sektör istişare çerçevesi

Hırvatistan'da Kamu-özel sektör istişareleri çerçevesi KOBİ Kamu-Özel Sektör Diyalog Forumunu kurumlaştıran Avrupa Birliği projesi SMEPED (PHARE 2006) sayesinde oldukça gelişmiştir. Bu forum yıllık Ulusal Ekonomi ve Girişimcilik Konferansı sırasında yılda en az bir kez ve katılımcılarının talebi üzerine gerçekleştirilmektedir. Forum KOBİ destek kurumları ve ilgili merkezi ve yerel idari organlardan gelen az sayıda yetkili temsilciden oluşan bir vekil organ gibi çalışmaktadır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Hırvatistan noter ücretleri ve minimum sermaye koşulunun yüksek olmasından dolayı özellikle sınırlı sorumlu şirketler için biraz pahalı olsa da etkili bir şirket tescil ve başlangıç sistemi uygulamaktadır. Esnaf için tescil prosedürleri büyük ölçüde basitleştirilmiştir. İşletmeler online tescil edilebilmekte ve işletme tescilleri bildirim prosedürlerine dikkat edilerek tek durak noktasında yapılmaktadır. Tek bir kimlik numarası 2009 yılında uygulamaya konmuştur. Genel olarak bakıldığında 2009 değerlendirmesinden bu yana artan düzeyde bir ilerleme kaydedilmiştir.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Hırvatistan Hitrorez programının bir parçası olarak iş topluluğuna yönelik bir dizi e-devlet hizmeti sunmuştur. 2010 yılından bu yana işletme vergisi mükelleflerinin vergi ve sosyal katkı getirilerini elektronik ortamda kaydederken vergi kredisi ve yükümlülüklerini tazmin etmelerine izin verilmektedir. Elektronik imza tam olarak uygulamaya konmuş olup yasama ve düzenleme çerçevesi Avrupa Birliği mevzuatına uygundur.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

Ticaret ve şirketler kanunu ile uyumlu bir iflas kanunu çıkarılmıştır. 2010 yılında Hırvatistan hükümeti İflas Kanunu için iflas muamelelerinin daha etkili ve hızlı bir şekilde yapılmasına olanak sağlayacak bazı değişiklikler önermiştir. Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre, bir işletmeyi kapatmak ortalama 3.1 yıl, iflas maliyeti işletmenin mal varlığının yaklaşık %15'ine ve geri kazanım oranı ise %29.7'sine karşılık gelmektedir.

Girişimcilere ikinci bir şans tanınması söz konusu olduğunda Hırvatistan Rekabet Kurulu KOBİ Politika Merkezinin inisiyatifine dayanarak paydaşlarına farklı durumlarda ikinci bir şans tanınmasına yönelik Avrupa Birliği direktifini sunmuştur. Hırvatistan hükümetinden alınan bilgilere göre, iflastan tasfiye nihai mahkeme kararı ve mahkeme kaydından çıkarılma sonucunda gerçekleşmektedir. Zorluklar konusunda girişimcilere destek olma konusundaki yönergeler (2010) iflas prosedürlerini başlatma şartlarını yerine getiren şirketlere uygulanabilir. KOBİ'lere yönelik faaliyet olanlarına göre, şirketlerin iflastan sonra yeniden başlaması karşısında herhangi bir idari engel yoktur, ancak devlet desteğine başvuramamaktadırlar.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

Hırvatistan bu boyutta bölgede en yüksek puanı alan ekonomilerden biridir. KOBİ'lere yönelik kamu desteği mevcuttur ve ekonomi özellikle leasing olmak üzere banka kredilendirmelerine yönelik alternatif finansman kaynakları geliştirmiştir. Ancak, 2009 yılından bu yana kısmen yeni kuluçka merkezlerinin eklenmesi ve aynı zamanda krizin risk sermayesinin kullanılabilirliği üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim puanında küçük bir düşüş olmuştur. Özellikle kadastro sisteminde ve menkul varlıkların tesciliyle ilgili bilgilerin bulunurluğu açısından yasal ortam iyileşmiştir.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

KOBİ'ler için banka finansmanına erişim krizden dolayı finansal sistemde likiditenin sınırlı olması ve riskten kaçınma eğiliminin artmasından etkilenmiştir. 2009 yılında banka kredilendirmesinde önemli bir düşüş olurken yıllık kredi büyüme oranı 2010'un ilk çeyreğinde negatifken 2010 yılının sonuna doğru yaklaşık %5 oranında bir toparlanma yaşamıştır. Bankacılık sektörü varlıkların %75'ini elinde tutan en büyük beş banka ile oldukça yoğunlaşmış durumdadır. Özel kredi 2011 yılında gayrisafı yurtiçi hasılanın %72'sine karşılık gelmiştir. Leasingin ardından banka finansmanı %14.3 oranında KOBİ'ler için temel dış finansman kaynağını oluşturmaktadır. Sektör Hırvatistan Finansal Hizmetler Denetleme Kuruluşu tarafından izlenmektedir.

KOBİ'lere yönelik birçok kamu finansal destek programı mevcuttur. Hırvatistan KOBİ kuruluşu bir tanesi özellikle yeni girişimcileri hedef alan bir program olmak üzere dokuz kredi garanti programı uygulamaktadır. Bu planlar tarımdan yeni teknolojilere kadar farklı alanları hedef almakta olup kredi ve teminat kapsamı miktarı her bir planda farklıdır. Mikrokredi için, garanti planı kredi ana parasının %70'ini kapsarken maksimum 2 milyon HRK (266.287 AVRO) tutarında kredi meblağları için teminat verilmektedir. Yeni girişimlerde, kredi ana parasının %70'ini kapsayan maksimum 1.8 milyon HRK (239.589 AVRO) kredi tutarı için teminat verilmektedir.

Mikrofinans kurumları şu anda müşterek Tasarruf ve Kredilerin yasla statüsü kapsamında faaliyet gösterdiği için onlara ait yasal çerçevenin geliştirilmesi gerekmektedir.

Hırvatistan İmar ve Kalkınma Bankası ve Girişimcilik ve Esnaf Bakanlığı programları da mikrofinansman sunmaktadır. Sadece birkaç özel özkaynak işlemi bulunmakta olup her ikisi de gayrisafi yurtiçi hasılanın %0.3'ünün hemen üzerinde hesaplanan aktif sermaye ve yatırımlar için mevcut sermaye ile küresel mali krizden dolayı sıkıntı çekmiştir. Emeklilik fonları, sigorta şirketleri ve diğer kurumsal organlar dahil olmak üzere yerel kurumsal yatırımcılar yatırıma giderek daha fazla iştirak etmektedir ancak seviyeler hala kısıtlıdır. Bununla birlikte, OECD Kurumsal Yönetişim İlkeleri ile makul düzeyde bir uyumluluk söz konusudur. Risk sermayesi neredeyse hiç yoktur. Zagreb menkul kıymetler borsası gayrisafi yurtiçi hasılanın %42'si oranında bir piyasa sermayelendirmesine sahiptir, ancak cirosu düşüktür. Piyasa Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü (IOSCO) ilkeleriyle yüksek düzeyde uyumluluk göstermekte olup, kanun ve yönetmeliklerin uygulanmasında ise oldukça etkindir.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Yasal ve düzenleyici çerçeve oluşturulmuş ve genel olarak iyi gelişmiştir. 2009 değerlendirmesinden bu yana ülke kadastro ve özel kredi büroları açısından ilerlemeler kaydetmiştir. Aslında, e-Katastar adlı bir online kadastro mevcuttur ve tam olarak işlevseldir. Finans kuruluşu FINA menkul varlıkların tescilini üstlenmiş olup tescil online yapılmaktadır. Genel ifadelerle, borçluların kredi miktarının %150'si kadar karşı teminat sunması gerekmekte ancak garanti planlarında daha esnek bir tanımda faydalanılmaktadır. 2007 yılından bu yana, 20 Hırvat bankası tarafından kurulmuş bir özel sektör kredi bürosu da faaliyet göstermektedir. Yetişkinlerin %100'ünü kapsamaktadır ve firmalara ilişkin bilgi toplamaya başlamıştır ancak finansal kurumlara erişim kısıtlıdır. 2003 Kişisel Verileri Koruma Kanunu dışında kredi bürosu faaliyetlerini kontrol eden herhangi bir başka yasal çerçeve yoktur. Sisteme katılım yerel büro mevzuatlarına göre belirlenmektedir. Alacaklı haklarının verimliliğini sağlama konusunda hala sorunlar mevcuttur. DB 2012'ye göre, bir borçlunun tasfiye prosedürü dışında temerrüde düşmesi halinde ilk etapta (*örneğin* genel vergi talepleri ve çalışan taleplerinden önce) teminatlı alacaklılara ödeme yapılmamaktadır.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

2011 Ekim ayında tüketici finansal okuryazarlığına ilişkin bir ulusal stratejik çerçeve taslağı hazırlanmış ve Hırvat hükümetine sunulmuştur. Girişimcilik ve Esnaf Bakanlığının Girişimcilik Eğitimi Projesi yeni girişimciler için finansal okuryazarlığa ilişkin bazı eğitimler sunmaktadır. Ulusal Tüketici Haklarını Koruma Konseyi finansal hizmetler ve ekonomide finansal okuryazarlıkta tüketici korumasını güçlendirmek amacıyla 2009-2012 döneminde bir Ulusal Tüketicileri Koruma Stratejisi geliştirmek için bazı girişimler başlatmıştır.

Bir girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

Hırvatistan'ın Avrupa Birliğine katılım öncesi son değerlendirmesinde beşeri sermaye ve kadın girişimciliği konusundaki performansı genel olarak iyi olmuştur. Yaşam boyu girişimcilik eğitim stratejisi KOBİ geliştirme, istihdam ve kadın girişimciliğinin yanı sıra ulusal gençlik programı stratejileriyle bağlanmış olup ulusal müfredat çerçevesinin temel bir özelliğini oluşturmaktadır. İlk ve orta dereceli okullarda (özellikle mesleki eğitim) girişimcilik kilit yetkinliği konusunda başarılı çalışmalar yapılmakta ancak planlanan okul sisteminde sunulduğu için izleme ve değerlendirme faaliyetleri önemini korumaktadır. Mesleki eğitim hatları meslek okulu öğretmenleri ve öğrencilerine

Kutu 13.1. Hırvatistan'da devlet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Hırvatistan'da Avrupa İşletmeler Ağı'nın desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen devlet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 12 yıldır faaliyet gösteren, 63 kişi istihdam eden ve 16.5 milyon AVRO ciro getiren bir firma olmak üzere 48 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %58'i ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Anketi yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: tüketici talebinin güçlenmesi, ekonomik ortamda istikrarın artması, daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar, bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi ve daha kaliteli personel.



En önemli devlet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli devlet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: iş düzenlemesinin geliştirilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve kamu alımları ve KOBİ destek hizmetlerinin şeffaflaşması.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar iş düzenlemesinin geliştirilmesi ve işletmelere yönelik prosedürlerin basitleştirilmesi alanında yapılan devlet girişimlerini adil bulmaktadır. Finansmana erişim ve şeffaf kamu ihale ve KOBİ destek hizmetlerinin teşvik edilmesine yönelik politikalar zayıf kabul edilmiştir. İhracat teşvikini destekleyen programlar ise en son sırada yer almıştır.

Hükümet politikalarının önceliğinin arttırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesini destekleyen devlet politikalarının daha çok finansal desteğe ihtiyacı olurken, iş düzenlemesini geliştirmeye yönelik destek programlarının ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir. Tek Pazara giriş ile ilgili destek programlarının da daha iyi tasarlanması gerekmektedir.

yönelik online kaynaklarla en gelişmiş iş bilgi ve becerisi teşvikine sahiptir bu da girişimcilik teşvikinde inovasyonun altını çizmektedir. Genel orta öğretim sisteminin mesleki eğitim sisteminden teknik bilgi aktarımı yoluyla mesleki eğitimi kolayca yakalaması sağlanabilir. Yüksek öğretim topluluğunun girişimcilik eğitimi gündemini desteklemek için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme süreciyle daha yakından ilgilenmesi gerekecektir. Buna rağmen üniversiteler ayrı ayrı girişimciliğin teşviki konusuna mükemmel bir bağlılık göstermiştir.¹

Hırvatistan'ın kadın girişimciliğine yönelik stratejisi genel hedefi kadınların politik ve ekonomik olarak güçlendirilmesi olan bir grup politika unsurunu bir araya getiren bir cinsiyet eşitliği stratejisini güçlendirmektedir. Girişimcilik stratejisinin değeri özellikle ulusal KOBİ stratejisi olmak üzere diğer stratejilerle ve eğitim ve finansmana erişimin artmasına olanak sağlayan destek katlarıyla karşılıklı bağlılığa sahip olmasında yatar. Devlet, KOBİ topluluğu, sivil menfaat grupları ve bankacılık sektörünün kadınların finansmana erişimini arttırmak için daha gelişmiş bir diyaloga ihtiyacı vardır. Hırvatistan Ekonomi Odasının "en iyi kadın girişimci" ödülleri kadın girişimcilere ilişkin farkındalık ve tanınmayı teşvik etmek açısından iyi bir örnek olarak dikkat çekmektedir. Bu arada, Girişimcilik ve Esnaf Bakanlığı ulusal iş kadınları ağına finansal destek sunmakta bu da politika dürtüsü için sahip olduğu önemin altını çizmektedir.

Son olarak, Ekonomi Odası ekonominin işletme becerileri konusunda istihbarat oluşturmaya yönelik geniş çaplı çabaları için önemli bir destek sunmaktadır.

İstihdam, bölgesel kalkınma ve Mesleki eğitim ve öğretim kuruluşları, Ekonomi Odası ve Ekonomi ve Esnaf Bakanlığı tarafından sunulan bir işaret sistemi ile bölgeler çapından eğitim tedarikçi piyasası oldukça gelişmiştir. Hırvatistan'ın 2013 Temmuz ayında Avrupa Birliği'ne girmesiyle ekonomi Avrupa Birliği sosyal fonundan beşeri sermayenin geliştirilmesine yönelik verilen ek desteği doğrudan tamamlayacağı için eğitime olan talebin artma ihtimali yüksektir. Devlet, küçük işletmeler topluluğu ve eğitim tedarikçi piyasasının Avrupa Birliği istihdam yönergelerinin beceri hükümleri ile aynı doğrultuda gelişmeler üzerine çalışmaya hazır olacaktır. Bu bağlamda, Hırvatistan'ın sektör beceri konseylerini destekleme çabaları beceriler denkleminin arz ve talep yönlerini ele almak açısından önemli bir adımdır.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Hırvatistan hem ulusal hem de uluslararası danışmanlık şirketlerinin geniş çaplı destek hizmetleri sunduğu iyi gelişmiş ve rekabetçi bir iş hizmetleri piyasasına sahiptir. İş kuluçka merkezleri konusunda herhangi bir ilerleme kaydetmemiş olup; faaliyette bulunan 24 kuluçka merkezi yüksek katma değere sahip destekten çok esas olarak basit hizmetler sunmakta ve kiracılar için çıkış stratejileri geliştirmeye yönelik çalışmalar kısıtlı kalmaktadır.

Diğer başlangıç destek yolları daha çok gelişmiştir. Hırvatistan KOBİ Ajansı İş Danışmanlık Projesi kapsamında belgelendirilen danışmanlar girişimcilik merkezleri, kalkınma ajansları, kuluçka merkezleri ve teknoloji parkları yoluyla yeni işletmelere danışmanlık desteği sunmaktadır. Yeni girişimler aynı zamanda hibe, garanti ve sübvansiyonlu kredi şeklinde finansal destek de alabilmektedir. Hırvatistan'ın bilgilendirme hizmetleriyle ilgili olarak hala özel olarak ilgili bilgilere erişimi kolaylaştırmak üzere tahsis edilmiş merkezi bir portal kurması gerekmektedir.

Kamu alımları

Hırvatistan'da ihale makamları sözleşmeleri lotlara ayırmakta ve her bir grup veya lota ait ayrı ayrı sözleşme teklifleri vermektedir. Bu sistem KOBİ'lerin yüksek değere sahip sözleşmelerde yer alabilmesine olanak sağlar. Ortak ihaleye müsaade edilmekte ve finansal koşullar ve yeterlilik koşullarını karşılamak için ortak ihaleden faydalanılabilmektedir. 70.000 HRK'ya eşit veya daha yüksek değerde tüm sözleşmeler Elektronik Kamu İhale İlanlarında (EPPC) yayınlanır ve ulusal düzeyde merkezileştirilmiştir. Bir sözleşme bildirimini yayınladığı tarihten itibaren ihale makamının ihale belgeleri ve gerekli her tür ek belgeye sınırsız ve eksiksiz erişim olanağı sunması gerekir. Bu hizmet ücretsiz verilmektedir. Kamu İhale Kanunu piyasayı tüm ekonomik işletmecilere açmış olup yerli ve yabancı işletmeler arasında ayırım yapmamaktadır. 2009 Kasım ayında yeni bir ödeme kanunu kabul edilmiş ancak geç ödemelerin düzenlenip düzenlenmediği ve nasıl düzenlendiği bildirilmemiştir.

İnovasyon

Hırvatistan inovasyon politikaları konusunda bölgenin en ileri ülkelerinden biridir. Hırvatistan Bilim ve Teknoloji Politikası 2008 yılında kurulan Ulusal İnovasyon Sistemi Konseyinin denetimi altında iyi bir şekilde uygulanmaktadır. Ayrıca, Hırvatistan hükümeti şu anda yeni bir inovasyon stratejisi tasarlamak üzere ulusal inovasyon sistemini gözden geçirme konusunda OECD ile işbirliği yapmaktadır. Üç inovasyon kuluçka merkezi, dört ihracat odaklı küme ve beş bilim ve teknoloji parkı olmak üzere birçok inovasyonla ilgili faal durumda politika girişimi mevcuttur. Hırvatistan fikri mülkiyet haklarının (IPR) korunması konusunda özellikle telif hakkı ve komşu haklar ve sınai mülkiyet hakları alanında *müktesebat* koşullarını yerine getirmektedir.

Yürütme alanında da çok iyi bir ilerleme bildirilebilir. Polis ve savcılarının daha büyük davalar oluşturma kapasitesinin artırılması ve fikri mülkiyet hakları hakkında farkındalık yaratılması hususunun daha çok vurgulanması gerekmektedir. Devlet Fikri Mülkiyet Kurumu (SIPO) iyi düzeyde bir idari kapasiteye sahiptir.

Çevreye duyarlı ekonomi

Çevreye duyarlı büyümenin ulusal politika çerçevesine aktarılması için çalışmalar yapılmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinde (2009) sürdürülebilir üretim ve enerji verimliliği öncelikli konular olarak belirlenmiştir. Ancak, KOBİ'leri Geliştirme Programında (2008-2012) çevre koruma ve KOBİ gelişimi konularının hala birbiriyle bağlantılı olmayan politika alanları olarak kabul edilmesinden dolayı eko-verimlilikler ilgili hükümler yer almamaktadır. Çevre konuları ve araçları ile ilgili bilgilere Çevre Koruma Kuruluşu, Çevre ve Doğayı Koruma Bakanlığı, yerel yetkililer, hibe finansmanlı projeler ve sivil toplum kuruluşları yoluyla ulaşılabilmektedir. Ticaret odaları ve yerel yetkililer de çevre mevzuatı hazırlama konusunda KOBİ'lerin çıkarlarını savunmakta ve KOBİ'lerin yeni yönetmeliklere uyum sağlamasına yardımcı olmak için seminerler düzenlemektedir. ISO 14001 belgesine sahip Hırvat firmalarının sayısındaki artışın da kanıtı olduğu gibi, şirketler bölgenin geri kalanına göre çevre yönetim sistemleri (EMS'ler) ve standartları konusunda daha bilinçlidir. Ancak, yine de hükümetin çevre standartlarının benimsenmesini teşvik etmek için özel önlemler uygulamaya koyması gerekmektedir.

İhracatın özendirilmesi

Hırvatistan Hırvat devlet bütçesi ile finanse edilen 2011-2012 Uluslararası Rekabetçilik ve Hırvat Ekonomisinin Uluslararasılaşmasını Teşvik Programını uygulamaya başlamıştır. Program finansal hizmetler, ihracatın özendirilmesi ve pazarlamayı da kapsayacak şekilde uluslararası piyasalarda ticaret fuarları ve pazarlama etkinliklerine katılım gibi faaliyetlerden oluşmaktadır. Ayrıca, Hırvatistan İmar ve Kalkınma Bankasının da KOBİ'lerin ihracat faaliyetlerini desteklemeye yönelik çok sayıda programı vardır. 1997'den bu yana düzenlenen Yıllık KOBİ Konferansı ile iyi yapılanmış ulusal ve yerel KOBİ teşvik etkinlikleri gerçekleştirilmektedir.

Tek Pazar Fırsatları

Katılım müzakerelerinin tamamlanmasıyla Hırvatistan'ın 1 Temmuz 2013 tarihinde Avrupa Birliği'ne katılması beklenmektedir. Teknik düzenlemeler alanında öncelikli sektörler için *müktesebat* ile uyumlu hale getirilen ilgili sektörel mevzuatın tam anlamıyla uygulanması neredeyse tamamlanmıştır. Avrupa standartlarının benimsenmesi süreci de tamamlanmış, çelişen ulusal standartlar iptal edilmiş olup Hırvat Standartları Enstitüsü Avrupa Standardizasyon Komitesi, Avrupa Elektrik Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Telekom Standartları Enstitüsü'nün bir üyesidir. Hırvatistan akreditasyon kuruluşu etkili bir şekilde faaliyet göstermekte olup Avrupa Çok Taraflı Akreditasyon Sözleşmesinde Avrupa İşbirliği imza statüsünü kazanmıştır. Ulusal akreditasyon kuruluşları uygunluk değerlendirmesi organlarını olumlu bir şekilde değerlendirmekte olup görevlendirilmiş ve akredite değerlendirme kuruluşları mevcuttur. Hırvatistan Devlet Standardizasyon ve Metroloji Ofisi ilgili uluslararası kurumlar ve Avrupa kurumları tarafından tanınmaktadır. Bir piyasa gözetimi strateji taslağı hazırlanmış ve Avrupa Birliği yatay mevzuatının iç hukuka aktarılması uygulanmaya başlamıştır. Strateji taslağı hazırlanmış ve Avrupa Birliği yatay mevzuatının iç hukuka aktarılması uygulanmaya başlamıştır.

Devlet 2010 yılında Ticaret ve Yatırım Kurumunu lağvetmeye karar vermiş ve yerine Avrupa Birliği Tek Pazarına güçlü bir şekilde odaklanan entegre bir ağ sunan “Invest in Croatia” (“Hırvatistan’a Yatırım”) adlı yeni bir portal kurmuştur. Ulusal sağlık ve bitki sağlığı standartları (SPS) organları birkaç sınırlama dışında iyi yapılanmıştır. Hala Avrupa standartları ve uluslararası standartlara tam olarak uyum sağlamak için bazı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Yapılması Gerekenler

Hırvatistan Küçük İşletmeler Sözleşmesine dayanarak yapılan 2007 ve 2009 yılı değerlendirmelerinde kaydettiği güçlü performansı teyit ederek 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde de bölge seviyesinin üzerinde bir performans sergilemiştir. Ancak sözleşme ve Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’nın kapsamına giren politika boyutlarında elde edilen genel ilerleme daha ortalama düzeyde kalmış ve daha çok *acquis communautaire*’ye yakın alanlarda yoğunlaşmıştır. Bu durum Avrupa Birliği katılım sürecinin tamamlanması üzerine geçen son üç yıla ve küresel mali krizin yerel sonuçlarına verilecek yanıtta odaklanılması ihtiyacı ile açıklanabilir.

Hırvatistan Avrupa Birliği üyeliğine yaklaştığı için kıyaslama noktası olarak bölgesel performanslardan çok Avrupa Birliği seviyelerini dikkate alarak KOBİ politikasını daha da geliştirmesi gerekmektedir. Temel önceliği iş ortamının geliştirilmesi olmalıdır. Devlet özellikle 2007 yılında iyi hedeflenmiş önlemlerle başlattığı ancak 2009 yılından bu yana hiçbir ilerleme kaydetmediği mevzuat basitleştirme programını yeniden başlatmalıdır. Gereksiz düzenlemeler ortadan kaldırılarak düzenleyici tamamlanmalı ve yerel düzenlemeleri kapsayan yeni süreçler planlanmalıdır.

Bir işyeri kapatma süresi Hırvatistan’da 3.1 yıl, OECD ülkelerinde ortalama 1.7 yıl olduğu için iflas prosedürleri *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre basitleştirilmelidir. Geri kazanım oranı da düşük olup yaklaşık %30’a karşılık gelmektedir. Piyasadan çıkış ve yeniden girişi kolaylaştırmak için etkili iflas prosedürlerine sahip olmak önemli bir koşuldur. Bu koşul aynı zamanda finansmana erişimi de etkiler: iflas prosedürlerinin eksik olması durumunda kredi açan kuruluşlar borçlu krediyi geri ödemezse başvurulacak herhangi bir yasal merci olmayacağı için işletmelere kredi vermek istemeyecektir.

Hırvatistan geleneksel olarak iş hizmetleri sunma, KOBİ’ler için geniş çaplı hizmetler geliştirme konularında iyi performans göstermiştir ancak bunlar hala büyük ölçüde düşük katma değerli desteğe yöneliktir. Daha çok yüksek kalitede hizmetlere verilecek destek üzerine yoğunlaşmalıdır. Örneğin, iş kuluçka merkezleri basit destek sunmak yerine yeni, bilim-tabanlı şirketlere yüksek kalitede hizmet ve inovasyon desteği sunmaya odaklanabilir.

Yeni bir inovasyon stratejisinin hazırlanması ve tam kapsamlı Avrupa Birliği planları ve imkanlarına erişim sağlanması yoluyla inovasyona yönelik destek yakın gelecekte daha da gelişecektir. Öz özkaynak ve risk sermayesi fonlarına yönelik destek de oluşturulmalı ve sürdürülmelidir. Hırvatistan hükümeti yakın zaman önce Ekonomik İşbirliği Fonları (ECF’ler) yoluyla öz özkaynağın ve risk sermayesinin geliştirilmesini desteklemek için yeni bir girişim uygulamaya başlamıştır. Bunlar sayesinde devlet potansiyel risk sermayesi arzını önemli ölçüde arttırarak öz özkaynak (PE) ve risk sermayesi (VC) fonlarına yatırım yapan özel sektör yatırımcılarının yanında bir kamu yatırımcısı olarak yatırım yapacaktır. Bu çabalar sürdürülmeli ve Topluluk İnovasyon Programı kapsamına giren planlara erişimi kolaylaştıran bir taban yaratma amacına yönlendirilmelidir.

Devlet çevreye duyarlı büyümeye yönelik politika çerçevesini de güçlendirmelidir. KOBİ Geliştirme Programı (2008-2012) çevrenin korunması ve KOBİ geliştirme sürecinin birbiriyle bağlantısız politika alanları olarak kabul ettiği için eko-verimlilik konusunda hükümler içermemektedir. Eko-verimlilik ve eko-inovasyon KOBİ politikası kapsamında net bir şekilde bütünleştirilmelidir.

Son olarak, beşeri sermaye alanında devlet ve eğitim toplulukları bir girişimcilik eğitmenleri ağı oluşturma konusu üzerinde durmalıdır. Girişimcilik eğitimi itici gücüne kolektif bir şekilde stratejik olarak eğilmek zaman alacağı için üniversite ortamının liderliğinde oluşturulacak bir girişimcilik eğitmenleri ağı bu konudaki boşluğun doldurulmasına yardımcı olabilir. Söz konusu ağ uzmanlığın geliştirilmesine ve iyi uygulamaların paylaşılmasına olanak tanırken girişimcilik gündeminin önemi konusunda farkındalığı arttırabilir. Ağ başlangıçta üçüncü kademe eğitime odaklanırken sonuç olarak yaşam boyu girişimcilik eğitimi düzeni oluşturmak için geri kalan eğitim kademelerini de kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Bu arada, devlet, iş dünyası, sivil menfaat grupları ve bankacılık sektörünü kapsayan özel tahsis edilmiş bir diyalog ile de kadın girişimciler için finansmana erişimi artırma opsiyonları incelenmelidir.

Şekil 13.1. Hırvatistan için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları



Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Notlar

¹ Osijek Üniversitesi 2011 Küresel Girişimcilik İzlemesi yoluyla analiz ve uluslararası tartışmaya katkıda bulunan kilit personelle girişimcilik eğitiminin teşvik edilmesi konusunda mükemmellik merkezi olarak kabul edilmektedir.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten küresel bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

KISIM II

Bölüm 14

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Kosova

Genel bakış

Büyük ölçüde uluslararası entegrasyonun kısıtlı olmasından dolayı küresel mali krizin Kosova'nın reel büyümesi üzerindeki etkisi küçük olmuştur. Kosova ekonomisi makroekonomik istikrarı koruma konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiştir ancak ekonomi hala büyük ölçüde işçi dövizli girişlerine ve bağışçı faaliyetlerine bağımlıdır. 2008 yılında reel gayrisafi yurtiçi hasılabın büyümesi %7'ye, 2009 yılında ise %3'e kadar yavaşlamış olup 2010 yılında %4 oranında kalarak toparlanmıştır. Bu performans büyük ölçüde yüksek devlet harcamalarından ve Almanya, İsviçre ve İskandinav ülkelerinde yaşayan Kosovalıların getirdiği işçi dövizleri ile desteklenen yüksek talep seviyesinden kaynaklanmıştır. İşsizlik nüfusun %40'tan fazlasını etkileyen bir sorun olmaya devam etmektedir.

Kosova'da iş ortamı birçok açıdan zorlayıcı olmaya devam etmektedir. Kosova Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporunda 183 ekonomi arasında 117'inci sırada yer almaktadır. İş yapmanın karşısındaki temel engeller yapı ruhsatları ve yeni girişimciler ilgilenen yatırımcıların korunması ile ilgili olarak algılanmıştır.

02/L-5 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Desteklenmesine ilişkin Kanunu Değişirme ve Tamamlama Kanununa göre, KOBİ'ler aşağıda verildiği gibi çalışan sayısına göre sınıflandırılmıştır:

- Mikro: 9 çalışana kadar.
- Küçük: 10-49 çalışana kadar.
- Orta: 50-249 çalışana kadar.

Farklı kamu yetkilileri farklı KOBİ tanımları kullanmaktadır. KOBİ'ler Kosova'daki işletmelerin yaklaşık %99'unu oluşturduğu için sürdürülebilir ekonomik kalkınma için çok önemlidir.

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde Kosova için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. Avrupa Birliği mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

Tablo 14.1. Kosova için temel makroekonomik göstergeler, 2008-2012

		2008	2009	2010	2011	2012 (proj.)
GSYİH büyümesi	%, y-y	6.9	2.9	4.0	n.a.	n.a.
TÜFE enflasyonu	% ortalama	10.6	4.0	4.0	n.a.	n.a.
Devlet bakiyesi	GSYİH %'si	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Cari hesap bakiyesi	GSYİH %'si	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Net Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI)	Milyon AVRO	365	303	362	n.a.	n.a.
Dış borç	GSYİH %'si	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	3.7	3.9	5.5	n.a.	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2011 (*Dünya Ekonomik Görünümü* (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kurumları ve Merkez Bankalarından toplanan veriler).

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Kosova 2012-2016 KOBİ Geliştirme Stratejisinin benimsenmesinden dolayı bu alt boyutta bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Belge 7 stratejik amaç ve 140 hedeften oluşmaktadır. Ticaret ve Sanayi Bakanlığının bir parçası olan KOBİ Kuruluşu SMESA (KOBİ Destek Ajansı (Kosova)) stratejiyi uygulamaktan sorumludur. Strateji için 1.3 milyon AVRO tahsis etmiş, bağışçı komite ise bu görev için ek 30 milyon AVRO vermeyi taahhüt etmiştir. SMESA'nın (KOBİ Destek Ajansı (Kosova)) 2012 yılında Yatırım Teşvik Ajansı (IPAK) ile birleşmesi beklenmektedir.

2010-2012 Kayıt Dışı Ekonomiye Önlemeye yönelik Devlet Programı ve Eylem Planı 2010 Eylül ayında onaylanmıştır. Devletin Daimi Kayıtdışı Ekonomiye Önleme Grubu kurulmuş olup düzenli olarak toplanmaktadır. Kosova Vergi İdaresi 2009 ve 2010 yılında kayıtdışı ekonomiye karşı yasama önlemlerini yerine getirmiştir. Bu süreç kapsam dışı malların kontrolü ve haczi, kasten vergi ödemeyenler hakkında cezai işlem başlatılması, 500 AVRO'nun üzerindeki ödemelerde banka raporlaması, nakit kayıtları ve vergi numaralarının çıkarılması gibi önleyici önlemlerden oluşmaktadır.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

Kosova 2009 raporundan bu yana mevcut mevzuatın basitleştirilmesi açısından bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Kosova 2011 Yasama Stratejisine dayanarak işletme politikasına ilişkin ana mevzuatı gözden geçirme ve basitleştirme planını uygulamaya başlamıştır. On iki taslak kanunu gözden geçirilmiş ya da gözden geçirme sürecindedir. Devlet kanunları gözden geçirmek üzere bakanlıklar arası çalışma grupları kurmuştur. Bununla birlikte, Kosova'da giyotin süreci uygulanmamaktadır. Ayrıca, 2012-2016 Kosova'da KOBİ'leri Geliştirme Stratejisi kapsamında planlanmasına rağmen düzenleyici etki analizi henüz uygulamaya konmamıştır.

Kamu-özel sektör istişare çerçevesi

Kosova'da Kamu-özel sektör istişareleri üç ay arayla yapılmaktadır. 2008 yılında Ticaret ve Sanayi Bakanlığı bünyesinde kamu, özel sektör ve bağışçı kuruluşlarını temsil eden bir istişare konseyi kurulmuştur. Kosova diğer ilgili paydaşlara yönelik olarak da Kamu-özel sektör istişareleri açılması üzerinde durmalı ve kanun taslakları ve düzeltmelerine yönelik tekliflerin uygun şekilde değerlendirilmesini sağlamalıdır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Şirket tescil prosedürleri 2009 değerlendirmesinden bu yana ilerleme göstermiştir. İş Tescil Kuruluşu şu an tam olarak işler durumdadır ve 22 belediyede şirket tescil merkezleri kurulmuştur. Şirket tescil ücretleri yüksek değildir ve şirket tescil belgeleri birkaç gün içerisinde çıkarılmaktadır. Ancak, şirketlerin faaliyete başlamak için hala bildirim prosedürleri üzerinde durması ve belediye ruhsatı alması gerekmektedir. Uyum maliyetleri hala yüksektir ve bu da Kosova'nın Dünya Bankasının *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporunun Yeni Girişim bölümünde alt sıralarda olmasını açıklamaktadır.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Kosova iş topluluğuna e-devlet hizmetlerinin sunulması konusunda hala ilk aşamalarda yer almaktadır. 2009 Eylül ayında deneme amaçlı olarak KDV e-dosyalama hizmeti uygulamaya konmuştur ve e-dosyalama hizmetlerini diğer vergiler için de kullanmaya ve online ödeme uygulamaları başlatmaya yönelik stratejik bir plan bulunmaktadır. Kamu ihale hizmetleri de online olarak yapılmaktadır. Elektronik imza ile ilgili bir kanun taslağı hazırlanmıştır ancak yasal ve düzenleyici çerçeveye hala oldukça yetersizdir.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

Kosova'da sıkıntılı şirketler, tasfiye ve iflas konusunda kanun veya prosedürler resmi olarak mevcuttur ancak mevzuat sistematik olarak algılanmamakta olup uygulamanın ilk aşamalarında yer almaktadır. Dünya Bankası *İş Yapma Kolaylığı 2012* raporuna göre, iflas süresi iki yıl, iflas maliyeti mal varlığının %15'i ve geri kazanım oranı ise %57.4'ü olarak hesaplanmaktadır.

Kamu idaresi henüz girişimcilere ikinci bir şans tanınmasına yönelik olumlu bir tutumu teşvik edecek herhangi bir kampanya yürütmemiştir. İflastan tasfiye, tasfiye ile ilgili verilecek bir nihai mahkeme kararı ve mahkeme kaydının silinmesi sonucunda gerçekleşmektedir. Kosova Kredi Sicil Ofisi verileri gıyabi olarak kaydettiği için işletmeler banka kredisi alırken zorluklarla karşılaşabilmektedir. Yeni bir işe başlayan girişimciler düşük değerlerle ihalelerde yer alabilmekte ancak daha büyük teklifli muamelelere katılamamaktadır.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

2009 yılından bu yana finansmana erişim konusunda önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. 2009 yılında bir leasing kanunu çıkarılması ve kamu desteğinin bir miktar düşürülmesi dışında KOBİ'ler için dış finansman kaynakları da genel olarak aynı kalmıştır. 2010 yılından bu yana kredi bilgilendirme sisteminin kapsamı biraz genişlediği için yasal ve düzenleyici ortamda bir ilerleme kaydedilmiştir.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

Kosova'da bankacılık sistemi 1999'dan bu yana gelişmekte ve Kosova Merkez Bankası (CBK) tarafından idare edilmektedir. Bu sektörde tüm bankacılık varlıklarının yaklaşık %90'ını oluşturan yabancı bankaların ağırlığı vardır. Son yıllarda seviyeler düşmesine rağmen bankacılık sistemine çok fazla yoğunlaşmıştır. Ancak, bankacılık sisteminde aracılık maliyeti hala yüksektir. Uygun muhasebe ve denetlenmiş finansal tabloların olmaması gibi borçlananların kredi itibarıyla ilgili bilgilerin yetersiz olması risk ölçümünü zorlaştırmakta bu da kredilerde daha yüksek faiz oranlarına yol açmaktadır. Bankalara tarafından uygulanan muhafazakar kredilendirme politikaları ve güçlü denetim yapısı da 2008 yılında toplam kredilerin %3'ünü oluşturan sorunlu kredilerin (NPL'ler) düşük seviyede olmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, mali kriz Kosova ekonomisini olumsuz etkilemiş ve Sorunlu kredilerin oranı 2011 Haziran ayı itibarıyla toplam kredilerin %5.9'una ulaşmıştır. Bu da 2011 yılı başında faiz oranlarında artışa sebep olmuştur. 2007 ve 2010 yılının sonu arasında kredi büyümesi %40'tan %12'ye düşerek önemli ölçüde yavaşlamış ve 2011 yılında da düşük kalmıştır.

KOBİ'lere yönelik kamu desteği uluslararası bağışçılar yoluyla gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu (USAID) KOBİ'lerin finansmana erişimini arttırmak için Genç Girişimcilik Programı ve Kalkınma Kredisi İdaresi (DCA) gibi çeşitli programlar geliştirmiştir. Kalkınma Kredisi İdaresi tarım-gıda projelerine %50 risk garantisi sunmaktadır. Uluslararası örgütler de Priştine Başlangıcı gibi programlar yoluyla yeni girişimcilere finansman sağlamaktadır.

Kosova'da mikrofinans sektörü 1999 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Mikrofinans kuruluşlarının (MFI'lar) çoğu uluslararası insani yardım kuruluşları tarafından kurulmuştur. Genel olarak kırsal bölgelerde faaliyet gösteren 14 mikrofinans kuruluşu vardır ve bunların işleyişi 2008/28 Birleşmiş Milletler Ara Yönetim Misyonu Yönetmeliği ve Kosova Merkez Bankası tarafından düzenlenmektedir. Mikrofinans kredi sayısı açısından finans sektörünün %18'ini oluşturmakta olup toplam kredi miktarında %7 paya sahiptir. Leasing yasal çerçevesi 2009 Leasing Kanununun benimsenmesinden bu yana gelişme kaydetmiştir. Leasing sektörünü Kosova Merkez Bankası düzenlemektedir.

Risk sermayesi ve sermaye piyasaları gibi başka finansman kaynakları yoktur. Kosova'nın işler durumda bir menkul kıymetler borsası yoktur. Borsayı düzenleyen bir kanun hazırlık aşamasındadır ve Maliye Bakanlığı ile Kosova Merkez Bankası Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu (USAID) uzmanlarının yardımıyla ilk menkul kıymetler borsasını açmak için bir plan uygulamaktadır. Planlanan bu borsanın Kosova ve Karadağ'da ortaklaşa faaliyet gösterme veya bölgesel bir menkul kıymetler borsası bile olabileme ihtimali vardır.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

200 yılında Birleşmiş Milletler-Habitat tarafından Kosova Kadastro Müdürlüğü kurulmuştur. Çevre ve Alan Planlaması Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Ara Yönetim Misyonu bünyesinde faaliyet göstermektedir. Yakın zaman içerisinde bir online hizmetin uygulamaya konması planlanmaktadır. Kadastro çok sayıda uluslararası kuruluş ve kalkınma ajansı tarafından desteklenmektedir. 2009 yılından bu yana bu alanda herhangi bir önemli ilerleme kaydedilmemiştir.

2000 yılında Bankalar ve mikrofinans kuruluşları birliği olarak Kosova Kredi Bilgilendirme Merkezi oluşturulmuştur. Kapsamı 2010 yılında itibaren genişlemekle birlikte hala düşüktür ve yetişkinlerin sadece %20.5'ini kapsamaktadır ve sadece finansal kurumlara bilgi dağıtımını yapmaktadır. Kosova Kredi Bilgilendirme Hizmeti'nin dışında 2002 yılında Dünya Bankası ve Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu'nun (USAID) desteğiyle Birleşmiş Milletler Ara Yönetim Misyonu Rehin Yönetmeliğine dayanarak bir Rehin Kayıt Ofisi kurulmuştur. Şu anda teminat hakları 15 Temmuz 2009 yılında resmi gazetede yayınlanmış olan 03/L-154 sayılı Fikri ve Diğer Ayni Haklar Kanununa göre düzenlenmektedir. Bu Kanun Birleşmiş Milletler Ara Yönetim Misyonu Rehin Yönetmeliği ve İpotek Yönetmeliğinin yerini almıştır. Rehin koyma işlemi rehin kayıt ofisine kaydedilmesiyle gerçekleştirilmiş olur. Rehin Kayıt Ofisi Kosova İş Tescil Kurumu tarafından işletilmektedir. Kayıt işlemi basit, online ve ücretsiz yapılmakla birlikte, toplanan verilerin kalitesi ve güvenilirliğinin artırılması hala önemli bir sıkıntı oluşturmaktadır. Kayıt sisteminin bir diğer olumsuz özelliği de rehin kaydının kayıt tarihinden itibaren sadece üç yıl geçerli olduğunu belirten bir kanun hükmüdür. Bu sürenin bitmesiyle, tarafların kaydı yenilemesi gerekmektedir. Teminat koşulları da hala yüksek seviyededir. Genel bir kural olarak bankalar kredi miktarının %150 ila %200'ünü teminat olarak istemektedir. Kurumsal bir borçlunun tasfiyesi veya yeniden örgütlenmesi bağlamında alacaklı hakları Kosova Meclisi tarafından İflas Durumunda Tüzel Kişilerin Tasfiyesi ve Yeniden Örgütlenmesi hakkında benimsediği kanuna göre idare edilmektedir. Kanun bir iflas durumu için dilekçe sunulması üzerine "borçlunun mal varlığından rehinli veya ipotekli herhangi bir kısmının gerçekleştirilmesi, edinilmesi veya satılmasına ilişkin her tür faaliyetin" askıya alınacağını öngörür. Dolayısıyla, teminat hakları sahipleri için bazı koruyucu önlemler olmasına rağmen teminatlı alacaklılar yeniden örgütlenme işlemleri sırasında karşı teminat edinemezler. Herhangi bir alacaklı borçlu tarafından yapılan yeniden örgütlenme kaydına itiraz edebilir. Tasfiye durumunda teminatlı alacaklıların talepleri diğer taleplere göre önceliklidir. Borçlu taraf yönetiminin iflas ve yeniden örgütlenme muameleleri sırasında borçlunun mal varlığını yönetme hakkı saklı değildir.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

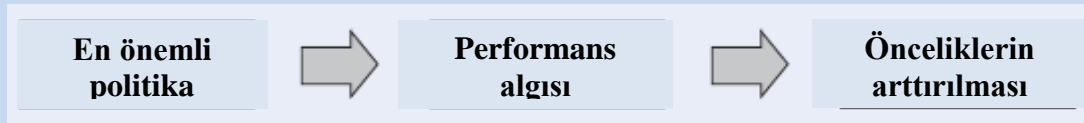
Kosova'da ticari bankaların farklı finansal ürünlerin tüketicilerini bilgilendirmek için eğitim kampanyaları düzenlemesine ve web sitelerinde finansal bilgileri ilan etme zorunlulukları olmasına rağmen, finansal okuryazarlığı değerlendirmeye yönelik herhangi bir ulusal strateji yoktur.

Kutu 14.1. Kosova'da devlet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Kosova'da KOBİ Destek Ajansı SMESA'nın (KOBİ Destek Ajansı (Kosova)) desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen devlet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 18 yıldır faaliyet gösteren, 50 kişi istihdam eden ve 2.2 milyon ciro getiren bir firma olmak üzere 38 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %79'u ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Anketi yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi, tüketici talebinin güçlenmesi, daha istikrarlı bir ekonomik ortam, daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar ve ihracatın daha fazla özendirilmesi.



En önemli devlet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli devlet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: iş düzenlemesinin geliştirilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve ihracat teşvikinin güçlendirilmesi.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar ihracat teşvikinin desteklenmesi, iş düzenlemesinin geliştirilmesi ve iş prosedürlerinin adil bir şekilde basitleştirilmesi alanında yapılan girişimleri ve finansmana erişimin kolaylaştırılmasına yönelik politikaları listenin sonlarına yerleştirmiş ve zayıf olarak belirtmiştir. İş prosedürlerinin basitleştirilmesine yönelik politikaları ise en iyi politikalar olarak belirlemiştir.

Hükümet politikalarının önceliğinin arttırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesine ilişkin devlet politikalarının daha çok finansal kaynağa ihtiyacı olurken, iş düzenlemesinin geliştirilmesine yönelik programların ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir.

Girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

Beşeri sermayeyle ilgili gelişmelere gelince, değerlendirmede 2009 gözden geçirmesindeki gelişmeleri nitelendiren yaşam boyu girişimcilik eğitimini teşvik etme hızında azalma olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, çapraz-paydaş çerçevesi olumsuz etkilenmemiş olup gelişmelerin devam etmesini sağlamak için tüm ortakların müşterek olarak taahhütlerini yenilemesi gerekmektedir. Bu taahhüt büyük ölçüde Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika sürecinin sınırlarında kalan ve Kosova'nın kapasitesinin en iyisini ulusal bir girişimcilik dürtüsüyle bütünleştirilmesini sağlamak için daha uyumlu bir çalışmanın gerektiği bir yüksek öğretim topluluğunu kapsamalıdır. Girişimcilik eğitiminin politika radarında yüksek kalmasını sağlamak için ortaklık sürecinin liderliği çok önemlidir. Bu bağlamda, diğer kilit aktörlerin (istihdam ve girişim politikası kurumları, küçük işletmeler ve sivil menfaat grupları) kolektif ilgisi ve desteği ile eğitim bakanlığı önemli bir role sahiptir.

Girişimcilik eğitiminin sunulması açısından önemli bir gelişme de girişimcilik kilit yetkinliğinin ulusal çerçeve müfredatına eklenmesi olmuştur. Girişimcilik kilit yetkinlik hükümlerini sağlamak için zaten gerekli çabaları gösteren alt ve üst orta öğretim okullarıyla etkinlik kazanmıştır. Bu arada, mesleki eğitim de okul-girişim işbirliği de dahil olmak üzere daha gelişmiş işletme bilgi ve becerilerinin desteklenmesi konusunda örgün eğitimin geri kalanı için iyi bir referans oluşturmaktadır. Kosova Ticaret Odası tarafından okul ve üniversite sistemi yoluyla girişimcilik eğitiminin desteklenmesine yönelik bir girişimcilik akademisinin kurulması planlanmakta olup, ekonomide daha geniş çaplı girişimcilik eğitimi dürtüsüne yönelik önemli bir destek işlevi sunmaktadır. Aynı zamanda, eğitim-işletme işbirliğini de güçlendirmektedir.

Değerlendirmede Kosova Kadın Girişimciliği Birliğinin (SHE_ERA) politikalar için itici güç oluşturmak ve savunmayı genişletmek açısından özel bir rol oynadığı kadın girişimciliğine yönelik destek temelleri olduğu ortaya konmuştur. KOBİ stratejisi (2012-16) kadın girişimciliği üzerinde daha ciddi bir şekilde durma fırsatı sunmakta ve bu durumda Avrupa Küçük İşletmeler Yasası politika hükümlerini yerine getirmek için hükümetin yıllık programlama uygulaması yoluyla finansman ve eğitime daha fazla erişim sağlanması önemli olacaktır. Son olarak, KOBİ kuruluşu küçük işletmeler topluluğunun beceri tabanı ile ilgili sistematik bir istihbarat kurmak için önemli bir adım atmıştır. Ulusla yetkililer ve iş dünyasının becerilerle ilgili eksikliklere daha güvenli bir şekilde yanıt vermesini sağlamak üzere istihbaratın genel olarak değerini en üst seviyeye çıkarmak amacıyla buradaki veriler a) Kosova İşverenler Birliğinin sektör becerileri dürtüsü ve b) bölgesel istihdam ofisleri yoluyla toplanan istihbaratla birleştirilmelidir. KOBİ stratejisinde işletme performansı için kritik olan yönetim becerileri ve mesleki beceriler üzerinde yeterince durulurken, “büyüme ve işler” gündemi de aynı ölçüde dikkat gerektirmektedir.

KOBİ’lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Konu iş destek hizmetlerine geldiğinde ulusal politika çerçevesi yetersiz kalmaktadır. KOBİ stratejisinde iş destek hizmetleriyle ilgili önlemler geneldir ve net hedeflerle birleştirilmemiştir. KOBİ destek hizmetleri yetersiz kalmaktadır ve büyük ölçüde bağışçı desteğine bağımlıdır. Yeni girişimlere yönelik destek de az gelişmiştir. Mevcut dört kuluçka merkezi pilot aşamadadır ve 2010 yılında KOBİ Destek Kuruluşu tarafından uygulanan belgelendirme planına 2011 yılında son verilmiştir. Son olarak, KOBİ’lerle ilgili konularda kapsamlı, kolay erişilebilir ve düzenli olarak güncellenen bilgilerin olmaması da Kosova’da faaliyet gösteren küçük işletmeler için önemli bir sıkıntı oluşturmaktadır.

Kamu alımları

Kamu ihale kanununun 29’uncu maddesi sözleşmelerin lotlara ayrılmasını desteklemektedir. Bu düzenleme aynı zamanda ortak ihaleye girme olanağının yanı sıra oranlı yeterlilik seviyeleri ve finansal koşullarla ilgili bir hüküm de içermektedir.

Kamu alımlarıyla ilgili bilgiler özel olarak tahsis edilmiş bir web sitesi (www.ks-gov.net/krpp) yoluyla yayılmakta olup bir yardım masası da ilgili taraflara danışmanlık ve hukuki yorumlar sunmaktadır. İhaleler büyük çaplı sözleşmeler olması durumunda elektronik ortamda ve iki büyük gazetede iki resmi dilde ve İngilizce olarak yayımlanır ancak elektronik ortamda teklif verme olanağı yoktur. Kamu ihale piyasası yabancı işletmecilere açıktır ve tüm büyük değerli sözleşmeler İngilizce olarak hazırlanır.

Geç ödemeye mücadele konusunda tutarlı herhangi bir politika yaklaşımı yoktur.

İnovasyon

Kosova'da inovasyon politikası başlangıç aşamasındadır. İnovasyona yönelik yetkinlik ve görev dağılımı belirsizdir ve inovasyon politikasını yapılandıran herhangi bir stratejik politika belgesi yoktur. OECD Bölgesel Rekabetçilik Stratejisi kapsamında OECD'nin desteğiyle kapsamlı bir inovasyon politikası değerlendirmesi yapmaya ve 2012 yılında bir inovasyon stratejisi taslağı hazırlamaya yönelik planlar vardır. Genel olarak bakıldığında, Kosova fikri mülkiyet hakları konusunda mevzuat çerçevesini Avrupa standartlarına uyumlu hale getirmek için çalışmaları başlatmıştır. Bu alanda idari kapasiteyi arttırmak için bazı adımlar atılmıştır. Toplam kapasite yetersiz kalmakta ve yürütme sorun olmaya devam etmektedir. Kalpazanlık ve korsancılık da ciddi bir şekilde üzerinde durulması gereken konulardır.

Çevreye duyarlı ekonomi

Ulusal politika çerçevesi eko-verimlilik ve eko-inovasyon üzerinde çok az durmaktadır. KOBİ stratejisi ve eylem planında enerji verimliliğinin teşvik edilmesinden bahsedilmiş ancak, somut önlemlerle desteklenmemiştir. Çevresel konularla ilgili bilgiler ve araçlar yetersizdir. Bu alanda aktif olan birkaç sivil toplum kuruluşu vardır ancak devlet işletmelere çevreye ilgili bilgi sunma konusunda çok küçük bir rol oynamaktadır. KOBİ sektöründe çevreye duyarlı büyüme çevresel konularda uzmanlık eksikliği ile kısıtlanmıştır. İşletmeler çevre yönetim sistemleri (EMS'ler) ve standartları yoluyla çevre performanslarını arttırabileceklerinden büyük ölçüde habersizdir ve devlet de henüz bunların benimsenmesini teşvik etmek için önlemler uygulamaya koymamıştır.

İhracatın özendirilmesi

KOBİ'lerin uluslararasılaştırılması konusunda bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Örneğin, son yıllarda Kosova 200 Mayıs ayında Avrupa KOBİ'ler Haftası ve 2011 Kasım ayında Küçük İşletme Günleri gibi bazı ulusal KOBİ teşvik etkinlikleri düzenlemiştir. Yatırım Teşvik Ajansı (IPAK) hala Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından onaylanmayı bekleyen bir ihracat teşvik stratejisi taslağı hazırlamıştır. Bununla birlikte, ihracatı özendirme faaliyetleri büyük ölçüde bağışçı finansmanına dayanmaktadır.

Tek Pazar fırsatları

Kosova yakın zaman önce teknik düzenlemeler konusunda öncelikli sektörlerin bir bölümü için sektörel mevzuatı tamamlayarak ürünler için teknik koşullar ve uygunluk değerlendirmesi kanununu onaylamıştır. Kosova 3.800 Avrupa standardı benimsemiş ancak politik kısıtlamalardan dolayı henüz Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi (CENELEC) üyesi olamamıştır. Yatay mevzuatını akreditasyona aktarmış ve Avrupa Birliği koşullarına uygun olarak bir akreditasyon kurumu kurmuştur. Kosova Akreditasyon Başkanlığı Avrupa Akreditasyon Birliği'nin (EA) bir üyesidir ancak henüz Avrupa Akreditasyon Birliği Çok Taraflı Sözleşme imza statüsü kazanamamıştır. Avrupa Birliği yatay mevzuatının uygunluk değerlendirmesine aktarılması süreci devam etmektedir.

Kosova metroloji organları ve kurumlarını Avrupa Birliği koşulları uyarınca geliştirmeye devam etmektedir. Kosova Metroloji Dairesi Avrupa Metroloji Örgütünün bir üyesidir. Bir piyasa gözetim strateji taslağı hazırlanmış ve Avrupa Birliği mevzuatının iç hukuka aktarılması benimsenmiştir. İhracatı Özendirme

Dairesi üçüncü piyasalarda daha kolay ihracat yapılabilmesi amacıyla uluslararası fuarlar, işletmeler arası toplantı ve konferanslar düzenlemek için Yatırım Teşvik Ajansı (IPAK) bünyesinde çalışmaktadır. Sağlık ve bitki sağlığı (SPS) alanında Kosova mevzuatın benimsenmesi konusunda ilerleme kaydetmiş ve mevzuat çerçevesini erken uygulamayı başarmıştır. Ayrıca, ulusal organlar kurmuş olmakla birlikte hala idari kısıtlamaları vardır.

Yapılması Gerekenler

Kosova'nın 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde gösterdiği performans, Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Sözleşmesine dayanarak yapılan 2007 ve 2009 değerlendirmelerinde kaydedilen performans gibi genel olarak bölge seviyesinin altında kalmıştır. Kosova KOBİ politikalarını geliştirmeye diğer Batı Balkan ülkelerine göre çok daha geç başlamıştır. İlk KOBİ politikasını 2006-2007 döneminde uygulamaya koymuş ancak KOBİ Geliştirme Ajansı ancak 2008 yılında faaliyete geçebilmiş ve ilk çok-yıllık KOBİ stratejisi 2010 yılında hazırlanmıştır.

Kosova orta vadede yeni bir mevzuat ve yönetmelik geliştirdiği için bunların etkili ve şeffaf olmasını sağlayarak iş ortamının geliştirilmesine odaklanmalıdır. Devlet kamu yönetiminde kapasite oluşturma yoluna giderken yeni mevzuata ilişkin herhangi bir şekilde düzenleyici etki değerlendirmesi uygulamaya yönelmelidir. İstişare Konseyinin rolünü artırarak ve iş faaliyetlerini doğrudan etkileyen kanun ve yönetmeliklerin hazırlanması sırasında özel sektör temsilcilerine düzenli danışmanlık sağlayarak kamu-özel sektör diyalog sürecini iyileştirmelidir. Yeni mevzuat ve yönetmelik oluşturma sürecinin kamu idaresinin yönetme ve yürütme kapasitesini aşmamasını sağlayarak kanun ve yönetmeliklerin yürütülmesine özellikle dikkat edilmelidir.

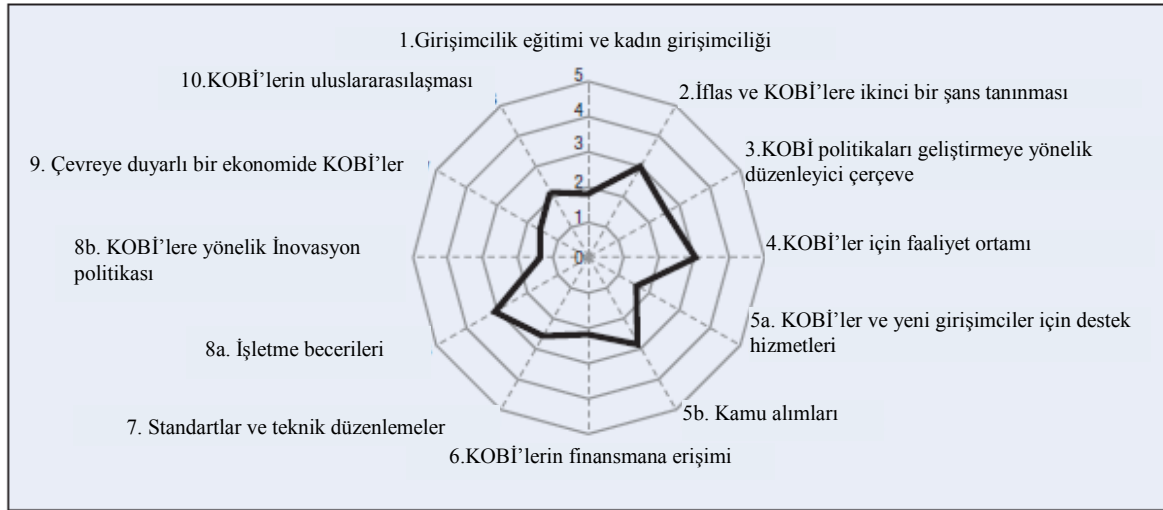
Aynı zamanda, KOBİ politikalarının uygulanmasına yönelik kurumsal çerçevesini geliştirmelidir. Devlet KOBİ geliştirme ve yatırım teşvik kuruluşlarını birleştirmeye karar vermiş olup bunun faaliyet halinde iş akışını etkilemeden yapısal değişikliklerle hızla uyumlaştırılacak şekilde yapılması gerekir. KOBİ geliştirme stratejisi ve eylem planı uygulaması sağlanmalı ve izlenmelidir. KOBİ topluluğu ile yakın bir danışmanlık kurularak KOBİ Stratejisi ve Devletin Kayıt Dışı Ekonomiyi Önleme Programının özel sektör üzerindeki etkisine ilişkin yıllık bir değerlendirme yapılmalıdır. Ayrıca, özel sektörün iş mevzuatı ile ilgili önerileri de yakından incelenmelidir.

Mevcut durumda bağışçıların finanse ettiği ve çoğunlukla doğrudan yönettiği faaliyetler aşamalı bir şekilde devralınarak SMED Kalkınma Ajansının KOBİ destek programları ve planlarını uygulama ve izleme kapasitesinin artırılmasına özellikle dikkat edilmelidir. Ajans küçük işletmeler topluluğuna temel bilgiler, iş hizmetleri ve eğitim kursları sunulmasıyla başlamalı, yerel ağlar oluşturmalı ve faaliyetlerinin kapsamını başkent Pristina'nın ötesine geçecek şekilde genişletmelidir.

Kosova'nın Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesi kapsamında yaptığı ilk çalışmaların bir özelliği olan politika dürtüsünün yeniden oluşturulması için sosyal ortaklar, sivil menfaat grupları ve işletme dünyası ile işbirliği halinde eğitim, ekonomi ve istihdam politika yetkililerini de kapsayan yeni bir ortaklık gücü gereklidir. Girişimcilik eğitimi gündemi Avrupa Birliği düzeyinde daha fazla önem kazandığı için burada Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı liderlik ve stratejik yönlendirme açısından özel bir role sahiptir. Kadın girişimciliğinin özendirilmesi konusunun 14'üncü ekonomik gündem kapsamına daha çok alınması gerekli

olup eğitime ve finansmana erişimin artırılmasına yönelik özel finansal destek tahsis edilmesi bu alanda üzerinde durulması gereken önemli unsurlardır. Son olarak, beşeri sermaye gündeminde Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Kosova İşverenler Birliği tarafından beşeri sermaye gündeminde sektör tabanlı unsurlara yönelim Avrupa Birliği düzeyinde sektör becerileri konseylerinin geliştiğinin bir işaretidir. Bu bağlamda, özellikle politika ve temin düzenlemeleriyle ilgili olan işletme dünyasıyla sektör becerilerinin geliştirilmesine yönelik daha fazla resmi tanıma ve destek üzerinde durulmalıdır.

Şekil 14.1. Kosova için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası puanları



Kaynak: 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten global bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

KISIM II

Bölüm 15

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti

Genel bakış

2009 yılında ekonomide görülen %1'lik GSYİH daralması ile küresel mali krizin, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti üzerindeki etkisi sınırlı olmuştur. Ekonomik büyüme 2010 yılında kaldığı yerden devam etmiş (%+1.8) ve 2011 yılının ilk yarısında artmış, genel GSYİH büyümesi yıldan yıla %5'in üzerinde olmuştur. Ancak, yılın ikinci yarısında bir gerileme yaşanmış ve yıllık toplam büyüme %3'e düşmüştür. Yaklaşan yavaşlamanın belirtileri birçok makroekonomik göstergelerde belirgindir. Ekonominin ana Avrupa Birliği ihracat pazarındaki talep yavaşladığından, ihracattaki büyüme hızını kaybetmektedir. İç tüketim zayıf kalmış olup 2011 yılının başlarında işsizlik %30'un üzerinde bir oranla yüksek olmaya devam etmiş, tüketici güveni de zayıf olmakla birlikte düşmeye devam etmektedir. Enflasyon, 2011 yılının ilk yarısında yıllarca %5'in üzerine çıkmış ancak yakın zaman önce inmeye başlamış, Mart 2012 itibariyle %1.4'e düşmüştür.

İş çevresi geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde özellikle de vergi idaresi, iş yeri kaydı, düzenlemelerin basitleştirilmesi ve gümrük bakımından önemli bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmeler Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyetini iş yapma kolaylığı bakımından 183 ekonomi içerisinde 22'inci sıraya taşıyan, Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 (İş Yapma 2012) raporunda yansıtılmaktadır. Ancak, ekonomiyi Avrupa Birliği standartlarına getirmek ve yatırım destinasyonu olarak çekiciliğini artırmak için yargı sisteminde ve mahkemelerin işleyişinde iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. İş Çevresi ve Şirket Performansı Anketinin sonucunda (BEEPS IV), mahkemelerle uğraşmanın iş yerleri üzerinde ciddi bir baskı oluşturduğu ortaya konmuştur. Yasal prosedürler hala yavaştır ve sözleşme uygulamasını zorlaştırmaktadır. Yakın zaman önce ilerleme belirtileri görülmüş olsa da, bazı alanlarda yolsuzluk iş geliştirme açısından önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. 2012 yılında, Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi Makedonya Cumhuriyeti'ni 69. sırada göstermektedir.

Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa Birliği KOBİ tanımını kullanmaya başlamıştır. 2008 yılının sonu itibariyle KOBİ'ler şirketlerin yaklaşık %99.8'ini ve istihdamın %74'ünü oluşturmaktadır. Mikro ve küçük şirketler (50'nin altında çalışanı olan) üretim ve tarım sektörlerine hakimdir.

Tablo 15.1. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti için temel makroekonomik göstergeler, 2008-12

		2008	2009	2010	2011	
2012(proj.)						
GSYİH büyümesi	%, yıldan yıla	5.0	-1.0	1.8	3.0	1.3
TÜFE enflasyonu	%, ortalama	8.3	-0.8	1.6	3.9	1.6
Devlet bilançosu	GSYİH'nin %	-0.9	-2.7	-2.5	-2.6	n.a.
Cari işlemler dengesi	GSYİH'nin %	-12.8	-6.7	-2.8	-2.8	n.a.
Net Doğr. Yab. Yat. (FDI)	Milyon AVRO	408.5	133.5	219.5	307.2	n.a.
Dış borç	GSYİH'nin %	51.1	47.4	59.0	63.5	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	6.7	6.8	6.9	7.4	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2011 (veriler World Economic Outlook'tan (IMF) alınmıştır), Dünya Bankası, Ulusal İstatistiksel Ajanslar ve Merkez Bankaları).

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde Avrupa Birliği üyelik sürecindeki bölgenin 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı halinde gruplandırılmıştır. Avrupa Birliği mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde kurumsal düzen genel olarak iyi bir şekilde yapılandırılmıştır. KOBİ'ler Ticari Şirketler Kanunu'na göre çalışan sayısı bakımından Avrupa Birliği KOBİ tanımına uygun olarak tanımlanmıştır. KOBİ politikasının hazırlanması ve koordinasyonundan Ekonomi Bakanlığı bünyesinde bulunan Girişimcilik ve Rekabet Departmanı sorumludur. Bu departman, KOBİ desteğine yönelik stratejiler ve çok yıllık ve yıllık program taslaklarının hazırlanmasından sorumludur. Girişimcilik ve Rekabet Departmanı ayrıca Girişimciliğin Tanıtılması Ajansı ile birlikte bazı program faaliyetlerinin uygulanması sürecine de katılmaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler için Revize Edilmiş Ulusal Kalkınma Stratejisi (2002-2013), KOBİ gelişimine yönelik strateji çerçevesini belirlemektedir. Bu strateji özel faaliyetleri ve önlemlerin tanımlandığı çok yıllık KOBİ Programı (2011-13) ile tamamlanmaktadır. 2004 yılında kurulan Girişimciliği Özendirme Ajansı (APPRM), KOBİ'lerde girişimciliği, rekabeti ve inovasyonu destekleyen yıllık programların uygulanmasından sorumludur. Bu faaliyetler devlet tarafından devlet bütçesinden karşılanmaktadır ancak hibeler yoluyla finansman sağlanan birçok bağış faaliyeti de bulunmaktadır. Girişimciliği Özendirme Ajansı, bölgesel merkezler, işletme destek ajansları ve yeni girişim merkezleri de dahil olmak üzere içeren girişimcilik ve küçük işletmeler ile ilişkili kurumlarla işbirliği yapmaktadır.

Devlet, kayıt dışı ekonominin önüne geçmek için 2012 yılı itibarıyla geçerli olmak üzere bir yıllık eylem planını uygulamaya koymuş olup 3 ayda bir gözden geçirilmektedir.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

2009 raporundan bu yana Makedonya hükümeti mevcut mevzuatın basitleştirilmesi konusunda iyi sonuçlar göstermiştir. Mevzuat giyotinin üçüncü safhasında yer alan tedbirleri uygulamıştır. 2012 yılının başında, KOBİ'ler için işletim koşullarının basitleştirilmesine odaklanan, Küçük Olanlara Avantaj başlıklı mevzuat giyotinin dördüncü aşamasını başlatmıştır. Bilgi, Toplum ve İdare Bakanlığı, Başbakan Yardımcısı Kabinesinden mevzuat reformlarını iyileştirme rolünü devralmıştır.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, düzenleyici etki analizinin uygulanması konusunda büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Geçtiğimiz üç yılda, devlet Düzenleyici Etki Analizini kullanarak 451 yasa uygulamaya koymuştur. Makedonya'da Daha İyi İş Yönetmeliği projesi (Ekim 2010 yılında başlatıldı) sırasında, yönetmeliklerin taslaklarının hazırlanmasına ilişkin danışmanlık sürecini iyileştirmek için birçok kılavuz tasarlanmıştır. Buna ek olarak, düzenlemelerin Ulusal Elektronik Yönetmelik Kayıt Sistemi, toplam 1.700'ün üzerinde düzenlemeyi halk tarafından kısmen erişilebilir hale getirmiştir.

Kamu-özel sektör istişare çerçevesi

Bakanlıklar arası çalışma grubu toplantıları yoluyla, özel sektör ile düzenli istişareler gerçekleştirilmektedir. Üç yıllık Girişimcilik ve Rekabetçilik Programı ile

KOBİ forumunun canlandırılması ve özel sektör ile aktif olarak etkileşim kurulması planlanmaktadır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde, hükümete sunulan bütün taslak yasaların özel sektörün yorumlarını içermesi gerekmekte, aksi takdirde sonraki süreçler için kabul edilmemektedir. Yeni girişim "150 şirket ziyareti", sorunların üstesinden gelmek ve düzenlemeleri iyileştirmek için uygun önlemlerin hazırlanması amacıyla şirketlerin karşılaştığı temel baskıları tanımlamıştır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

2009 değerlendirmesinden bu yana, Şirket tescili ve iş kurma süreci iyileştirilmiş olup şu an en üst uluslararası standartlara paralel bir şekilde işlemektedir. Yeni girişim ile ilgili olarak, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporunda en iyi altı ülke arasında yer almaktadır. Şirket tescili sistemi, tek durak noktası olarak düzenlenmiş olup şirketler için kamu yönetimi ile bütün etkileşimlerde geçerli olan tek bir kimlik numarası tayin edilmektedir. Şirketler, Haziran 2011'den bu yana online tescil yapabilmektedir.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, iş topluluğu için nispeten iyi geliştirilmiş e-hizmetlere sahiptir. Online vergi hizmetleri mevcuttur ve birçok kurumsal vergi mükellefini kapsayacak şekilde aşamalı olarak genişletilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu'nun (USAID) desteği ile bütün istihdam hizmetlerini kapsayan bir web sitesi oluşturulmuş ve çeşitli online kamu ihalesi ve kadastro hizmetleri bu siteden yapılabilmektedir. Elektronik imzalara yönelik yasama ve düzenleme çerçeveler bulunmaktadır ve e-imza sistemi, kullanım seviyesi halen oldukça düşük olsa da, 2006 yılından bu yana faal durumdadır.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

2006 yılında oluşturulan bir iflas yasası, etkili ve sistematik bir şekilde gerçekleştirilen şeffaf iflas prosedürlerini düzenlemekte olup iflas vakalarının ortalama süresini azaltmıştır. Dünya Bankası'na göre, 2011 yılında bu yasa yapılan değişiklikler, iflas prosedürlerini daha da hızlandırmıştır ve iflas vakaları maksimum 18 ay içerisinde sonuçlandırılabilir.

Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporuna göre, iflas süresi iki yıl, iflas maliyeti mal varlığının %10'u ve geri kazanım oranı ise %42'si olarak hesaplanmıştır.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

2009 yılında gerçekleştirilen son değerlendirmeden bu yana, KOBİ'ler için banka borcunu da içeren dış finansman kaynaklarında, kriz nedeniyle belirgin bir azalma yaşanmıştır. Şu an uygulamada olan herhangi bir kredi garanti planı bulunmamaktadır. Leasing ve risk sermayesi gibi diğer finansman kaynakları, iç ve dış ortamın olumsuz olması nedeniyle düşmüştür. Yasal ortam ve düzenleme ortamında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Kredi bilgi sistemi, yakın zaman önce kurulan tam işlevli özel büro ile belirgin derecede iyileştirilmiştir.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

Bankacılık sektörü, özellikle Avrupa ortak grupları olmak üzere çoğunlukla yabancılara aittir (varlıkların yaklaşık %93'ü). Yunan iştirakleri toplam varlıkların yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır ancak bankalar dış finansman konusunda komşu ekonomilerde olduğundan daha az bağımlıdır.

Küresel mali kriz öncesinde, bankacılık sektörü pazarı güçlü ve istikrarlı bir büyüme yaşamıştır. Özel sektöre verilen kredi, 2006-08 döneminde %30 ila 35 arası yıllık artış göstermiştir. Ancak, kredi büyümesi 2009 yılında ve 2010 yılının ilk üç ayında belirgin derecede yavaşlamış, yıldan yıla büyüme %3.6 olarak görülmüştür. Yıllık kredi büyümesi 2010 yılının sonunda düzelmiş ancak 2011 yılının sonunda nominal koşullarda yaklaşık %10 ile sınırlı kalmıştır. Bankaların kredi verme düzeyi özellikle Yunanistan'da olmak üzere Avro bölgesi krizinin ortasında kalan yabancı ortaklardan gelen finansman kaynaklarındaki düşme ve pahalılaşmadan ve portföy kalitesindeki düşüşten etkilenmiştir. 2010'un üçüncü çeyreğinde sorunlu krediler yaklaşık %11'e çıkmış ve Eylül 2011'de toplam kredilerin %9.5'ini oluşturacak şekilde yüksek seviyede kalmıştır. Bankacılık sektörü faaliyetleri, pazarın üçte ikisini kontrol eden en iyi üç bankada yoğunlaşmıştır. Banka denetleme standartları büyük ölçüde Basel anlaşması ve Avrupa Birliği direktifleri ile uyumlu hale getirilmiştir ancak bu iyileştirmelere rağmen, ticari bankalar halen finansal teminat yaptırımı ve ağır işleyen ancak yine de iyileşen mahkeme prosedürleri konusunda sorunlar yaşamaktadır.

Ticari bankalar, orta ve küçük ölçekli işletmelerin ticari bankaların teminat koşullarını karşılamada güçlük çekmeleri ve likidite eksiklikleri olmaları sebebiyle mikro, küçük ve orta ölçekli işletme sektörüne genel olarak yalnızca sınırlı kredi sunmaktadır. Bazı iş yerleri, yüksek provizyon ve faiz oranlarına rağmen krediye mikrofinans kurumları yoluyla ulaşmaktadır. Devlet krize karşılık olarak, 2009 yılında KOBİ'ler için geçerli eş finansman ve garanti planlarına yönelik Makedonya Kalkınma Teşviki Bankası'nın finansmanını artırmış ancak bankalar, karmaşık prosedürler ve uygulanan üst faiz oranı nedeniyle planı kullanma konusunda isteksiz kalmıştır. İsveç Yatırım Fonu ile birlikte kurulan Makedonya Kalkınma Teşvik Bankası garanti planı ve esas olarak ABD sermayesinden oluşan ortak plan uygulamasına son verilmiştir. İş ve Sosyal Politika Bakanlığı yeni iş yerleri için destek sağlamak ancak bu destek işsizlerle sınırlı kalmaktadır.

Leasing, KOBİ'ler için alternatif bir dış finansman kaynağı görevi görece kadar gelişmemiştir. 2011 Haziran ayı itibarıyla, 11 leasing şirketi çoğunlukla otomobil sektörüne yoğunlaşmış olarak ekonomide faaliyet göstermekteydi. Mikrofinans genellikle ticari bankalar tarafından sağlanmaktadır. Procredit Bankası gibi özel bankaların (bazıları Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından desteklenmektedir) sunduğu mikrofinans mikro ve KOBİ kesimine yoğunlaşmış durumdadır. Mikrofinans Bilgi Alışverişi'ne (MIX) göre, bankalardan alınanları da içeren mikro-kredi (küçük yatırımcılara şirket açmaları için fon sağlama) 2010 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın yaklaşık %2.5'ini oluşturmaktadır.

Diğer finansman kaynakları, henüz yeterince gelişmemiştir. Ticari bir özel öz kaynak sektörü henüz gelişmemiştir ve ekonomide uluslararası özel öz kaynak fonları yeterince ilgi görmemiştir. Yatırım için kullanılabilir sermaye ve aktif sermaye 2010 yılı itibarıyla gayrisafi yurtiçi hasılanın sırasıyla %0.34'ü ve %0'ı seviyesinde hesaplanmıştır. Risk sermayesi neredeyse hiç yoktur. Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu, melek yatırımcı ağının oluşturulmasına yardımcı olmak için bir plan taslağı hazırlama konusunda Makedonya İnovasyon Merkezi'ni desteklemektedir. Bu, ekonomide risk sermayesi geliştirmek için ilk adım olacaktır.

KOBİ 1995'ten bu yana mevcut olan Makedonya menkul kıymetler borsasına gerçek anlamda erişime sahip değildir. Yurtiçi hisse senedi piyasası 2010 yılı sonu itibarıyla gayrisafi yurtiçi hasılanın %29.1'i seviyesinde ölçeklendirilebilir bir sermaye miktarına sahiptir ancak cironun düşük olması (2010 yılındaki ciro oranı 0.02'dir) yatırımcıları yıldırımakta ve kamusal hisse senedi tekliflerinin sermaye kaynağı olarak çekiciliğini kısıtlamaktadır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü (IOSCO) prensipleri ile oldukça uyumlu olup kanun ve yönetmeliklerin kalitesi de yüksektir.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Gayrimenkul Kadastro Ajansı, online kadastro uygulaması sunmaktadır. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nin taşınabilir varlıklar için bir kayıt sistemi bulunmaktadır ancak bu sistem ücretsiz değildir. 2011 yılından bu yana, tam olarak faaliyet gösteren özel bir kredi bürosu bulunmaktadır. Pozitif ve negatif kredi bilgilerini içermekte ve yetişkinlerin yaklaşık %64'ünü kapsamaktadır. Kamusal ve finansal kurumlara, en fazla iki yıllık geçmiş verilere erişim sağlamaktadır. 1996 yılında kurulan kamu bürosu, yetişkinlerin yaklaşık %34'ünü kapsamakta ve iki yıldan fazla süreli geçmiş verileri sunmaktadır. Ancak, kredi bilgilerinde belirgin değişiklikler bildirilmemekte ve bu da kredi bilgilerinin kesinliğinin ve geçerliliğinin sarsılması riski teşkil etmektedir. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nin tasfiye yasası, güneydoğu Avrupa (SEE) bölgesindeki en gelişmiş tasfiye yasalarından biridir ancak yeniden örgütlenme ile ilgili kurallar bakımından uluslararası standartların gerisinde kalmaktadır. Tedarikçiler üzerine herhangi bir baskı, devam eden finansman olanağı, bağlı kredi kuruluşlarının oy yetkileri üzerine kısıtlama ve yeniden örgütlenme planının onay sonrası modifikasyonuna yönelik bir hüküm bulunmamaktadır.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

Araştırma kurumları, finansal bilgiyi değerlendirmek için anketler yapmış ve sonuç olarak seviyelerin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Finansal bilgi seviyelerini değerlendirme ve iyileştirmeye yönelik ulusal bir strateji bulunmamaktadır.

Girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

Beşeri sermayeye yönelik olarak, özellikle girişimcilik eğitimi gündemi üzerine birlikte çalışmak için eğitim ve ekonomi bakanlıkları arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. İkinci bir girişim de Ulusal İnovasyon ve Girişimcilik Eğitimi Merkezinin kurulmasıdır. Bu merkez öğretmenlere ve eğitmenlere girişimciliğin teşviki konusunda uzmanlık ve destek sağlamaktadır. Birlikte ele alındığında, hem bakanlıklar arasındaki anlaşma kapsamına alınan liderlik rolü, hem de Merkez tarafından sağlanan destek çerçevesi, girişimcilik eğitimi gündeminin ilerlemesi için mükemmel bir temel oluşturmaktadır. Ayrıca bugüne kadarki gelişmeleri nitelendiren segmentasyon türüne karşı koruma sağlayacaktır. İlk ve orta öğretimde temel girişimcilik yeterliliğini teşvik etmeye yönelik başarılı çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu sırada, geçici düzeyde, 2011 yılında uygulamaya konan mevzuat üniversite ikincil etkileri için desteği içeren üniversite-işletme işbirliğinin pekiştirilmesine katkıda bulunacaktır. Ayrıca, girişimcilik öğretmenleri ağının kurulması, iyi bir uygulama paylaşım ortamı olarak ikiye katlanacak ve girişimcilik öğretmenlerinin gelişmesi konusunda Avrupa Birliği'nde daha geniş çaplı bir gelişim oluşmasını sağlayacaktır. Ancak, yüksek öğretim topluluğu tarafından girişimcilik eğitiminde "tüm fakülte" yaklaşımının daha fazla vurgulanması eğitim sisteminin daha geniş çaplı çalışmalarında belirgin bir canlanma sağlayacaktır.

Kadın girişimciliği politikası üzerinde hala çalışılmakta olup kadın girişimcilere yönelik ulusal danışmanlar ağının oluşturulması kadın girişimciler için esnek ve kişiye özel hizmetin sağlanmasında önemli bir adımdır. Henüz çalışmaların başında olunmasına rağmen, danışmanlar ağı, kadınların finansmana erişimi konusunda daha sistemik bir desteğe yönelik kılavuz görevi görebilmekte, bankacılık sektörü de dahil olmak üzere tüm paydaşları kapsayan daha sistemli bir tartışma ileriye doğru atılacak ilk adım olacaktır. Ancak, kadın girişimciliğine ilişkin üzerine stratejik gelişmeler, somut girişimler için kamu bütçesinden alınacak finansal destek de dahil olmak üzere gelişmelerin adım adım gerçekleşmesi için politika tabanlı bir ortam gerektirecektir. Bu bağlamda, özellikle politika tasarımının başlangıç safhasında, izleme ve değerlendirmede politika savunma grubu önem taşıyacaktır.

Kutu 15.1. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyetinde hükümet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde, Avrupa İşletmeler Ağı desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen hükümet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklemedeki ortalama firma 10 yıldır faaliyet gösteren, 90 kişi istihdam eden ve 2.7 milyon AVRO ciro getiren bir firmadır. Örneklem firmaların %51'i ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Ankete yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemişlerdir: tüketici talebinin artırılması, ekonomik ortamda istikrarın artması, bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi, daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar ve daha kalifiye personel.

En önemli
politika alanları



Performans
algısı



Önceliklerin
arttırılması

En önemli hükümet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli hükümet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: iş düzenlemesinin geliştirilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve ihracat teşvikinin desteklenmesi.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar, iş düzenlemesi ve girişimcilik eğitimi alanındaki hükümet girişimlerini zayıf algılamaktadır. Finansmana erişimi kolaylaştırmayı amaçlayan politikalar zayıf olarak algılanırken, iş yerleri için prosedürleri basitleştiren politikalar en iyi politikalar olarak sınıflandırılmıştır.

Hükümet politikalarının önceliğinin artırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesini destekleyen hükümet politikalarının daha çok finansal desteğe ihtiyacı olurken, iş düzenlemesini geliştirmeye yönelik destek programlarının ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir. Şeffaf kamu alımlarına yönelik destek programları ve KOBİ destek hizmetlerinin daha iyi tanıtılması gerekmektedir.

İşletme eğitimi konusunda son olarak, küçük işletme becerileri istihbaratı daha sistemli bir yaklaşım gerektirmektedir. Eğitim ihtiyaçlarının değerlendirilmesi konusunda bir çalışma grubu atanmalı ve küçük işletme topluluğu için kalıcı bir iş gücü gözlem yeri sağlamak için mevcut (ve takip) KOBİ stratejisine doğrudan entegre edilmelidir. Kamu sektörü yetkilileri (istihdam hizmeti ve KOBİ teşvik ajansı) bu süreçte önemli ortaklar olacak, iş temsilciliği kurumları ise istihbarat geliştirme teşvikini yönetecektir. İstihdam yetkilileri tarafından uygulanan iyi geliştirilmiş bir eğitim ağı bakımından, "eğitime erişim" göstergesi konusunda iyi performans gösterilerek, bu ağın küçük işletmelerin belli ihtiyaçlarını karşılama kapsamı inceleme gerekmektedir. Büyüyen işletmeleri destekleme çalışmalarının da büyüme ve istihdamı teşvik edecek şekilde güçlendirilmesi gerekir.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde, KOBİ destek hizmetlerine ilişkin politika çerçevesi henüz tamamlanmamıştır. KOBİ Stratejisi KOBİ desteğini arttıracak net işlevsel hedefler içermemektedir.

Son değerlendirmeden bu yana, KOBİ destek hizmetlerinin kapsamı konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bağış destek programlarına ek olarak, KOBİ'ler bölgesel merkezler ve işletme hizmetleri için ortak finansman sağlayan belgelendirme programı yoluyla Girişimciliği Özendirme Ajansı'nın (APPRM) desteğine güvenmektedir. Özellikle yeni girişimleri hedefleyen destek henüz gelişme aşamasının başındadır ancak devlet yeni kuluçka merkezlerinin oluşturulması yoluyla bu desteği arttırmayı planlamaktadır. Hala merkezi bir KOBİ portalı bulunmamakta, bu da KOBİ'lere özel bilgilerin elde edilmesini zorlaştırmaktadır.

Kamu alımları

İhale tekliflerinin lotlara ayrılması yaygın bir uygulamadır. 2010 yılında kamu satın alma ihalelerinin %30'u lotlara ayrılmıştır. Yeterlilik seviyeleri ve finansal gereklilikler ile ilgili kanun, kamu ihalesi ile ilgili güncel Avrupa direktiflerine büyük ölçüde uygun hale getirilmiştir.

Kamu alımları ile ilgili bilgilere, www.e-nabavki.gov.mk web sitesi üzerinden online ve ücretsiz olarak da ulaşılabilir. Mallar için 20.000 AVRO üzerindeki, hizmetler içinse 50.000 AVRO üzerindeki ihalelerin elektronik sistemde yayınlanması gerekmektedir. Devlet, e-ihale çözümlerinin kullanımını arttırmaya çalışmaktadır. İhale katılımcılarının gerçek zamanlı olarak asıl teklif edilen fiyatı düşürebilmelerini sağlayan e-yayımlar, e-teklifler ve e-açık artırmaları uygulamaktadır. 2012 yılı itibarıyla, yayınlanan ihalelerin %100'ünün e-açık artırma sistemine tabi olması planlanmaktadır.

Kamu ihalesi sistemi açık ve şeffaftır ve yabancı ve yerli ekonomik işletmeciler arasında ayrımcılık yapmamaktadır. Geç ödemelerle mücadele etmek için belirlenmiş özel kurallar bulunmamaktadır.

İnovasyon

2011 yılında, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, ulusal inovasyon sisteminin kapsamlı bir değerlendirmesini gerçekleştirerek ve OECD Bölgesel Rekabetçilik İnisyatifi kapsamında bir inovasyon stratejisi ve eylem planı taslağı hazırlayarak inovasyon için zemin yaratmıştır. Ancak bugüne kadar çok fazla özel inovasyon destek tedbiri uygulanmamıştır. Fikri mülkiyet haklarını korumaya yönelik yasal çerçeve bakımından ilerleme kaydedilmiştir. Kolektif haklar yönetimi topluluklarının ruhsatlandırılmasına yönelik çerçeve iyileştirilmiştir. Kanun yürütme kurumları işbirliği yapmaya devam etmektedir ancak Fikri mülkiyet haklarının uygulanması ile ilgili sorumlulukları konusunda belirgin sınırlar bulunmamaktadır ve sahtecilik ve korsancılık yaygın olmaya devam etmektedir.

Çevreye duyarlı ekonomi

Ulusal politika çerçevesi ile çevreye duyarlı büyümenin bütünleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Eko-ürünlerin ve hizmetlerin geliştirilmesi, Sanayi Politikası Stratejisi (2009-20) kapsamındaki önceliklerden biridir. Ancak, KOBİ Stratejisi eko-verimlilik konusunda herhangi bir hüküm içermemektedir. Bu da, çevre koruma ve KOBİ gelişiminin birbiriyle bağlantısız politika alanları olarak algılandığı anlamına gelmektedir. Devlet, ilgili bakanlıklar ve ticaret odaları yoluyla çevresel sorunlar ve araçlar üzerine bilgi sağlamaktadır, ancak KOBİ sektöründe çevreye duyarlı büyüme halen çevresel sorunlar konusundaki uzmanlığın yetersiz olması nedeniyle kısıtlıdır. Şirketler genellikle çevresel yönetim sistemlerinden ve standartlarından habersizdir ve devlet bunların uygulamaya alınmasını teşvik etmek için henüz hiçbir tedbir almamıştır.

İhracatın özendirilmesi

Makedonya hükümetinin ihracatı özendirmeyi desteklemek için, çoğunluğu uluslararası bağış topluluğu tarafından ortak finansman sağlanan çeşitli programları bulunmaktadır. Ayrıca, özellikle IT hizmetlerinin ihracatını destekleyen bir strateji de uygulamaya konmuştur. Devlet ve uluslararası bağış topluluğu geleneksel Makedon sektörlerinin ihracata özendirilmesi için finansal destek sağlamaktadır. Devletin 2011-15 programı kapsamında, KOBİ ihracatları için ihracat faktöring ve hibe planları gibi birtakım tedbirler ve projeler finanse edilmektedir. Buna ek olarak, Ekonomi Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kurumu (USAID) tarafından finanse edilen bir Yatırım Arttırma ve İhracatı Geliştirme Desteği (IDEAS) projesi başlatmıştır. Seçilen yabancı pazarlarda iki sanayi sektörü tanıtılacaktır.

Küresel Girişimcilik haftası, Yılın Girişimcisi, Yeni Girişim Haftası, Avrupa KOBİ Haftası ve yetenek günleri gibi KOBİ tanıtım etkinlikleri yıllık olarak gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler genel olarak girişimciliği özendirmeyi amaçlamakta ve ayrıca ihracat tanıtımına da odaklanmaktadır. 2012 yılında KOBİ tanıtımı için bir sanal fuar yapılması planlanmaktadır.

Tek Pazar fırsatları

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde, kalite alt yapısı ile ilgili yasal çerçeve, Avrupa Birliği mevzuatına uygundur. Bazı öncelikli sektörler için sektörel mevzuatlar bulunmakta ancak bunlar tüm öncelikleri kapsamamaktadır. Avrupa standartları uygulamasının benimsenmesi tamamlanmış olsa da, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti Standardizasyon Enstitüsü (ISRM) politik kısıtlamalar nedeniyle henüz Avrupa Standardizasyon Komitesi CEN ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi'ne tam üyelik başvurusu yapmamıştır.

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti Akreditasyon Enstitüsü (IARM) akreditasyon organı Avrupa Akreditasyon Çok taraflı Anlaşmasına başvurmuş ancak henüz anlaşmayı imzalamamıştır. Öncelikli sektörlerdeki uygunluk değerlendirme organları Avrupa Birliği'nin gerekliliklerine göre geliştirilmekte ve uygunluk değerlendirmesi üzerine ulusal mevzuat yürürlüğe konmaktadır. Ancak, yatay mevzuat henüz Avrupa Birliği çerçevesi ile uyumlu hale getirilmemiştir.

Uluslararası kurumlar ve Avrupa Birliği kurumları Makedon metroloji organlarını ve kurumlarını tanımaktadır ancak metrolojinin Avrupa Birliği çerçevesi ile uyumlu olduğu henüz onaylanmamıştır. Buna ek olarak, piyasa gözetimi ile ilgili yasanın, yatay çerçeve ile tam uyumlu hale gelecek şekilde revize edilmesi gerekmektedir.

Genel olarak Tek Pazar üzerine yoğunlaşan, ihracatın özendirilmesine yönelik entegre bir ağ oluşturulmuştur. Ticaret odaları ve Avrupa İşletmeler Ağı ofisleri, Tek Pazar ile ilişkili sorunlar üzerine eksiksiz ve güncel online bilgiler sunmaktadır. Sağlık ve bitki sağlığı standartları (SPS) ulusal organları birkaç kısıtlama dışında iyi şekilde oluşturulmuştur ancak çalışmaların halen Avrupa standartları ve uluslararası standartlarla tam olarak uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Yapılması Gerekenler

Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, son üç yılda KOBİ politikasını Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensiplerine uygun hale getirme konusunda belirgin bir ilerleme kaydetmiştir. Ancak, kurumsal çerçeve, faaliyet ortamı ve Avrupa Birliği teknik standartları ve yönetmeliklerinin benimsenmesiyle ilgili politika boyutlarında görülen ilerleme belirgin olsa da, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti KOBİ destek hizmetlerinin sağlanması, inovasyon ve finansmana erişim alanlarında oldukça yetersizdir.

Son birkaç yıl içerisinde, devlet kapsamlı bir düzenleme reformu uygulayarak, Düzenleyici Etki Analizini sunarak, online kaydı içeren şirket tescili için tek durak

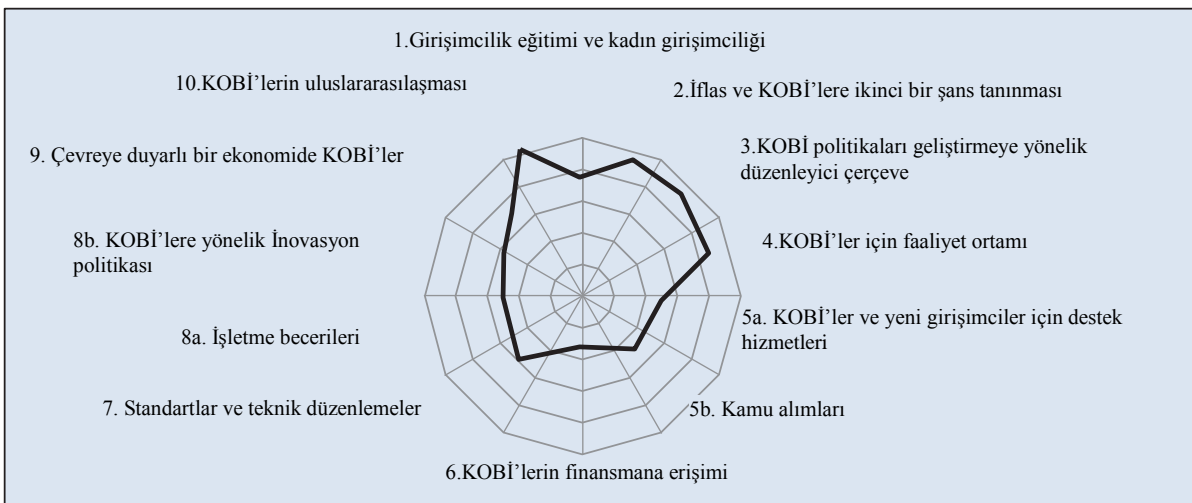
noktası oluşturarak ve e-devlet hizmetlerinin kapsamını genişleterek iş ortamını iyileştirmeye odaklanmıştır. İş ortamındaki bu gelişmenin, kriz sonrası aşamada ekonominin desteklenmesine yardım etmiş olabileceği düşünülmektedir.

Ekonominin büyüme potansiyelini artırmak için, bu politikanın, en dinamik ve ihracat odaklı KOBİ'leri destekleyen müdahalelerle tamamlanması gerekmektedir. Dolayısıyla, devlet Girişimciliği Özendirme Ajansı (APPRM) tarafından sağlanan hizmetlerin sadece temel hizmetlerin sağlanması ve girişimciliğin teşviki ile sınırlı tutmayıp kapsamının genişletilmesi üzerinde durmalıdır. Özel sektör kuruluşları ile yakın danışmanlık yoluyla mevcut sınırlı belge planı programının yeniden tasarlanması gibi şirkete/kişiye özel hizmetler sunulabilir. Devlet ayrıca KOBİ'lerin teknolojik soğurma kapasitesini destekleyen yeni planlar geliştirmeli ve yeni inovasyon stratejisi hazırlık sürecini tamamlamalıdır.

Düzenleyici çerçeve ve mevzuat çerçevesi büyük ölçüde finansmana erişim sağlamak için yürürlüğe konmuş olsa da, KOBİ'lere teklif edilen finansal ürün çeşidini genişletmek için çalışmalar yapılmalıdır. Leasing ve faktöring hizmetleri şu an az gelişmiş durumda olup kredi garanti planlarının işlerliği ise oldukça sınırlıdır. Mevcut durumda özkaynak tedarikinden neredeyse tamamen yoksun bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda, hükümetin melek yatırımcı ağı oluşturmak için yapılan mevcut çalışmaları desteklemesi ve dış özkaynak finansmanı için uygun koşullar yaratılmasına katkıda bulunması çok önemlidir.

İnovasyon ve Girişimcilik Eğitimi Merkezi, Makedon girişimcilik gündemi için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Yetkililerin bölgedeki sürekli gelişim ve ilerlemeye destek olmasını sağlayacak bir politika izleme rolü oluşturmak için Merkeze finansal destek sağlanması konusu üzerinde durulabilir. İkinci olarak, nispeten yeni olmasına rağmen, girişimcilik eğitmenleri ağı iyi bir uygulamadır ve hükümetten ve iş dünyasından destek almaktadır. İş ortamında daha fazla kadın olmasını teşvik etme isteği, özellikle bir politika gündemi ile ilerlemek için güçlü savunma gerektirecektir. Savunma amaçları için kadın girişimciler danışman ağının uzmanlığından faydalanma seçeneği göz önünde bulundurulmalıdır. Küçük işletme sektörü için bir sonraki safha desteğinde büyüme seviyesi Avrupa Birliği ticareti ile potansiyel olarak bağlantılı olan için eğitim ve danışmanlık hizmetlerine özellikle dikkat edilmelidir.

Şekil 15.1. Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Puanları



Kaynak: Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi 2012.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten global bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır

KISIM II

Bölüm 16

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Karadağ

Genel bakış

Karadağ, bölgede küresel mali krizden en ciddi şekilde etkilenen ekonomilerden biridir. 2009 yılında gayrisafi yurtiçi hasılda %5.7'lik bir daralma kaydedilmiştir. Ekonomi %2.5'lik büyüme ile 2010 yılında kısmen tekrar yükselişe geçmiş ve 2011 yılında %2.7 ile büyümeye devam etmiştir. 2012 yılında ekonomik faaliyetin daha düşük olacağı tahmin edilmektedir. İç talep krizden sonra düşük olmaya devam etmiş ve özellikle 2011 yılının ikinci yarısında ve 2012 yılının başlangıcında AVRO bölgesinde ihracatlar yetersiz bir büyüme ile sınırlı kalmıştır. Mevcut hesap açığı 2011 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın %19.4'üne kadar düşmüş olsa da, halen bölgedeki en yüksek açık olmaya devam etmektedir.

Karadağ, uygun iş ortamı oluşturma ve itibarlı yabancı yatırımcıları çekme konusunda birtakım başarılar ulaşmıştır. Bu, Karadağ'ı anketteki 183 ekonomi arasından 56'ncı sıraya taşıyan Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporuna da yansıtılmıştır. Karadağ, Batı Balkan bölgesindeki birçok ekonomiden daha iyi durumdadır ancak yeni Avrupa Birliği üye ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Yatırım ortamını güçlendirmek için çalışmalara devam etmesi gerekmektedir. Son İş Çevresi ve İşletme Performansı Anketi'nden (BEEPS IV) alınan veriler, Karadağ'da iş yeri işleten kişileri hala etkileyen, aralarında elektrik tedariki, finansmana erişim, iş yeri tescili ve izinler, kayıt dışı sektör rekabeti ve vergi oranlarının bulunduğu bazı engellerin altını çizmektedir. Şeffaflık Uluslararası Yolsuzluk Algısı Endeksi 2012'ye (CPI) göre, Karadağ 4 puan ile 183 ekonomi arasından 66'ncı sırada yer almaktadır ve dolayısıyla bu ölçümde Batı Balkanlardaki birçok ekonomiden daha iyi bir konumdadır. Ancak, İş Çevresi ve İşletme Performansı Anketi IV'e göre, yolsuzluk halen iş faaliyetlerimi etkileyen bir sorun olmaya devam etmektedir.

KOBİ'ler, ekonomide önemli bir rol oynamaktadır. 2008 yılı sonu itibariyle KOBİ'ler işletmelerin %99.6'sını ve toplam istihdamın %62'sini oluşturmaktadır.

Tablo 16.1. Karadağ için ana makro-ekonomik göstergeler, 2008-12

		2008	2009	2010	2011	2012(proj.)
GSYİH büyümesi	%, yıldan yıla	6.9	-5.7	2.5	2.7	0.4
TÜFE enflasyonu	%, ortalama	6.3	3.4	1.5	2.9	3.1
Devlet bilançosu	GSYİH'nin %	-0.3	-5.3	-3.8	-6.5	n.a.
Cari işlemler dengesi	GSYİH'nin %	-50.7	-30.3	-25.6	-19.4	n.a.
Net DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM (FDI)	Milyon AVRO	520.9	1 009.6	542.1	389.2	n.a.
Dış borç	GSYİH'nin %	95.6	93.3	100.2	94.6	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	3.1	3.0	3.0	3.3	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2011 (veriler World Economic Outlook'tan (IMF) alınmıştır), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Ajansları ve Merkez Bankaları).

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde AB üyelik sürecindeki bölgenin 2012 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesinde Karadağ için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. AB mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Genel olarak, Karadağ'daki kurumsal politika çerçevesi iyi bir şekilde geliştirilmiştir. KOBİ tanımı, Muhasebe ve Denetim Yasasında sınıflandırılmış olup istihdam boyutu bakımından Avrupa Birliği KOBİ kriterlerine uygundur. Ancak, ciro ve bilanço tablolarındaki eşik değerler Karadağ ekonomisinin ölçeğinden dolayı mutlak verilere göre farklılık göstermektedir.

Ekonomi Bakanlığının KOBİ Kalkınma Müdürlüğü, KOBİ politikasının geliştirilmesinden, koordinasyonundan ve uygulanmasından sorumludur. Kamu ve özel sektör kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan bir koordinasyon ekibi 2011-15 KOBİ Kalkınma Stratejisi'nin oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumludur. 2011 Ocak ayında devlet 2011 yılı için KOBİ Stratejisi ve Eylem Planını uygulamaya başlamıştır. Eylem Planı, kamu ve özel sektörden 30 farklı kuruluş tarafından finanse edilmekte ve tanınmaktadır. Ancak, KOBİ Müdürlüğü'nün bütçe ve personel seviyeleri 2009 raporundan bu yana düşmüştür.

Kayıt dışı ekonominin önüne geçmek için Vergi İdaresi tarafından tedbirler uygulanmaktadır. Yeni kayıt olan vergi mükelleflerinin ve KDV ödemelerinin sayısında belirgin bir artış olduğundan, 2011 yılında pozitif sonuçlar elde edilmiştir.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

2009 yılı değerlendirmesi ile karşılaştırıldığında, Karadağ hükümeti mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi kullanımı konusunda ilerleme kaydetmiştir. Mevzuat giyotini süreci, 2010 yılında ikincil mevzuatı da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca, Karadağ Parlamentosu, İş Ortamının İyileştirilmesi konusunda bir Yasa çıkarmıştır. Buna ek olarak, devlet 2009 yılında Düzenleyici Reform ve İş Ortamının İyileştirilmesi Konseyi kurmuştur.

Karadağ, mevzuat giyotini süreci boyunca 690 yönetmelik ve 320 idari prosedür incelemiş ve iş topluluğu ile istişare ederek yaklaşık 1.750 tavsiye hazırlamıştır.

Karadağ, Düzenleyici Etki Analizini sistematik olarak uygulamaktadır. 2009 Temmuz ayında, dilekçe sahibinin hükümete değerlendirme sunmasını gerektiren yasa ve iç tüzüklerin teklif edilmesine yönelik yeni prosedürler sunulmuştur. Bu görev Maliye Bakanlığı kapsamında, İş Çevresinin İyileştirilmesi Departmanı tarafından gerçekleştirilmektedir. 2010 yılında, Departman, teklif edilen düzenlemelerle ilgili yaklaşık 360 değerlendirme yayınlamıştır. Bu süreç, 1 Ocak 2012 tarihinde Düzenleyici Etki Analizinin resmi sunumunu teşvik etmiştir. Karadağ hükümeti, KOBİ testi uygulaması getirmeyi planlamaktadır.

Kamu-özel sektör istişare çerçevesi

Kamu-özel sektör istişareleri, düzenli aralıklarla gerçekleştirilmekte ve özel sektör temsilcileri yasa taslağı, yönetmelik ve politikalar ile ilgili yorum yapma konusunda resmi fırsata sahip olmaktadır. Örneğin, yeni kurulan Koordinasyon Ekibi, 2011-15 KOBİ Kalkınma Stratejisi ve 2011 Eylem Planı ile sonuçlanan bir dizi Kamu-özel sektör istişareleri düzenlemiştir. Detaylandırma süreci sırasında, stratejinin taslak metni yorumlanmak üzere 200 KOBİ'ye gönderilmiştir.

Özel sektör temsilcileri yeni yönetmelik geliştirme sürecine resmi olarak dahil edilse de, uygulamada iş topluluğunun tavsiyelerinin dikkate alındığı konusunda oldukça az kanıt bulunmaktadır. Özel sektörün 6000 imza topladıktan sonra kendi inisiyatifinde yasa teklifi yapma şansı bulunmaktadır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Karadağ, 2009 değerlendirmesinden bu yana Şirket tescili ve iş kurma süreci konusunda belirgin bir ilerleme kaydetmiştir. Şirket tescil süreci bir örnek hale getirilmiş ve belediye tescili ve tek kimlik numarası uygulaması ortadan kaldırılmış; Vergi Kimlik Numarası uygulamaya konmuştur. Şirket ve vergi tescilleri eş zamanlı olarak gerçekleştirilmektedir. Online tescil hazırlığında ileri aşamalara geçilmiştir.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Karadağ şu an kamu idaresinin bilgi ve iletişim teknolojisi (ICT) kapasitesini geliştiren, 2010 yılında başlatılan AT tarafından desteklenen bir projenin parçası olarak bir dizi e-devlet hizmeti geliştirmektedir. Devlet, 2009-2013 Bilgi Toplumu Kalkınma Stratejisi'ni uygulamaya geçirmiştir. Şu an, vergi ve sosyal güvenlik alanındaki e-devlet hizmetleri henüz kullanımda değildir. E-imza kullanılmaya başlanmış ve Postane Müdürlüğü şu ana kadar 2000'in üzerinde elektronik e-imza sertifikası teslim etmiştir (çoğunlukla işletmelere). Bilgi Topluluğu ve Telekomünikasyon Bakanlığı, mevzuat ve düzenleme ile ilgili çerçevenin tamamlanması ve belgelendirme kuruluşu oluşturulması üzerine çalışmaktadır.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

2011 yılında, iflas hakkında yeni bir yasa yürürlüğe girmiştir. Bu yasa Dünya Bankası tarafından olumlu değerlendirilmiş olup uluslararası standartlar ve Avrupa Birliği standartları ile tamamen uyumludur. Bu yenilenmiş yasa ilk uygulama aşamasındadır. Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporuna göre, iflastan kurtulma süresi iki yıl, iflas maliyeti mal varlığının %8'i ve geri kazanım oranı ise %43.3'ü olarak hesaplanmıştır.

Kamu yetkilileri henüz girişimcilere ikinci bir şans tanınması ile ilgili olumlu tavrı teşvik etmek için herhangi bir kampanya başlatmamıştır. Geçici düzeyde birtakım faaliyetler üstlenilmiştir. İflas yasasına göre, iflastan tasfiye nihai mahkeme kararı ve mahkeme kaydından çıkarılma sonucunda gerçekleşmektedir.

İflas yasası, iflas prosedürlerinden geçen girişimcilere karşı ayrımcılık yapan herhangi bir krediye erişim önlemi tanımlamamaktadır. Ancak, sorun yaşayan şirketler ödeme gücü gibi sebeplerle kredi itibarlarını düşürebilmektedir. Yeni iflas yasası ayrıca adi iflas yaşayan şirketlere karşı kamu ihalesi ile ilgili ayrımcı hükümler içermemektedir.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

KOBİ'ler faaliyetlerinin finanse edilmesi konusunda genellikle ticari bankalara güvenmektedir. Ancak, banka kredisi KOBİ'leri oransız bir şekilde etkileyen krizden ciddi şekilde zarar görmüştür. Kötüleşen küresel uluslararası ortam ayrıca risk sermayesi kullanılabilirliği de dahil olmak üzere diğer finansman kaynaklarını da etkilemiştir. Taşınabilir varlıkların tescili daha etkili

hale gelmiş olsa da, 2009 değerlendirmesinden bu yana yasal çerçevede belirgin bir iyileştirme görülmemiştir.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

Bölgedeki diğer ekonomilerde olduğu gibi, uluslararası mali kriz Karadağ'ın bankaların yabancı ortak bankalardan alınan desteğe bağımlılığına karşı hassasiyetini ortaya çıkarmıştır. Kredi-mevduat oranı 2010 yılındaki %123'lük artışa kıyasla 2011'de %108'e düşmüş olsa da, bunun nedeni mevduatlardaki artıştan çok bankaların kredi portföylerinin kaldırma oranını azaltmaları ve bunları yeniden yapılandırmalarıdır. Sonuç olarak, yeni krediler büyük ölçüde dış likidite ve finansman kullanılabilirliğine bağlıdır. Yabancı bankalar bankacılık varlıklarının yaklaşık %88'ine sahiptir. Banka kredisi 2009 yılından bu yana büyük ölçüde düşüş göstermiş ve kredi büyümesi 2010 yılının ortalarından bu yana nominal şartlarda ekside, Aralık 2011'de yıldan yıla %-11.1 düzeyinde kalmıştır. Sonuç olarak, yurtiçi kredinin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı 2008 yılında %87'ye, 2011 yılında %67'ye düşmüştür. Kredi büyümesi 2007 yılında %170'in üzerinde oldukça yüksek ve sürdürülemez bir seviyeye ulaştığından, kredi büyümesinde meydana gelen yavaşlama istenen bir sonuçtur. Aralık 2011 itibarıyla %14.4 olarak tahmin edilen düşük likidite seviyeleri ve yüksek sorunlu kredi seviyeleri ise devam eden hassas noktalardır. 2010 Temmuz ayında, yeni bir Merkez Bankası Yasası ve bankalar ile ilgili güncellenen yasaları içeren ve finansal sektör için geçerli bir yasa paketi onaylanmıştır. Buna rağmen, banka idaresi, risk ve portföy yönetimi sektörle ilgili sıkıntıları oluşturmaktadır.

KOBİ'lerin çoğu ticari bazlı mikro-finans saplanması konusunda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşları ya da ticari bankalar yoluyla krediye erişim sağlamaktadır. Kriz özellikle ticari bankalarda riskten kaçınma politikasının daha çok benimsenmesine bağlı olarak KOBİ'lere verilen banka kredisi miktarını etkilemiştir. Karadağ, krizden etkilenmesine rağmen aktif bir leasing sektörüne sahiptir. Beş leasing şirketi ve bir banka, 2011 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın yaklaşık olarak %1'ine tekabül eden miktarda leasing hizmeti sağlamıştır. Ancak, sektör kurumsal açıdan gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaktadır. 2005 yılında uygulamaya konan leasing yasası, sektörün düzenlenmesi ve denetlenmesi ile ilgili hiçbir kurumsal sorumluluk belirlememiştir.

Kredi garanti planlarına yönelik finansman Karadağ Yatırım ve Kalkınma Fonu (IDF) kapsamında oluşturulmuş durumdadır. Nihai garanti planları ile ilgili olarak Karadağ Yatırım ve Kalkınma Fonu ile ticari bankalar arasında üç sözleşme imzalanmıştır. 2011 yılından bu yana, Karadağ Yatırım ve Kalkınma Fonu, toplam 1.7 milyon tutarında 30 proje ile ilgili olarak yeni girişimciler için özel kredi marjları uygulamıştır. 2011 Mart ayında, iş kadınlarına yönelik yeni bir kredi marjı uygulamaya konmuştur. Bu kredi marjı 263.000 AVRO tutarında 12 projeden oluşmaktadır. Karadağ'da faaliyet gösteren altı mikrofinans kuruluşu (MFI) bulunmaktadır. Bunlar, Bankalar Yasası ve özel mikrofinans mevzuatına göre yönetilmektedir. Faaliyetleri temel olarak kırsal nüfusa hizmet sağlama odaklıdır.

Risk sermayesini de içeren diğer finansman kaynakları henüz yeterince gelişmemiştir. 2001 Kasım ayında, Karadağ kurallarının Avrupa Birliği düzenlemeleri ile uyumlu hale getirilmesi için yatırım fonları ile ilgili yeni bir yasa kabul edilmiştir. Karadağ yatırımcılar için kısıtlı yatırım fırsatı ve yetersiz çıkış olasılığı sunduğundan özel öz sermaye henüz gelişmemiştir. Menkul kıymetler borsası mevzuatı bulunmaktadır ve bu alanda yakın zamanda bir ilerleme kaydedilmiştir. 2010 Aralık ayında, Karadağ'ın iki borsası olan Nex Montenegro ve Karadağ Borsası'nın birleştirilmesi ile izleme ve düzenleme faaliyetlerinde ilerleme kaydedilmiştir. 2011 yılının sonunda pazarda yirmi yedi şirket borsaya kaydolmuştur. Karadağ Borsası'nın toplam piyasa değeri 2011 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın yaklaşık olarak %83.6'sı oranındadır ancak likit değildir.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Yürürlükte bir kadastro bulunmaktadır ancak tapu kaydı henüz tamamlanmamıştır, bu da Karadağ'ın bu boyut için 2009'dakine göre daha düşük bir puan almasına yol açmıştır. Bir mülkün kaydedilmesi için gerekli prosedür sayısı, süre ve masraflar hala bölge ortalamasının üzerinde seyretmektedir. 2008'den bu yana uygulamada olan bir kamu kredi kayıt bürosu 2011 yılının sonunda yetişkinlerin yaklaşık %26.4'ünü kapsar duruma gelmiştir. Olumlu ve olumsuz bilgileri kullanılabilir hale getirmekte ancak ilgili mevzuat, borçlananların kendileriyle ilgili bilgileri inceleyebilmesini garanti etmemektedir. Şu an kredi bilgileri sadece finans kuruluşlarından toplanmakta ancak perakende şirketleri ve kamu hizmeti veren şirketlerden kredi bilgisi toplamak ve bu bilgileri dağıtmak için çalışmalar devam etmektedir.

Taşınabilir varlıklar için, Taşınabilir Varlıklar Teminatı Yasasını takiben bir tescil sistemi uygulanmaya başlamıştır. Yetkili kişiler - avukatlar ve ticari bankalar - sisteme ücretsiz olarak elektronik bir bildirim beyanı ekleyebilmektedir. Teminat koşulları yüksek olup kredi miktarının %150'sini aşmakta, ancak bankalar taşınabilir varlıkları teminat olarak kabul edebilmektedir. Tasfiye yönetimi 2011'de çıkarılan iflas kanunu ile gerçekleştirilmektedir. Borçların ertelenmesine başlanmasının ardından, teminatlı alacaklı durumunu ve değerini korumak amacıyla teminatlı mülkün korunmasıyla yükümlüdür. Teminatlı alacaklılar, yeniden yapılanma sonrasında teminatı alabilmekte olup teminat likidasyonu getirileri konusunda önceliğe sahiptirler.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

Ekonomideki finansal okuryazarlık seviyesini değerlendirmeye yönelik ulusal bir strateji bulunmamaktadır. Karadağ Merkez Bankası, zaman zaman finansal ürünlere ilişkin kamu farkındalığı seviyesini ölçmek için anketler gerçekleştirmektedir ancak konuya özel ya da düzenli bir değerlendirme gerçekleştirilmemiştir.

Girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

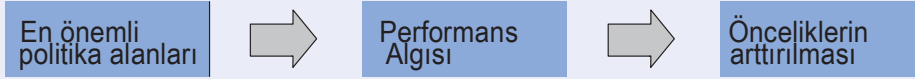
Karadağ'ın 2009 değerlendirmesinin güçlü bir özelliği, yaşam boyu girişimcilik eğitimi için yapılan ortaklık anlaşmasıdır. Artık daha az taahhüdü ve kaynağı olmasına rağmen hala yürürlükte. Ortaklık canlandırılıp açık bir liderlik sistemi tayin edilmedikçe, gelişmekte olan bir politika gündemi için gerekli olan kılavuzluğu ve desteği sağlayamayacaktır. Bu bağlamda, eğitim yetkililerinin Girişimcilik Eğitimi gündemini daha çok ele geçirmesi ve bu konuda taahhütlerde bulunması gerekmektedir. Avrupa Birliği'nin temel girişimcilik yeterlilik tavsiyelerinde ilk ve orta eğitimin sistematik olarak nasıl ele alınacağı belirlenmesi önemli bir adım olacaktır. 2009 yılı değerlendirmesinde Berane bölgesinde birtakım mükemmel kalkınma çalışmaları gerçekleştirilmiştir ancak müfredata eklenecek ya da pilot çalışmayı diğer bölgeleri kapsayacak şekilde genişletecek izleme çalışmaları bulunmamaktadır. Berane'deki gelişmeler, ele alınacak sorunlar ve zorlukların ulusal düzeyde kurumsal farkındalık ve politika farkındalığını yeniden oluşturmaya yönelik bir ilk adım olarak tekrar incelenebilir. Bu sırada, üçüncü kademe eğitimde girişimciliği teşvik etme çalışmaları, girişimciliğin lisans öğrencilerine seçmeli ders olarak verilmesinde görülen artış ile başarılı bir şekilde geliştirilmiştir. Ekonomi ayrıca üniversite-işletme işbirliğini teşvik etme çabaları ile de öne çıkmaktadır. Yüksek Öğretim Geliştirilmesi ve Finansmanı Stratejisi (2011-20), iş faaliyetlerine özel bir önem vermektedir. Üniversite-işletme işbirliği hükümlerinin etkisini belirlemek için stratejinin izlenmesi önemli olacaktır.

Kutu 16.1. Karadağ'da Hükümet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Hırvatistan'da Avrupa İşletmeler Ağı'nın desteğiyle desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen hükümet politikalarına ilişkin algıları ile ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 16 yıldır faaliyet gösteren, 72 kişi istihdam eden ve 3.5 milyon AVRO ciro getiren bir firma olmak üzere 33 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %33'ü ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Ankete yanıtlayan firmalar, öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi, daha istikrarlı bir ekonomik ortam, tüketici talebinin güçlendirilmesi, kamu ihale prosedürlerinin iyileştirilmesi ve daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar.



En önemli hükümet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli hükümet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: kamu alımları ve KOBİ destek hizmetlerinin şeffaflaşması, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve ihracatın özendirilmesine destek verilmesi.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar ihracatın özendirilmesine destek ile ilgili politikaları orta dereceli olarak algılamış, iş düzenlemesi ve finansmana erişimin kolaylaştırılmasını en kötüler arasında göstermişlerdir. En iyi puan alan devlet politikaları girişimciliğin öğrenilmesinin teşviki ve iş yerleri için prosedürlerin basitleştirilmesidir.

Hükümet politikalarının önceliğinin arttırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesini destekleyen devlet politikalarının daha çok finansal desteğe ihtiyacı olurken, iş düzenlemesini geliştirmeye yönelik destek programlarının ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir. Tek Pazara giriş ile ilgili destek programlarının da daha iyi tasarlanması gerekmektedir.

KOBİ Kalkınma Stratejisi (2011-15) ve Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı yoluyla kadın girişimciliğini teşvik etmek amacıyla başarılı politika çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Eğitim desteği (ticaret odaları, istihdam hizmetleri, işletme destek kurumları) ve sinerji yaratmak için destek yapısı sağlama konusunda çeşitli aktörler devreye girmiş ve etkinliklerini arttıracak toplam iş yatırımının etkisini en üst düzeye çıkarmışlardır. Yatırım Kalkınma Fonu, Karadağ'ın kadın girişimciliğinin rekabetçi güdüsünü tanımalarının altını çizerek kadın girişimcilere finansal destek sağlamıştır.

Karadağ, 2009 yılı değerlendirmesinden bu yana, özellikle kalite güvencesi bakımından girişimciliğin teşvik edilmesi konusunda genel olarak başarılı bir performans göstermiştir. Küçük iş yeri topluluğu kapsamındaki beceriler ile ilgili toplanan istihbarat henüz geçici, proje bazında araştırmalarla kısıtlıdır, bu nedenle küçük işletmelerin eğitim ihtiyaçlarının daha kapsamlı bir tablosunun çizilmesine olanak sağlayacak çeşitli istihbarat kaynaklarının birbirine bağlanması gerekmektedir. İşletme eğitimini destekleyecek planlanan belgelendirme programı uygulaması işletmelerin Avrupa Birliği ile ticaret yaptığı veya yapma potansiyelinin bulunduğu kilit sektörleri vurgulayacaktır. Bu, Karadağ işletmelerinin katılım sonrasında Avrupa Birliği iç pazarının rekabetçi baskısını karşılamasını sağlayacak kapasiteyi oluşturacaktır.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Karadağ, mevcut KOBİ destek hizmetlerinde herhangi bir önemli ilerleme kaydetmemiştir. Bölgesel ve yerel iş merkezleri ağı, iş yerlerine ve potansiyel girişimcilere çeşitli sübvansel hizmetler sunmaya devam etmektedir. İş kuluçka merkezleri ile ilgili sınırlı bir ilerleme gözlemlenmiştir: Podgorica ve Bar'da iki kuluçka merkezi bulunmakta ve üçüncüsünün de Berane'da kurulması planlanmaktadır. Podgorica'daki kuluçka merkezinin tam olarak faal durumda olmadığı görülmektedir. Başka yeni girişim yolları da mevcuttur ancak bunlar henüz gelişimini tamamlamamıştır. Yeni girişimciler kuluçka merkezleri ve iş merkezleri ağı yoluyla danışman hizmetlerinin yanı sıra Yatırım Kalkınma Fonu ve İstihdam ajansı yoluyla da finansal destek alabilmektedir. Karadağ henüz ilgili bilgileri sağlayacak merkezi bir KOBİ portalına sahip değildir.

Kamu alımları

Yeni Kamu İhale kanunu (15/08/2011), ihale tekliflerinin lotlara bölünebilmesini sağlamakta; 42'inci Madde lotların teknoloji türüne, kategoriye, büyüklüğe, teslimat yerine ve zamanına göre çeşitlendirilmesine olanak sağlamaktadır. İhale ve ihale belgelerinde bu lotların vurgulanması beklenmekte ve şirketlerin yalnızca belirli lotları tamamlamasına izin verilecektir. Yasa, alıcıların orantılı kalifikasyon seviyeleri belirlemesini gerektiren genel hükümler içermektedir ancak finansal gerekliliklerden bahsetmemektedir. Yasanın 62. Maddesi, ihale süreci ile ilgili şeffaf bilgiler sağlamaktadır. Bu, merkezi olarak idare edilen özel bir portal yoluyla garanti edilmektedir. Bilgilere ücretsiz olarak erişilebilmektedir. 2008 yılından bu yana, sorumlu ajanslar kamu ihalesi olasılıkları ile ilgili eğitimler düzenlemektedir ve yeni kamu ihalesi yasası, KOBİ'lere ihale fırsatları hakkındaki bilgileri erişimlerinde yardımcı olacak özel yardım masalarının kurulmasını tanımlamaktadır. Sistem, yabancı ekonomik operatörlere tamamen açıktır. Karadağ'da ya da dışarısında kurulan yabancı şirketler kamu ihalesi sözleşmesini kazanabilmektedir ve bunlara yerli şirketlerle eşit şekilde davranılmaktadır. Şu an geç ödeme ile mücadele etmek için belirli bir provizyon bulunmamaktadır.

İnovasyon

İnovasyon politikası Karadağ'ın en az gelişmiş Avrupa Birliği Küçük İş Yeri Yasası politika alanlarından biri olmaya devam etmektedir. İnovasyon için kurumsal bir çerçeve ya da politika çerçevesi bulunmamaktadır ve konuya özel birkaç inovasyon destek tedbiri uygulanmıştır. 2012 yılında, OECD Bölgesel Rekabet Girişimi kapsamında tasarlanan pilot KOBİ belge planı uygulanacaktır. Plan, nemli dersler çıkarılmasını sağlayabilir ve gelecekteki inovasyon destek tedbirlerine hız kazandırabilir. Karadağ, fikri mülkiyet yasası ile ilgili olarak gelişme kaydetmiştir. Fikri mülkiyet mevzuatı ile ilişkili çerçeve artık müktesebat ile kısmen uyumlu hale gelmiştir.

Çevreye duyarlı ekonomi

Karadağ, eko-verimliliği ve eko-inovasyonu ulusal politika çerçevesinde bütünleştirmek için yeterli çaba göstermemiştir. KOBİ Stratejisinde, enerji verimliliğinin teşvikinden bahsedilmekte ancak bu belirli bir tedbir ile ilişkilendirilmemektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Bakanlığı ve Turizm ve Çevre Koruma Ajansı'nın web siteleri, çevresel konular ve araçlar ile ilgili genel bilgiler sunmaktadır. Podgorica ve Niksic'teki Aarhus Merkezleri de devlet yetkilileri, vatandaşlara ve işletmelere çevrenin korunması ile ilgili

bilgi sunmaktadır. Buna rağmen, yerli işletmelerin çoğu, çevresel performanslarını çevre yönetim sistemleri (EMS) ve standartları ile nasıl iyileştirebilecekleri konusunda bilgi sahibi değildir ve devletin bunların kullanımını teşvik etmek yürürlüğe koymuş olduğu herhangi bir tedbir henüz yoktur.

İhracatın özendirilmesi

Karadağ, KOBİ Kalkınması Stratejisi kapsamında İhracatın Özendirilmesi Programını benimsemiştir. İhracatın Özendirilmesi için yıllık Eylem Planında, ticaret fuarları, ticaret misyonları ve pazar araştırması çalışmalarının düzenlenmesine odaklanılmıştır. Ancak, 2010 ve 2011 yılları arasında yaşanan bütçe kısıtlamaları nedeniyle bu tedbirlere verilen finansal destek düşmüştür. Karadağ'da yıllık KOBİ Haftası ve KOBİ Fuarı gibi Ulusal KOBİ teşvik etkinlikleri başarılı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

Tek Pazar fırsatları

Yeni yaklaşımın öncelikli sektörlerdeki kalite alt yapısı yasal çerçevesi hala taslak aşamasında olup, eski yaklaşımın bütün sektörleri üzerine çalışmalar sürmektedir. Avrupa Birliği standartlarının yaklaşık %35'i benimsenmiştir. Karadağ'daki Standardizasyon Enstitüsü, Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi İştirak Üyesi statüsüne sahiptir.

Akreditasyon ile ilgili yatay mevzuat değiştirilmiş ve bir akreditasyon organı kurulmuş ve bu organ Akreditasyon için Avrupa İşbirliği üyeliğine alınmıştır. Avrupa Birliği yatay mevzuatının Uygunluk değerlendirmesi mevzuatı ile iç hukuka aktarılması süreci devam etmektedir ancak bu mevzuat henüz Avrupa Birliği çerçevesi ile tam olarak uyumlu değildir.

Metroloji organları ve kurumları, Avrupa Birliği gerekliliklerine uygun şekilde geliştirilmeye devam etmektedir ancak Metroloji Bürosu henüz bütün uluslararası örgütlerin ve Avrupa örgütlerinin üyesi değildir. Karadağ, Avrupa Birliği yatay mevzuatını kısmen benimseyen bir pazar gözetim stratejisi taslağı hazırlamıştır. Avrupa Birliği'nin pazar gözetim provizyonları ile daha uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Ulusal seviyede devlet ihracat ajansı bulunmamaktadır. KOBİ Kalkınma Müdürlüğü bünyesinde Ticaret Bilgi Hizmeti, Tek Pazar ile ilgili bilgi desteği sağlamaktadır. Avrupa İşletmeler Ağı ile ilgili bir projenin parçası olarak, Karadağ'ın Avrupa Bilgi ve İnovasyon Merkezi tarafından ek bilgiler sunulmaktadır.

Karadağ, sağlık ve bitki sağlığı standartları için mevzuatın benimsenmesinde ve mevzuat çerçevesinin ilk aşama uygulamaları konusunda ilerleme kaydetmiştir. Ulusal organlar kurulmuş olmakla birlikte hala idari kısıtlamaları bulunmaktadır.

Yapılması Gerekenler

Karadağ, bölgedeki diğer ekonomiler ile karşılaştırıldığında, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensiplerini orta seviyede uygulamıştır. Çeşitli politika alanlarında belirgin düzeyde ilerlemeler kaydetmiştir. KOBİ politikasının kurumsal çerçevesi oldukça gelişmiştir. Kamu ve özel sektör kurumlarının temsilcilerinden oluşan bir Koordinasyon Ekibi, Ocak 2011'de Karadağ hükümeti tarafından kabul edilen 2011-15 KOBİ Kalkınma Stratejisi ve 2011 Eylem Planının oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumludur. Muhasebe ve Denetim Yasasında sınıflandırıldığı gibi, KOBİ tanımı, istihdam büyüklüğü bakımından Avrupa Birliği KOBİ kriterlerine uygundur. 2009 değerlendirmesi ile karşılaştırıldığında, Karadağ hükümeti mevzuatın basitleştirilmesinde ve Düzenleyici Etki Analizinin kullanılmasında da ilerleme kaydetmiştir. Mevzuat giyotini sürecinin kapsamı

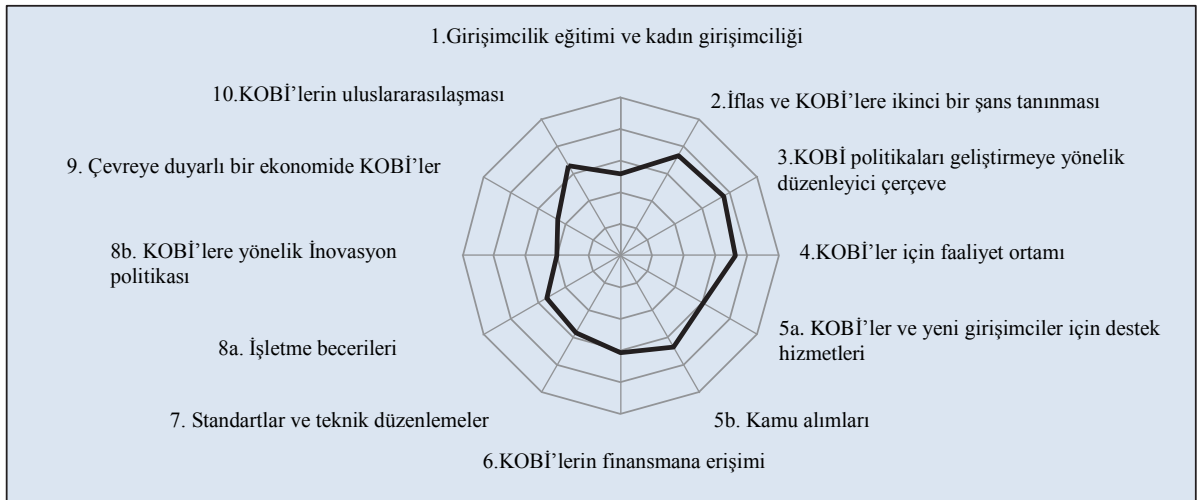
2010 yılındaki ikinci mevzuatı da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Buna ek olarak, parlamento, İş Çevresinin İyileştirilmesi ile ilgili bir yasa kabul etmiştir.

Ayrıca, hükümet 2009 yılında, Düzenleyici Reform ve İş Çevresinin İyileştirilmesine yönelik bir Konsey oluşturmuştur. Karadağ, 2009 yılı değerlendirmesinden bu yana şirket tescili ve iş kurma sürecinde belirgin bir ilerleme kaydetmiştir. Şirket tescil süreci tek tip hale getirilmiş, belediye tescili koşulu ortadan kaldırılmış ve tek kimlik numarası olarak Vergi Kimlik Numarası kullanılmaya başlanmıştır. Şirket ve vergi tescilleri eş zamanlı olarak yapılabilmektedir. Online tescil henüz hazırlık aşamasındadır. Yine de, e-devlet hizmetleri henüz sunulmaya başlamamış olup gelişme kaydetmek için öncelikli duruma getirilmelidir.

İş hizmetleri hala sınırlıdır ve iyileştirilip çeşitlendirilmesi gerekmektedir; KOBİ belge planı bu yönde olumlu bir adımdır. Karadağ'da ayrıca KOBİ'ler için merkezi bir online portal da bulunmamakta ve vakit kaybetmeden kurulması gerekmektedir. Beşeri sermayenin geliştirilmesi alanında, Avrupa Birliği'nin girişimcilik eğitimi gündeminde taahhüdü artırmasından dolayı bütün eğitim seviyelerinde girişimciliği özendirmeye yönelik politika hızını yeniden kazanması gerekmektedir. Bu süreç iyi uygulama alışverişini ve uygulayıcıların girdilerinin önemli olduğu politika inovasyonunu sağlamak için bu alanda halihazırda aktif olan uygulayıcılar arasında bir ağ kurulmasının desteklenmesini de içermelidir.

Kadınların ekonomiye belirgin katkılarda bulunmasını sağlamak için, daha geniş bir devlet bütçesi, desteğinin ayrılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Karadağ İş Kadınları Örgütü, kadınların girişimciliğinin politika ve bütçe desteği gündeminde kalıcı olmasını sağlamak için daha gelişmiş bir danışmanlık rolü üstlenmelidir. Karadağ Avrupa Birliği'ne katılımdan sonra işletmeler üzerindeki rekabet baskılarıyla başa çıkmaya hazırlandığı için, ekonominin Avrupa Birliği ile önemli ölçüde ticaret yaptığı sektörlerde her seviyede becerilerin teşvik edilmesi için stratejik bir çaba gösterilmelidir.

Şekil 16.1. Karadağ için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Puanları



Kaynak: Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi 2012.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten global bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

KISIM II

Bölüm 17

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Sırbistan

Genel bakış

Sırbistan, sürdürülebilir ekonomik genişleme aşamasının sonunda meydana gelen küresel mali krizden büyük ölçüde etkilenmiştir. Ekonominin gayrisafi yurtiçi hasılası, 2009 yılında %3.5 daralmıştır. O zamandan bu yana, 2010 yılında görülen yalnızca %1'lik büyüme ile zayıf bir toparlanma ve 2011 yılındaki %1.6'lık büyüme ile devam eden zayıf performansı ile ekonomik faaliyetleri sönük kalmıştır. 2012 için de bir büyüme öngörülmemektedir. Genel olarak bakıldığında, Sırbistan bölgede kriz sonrası gayrisafi yurtiçi hasıla bakımından Hırvatistan'dan sonra en zayıf ikinci büyüme seviyesini göstermiştir. Ekonomi, ana ihracat pazarı olan AVRO bölgesinde devam eden krizin iki yönlü olumsuz etkisiyle ve iç talepte görülen düşüşle karşı karşıya kalmıştır. Para birimi dinarda görülen devalüasyon ile birlikte, ihracat gayrisafi yurtiçi hasılanın en dinamik bileşeni haline gelmiş, 2011 yılında güçlü bir şekilde yükselişe geçmiştir (ilk çeyrekte %28 büyüme). Ancak o zamandan bu yana, AVRO bölgesindeki ekonomik faaliyetler yavaşladığından ihracat da hız kaybetmiştir. 2011'in ikinci yarısının büyük bölümünde, yıldan yıla sanayi üretimi düşmektedir. İki aylık hafif pozitif büyüme aralığından sonra tekrar negatif olmuş, Mart 2012'de yıldan yıla %3.2 düşmüştür.

Önemli sorunlar hala devam etse de, sonraki hükümetler iş ortamını iyileştirmek bazı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Sırbistan, Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporunda 86'ncı sıradadır. Sıralamadaki bu oldukça düşük konumu, inşaat izinleri ve vergi ödemesi konusundaki yetersiz performansına bağlıdır. 2008/09 İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi'nde (BEEPS IV), işletmeler iş yapmadaki ana engeller olarak vergi oranlarını, kayıt dışı sektör rekabetini ve finansmana erişim konusunda yetersizliği göstermişlerdir. Ancak, yatırımcılar özellikle orta idare ve finansman seviyesinde beceri eksikliğinin en önemli etken olduğunu düşünmektedir. Sırbistan yönetimi ve düzenleyici kurumları, geçiş ekonomileri ortalamasının altında kalmaya devam etmektedir. Avrupa Birliği standartlarına uyumlu mevzuatın benimsenmesinde ilerleme kaydedilmiştir. 2011 Ekim ayında Avrupa Komisyonu, Sırbistan'a Avrupa Birliği adaylığı statüsü verilmesini tavsiye etmiş ancak Avrupa Konseyi'nin bu konudaki kararı 2012 Mart ayına ertelenmiştir. Hala yolsuzluk algısı yaygındır. Sırbistan, 2012 Uluslararası Şeffaflık Yolsuzluk Algısı Endeksi'nde 183 ekonomi arasında 92'inci sıradadır; bu sıra OECD ortalamasının altında ve güneydoğu Avrupa'daki en düşükler arasındadır.

Sırbistan'ın KOBİ tanımı, Avrupa Birliği'ninki ile uyumludur. Sırbistan'ın KOBİ'leri, ekonominin katma değerine %56 katkıda bulunmuştur ve 2010-11 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası bilgi formuna göre istihdamın da %69'unu meydana getirmektedir. KOBİ'lerin %44'ünden fazlası hizmet sektöründe (iş hizmetleri, taşımacılık, turizm ve inşaat), yaklaşık %37'si ticaret sektöründe ve %19'u üretim sektöründedir.

Tablo 17.1. Sırbistan için temel makroekonomik göstergeler, 2008-12

		2008	2009	2010	2011	2012(proj.)
GSYİH büyümesi	%, yıldan yıla	3.8	-3.5	1.0	1.6	0.1
TÜFE enflasyonu	%, ortalama	12.9	7.8	5.9	11.2	3.1
Devlet bakiyesi	GSYİH'nin %	-21.6	-7.2	-7.2	-9.1	n.a.
Cari hesap bakiyesi	GSYİH'nin %	-2.5	-4.5	-4.6	-4.0	n.a.
Net Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI)	Milyon AVRO	1848.3	1341.0	857.9	1823.0	n.a.
Dış borç	GSYİH'nin %	64.6	77.9	83.1	78.8	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	33.3	30.0	28.6	32.4	n.a.

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası 2011 (veriler World Economic Outlook'tan (IMF) alınmıştır, Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kurumları ve Merkez Bankaları).

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde AB üyelik sürecindeki bölgenin 2012 SBA değerlendirmesinde Hırvatistan için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. AB mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Sırbistan'ın kurumsal politika çerçevesi, Batı Balkan ekonomileri arasında en gelişmiş çerçevelerden biridir. Sırbistan'ın KOBİ tanımı, istihdam büyüklüğü bakımından Avrupa Birliği KOBİ kriterleri ile uyumludur. KOBİ politika hazırlanması ve koordinasyonundan Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı bünyesinde bulunan Bölgesel Kalkınma ve KOBİ Geliştirme Departmanı sorumludur. Rekabetçi ve Yenilikçi KOBİ'lere yönelik Strateji'nin (2008-12) uygulanması Bölgesel Kalkınma Ulusal Ajansı (NARD) tarafından koordine edilmektedir. Stratejinin uygulanması ile ilgili yıllık rapor, genel KOBİ yıllık raporunun bir parçasını oluşturmakta ve Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı web sitesinde kamuya açık şekilde sunulmaktadır. Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı tarafından uygulanan KOBİ'lere doğrudan finansal destek tedbirlerinin uygulanması için toplam yıllık bütçe yaklaşık 140 milyon RSD'dir (Sırp dinarı, yaklaşık 1.4 milyon AVRO). Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı ile ortaklaşa uygulanan programlar buna ek olarak 76.7 milyon RSD (yaklaşık olarak 773.000 AVRO) almaktadır. Bu programlar, inovasyon ve kümelerin geliştirilmesi odaklıdır. KOBİ'lere doğrudan destek sunan diğer kurumların da ek bütçeleri ve programları bulunmaktadır.

Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı, KOBİ'lerin ve Girişimcilerin Kalkınması Cumhuriyet Ajansı'nın yerini almış olup KOBİ gelişimine yönelik politika uygulamasından sorumlu temel organ olarak faaliyet göstermektedir. Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı, bölgesel ajanslarla birlikte, KOBİ'lere finansal ve finansal olmayan destek sunmaktadır. Geçtiğimiz üç yılda, Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı, KOBİ rekabetçiliğini arttırmak için toplam yaklaşık 298 milyon RSD (3.7 milyon AVRO) ile 1.400'ün üzerinde projeye ortak finansman sağlamıştır. Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı yeni girişim kredi marjlarının oluşturulmasından bu yana, 800'ün üzerinde yeni girişim için eğitim sağlamış ve 4.191 kredi başvurusunu işleme almıştır.

Sırbistan, kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek için de çeşitli düzenlemeler uygulamaya koymuştur. Ticaret ve Tarım Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Piyasa Denetim Sektörü, Sırbistan'da 25 bölgede bulunan 400 piyasa denetçisi ağına sahiptir. İzleme elektronik olarak düzenlenmekte ve ayda bir, yılda iki ya da yılda bir raporlama gerçekleştirilmektedir.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

Sırbistan 2009 yılı değerlendirmesinden bu yana mevcut mevzuatın incelenmesi ve basitleştirilmesi konusunda ilerleme kaydetmiştir. Sırbistan hükümeti, kapsamlı bir düzenleyici reform yapılmasını da içeren 2008-11'den raporundan bu yana Sırbistan Cumhuriyeti'nde Düzenleyici Reform Stratejisi'ni benimsemiştir. 2009 yılında, Kapsamlı Mevzuat İnceleme Birimi mevcut yasaların kaldırılması, değiştirilmesi ya da tadil edilmesi için 600'ün üzerinde özel sektör ve kamu sektörü teklifleri almıştır. Kapsamlı Mevzuat İnceleme Birimi bu teklifleri inceledikten sonra kaldırılacak 196 yasa belirlemiştir. Ayrıca, Kapsamlı Mevzuat İnceleme Birimi mevcut yasalarda değişiklik yapılması ile ilgili olarak hükümete 340 öneri sunmuştur. Bu düzenleyici reform sürecinin temel amacı iş ortamını karmaşık hale getiren gereksiz idari yüklerin ortadan kaldırılmasıdır. 2012 Şubat ayı itibarıyla, 203 öneri benimsenmiş ve uygulanmıştır. Buna dayanarak yıllık 124 milyon AVRO tasarruf edilmiştir. Sonraki dönemde de geri kalan öneriler benimsenmeli ve Sırbistan Cumhuriyeti'nin mevzuat sistemine dahil edilmelidir. Mevzuat giyotini süreci, KOBİ'ler üzerindeki etkisi ile ikinci iş ile ilgili mevzuatı da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Sırbistan hükümeti, yeni kanun ve yönetmelikler için zorunlu düzenleyici etki analizini yürürlüğe koymuştur. 2003 yılında hükümet tarafından kurulan Sırbistan Düzenleyici Reform Konseyine, ilgili bakanlıklar tarafından hazırlanan düzenleyici etki beyanlarının koordinasyonunu ve kalite kontrolünü yapma yetkisi verilmiştir. 2004 yılında ise Düzenleyici Etki Analizi ile ilgili Mevzuat Reformu Konseyinin geçici teknik danışmanlık birimi olarak Mevzuat Reformu Sekreterliği kurulmuştur. Mevzuat Reformu Sekreterliği 2006 ila 2011 yılları arasında 300'ün üzerinde taslak yasayı ve ilgili Mevzuat reformu beyanlarını incelemiştir. Aynı süre içerisinde, 8 pilot Düzenleyici Etki Analizi gerçekleştirilmiş ve 200'ün üzerinde kamu görevlisi, düzenleyici etki analizi gerçekleştirmek üzere eğitilmiştir. 2011 Haziran ayında Mevzuat Reformu ve Etki Değerlendirmesi Dairesi, Mevzuat Reformu Konseyinin görevini devralmıştır. Mevzuat Reformu ve Etki Değerlendirmesi Dairesi, bakanlıklar ve diğer yetkililer tarafından sunulan düzenlemelerin etkilerini analiz etmekte ve düzenleyici yetkililer tarafından sunulan etki değerlendirme beyanları ile ilgili ayrıntılı yorumlar sunmaktadır. 2011 Haziran ayından 2012 Ocak ayına kadar geçen süre içerisinde, Mevzuat Reformu ve Etki Değerlendirmesi Dairesi düzenleyici organlar tarafından hazırlanan 43 düzenleyici etki beyanını incelemiştir. Mevzuat Reformu ve Etki Değerlendirmesi Dairesi şu an bir KOBİ testi hazırlamaktadır.

Kamu-özel istişare çerçevesi

KOBİ ve Girişimciler Konseyi, Sırbistan'daki Sırbistan Ticaret Odası, KOBİ Birliği ve Sırbistan İşçi Sendikası gibi temel kilit temsilcilerine düzenli olarak danışmaktadır. İş birlikleri ve diğer KOBİ temsilcilerinin, taslak yasalar ve düzenlemeler ile ilgili yasal olarak yorum yapabilmek için görev güçlerine katılma fırsatları bulunmaktadır. Gelecek yıllarda yapılacak kamu-özel sektör istişareleri hakkındaki bilgiler kamuya açıktır ve ilgilenen bütün katılımcılar kayıt olabilir. Buna ek olarak, Kamu-özel sektör istişare davetleri de seçilen şirket ve örgütleri hedeflemektedir. Ancak, davetler genellikle kısa süre önce gönderilmekte, bu da iş birliklerinin üyelerini bilgilendirmek ve fikirlerini alabilmek çok kısıtlı bir zamanı kalmasına yol açmaktadır.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Şirket tescili ve iş kurma süreci, süre ve masraf bakımından oldukça iyi bir şekilde organize edilmiştir ve Sırbistan'ın bu boyuttaki genel performansı

2009 yılı değerlendirmesinden bu yana belirgin bir değişim göstermemiştir. Şirket Tescili Ajansı, 2009 Mayıs ayından bu yana tek durak noktası olarak faaliyet göstermektedir. Vergi idaresi ve Emeklilik Fonu ve Sağlık Sigortası Fonu farklı şirket kimlik numaraları kullansa da, bu numaralar iki ila üç gün içerisinde Şirket Tescil Kurumu yoluyla eş zamanlı olarak hazırlanmaktadır. Şu anda yalnızca bağımsız tüccarlar online kayıt yapabilmektedir, ancak bunun 2012 yılında diğer yasal formları kapsayacak şekilde genişletilmesi beklenmektedir.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

Yakın zaman önce, iş topluluğu için çeşitli e-devlet hizmetleri uygulamaya konmuştur. KDV e-dosyalama, 2011 Haziran ayından bu yana faal durumda olup şirket gelir vergisi e-doldurma, 2012 yılının başından itibaren faaliyete geçecektir. Online sağlık sigortası ve emeklilik kesintisi hizmetleri Mayıs 2010'da uygulamaya konmuş olup kapsamı aşamalı olarak genişletilecektir. Kamu ihale çağruları online olarak yapılmaktadır ancak online teklif prosedürü hala hazırlık aşamasındadır. Şirket Tescil Kurumuna yapılan mali beyanlar online olarak doldurulabilmektedir ancak ulusal istatistik ofisine online veri bildirimini henüz mümkün değildir. E-imzaya yönelik yasal ve düzenleyici çerçeve büyük ölçüde tamamlanmıştır ve sistem tam olarak faaliyet göstermektedir; Telekomünikasyon ve Bilgi Toplumu Bakanlığı tarafından onaylanmış dört belgelendirme kuruluşu mevcuttur.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

Çeşitli sıkıntılar, iflas ve tasfiye durumları ile karşılaşan şirketlere yönelik yasalar ve prosedürlerin uygulanması uluslararası standartlara uygundur ve ticaret kanunu uygulamaları ile tamamen bütünleştirilmiştir. Yine de, Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporuna göre, şirket kapatma süresi hala yaklaşık 2.7 yıldır ve iflas masrafı mal varlığının yaklaşık %23'ü, geri kazanım oranı ise %24.4'üdür.

Kamu yetkilileri henüz girişimcilere taze bir başlangıç şansı tanımayla ilgili pozitif yaklaşımı teşvik etmeye yönelik herhangi bir kampanya başlatmamıştır. İflas davalarının kapatılması ile ilgili hükümet kararının yürürlüğe girmesinden sonra, şirket tescil ajanları, borçluyu iflas kaydından silmekle yükümlüdür. Adi iflas yaşayan girişimciler, iflastan sonra kredi alabilmekte ve diğer kurumlardan destek alabilmektedir. Tasfiye kaydından çıkarılma otomatik değildir. Adi iflas yaşayan girişimcilere karşı yürürlükte ayrımcı bir hüküm bulunmamaktadır.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

Krizin, KOBİ'ler için dış finansman uygunluğu üzerinde yarattığı olumsuz etkiye rağmen, Sırbistan 2009 yılı değerlendirmesinden bu yana finansmana erişimi destekleyen yasal çerçevenin iyileştirilmesinde belirgin bir ilerleme kaydetmiştir. 2009 yılından bu yana, kadastro sistemi, kredi bilgi hizmetleri ve taşınabilir varlıklar için tescil sistemlerinin etkinliği artırılmıştır.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

KOBİ'lere banka kredisi verme oranları krizden önce sabit bir artış göstermiştir. Bankacılık sektörü büyük ölçüde büyük Avrupa bankalarının himayesinde olup, buna pazarın %16'sını oluşturan Yunan bankaları da dahildir. Sırbistan'ın krizin başlangıcında çok fazla güçlenen şirket sektörü, dinarda yaşanan büyük değer kaybından ve krizin başından bu yana tüketimde yaşanan ciddi küçülmeden etkilenmiştir.

Bu durum, düşen finansman kaynakları ile birlikte bankaların kredi verme oranını etkileyen, bankalar için sorunlu kredilerin oranının artmasına neden olmuştur. Kredi büyümesi 2009 yılında yaklaşık %12 düşmüştür. Yıllık kredi büyümesi 2010 yılında biraz düzeldikten sonra, 2011 yılında bankaların ortak finansmanında görülen düşüş ve AVRO bölgesi krizi nedeniyle yıl sonunda %5'e kadar düşmeye devam etmiştir. Yurt içi kredinin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı 2011 yılında %49 olarak hesaplanmış ve finansmana erişim özellikle dar gelirli ve kırsal borçlular için önemli bir sorun olmaya devam etmiştir. Son iki yılda yetkililer şirket yeniden yapılandırmasını kolaylaştırmayı amaçlayan bazı yeni araçları yürürlüğe koymuştur. Sırp bankacılık sistemi, Sırbistan Ulusal Bankası'nın (NBS) konservatif yapılanma koşulları sektörün direnci üzerindeki önemli katkısından dolayı iyi bir şekilde denetlenmektedir. Sırbistan Ulusal Bankası NBS ayrıca aktif olarak "Dinarizasyonu" ya da yerel para biriminde kredi verilmesini teşvik etmektedir. 2010 yılında merkez bankasının kriz koşulları ile mücadele etmek için kullanabileceği araçların kapsamını genişletmek için Bankalar Yasasında değişiklik yapılmıştır. Risk yönetim süreci ve sermaye gereklilikleri ile ilgili yeni düzenlemeler Basel III'ün bir parçası olarak 2012'de uygulanmıştır.

Leasing sektörü de, hem finansman yetersizliği hem de portföy kalitesindeki düşüş nedeniyle krizden belirgin derecede etkilenmiştir. Şu an sektörde çoğunluğu bankaların iştiraklerinden oluşan 17 leasing kurumu faaliyet göstermektedir. Ekonominin leasing portföyü, 2008 yılında bankacılık varlıklarının yaklaşık %7'sini oluştururken, 2011 yılı ortalarında %4'ün altına düşmüştür (2010 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın %3.2'si). 2011 Haziran ayında, gayrimenkulün leasingini mümkün kılan yasal değişiklikler yapılmıştır. Leasing sektörü, Sırbistan Ulusal Bankasının denetimi kapsamında bir yasal çerçeve ile idare edilmektedir.

Sırbistan Cumhuriyeti Kalkınma Fonu küçük kredi garanti planları ve kamusal yeni girişim finansmanı sağlamaktadır. 2009 yılında, Sırbistan Cumhuriyeti Teminat Fonu, Kalkınma Fonu ile birleşmiş ve 2010 Kasım ayında yaklaşık 16 teminat onaylamıştır. Mikrofinans imkanları genellikle devlet ya da bağışçı devletler tarafından finanse edilmektedir olup bu faaliyeti düzenleyen yasal çerçeve hala taslak aşamasındadır. Mikrofinans Bilgi Alışverişi ile, aralarında gayrisafi yurtiçi hasılanın %1.76'sına karşılık gelen ve 11.838 kişiye verilen 680 milyon dolarlık toplam kredi portföyü bulunan, Procredit bank, Agroinvest, MDF ve OBS olmak üzere Sırbistan'daki dört mikrofinans kurumundan (MFI) alınan veriler bildirilmektedir.

Özel öz sermaye, küçük bir yabancı özel sermaye fonu grubunun da dahil edilmesiyle kademeli olarak gelişmeye başlamıştır. Ancak, piyasa katılımcılarının sayısı ve sermaye işlemlerinin miktarı hala oldukça düşüktür. Kurumsal açıdan bakıldığında, Sırbistan'ın Kurumsal OECD Prensiplerine uygunluk seviyesi düşüktür. Sırbistan'ın Melek Yatırımcılar Ağı, 2010 yılından bu yana aktif durumdadır. IPA 2010 Entegre İnovasyon Destek Programı, 2011-13 dönemi için 3 milyon AVRO'luk bir bütçeye sahiptir ve melek yatırımcılar ağının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Belgrad borsasının sermaye miktarı oldukça düşük bir ciro oranı ile 2010 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın %25'ini oluşturmuştur. Menkul kıymetler borsası mevzuatı büyük ölçüde Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü (IOSCO) prensiplerine uygundur, ancak bono ve türevlerinin borsaya kaydı ve ticareti ile ilgili düzenleme iyileştirilebilir. 2011 Kasım ayında Yeni Sermaye Piyasaları Yasası yürürlüğe konmuştur.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Tescil süreci hızlandırıldığından, 2011 yılında kadaströ sistemi de geliştirilmiştir. Gayrimenkul kadaströsu, kadaströ uygulaması bulunan belediyelerin %98'inden fazlasında faaliyet göstermektedir. Tescil sürecinin 2012 yılının ilk yarısında tamamlanması beklenmektedir.

2004 yılında Sırbistan bankaları birliği tarafından özel bir kredi bilgilendirme bürosu kurulmuştur. Bu büro olumlu ve olumsuz kredi geçmişlerini sunmaktadır (sırasıyla üç yıllık ve beş yıllık geçmişe dönük veri). Etkinliği ve

kapsamı 2011 yılında yetişkinlerin %100'ünü kapsayacak şekilde arttırılmıştır. 2010 yılından bu yana, kişisel veri koruma ile ilgili olarak hazırlanan yeni yasa, borçluların kendi verilerini inceleyebilmesini sağlamaktadır ve böylece kredi bilgilerine erişim arttırılmıştır. Ancak, kredi bilgileri yalnızca finansal kurumlara verilmekte ve finansal kurumlardan alınmaktadır. Perakendeciler ve kamu hizmeti şirketleri ile bilgi alışverişi yapılmamaktadır.

2005 yılından bu yana, taşınabilir varlıklar ile ilgili teminatlar Şirket Tescil Ajansı'na kaydedilmekte olup 2009 yılından itibaren faaliyetlerinde belirgin iyileşmeler görülmüştür. Bu tescil, tam olarak faaliyet göstermekte ve firmaların varlıklarını teminat olarak kullanarak şirketlerin banka finansmanına erişimini kolaylaştırmaktadır. Tescil, online ve ücretsiz olarak yapılabilmektedir. Sırbistan'da teminat koşulları oldukça katı ve yüksektir. Alacaklı hakları, uluslararası standartlarla uyumlu olarak İflas Kanunu ile korunmaktadır. Sırbistan iflas mevzuatını Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu hale getirmek ve alacaklıların daha çok korunmasını sağlamak için Zorunlu Anlaşma, İflas ve Likidasyon ile ilgili yeni bir yasa hazırlanması için dış yardım sağlanmaktadır.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

2005 yılından bu yana, Sırbistan Ulusal Bankası, özellikle ilköğretim okullarına odaklanarak temel mali araçların anlaşılabilirlik seviyesini arttırmaya yönelik faaliyetler düzenlemektedir. 2006 yılında Sırbistan Ulusal Bankası NBS tarafından Sırbistan bankacılık sektöründe yapılan kamu güveni konulu bir anket sonucunda banka hesabı açma seviyesinin düşük olduğu görülmüştür, bu da finansal okuryazarlığın düşük olduğunun bir işaretidir. Bu anketin sonuçları ve finansal sektördeki genel olarak düşük olan güven seviyesi göz önünde bulundurulduğunda, Sırbistan Ulusal Bankası NBS 2007 Ocak ayında Finansal Hizmetler Tüketici Koruma Merkezi kurarak tüketiciyi koruma girişimini başlatmıştır.

Girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

2009 değerlendirmesinden bu yana, girişimcilik eğitimi stratejisi geliştirilmiş ve Girişimcilik eğitimi konseyi oluşturulmuştur. Sırbistan Ticaret Odası, eğitimin ekonomide daha stratejik bir rol oynamasını sağlamada özel sektörün ilgisinin önemini vurgulayarak strateji geliştirme sürecinin temel aktörü olmuştur. Konsey, bakanlıklar (eğitim, gençlik, istihdam, ekonomi ve bölgesel kalkınma), iş dünyası ve sivil gruplardan oluşmakta ve girişimcilik eğitimi gündemini geliştirmek için mükemmel bir fırsat sunmaktadır. Yeni gelişmelerin takip edilmesini, düzeltilmesini ve iyileştirilmesini sağlamak için sistematik izleme ve değerlendirme de önemli olacaktır. Konsey, girişimcilik eğitiminin "nasıl ve neden" Sırbistan'ın sürdürülebilir bir ekonomi geliştirme çabalarının merkezinde olması gerektiğinin toplumun daha geniş bir kesimi tarafından anlaşılmasını sağlamada önemli bir rol oynayacaktır. Eğitimde girişimciliğin teşvik edilmesi bakımından mesleki akışlar iş becerilerinin müfredatla bütünleştirilmesi açısından öne çıkmaktadır. Girişimcilik konusunda kilit yeterliliklerin geliştirilmesi bütün seviyelerde daha fazla dikkat gerektirmektedir.

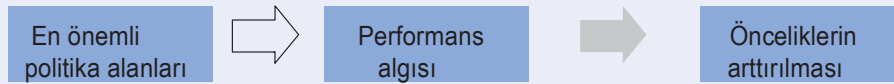
Sırbistan, Çalışma Bakanlığı tarafından kurumsal olarak desteklenen bir cinsiyet eşitliği stratejisine sahiptir. Bu da, daha gelişmiş bir politika için önemli bir yapı taşı ve kadın girişimciliğinin öne çıkarılmasına yönelik önlemler oluşturmaktadır. Eğitimin geliştirilmesi ve finansmana erişimin arttırılması konusuna özen gösterilmelidir. İdeal olarak, kadınların yeni girişimcileri, ilk aşama ve işi genişletme süreci ile ilgili olarak bu iki konu üzerinde durulmalıdır. Bu amaçla, Sırbistan Ticaret Odası, Kadın Girişimciler İş Birliği gibi ulusal yetkililer, iş ve bankacılık toplulukları ve savunma grupları birçok paydaşın uygulamayı taahhüt edeceği bir eylem planı ve cinsiyet eşitliği stratejisi geliştirme konusunda başarılı olacaktır.

Kutu 17.1. Sırbistan'da hükümet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Sırbistan'da Avrupa İşletmeler Ağı'nın desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen hükümet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 18 yıldır faaliyet gösteren, 34 kişi istihdam eden ve 1.3 milyon AVRO ciro getiren bir firma olmak üzere 70 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %63'ü ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Anketi yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: tüketici talebinin güçlenmesi, ekonomik ortamda istikrarın artması, daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar, bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi ve daha kalifiye personel.



En önemli hükümet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli hükümet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: iş düzenlemesinin geliştirilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve ihracat teşvikinin desteklenmesi.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar ihracatın özendirilmesini destekleyen politikaları adil bulurken, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve ihracat teşvikini destekleyen girişimler son sıralarda yer almıştır. Girişimcilik eğitiminin özendirilmesi ise en iyi düzeyde algılanan konu olmuştur.

Hükümet politikalarının önceliğinin artırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesini destekleyen hükümet politikalarının daha çok finansal desteğe ihtiyacı olurken, iş düzenlemesini geliştirmeye yönelik destek programlarının ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir. Tek Pazara giriş ile ilgili destek programlarının da daha iyi tasarlanması gerekmektedir.

Küçük şirketlerin iş gücü gerekliliklerini takip etme konusunda, birçok kurum başarılı çalışmalar yürütmektedir. Farklı kaynaklardan alınan verilerin daha iyi şekilde paylaşılması ve incelenmesi, politikaların iyileştirilmesi ve kaynakların daha iyi hedeflenmesine yönelik beceri ihtiyaçları konusunda daha kapsamlı bir anlayış sağlayacaktır. Bölgesel Kalkınma Ulusal Ajansı'nın beceri takibi ve geliştirmesine katkı sağlaması ekonomik kalkınma için iş gücünün geliştirilmesinin önemi konusunda farkındalığın yüksek olduğunu göstermektedir. Yorumcular, orta ve daha büyük ölçekli şirketlerin teklif üzerine eğitime daha fazla erişim sağladığını, dolayısıyla küçük işletmelerin eğitime ulaşabilirliğini arttırmak için ekstra bir çalışma gerektiğini ileri sürmüştür. Bu özellikle, Avrupa Birliği iç pazarındaki rekabete yüksek derecede maruz kalacak sektörlerde ticaret yapan küçük işletmeden için önemli olacaktır. Eğitimde kalite güvencesinden sorumlu farklı kuruluşlar arasındaki arayüzlerin de geliştirilmesi gerekmektedir.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı bölgesel ajanları ağı ve özel danışmanlık kuruluşları yoluyla sağlanan çeşitli iş destek hizmetlerinde ilerleme kaydedilmiştir. Buna rağmen, Sırbistan'da faaliyet gösteren sadece birkaç uluslararası danışmanlık şirketi bulunmaktadır.

İş kuluçka merkezleri ile ilgili herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. 2011 yılında faaliyet gösteren 16 kuluçka merkezinin hiçbiri, hükümetten doğrudan finansman almamıştır. Diğer yeni girişim desteği şekilleri nispeten daha iyi gelişmiş durumdadır. Yerel olarak oluşturulan yeni girişimler, İnovasyon Fonundan cazip yeni girişim kredileri, mini hibeler ve Ulusal İstihdam Hizmetinden iştirakler şeklinde alınan finansal desteğin yanı sıra danışmanlık hizmetlerine de ulaşabilmektedir. KOBİ'lerle ilgili bilgilere erişim sağlayan Ulusal Bölgesel Kalkınma Ajansı portalı henüz faaliyete girmemiştir.

Kamu alımları

Sırp kanunlarında İhale tekliflerinin lotlara ayrılması öngörülmekte ve bu uygulama sıklıkla uygulanmaktadır. Kanun, KOBİ'lere orantılı yetkinlik seviyeleri ve finansal koşullar verilmesini sağlayacak hükümler içermektedir. Kamu İhale Kurumunun, kamu alımlarını tanıtan bir web sitesi bulunmaktadır. Tüm bilgiler merkezi hale getirilmiş olup ücretsiz olarak erişilebilmektedir. Bu hizmet henüz e-ihaleyi kapsayacak şekilde genişletilmemiştir, ancak buna yönelik teknik hazırlıklar ve gelecekte e-ihale uygulamasına yönelik planlamalar yapılmaktadır. Geç ödemelerle mücadele etme konusunda herhangi bir yasa olmasa da, bunlarla mücadele etmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır ancak bu çalışmalar parçalara ayrılmış durumdadır ve tutarlı bir politika yaklaşımı görülmemektedir. Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı, kamu sektöründe geç ödemeleri kamu sektörünü düzenleyecek bir kararı kesinleştirmek üzeredir. Bu, mevzuatın oldukça önemli bir parçası olacaktır. Piyasa uygulamada yabancı işletmecilere açıktır ancak Orta Avrupa Serbest Ticaret Sözleşmesi ülkelerinden gelen şirketler ihalelere eşit şartlarda katılırken, Avrupa Birliği ülkelerinden gelenlere bazı kısıtlamalar uygulanmaktadır. Bu engel tüm Avrupa Birliği üye ülkelerinin İstikrar ve Birlik Anlaşmasını onaylamasıyla ortadan kalkacaktır.

İnovasyon

OECD değerlendirme çerçevesine göre, Sırbistan'ın inovasyon politikası bölgedeki tüm ekonomiler arasında en gelişmiş olanlardan biridir. Bilimsel ve Teknolojik Kalkınma Stratejisi, 2010-15 dönemi için inovasyon politikasını tanımlamakta ve bu politika Eğitim ve Bilim Bakanlığı bünyesinde bulunan İnovasyon Sistemi ve Teknoloji Transferi Birimi tarafından koordine edilmektedir. Şu an, OECD Bölgesel Rekabetçilik Girişimi dahilinde OECD'nin desteği ile bir teknoloji yeterlilik merkezi tasarlanmaktadır. Fikri mülkiyet kanunu alanındaki hazırlıklar devam etmekte ve Avrupa Birliği mevzuatı ile mevzuatsal uyumluluk çalışmaları da başarılı bir şekilde ilerlemektedir. 2011 Haziran ayında tüm yetkili kurumlar tarafından planlanmış kapsamlı bir yürütme çerçevesi sunan ulusal strateji benimsenmiştir. Ancak, yürütme hala zayıf durumdadır ve tüm yaptırım kurumlarının idari kapasitesinin genel olarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, Sırbistan'ın hükümet politikalarını uygulamak için Ar-Ge'ye önemli miktarda fon sağlaması gerekmektedir.

Çevreye duyarlı ekonomi

Çevreye duyarlı büyümenin ulusal politika çerçevesiyle bütünleştirilmesi için bazı çalışmalar yapılmıştır. Sanayi Kalkınma Stratejisi ve Politikası (2011-2020) ve Bilimsel ve Teknolojik Kalkınma Stratejisi (2010-15) enerji verimliliği ve çevresel koruma konularını kapsamaktadır. Ancak, KOBİ stratejisinin eko-verimlilik ile ilgili hiçbir hükmü bulunmamakta, bu da çevresel koruma ve KOBİ'lerin geliştirilmesinin hala birbiriyle bağlantılı olmayan politika alanları olarak algılandığı anlamına gelmektedir. Çevre ve Fiziksel Planlama Bakanlığı, ticaret odaları ve sivil toplum kuruluşlarının web sitelerinde çevresel konular ile ilgili bilgiler mevcuttur. İş topluluğu, çevresel yönetim sistemleri ve standartlar konusunda gittikçe daha fazla farkındalık geliştirmektedir.

Toplamda, 203 Sırp şirketi ISO 14001 sertifikası almıştır. Hükümet çevresel standartların uygulanmasını teşvik etmek amacıyla 2012 yılının başlarında Avrupa Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) sertifikası için destek programı çıkarmayı planlamaktadır.

İhracatın özendirilmesi

Sırbistan Yatırım ve İhracatın Özendirilmesi Ajansı (SIEPA) ihracatın özendirilmesinden sorumludur. Ajans Sırp ekonomisinin uluslararasılaşması ve rekabetçiliği teşvik etmek amacıyla bir program uygulamıştır. Sırbistan Yatırım ve İhracatın Özendirilmesi Ajansı'nın lojistik ve finansal yardımı ile, 2010 yılında 138 Sırp şirketi 12 uluslararası fuara katılabılmıştır. İhracat Sigortası ve Finansmanı Kuruluşu (AEFI), sigorta ve finansman planları yoluyla Sırp ihracat pazarını desteklemeyi amaçlayan bağımsız bir programdır. Sırbistan, yıllık Girişimcilik Fuarı, KOBİ'ler ile ilgili yıllık uluslararası konferans, Avrupa KOBİ haftası ve Yılın İhracatçısı gibi özel KOBİ etkinlikleri ve ulusal ihracat teşviklerini iyi bir şekilde yapılandırmıştır.

Tek pazar fırsatları

Sırbistan'da, kalite altyapısı yasal çerçevesi, Avrupa Birliği mevzuatı ile uyumludur. Bazı öncelikli sektörler için sektörel mevzuat geçerlidir ancak bütün öncelikli sektörler buna dahil değildir. Sırbistan Standardizasyon Enstitüsü, Avrupa Standardizasyon Komitesi ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi üyeliklerinin koşullarına göre sürekli olarak kapasitesini artırmaktadır ve şu an bağlı üye konumundadır. Avrupa standartlarının %50'sinden fazlası kabul edilmiştir.

Akreditasyon ile ilgili yatay mevzuat iç hukuka aktarılmış olup Sırbistan Avrupa Birliği koşullarına uyumlu bir akreditasyon organı kurmuştur. Sırbistan Avrupa Akreditasyon Kurumu Üyeliğine alınmış olup Avrupa Akreditasyon Çok taraflı Anlaşması'nın imza statüsü için başvurmuştur. Özel ve akredite uygunluk değerlendirme organları yürürlüğe konmuş ve ulusal akreditasyon organı da bunları olumlu olarak değerlendirmiştir.

Sırbistan'daki metroloji sistemi, ilgili Avrupa kurumları ve uluslararası kurumlar tarafından tanınmakta olup Avrupa Birliği koşullarına uygun, kapsamlı bir piyasa gözetim sisteminin oluşturulması hazırlık aşamasındadır. İhracatın Özendirilmesi Ajansı, Avrupa Ticaret Odası Ofisi ve girişimcilik ağları temel odak noktası Tek Pazar olan eksiksiz, güncel ve online bilgiler sunmaktadır. Sağlık ve bitki sağlığı standartları için birkaç kısıtlama ile ulusal organlar oluşturulmuştur. Uluslararası standartlar ve Avrupa standartları ile tam uyumun sağlanması için bazı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Yapılması Gerekenler

Sırbistan üç yıl içerisinde, birçok politika prensibi ve boyutu ile Avrupa Küçük İşletmeler Yasası uygulamasında başarılı bir ilerleme kaydetmiştir. Genel performansı bölge ortalamasının üzerindedir. Ulusal KOBİ Ajansının yerel ajanslar ağı ile koordineli bir şekilde faaliyet gösteren ve Avrupa Birliği bölgesel kalkınma fonlarının ayrılması için hazırlık yapan bölgesel kalkınma ajansına dönüştürülmesi ile bölgesel kalkınma unsurunu ekleyerek kurumsal KOBİ politikası çerçevesini reforme etmiştir. Ayrıca, Düzenleyici Etki Analizinin sistemik uygulaması ve düzenleyici reformun uygulanması konularında ilerleme kaydetmiştir. Finansmana erişim alanında, başlangıç ve inovasyon fonu ile kredi garanti planlarını tek bir kurum altında birleştirerek Kalkınma Fonunun merkezi rolünü arttırmıştır.

KOBİ finansman yetkisi zorunluluğu bulunan bir ulusal kalkınma bankasının kurulması üzerinde düşünülmektedir.

İleriye bakıldığında, Sırbistan faaliyet ortamının çevresinin iyileştirilmesi ve en dinamik işletmeler için hedeflenen destek tedbirlerinin tasarlanması ve uygulanması konusuna odaklanmalıdır. Örneğin, şirket tescil sistemi genel olarak etkili durumdayken, bu sistem şirket tescil numaralarını uyumlu hale ederek ve şu an yalnızca bağımsız tüccarlar için kullanılabilir olan online tescil hizmetlerini genişleterek daha da iyileştirebilir.

İflas prosedürleri iyileştirilmelidir. 2010 yılında yürürlüğe giren yeni iflas yasası, bir şirketin hesaplarının üç yılı aşkın bir süre boyunca engelli olması durumunda otomatik iflas durumu tespit etmektedir. Bu da iflas vakalarının belirgin derecede birikmesine neden olmuştur. Bu yeni iflas yasası piyasadan çıkış prosedürlerini iyileştirmiş olsa da, mahkemeler hala yeterince etkili değildir.

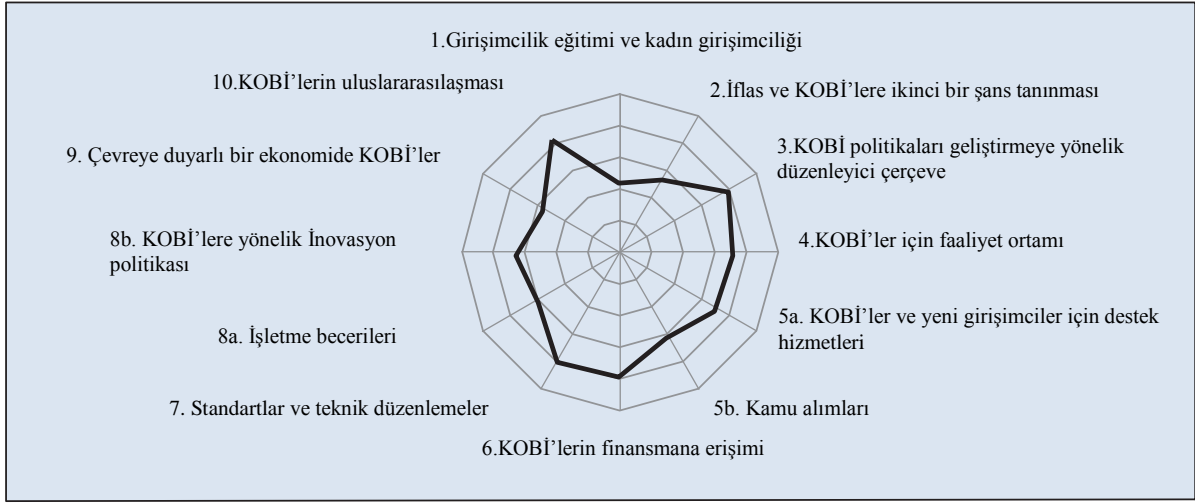
Sırbistan, mevcut kuluçka merkezi ağını güçlendirmeli ve kuluçka merkezi desteğini arttırmalıdır. Kuluçka merkezleri ayrıca yeni, bilime dayalı şirketlere değer ve inovasyon desteği sağlayan yüksek kaliteli hizmetlere odaklanmalıdır.

Çevreye duyarlı ekonominin teşvik edilmesi hem yurt içinde hem de ihracat pazarlarında, KOBİ sektörü için yeni fırsatlar doğurabilir. Eko-verimlilik ve eko-inovasyon bir sonraki KOBİ stratejisinde öncelik olarak vurgulanmalı ve anlaşılır tedbirler ve hedefler ile ilişkilendirilmelidir.

Girişimcilik Eğitimi Konseyi, önemli bir Avrupa Küçük İşletmeler Yasası kıstasını yansıtmaktadır. Kendi yetkisi dahilinde sağlayabilmesi için politik, finansal ve teknik destek sunulmalıdır. Bu arada, yüksek öğretim topluluğu, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası çalışmalarına daha fazla katılmalıdır. Örneğin üçüncü kademe eğitimde girişimciliğin teşviki konusunda yüksek seviyeli bir konferans yoluyla diyalog oluşturulması üzerinde durulabilir. Bu diyalog üniversite rektörlerini, iş, eğitim ve ekonomi bakanlıklarını kapsayacaktır.

Kadın girişimcilerin finansmana erişimi ve eğitimi, bütün ana paydaşları içeren kolektif ve stratejik bir görüşme yapılmasını ve sonuç olarak politika ve finansman ve eğitim sağlanması için üzerinde çalışılabilir öneriler gerektirmektedir. Avrupa Birliği ile ticaret yapılan sektörlerde becerilerin teşviki için daha gelişmiş bir istihbarat ve destek sağlanması önemli olacaktır. Sektör beceri konseylerine finansal destek sağlanması üzerinde durulmalıdır. Kadın girişimcilerin finansmana erişimi ve eğitimi, bütün ana paydaşları içeren kolektif ve stratejik bir görüşme yapılmasını ve sonuç olarak politika ve finansman ve eğitim sağlanması için üzerinde çalışılabilir öneriler gerektirmektedir.

Şekil 17.1. Sırbistan için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Puanları



Kaynak: Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi 2012.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten global bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

KISIM II

Bölüm 18

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası profili: Türkiye

Genel bakış

Türk ekonomisi 2009 yılında gayrisafi yurtiçi hasılda görülen %4.8'lik daralma ile küresel mali krizden şiddetli bir şekilde etkilendikten sonra, 2010 yılında gayrisafi yurtiçi hasılda %9.2'lik artış ile güçlü bir şekilde yeniden yükselmeye başlamış ve yurt içi talepteki canlılık ve iyi bir ihracat performansının da katkısıyla 2011 yılının büyük bölümünde yüksek bir büyüme oranı kaydetmiştir. Reel gayrisafi yurtiçi hasıla büyümesi 2011'in son çeyreğinde önceki yıla göre %5.2'ye kadar düşmüş, 2011 yılındaki toplam büyüme ise %8.5 olmuştur. Ekonomi hızlı bir şekilde genişlediği için, enflasyon aniden yükselmiş ve yurt iç talebin yüksek olması ve Türkiye'nin ithal sanayi girdilerine ve ham maddelerine bağımlı olmasından dolayı dış ticaret dengesi daha da kötüleşmiştir. Ancak, ekonomik faaliyetin temel göstergeleri, Türk ekonomisinde beklenen durgunluğu doğrulamaktadır. Sanayi üretimindeki büyüme, ekonominin aşırı kızışabileceği kaygılarını azaltarak, 2012 Şubat ayının %4.4'lük seviyelerinden 2012 Mart ayında %2.4 seviyesine gerilemiştir. Yakın zaman önce elde edilen veriler, kısa süreli bir istisnai ekonomik büyüme evresinin ardından yumuşak bir iniş yaşandığına dikkat çekmektedir, ancak yine de hala yurt içi talepteki genişlemeyi ve büyük ticaret açığını finanse eden sermaye girişlerinin tersine dönmesi durumunda, ekonomik büyümenin durgunlaşması veya aniden yavaşlaması konusunda endişeler mevcuttur.

Türkiye yapısal bir ekonomik krizden çıkmasının ardından geçtiğimiz on senede önemli düzeyde bir ilerleme kaydetmiş olsa da, hala iş ortamı açısından OECD ülkeleri arasında en sıkıntılı durumda olan ekonomilerden biridir. BEEPS IV anketi ve Dünya Bankası'nın 2012 İş Yapma Kolaylığı göstergelerinde ruhsatlandırma prosedürleri iş yapma konusundaki kısıtlayıcı engeller olarak belirlenmiştir. Türkiye şu an özellikle iş kurma ve vergi ödeme konusunda kaydedilen ilerlemeler ile Dünya Bankasının İş Yapma Kolaylığı sıralamasında 71'inci sıradadır. Yapı ruhsatları ve tasfiye sorunlarının çözülmesi ile ilgili temel engeller devam etmekle birlikte, Türkiye mülkiyet tescili ve sözleşmelerin yürütülmesi açısından sıralamada Güney ve Doğu Avrupa grubunun üzerinde yer almaktadır. Özellikle, yapı ruhsatları, iş sözleşmeleri ve iş tasfiyelerini düzenlemek için harcanan süre bölge ortalamasının üzerindedir. Son olarak, firmalar iş gücü becerilerinin yetersizliği konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Çözülmesi gereken bir başka önemli sorun da kadın iş gücü katılımının artırılmasıdır.

2008/09 yıllarında gerçekleştirilen son Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve Şirket Performansı Anketine (BEEPS IV) göre, şirketlerin iş ortamı konusundaki temel endişeleri, ağır yük getiren düzenlemeler, yeterince şeffaf bir ortamın olmaması ve hükümetin her seviyesinde görüşen yolsuzluktur. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2011 yılına ait son Yolsuzluk Algısı Endeksi Türkiye'yi geçen yıla göre biraz daha aşağıya çekerek 61'inci sıraya yerleştirmiştir.

Türkiye, 3 milyonun üzerinde büyük ve dinamik bir KOBİ nüfusuna sahiptir. KOBİ'ler Türk şirketlerinin yaklaşık %99.9'unu oluşturmakta olup bunların çoğunluğu mikro ya da küçük işletmelerdir. Ekonomide yer alan mali olmayan şirketlerin katma değerinin yaklaşık %55'ini ve istihdamın %78'ini oluşturmaktadırlar.

Tablo 18.1. Türkiye için temel makroekonomik göstergeler, 2008-12

		2008	2009	2010	2011	2012(proj.)
GSYİH büyümesi	%, yıldan yıla	0.7	-4.8	9.2	8.5	2.5
TÜFE enflasyonu	%, ortalama	10.4	6.3	8.6	6.5	10.3
Devlet bilançosu	GSYİH'nin %	-2.4	-5.6	-3.7	-1.4	n.a.
Cari işlemler dengesi	GSYİH'nin %	-5.7	-2.2	-6.4	-10.0	n.a.
Net Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI)	Milyon AVRO	11534.0	4 933.8	5 694.7	9 669.0	n.a.
Dış borç	GSYİH'nin %	38.4	43.7	39.1	38.4	n.a.
Brüt karşılıklar	GSYİH'nin %	9.7	11.2	10.8	9.9	n.a.
Nominal GSYİH	Milyar AVRO	498.0	443.2	551.1	557.6	n.a.

Kaynak: Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası 2011 (veriler World Economic Outlook (IMF), Dünya Bankası, Ulusal İstatistik Kurumları ve Merkez Bankaları'ndan alınmıştır,

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sonuçları

Bu bölümde AB üyelik sürecindeki bölgenin 2012 SBA değerlendirmesinde Türkiye için elde edilen temel sonuçlar ana hatlarıyla verilmiştir. Değerlendirilen politika boyutları yeniden birleştirilmiş ve daha geniş beş KOBİ politika alanı haline gruplandırılmıştır. AB mali krizinin Batı Balkanlar ve Türkiye üzerindeki etkisinden dolayı finansmana erişim boyutuna özellikle dikkat edilmiştir.

KOBİ politikası oluşturulmasına yönelik kurumların ve mekanizmaların güçlendirilmesi

Kurumsal politika çerçevesi

Avrupa Birliği'nin küçük ve orta ölçekli işletmeler tanımı, çalışan sayısı 250'nin altında olan ve yıllık cirosu 50 milyon AVRO'yu geçmeyen ve/veya toplam bilançosu 43 milyon AVRO'yu geçmeyen şirketleri kapsamaktadır. Türkiye'nin 2005 yılında yayınlanan Küçük ve orta ölçekli işletmeler Tanımı, Özellikleri ve Sınıflandırması ile ilgili Yönetmeliğinde, istihdam ölçüğü bakımından aynı KOBİ tanımı kullanılmakta ve ayrıca yıllık ciro ve bilanço sınırı da dikkate alınmaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), KOBİ politikası geliştirme, koordinasyon ve uygulama ana organıdır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bağlı kuruluşudur. 1990 yılında kurulan KOSGEB, Ankara'da bulunan merkez ofisleri ve Türkiye'deki 75 bölge ofisi aracılığıyla, KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik çeşitli destek programları uygulamaktadır. Ana paydaşlar politika hazırlama sürecine istişareler yoluyla katılmaktadır. Politika ve stratejilerin uygulanması, sorumlu kuruluş tarafından denetlenmektedir.

Türkiye'nin Ulusal KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı ilk kez 2004'te yayınlanmış ve daha sonra iki kez revize edilmiştir. Bu strateji, KOBİ politikalarını 2011 yılında Küçük İşletmeler Yasası olarak değiştirilen Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Sözleşmesine uyumlu hale getirmek üzere 2003 yılında Avrupa Birliği ile imzalanan "Katılım Ortaklığı"na dayanmaktadır. Mevcut KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2011-13 dönemini kapsamakta olup 2011 yılında Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanmıştır. KOSGEB, programın uygulanmasının koordinasyonundan sorumludur.

Türkiye'nin kayıt dışı ekonomisi, %18'lik OECD ortalamasına karşılık, %32.1 olarak hesaplanmıştır. 2010 yılında, Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Departmanı oluşturulmuştur. 2008-2010 dönemine ait ilk strateji ve eylem planı, Maliye Bakanlığına bağlı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanmış ve yayınlanmış, 2011-2013 döneminde yerini yeni bir eylem planı almıştır.

Mevzuatın basitleştirilmesi ve düzenleyici etki analizi

Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu bünyesinde yer alan KOBİ Komitesi KOBİ'ler için mevzuatın basitleştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik faaliyetleri belirlemektedir. Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu iş programlarını kamu ve özel kuruluşları temsil eden 10 Teknik Komite ile birlikte yürütmektedir. Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu Teknik Komitesi Eylem Planları, gereksiz iş mevzuatlarının ortadan kaldırılmasından oluşur. Giyotin süreci de ikincil mevzuatı kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

2006 yılında yayınlanan düzenleyici etki analizi mevzuatında, 10 milyon TL'nin (Türk Lirası, 4.3 milyon AVRO'ya eşdeğer) üzerinde etkisi olan kanun ve kararnameler için düzenleyici etki analizinin gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, düzenleyici etki analizini gerçekleştirmek için kurumsal kapasite oluşturulması öngörülmüş ve mevzuatın yürürlüğe girmesiyle birlikte, düzenleyici etki analizinin kapasitesini geliştirmek için çeşitli eğitim programlar ve projeler uygulanmıştır. Düzenleyici etki analizi çalışmaları Başbakanlık tarafından koordine edilmektedir, ancak henüz tüm kamu kurumları tarafından uygulamaya alınmamıştır. KOSGEB ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu gibi bazı kuruluşlar, uygulamadan önce ve sonra bazı düzenlemeler için etki analizi oluşturmaya başlamıştır. Ancak, KOBİ testi uygulamasına ilişkin somut bir kanıt bulunmamaktadır.

Kamu-özel istişare çerçevesi

Türkiye'nin, daha büyük işletme ve KOBİ topluluğunu temsil eden çok çeşitli kurum ve kuruluşları mevcuttur. Bunlardan bazıları, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TURKONFED) ve Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu'dur (TUSKON).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye'de özel sektörü temsil eden en büyük birliktir. TOBB'un, yerel ticaret odaları, sanayi, ticaret ve sanayi, deniz ticareti ve ticaret borsaları olmak üzere 365 üyesi bulunmakta olup, 1.3 milyon işletmeyi temsil etmektedir. TOBB'un ayrıca 59 sektör meclisi de bulunmaktadır. Kamu-özel istişareleri odalar, borsalar ve sektör meclisleri yoluyla gerçekleştirilmektedir. Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu, 160 derneği bir araya getirmiş olup toplam 100,000 şirket ile 32,000 üyeyi temsil etmektedir. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, 13 Sektör Mesleki Federasyonu, 82 Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği ve 3,109 Esnaf ve Sanatkar Odası (Mart 2012'nin sonu itibarıyla) ile ülke genelinde örgütsel bir yapıya sahiptir. hizmet ve üretim sektörlerinde çalışan yaklaşık 2 milyon esnaf ve sanatkar üyeyi temsil eden kamu kuruluşu olma özelliği ile en yüksek statüye sahip meslek kuruluşudur. Üyelerinin çoğu KOBİ olarak sınıflandırılmaktadır. Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu'nun üyeleri de çoğunlukla iş programlarında bölgesel kalkınmaya odaklanan KOBİ'lerden oluşmaktadır.

İyi yapılandırılmış kamu-özel sektör istişareleri çerçevesi göz önünde bulundurulduğunda, KOBİ'lerin mevzuat taslaklarına yorum yapma fırsatı bulunmaktadır. Ancak, yasa taslakları hakkındaki öneriler ile ilgili daha iyi bir denetim işlevi üstlenilmesi gerekmekte olup birtakım tedbirler hayata geçirilmiştir.

Genel olarak, kamu-özel sektör istişarelerine davetler, farklı sektörlerden iş topluluklarının çıkarlarını temsil edebilmek amacıyla özel sektörün himayesindeki özel sektör birliklerine yapılmaktadır. Komite üyeleri, yaklaşan etkinliklerden haberdar edildikleri bir online ağa dahil edilmiştir ancak bilgiler kamuya açık değildir.

KOBİ'ler için uygun faaliyet ortamının oluşturulması

Şirket tescili ve iş kurma süreci

Türkiye'de şirket tescil süreci oldukça etkilidir ve tescil ücretleri de gerektiği gibi ele alınmıştır. Ancak genel olarak, ön tescil ve tescil sonrası prosedürler ile bildirim ve uygunluk koşullarından oluşan iş kurma süreci oldukça külfetli ve masraflı olmaya devam etmektedir. Tek durak noktaları ve online kayıt gibi daha ileri düzeydeki kayıt uygulamaları henüz pilot aşamasındadır. Tüzel kişiler için kayıt, 238 ilçede bulunan Ticaret Sicil Memurluklarınınca gerçekleştirilmektedir. İş yeri açmak için, ustalık belgesi ya da bu belgeye sahip bir kişi gerekmektedir. TOBB kanununda, TOBB üyelerinin bu belgeye sahip olması gerektiğini belirten bir istisna bulunmaktadır. Sonuç olarak, yeterli beceriye sahip olmayan kişiler bir iş yeri işletilebilmekte, bu da kamu sağlığını ve tüketici güvenliğini doğrudan etkileyebilmektedir. Bu durum Türkiye'de mesleki eğitim sisteminde önemli sorunlara neden olmuştur ve kamu sağlığı ve tüketici güvenliğine karşı tehdit oluşturmaktadır.

Ticaret Sicil Memurluğu, henüz tek durak noktası olarak faaliyet göstermemekte ve yeni girişimcilerin vergi ve sosyal güvenlik müdürlüklerinden ayrı kimlik numaraları almaları gerekmektedir. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı şu an 2012 yılında tek bir kimlik numarası ve vergi dairesi numarasının çıkarılmasını ve dolayısıyla tescil prosedürlerinin daha da basitleştirilmesini sağlayacak bir Merkezi Sicil Kayıt Sistemi olan MERSIS'i geliştirme aşamasındadır. Bu sistem şu an Mersin'de pilot bölge olarak uygulanmakta olup ekonominin geri kalan kısmını da kapsayacak şekilde aşamalı olarak genişletilecektir.

e-devlet hizmetlerinin sunulması

İş topluluğu için geniş çaplı e-devlet hizmetleri sunulmaktadır. Devlet, ticari kullanıcılar için özel bir bölümü bulunan e-devlet portalını geliştirmiştir. Vergi ve sosyal güvenlik iadeleri on-line olarak dosyalanabilmekte ve ayrıca çeşitli gümrük ve kamu ihale hizmetleri de gerçekleştirilebilmektedir. İşletmeler henüz istatistiksel verileri online olarak raporlayamasa da, Türkiye İstatistik Kurumu veritabanlarını birbirine bağlamak ve geniş çaplı ticari istatistiklere erişim sağlamak amacıyla vergi daireleri, ticaret odaları, KOSGEB ve diğer idari kurumlarla bağlantılar geliştirmektedir. Elektronik imza uygulamasına geçilmiş olup, onaylanmış dört elektronik belge hizmeti tedarikçisi mevcuttur. Ancak, kamu idaresinin sınırlı kapasitesi nedeniyle bu hizmetin kullanımı düşüktür. Bilgi Toplumu istatistiklerine göre, 2951 belediyeden sadece 36'sı e-belge çıkarmaktadır.

İflas prosedürleri ve ikinci bir şans tanınması

Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas prosedürlerine ilişkin Türk kanunu yürürlüğe konmuş olup, ticaret kanunu ile uyumludur. İflas ayrıca devlet teşebbüsleri için de geçerlidir. Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporuna göre, iflas süresi 3.3 yıl, iflas maliyeti mal varlığının %15'i ve geri kazanım oranı ise %22.3'ü olarak hesaplanmıştır. Girişimcilere ikinci bir şans verme konusunda daha olumlu bir tutumun teşvik edilmesine yönelik tedbir paketi de hazırlanmaktadır.

İflas kanunlarına göre, iflastan kurtulma tüm borçlar ödendikten sonra mahkeme kararıyla gerçekleşmektedir. İflas kaydından sonraki altı ay içerisinde tasfiyenin yapılması gerekmektedir. Adi iflas yaşayan şirketler kamu kurumlarından destek alabilmektedir. Ancak sadece borçları temizlendikten ve iflas prosedürleri tamamlandıktan sonra banka kredisi alabilmektedirler.

İflas yaşayan girişimciler, faaliyetlerini yeniden başlatırken idari engellerle karşılaşmamakta ancak kamu alımlarına katılmalarına izin verilmemektedir.

KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve yasal ortam ile iş ortamının geliştirilmesi

Türkiye, Batı Balkan ülkeleri ile karşılaştırıldığında, finansmana erişim konusunda daha ileri seviyededir. KOBİ'ler için dış kamu finansman kaynakları oldukça gelişmiştir. Leasing, özel sermaye ve sermaye piyasaları gibi diğer finansman kaynakları da bölge ortalamasının oldukça üzerindedir. Potansiyelin tam olarak kullanılmadığı ve yasal çerçevenin bulunmadığı mikrofinans alanında boşluklar bulunmaktadır. Henüz merkezi bir teminat tescili olmasa da, Türkiye'nin yasal ve düzenleyici çerçevesi genel olarak başarılıdır ve homojen bir şekilde gelişmiştir.

KOBİ'ler için dış finansman kaynakları

KOBİ'lere sağlanan kredinin yaklaşık %80'i, ticari bankalar ve devlet kurumlarından elde edilmektedir. Geçtiğimiz yıllarda, yerli bankaların özel sektöre sağladığı kredi önemli derecede artmıştır ancak 2011 sonu itibarıyla gayrisafi yurtiçi hasılanın yaklaşık %50'si seviyesinde olup hala oldukça düşüktür. Bankacılık sektörü krizden belirgin derecede etkilenmemiştir. Aksine, 2009 yılında yaşanan yaklaşık %13'lük düşüşten sonra, özel krediler 2010-2011 yıllarında diğer yıllara oranla %30-40 oranında artış göstermiştir. Ancak son zamanlarda yavaşlama söz konusudur. Sorunlu krediler, 2009 yılında toplam kredilerin %4'üne eşitken, 2011 yılında bu oran %2.7'ye düşmüştür. Devlet, kamu bankalarını ve özel bankaları KOBİ'lere krediyi artırmaları konusunda teşvik etse de, büyük şehirlerin dışında finansmana erişim hala sorun olmaya devam etmektedir. Uzun süreli finansmana erişim hala önemli bir sıkıntı olmaya devam etmektedir. Katı kanunlar ve düzenlemeler uygulayan ve ihtiyatlı düzenlemelerde gelişme sağlayan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu sayesinde, 2001 mali krizinden bu yana bankacılık denetimi ve düzenlemesinde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir.

2011 yılında tahmini olarak gayrisafi yurtiçi hasılanın %7.9'u kadar leasing portföyüne sahip 36 şirket ile Leasing sektörü oldukça gelişmiştir. Leasing, makine ve ekipman alanına yoğunlaşmaktadır. Leasing sektöründen Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu sorumludur.

Kredi Garanti Fonu KOSGEB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı, ve Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı ve 19 özel ve kamu fonlu yatırım ve katılım bankası gibi ortakları yoluyla 1991 yılından bu yana Türk bankacılık sisteminde faaliyet göstermektedir. KOBİ'ler, bankalar yoluyla garanti talep etmekte ve bankalar da uygun olan başvuruları Kredi Garanti Fonu'na göndermektedir. Garanti edilen miktar, KOBİ başına 1.000.000 TL ile sınırlı olup kredinin en fazla %80'ini kapsamaktadır. 1994-2011 yılları arasında, bu plan kapsamında 9283 KOBİ kredi garantilerinden faydalanmıştır ve 1.86 milyar TL tutarında kredi garantisi verilmiştir. Kredi Garanti Fonu ayrıca özellikle engelli ve kadın girişimcileri hedef alıp yeni girişimcilere bankalar ve diğer varlıklardan kredi sağlayarak özel destek sunmaktadır.

Türkiye'nin mikrofinans faaliyetleri potansiyeli oldukça yüksektir ancak mevzuat çerçevesinin yetersizliği gelişmesini engellemektedir. Bu sektör konusunda farkındalık oldukça düşüktür. Risk sermayesi ve girişim sermayesi gibi diğer finansman kaynakları az gelişmiştir ancak yine de Batı Balkan bölgesi ortalamasının üzerindedir. Risk sermayesi, Sermaye Piyasaları Kanunu ile düzenlenmektedir. Üç risk sermayesi yatırım fonu bulunmakta ve bunlardan biri olan KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı, yatırımlarında KOBİ'leri hedef almaktadır.

2011 yılının ikinci yarısında risk sermayesi yatırımlarına erişimi arttırmak için İstanbul Risk Sermayesi Girişimi (IVCI) kurulmuştur. Özel öz sermaye sektörü, yeni Avrupa Birliği üye ülkelerinin çoğuna göre daha az ancak Batı Balkan ülkelerine göre daha fazla gelişmiştir. Türkiye hala genç bir sanayiye sahip olduğundan, bir takip kaydı oluşturması ve yerel özel öz sermaye yöneticilerinin becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye, OECD Şirket Yönetimi Prensiplerine (OECD Corporate Governance Principles) makul derecede uygunluk gösterdiğinden, kurumsal yönü iyi gelişmiştir. 2009 yılında, büyüme ve gelişme potansiyeli olan KOBİ'lerin hisselerinin borsada işlem görmesini sağlamak için İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bünyesinde Gelişmekte olan İşletmeler Piyasası kurulmuştur. KOBİ'lerin Gelişmekte olan İşletmeler Piyasasında borsaya kaydını kolaylaştırmak için, ifşaat yükümlülükleri dahil olmak üzere borsaya kaydolma koşullarını hafifletmek amacıyla sermaye piyasası mevzuatında değişiklik yapılmıştır. KOSGEB, KOBİ'lere Gelişmekte olan İşletmeler Piyasası'nda halka açılma sürecinde ortaya çıkan masraflar için sübvansiyon paketleri yoluyla destek sağlamaktadır.

Yasal ve düzenleyici çerçeve

Kadastro sisteminden Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde bulunan Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü sorumludur. 2010 Ekim ayı itibariyle arazilerin yaklaşık %97'si belgelendirilmiştir. 2010 yılının sonundan bu yana, bilgilere online olarak erişilebilmekte ve bu da sistemin etkinliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır. Henüz taşınabilir varlıklar için merkezi bir teminat kaydı bulunmamakta ancak yine de firmalar taşınabilir varlıkları teminat olarak gösterebilmekte, bankalar da bunu kabul etmektedir. Teminat ve tedarik koşulları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yönetilmektedir. Türk firmaları için gerekli olan teminat miktarı, bölgedeki en düşük miktarlar arasındadır. Türkiye'deki ortalama bir şirketin, kredi değerinin %90'ına eşit miktarda teminat sağlaması gerekmektedir. Ancak, teminat koşulları Türkiye'nin farklı bölgeleri arasında belirgin derecede farklılık göstermektedir.

Türkiye'de özel ve kamusal kredi büroları sırasıyla 1997 ve 1951'den bu yana faaliyet göstermektedir. Kredi Kayıt Bürosu yetişkinlerin %60.5'ini kapsamaktadır. 2010 yılından bu yana, özel kredi kayıt bürosu da firmalar hakkında bilgi toplamaktadır. Kredi Kayıt Bürosu, üyelerin kişisel ve kurumsal kredi işlemleri hakkında bilgileri paylaşabildiği bir paylaşım sistemi olan Kredi Referans Sistemini geliştirmiştir. Veri sahiplerinin kendi kredi bilgilerine daha hızlı ve kolay erişim sağlaması gerekmekte olup, böylelikle kredi bilgilerinin doğruluğu da arttırılacaktır. Türk İcra ve İflas Kanununda, teminatlı alacaklıların otomatik tehire tabi olmayacakları, yeniden örgütlenme durumu olsa dahi teminatlarını icra etmelerine izin verildiği onaylanmaktadır. Dünya Bankası'nın İş Yapma Kolaylığı 2012 raporuna göre, teminatlı alacaklılara, şirketin tasfiye edilmesi durumunda öncelikle ödeme yapılmamakta ancak borçlunun tasfiye prosedürünün gereğini yerine getirmemesi durumunda önceliklerini korumaktadırlar.

Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler

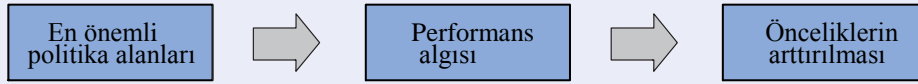
Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Merkez Bankası, finansal okuryazarlığı arttırmak için çeşitli girişimler başlatmıştır. 2010 Ekim ayında, sermaye piyasaları ile ilişkili finansal ürünler ve kavramlara ilişkin ulusal düzeyde anlayışın değerlendirilmesi amacıyla SPK tarafından Finansal Okuryazarlık Projesi uygulamaya konmuştur. 2011 yılı Ocak ve Mart ayları arasında, özellikle kadınlar ve gençler üzerine odaklanan bir anket gerçekleştirilmiştir. Sermaye piyasaları, finansal araçlar ve finansal bilgiye ulaşmak için tercih edilen kaynaklar ile ilgili çeşitli sorular sorulmuştur. Anket sonuçları, üniversite öğrencilerinin, sermaye piyasaları ile ilgili temel kavramlar konusunda daha yüksek bir farkındalığa sahipken, diğer finansal ürünler konusundaki bilgilerinin sınırlı olduğunu göstermektedir. İnternet, finansal konular üzerine tercih edilen bilgi kaynağıdır ancak kadınlar toplantı ve seminerler yoluyla doğrudan iletişimi tercih etmektedir ve sermaye piyasalarının niteliği ve yapısı hakkında eksik bilgiye sahiptirler.

Kutu 18.1. Türkiye'de hükümet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

Anket sonuçları: OECD, değerlendirmeye paralel olarak Türkiye'de Avrupa İşletmeler Ağı'nın desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen hükümet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

KOBİ'lerin profili: Örneklem ortalama firma 14 yıldır faaliyet gösteren, 71 kişi istihdam eden ve 5.1 milyon AVRO ciro getiren bir firma olmak üzere 262 şirketten oluşmaktadır. Örneklem firmaların %53'ü ihracatçıdır.

En önemli iş ortamı koşulları: Anketi yanıtlayan firmalar öncelikleri şu şekilde belirlemiştir: tüketici talebinin güçlenmesi, ekonomik ortamda istikrarın artması, daha istikrarlı ve erişilebilir düzenleyici koşullar, bankalardan daha işletme dostu kredilerin alınabilmesi ve daha düşük işgücü maliyeti.



En önemli hükümet politikaları: KOBİ'lere yönelik çeşitli hükümet politikaları en önemli politikalar olarak belirlenmiştir; ilk üç sıra şöyledir: iş düzenlemesinin geliştirilmesi, girişimcilik eğitiminin teşvik edilmesi ve ihracat teşvikinin desteklenmesi.

Hükümet politikalarının performansına ilişkin algı: Firmalar, iş düzenlemesinin geliştirilmesi, ihracat teşvikinin desteklenmesi ve finansmana erişimin kolaylaştırılması alanında yapılan hükümet girişimlerini adil bulmakta olup girişimcilik eğitiminin teşvikini ise bütün politika alanları arasında en üst sıraya koymuşlardır. İflas prosedürlerinin iyileştirilmesini amaçlayan politikalar ise en kötüler arasında gösterilmiştir.

Hükümet politikalarının önceliğinin arttırılması: Bu konuda gelişme kaydetmek için finansmana erişim ve ihracatın özendirilmesini destekleyen hükümet politikalarının daha çok finansal desteğe ihtiyacı olurken, iş düzenlemesini geliştirmeye yönelik destek programlarının ise daha iyi koordine edilmesi gerekmektedir. Tek Pazara giriş ile ilgili destek programlarının da daha iyi tasarlanması gerekmektedir.

Girişimcilik ve beceri geliştirme kültürünün teşvik edilmesi

Türkiye, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası girişimcilik eğitimi boyutunda iyi bir performans göstermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın da yer aldığı Girişimcilik Konseyi bünyesinde oluşturulan güçlü kurumsal destek çerçevesi ile girişimcilik Türkiye'nin yaşam boyu öğrenme stratejisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Strateji bir eylem planı ile tamamlanmakta olup özellikle eğitim ve bilim bakanlıkları ile TÜBİTAK arasında mutabakatın okul düzeyinde gelişmeler ortaya atmak için önemli bir fırsat sunduğu ikinci kademe eğitimde girişimciliğe odaklanılarak kaynaklar bu eylem planına yönlendirilmiştir. Batı Balkanlardaki diğer ekonomilerle karşılaştırıldığında, okul ağı ölçeği özellikle kilit girişimcilik yetkinliğinin okul sistemine yönlendirilme kapsamının değerlendirilmesini zorlaştırmıştır. Ayrıca, okul tabanlı girişimciliğin özendirilmesine ilişkin verilerin sağlanması zordur, bu da ulusal yetkililere Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın değerlendirmesi ile ilgili taleplerin yeni yeni yönlendirildiğini göstermektedir. Öğrenme sistemlerindeki gelişmelerin daha deneysel bir şekilde incelenmesi de önemlidir.

Bu da yaşam boyu girişimcilik eğitimi dizisi potansiyelinin en üst düzeye çıkarılmasını sağlamak için her eğitim seviyesinde ve her bir seviye arasında izleme faaliyetleri takip etmek için özel bir izleme ve değerlendirme sistemi gerektirmektedir. Ayrıca şu an parçalara ayrılmış şekilde sunulan diyalog ve doğru uygulama alışverişi konusunda fırsatlar sunarak farklı uygulayıcılarla bağlantı kurulması için de bir şans yaratacaktır. Teknoloji üniversiteleri ve özel girişimcilik merkezleri ile işletmeler arasında başarılı bir işbirliği kurulmuş olup, Yüksek Öğretim Kurumu ve KOSGEB arasında gerçekleştirilen protokol, üniversite topluluğunun bütün olarak girişimcilik gündemine alınması için iyi bir fırsat sunmaktadır.

Türkiye’de özellikle kadınlara ve ekonomiye odaklanan ve kadın girişimciliği konusunda daha gelişmiş bir stratejik perspektif için gerekli politika unsurlarını sunan bir eylem planı bulunmaktadır. Girişimcilik eğitimi teşvik etmek için başarılı çalışmalar gerçekleştirilse de, bunlar sosyal katılımı teşvik etmenin yanı sıra rekabetçiliği de artırma eğilimindedir. Yaklaşık 10.000 üyeyi temsil eden TOBB Kadın Girişimciler Kurulunun, kadın girişimciliği gündemine daha rekabetçi bir boyut kazandırma potansiyeli yüksektir. Net bir şekilde tanımlanmış politika prensipleri ve kadın girişimcilere eğitim ve finansmana erişimin artırılması bakımından desteğin artırılması kadınlara ait yeni girişimciler, ilk aşamada bulunan ve büyümekte olan işletmeler için önem arz edecektir. KOSGEB’in kadınlara yönelik kredi ve teminat olanakları, bu yönde atılmış başarılı bir adımdır.

Paydaşlar arası özel bir çalışma grubu, ulusal sanayi stratejisinin bir parçası olarak beceri ile ilgili sorunlara ışık tutarken, TOBB’un idaresinde bulunan özel bir kamu-özel sektör ortaklığı işletmelerin ihtiyaç duyduğu beceriler konusundaki açığın kapatılmasına ve bu konuda nelerin teklif edilebileceğine odaklanmaktadır. İyi bir kalite güvence çerçevesi ile desteklenen yönetim ve mesleki eğitim tedariki başarılı bir şekilde geliştirilmiş olup, kamu, özel ve kar amacı gütmeyen kuruluşları kapsamaktadır. Genel olarak, yeni girişim eğitimi ve daha köklü işletmeler için küçük işletmelerin uluslararasılaştırılmasını da içeren başarılı bir destek sunulmaktadır.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması

İş bilgileri ve hizmetleri

Türkiye'deki KOBİ'ler destek hizmetlerine geniş çaplı erişim sağlayabilmektedir. İş hizmetleri piyasası, uygun rekabet seviyesi ve uluslararası danışmanlık firmalarının varlığı ile nitelendirilmiştir. Türkiye, 15 İş Geliştirme Merkezi - genel olarak ofis alanı, eğitim ve danışmanlık tedariki - ve daha teknoloji odaklı destek sunan 29 Teknoloji Geliştirme Merkezi ile iyi gelişmiş bir kuluçka merkezi ağına sahiptir. Diğer yeni girişim desteği şekilleri de oldukça ileri düzeydedir. Yeni girişimler için danışmanlık desteği büyük ölçüde KOSGEB'in İş Geliştirme Merkezleri ve bölgesel kalkınma kurumları yoluyla sağlanmaktadır. Ancak uygulamada yeni girişim projeleri, KOSGEB'in faaliyetlerinin yalnızca küçük bir kısmını oluşturmaktadır.

Kamu alımları

Türkiye'nin genel politikası, KOBİ'lerin kamu ihalesi sözleşmelerine daha iyi erişim sağlamasına yönelik yapılan çalışmalar ile yönlendirilmektedir. Kamu İhale Yetkilisi, "KOBİ Strateji ve Eylem Planı" gibi birçok çalışmayı koordine etmektedir. Başvuru prosedürü ve gerekli belgelerin sayısı ile ilgili idari yükü azaltmak için bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Kısıtlı prosedür ile yapılanlar dışında, tahmini maliyetleri 4734 sayılı Kamu İhalesi Kanununda belirtilen eşik değerin üst sınırına eşit ya da bunun altında kalan malların alımında masraflı malların satın alımında iş deneyimini kanıtlayan belgeler gerekmemektedir. Ancak, tahmini maliyeti bu değeri geçen açık veya görüşülen prosedürlere göre gerçekleştirilecek alımlarda ve tahmini maliyet ne olursa olsun kısıtlı prosedür ile gerçekleştirilecek alımlarda iş deneyimlerini kanıtlayan belgelerin gerekip gerekmediği ihale makamlarının takdirine bağlıdır. KOBİ'ler için ihale prosedürleri ve yeterlilik kriterleri hakkındaki daha iyi kılavuzlara yönelik çalışmalar ve eğitim de sürdürülmektedir. İhale tekliflerinin lotlara ayrılması yaygın bir uygulamadır.

Mevcut sözleşmeler hakkındaki bilgiler başarılı bir şekilde tanıtılmaktadır. Bu bilgilendirme ulusal düzeyde tamamen merkezileştirilmiş olup ücretsiz bir hizmettir. Küçük şirketlerin kamu alımları ile ilgili prosedürlerden haberdar olmasına yardımcı olan, KOBİ'lere yönelik yardım masaları ve eğitimler mevcuttur. E-ihale çözümleri başlangıç aşamasındadır. Bütün ihalelerin elektronik formatta yayınlanması amaçlanmaktadır ancak şu ana kadar, e-ihale yalnızca sağlık sektöründe tıbbi cihazlar gibi sınırlı sayıda ekonomik sektörde uygulanmaktadır.

Yabancı işletmecilere kamu ihalelerine erişimin açık olmasına ilişkin çeşitli hükümler bulunmaktadır. Teslimat zamanı, ödeme tarihi ve geç ödeme faizleri bakımından geç ödemeleri düzenleyen çeşitli yasalar bulunmakta ancak ödemeler için katı vade sonu yaptırımları öngören bir kanun bulunmamaktadır.

İnovasyon

Türkiye, inovasyon politikası açısından bölgedeki en gelişmiş ekonomilerden biri olup en çok tür ve sayıda destek tedbiri uygulayan ve bu alanda en çok harcamayı yapan ekonomidir. İnovasyon politikası, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından koordine edilmektedir. 2011-2016 Kapsamlı Ulusal Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Stratejisi, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu tarafından uygulanmaktadır. Türkiye, fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili kısıtlı bir ilerleme kaydetmiştir. Caydırıcı cezai yaptırımları içeren fikri ve sınai mülkiyet haklarını düzenleyecek şekilde güncellenen yasa tasarıları hazırlanmış olsa da, henüz uygulamaya konmamıştır. Fikri mülkiyet hakları yaptırım prosedürleri hakkındaki yasanın, Avrupa Birliği Yaptırım Direktifine uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Fikri mülkiyet hakları paydaşları ve kamu organları ile daha yakın koordinasyon ve işbirliğinin yanı sıra, Fikri mülkiyet haklarının ihlali riskleri ile ilgili genel farkındalık kampanyaları büyük bir önem taşımaktadır. Yakın zaman önce kurulan Fikri Mülkiyet Hakları Çalışma Grubu, Avrupa Birliği ile etkili bir Fikri mülkiyet hakları diyalog fırsatı sunarak Türkiye'de Fikri Mülkiyet Haklarının daha iyi korunmasına katkıda bulunabilir.

Çevreye duyarlı ekonomi

Çevreye duyarlı büyümenin ulusal politika çerçevesine entegre edilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. eko-ürünler ve çevre dostu teknolojiler kapsamaktadır 2011-2014 dönemi Sanayi Strateji Belgesinin kapsamına alınmıştır. Yeni KOBİ Strateji ve Eylem Planında, KOBİ'lerin çevresel etkisini değerlendirmek için bir yol haritasının geliştirilmesi de yer almaktadır. Şirketler ilgili bakanlıkların yanında ticaret odalarının ve sivil toplum kuruluşlarının web sitelerinden çevresel sorunlarla ilgili genel bilgiler elde edebilmektedir. Çevre uzmanlığı mevcuttur ve çevresel hizmet sağlayıcılarının "Çevre Yeterliliği Sertifikası" almaları gerekmektedir. Şirketlerin, çevre yönetim sistemleri ve standartları yoluyla çevre performanslarını nasıl geliştirebilecekleri konusundaki farkındalıkları gittikçe

artmaktadır, ancak Çevre Yönetim Sistemleri belgelendirmesine yönelik hükümet desteği hala yeterince gelişmemiştir.

İhracatın özendirilmesi

İhracatın özendirilmesi ve ihracata destek verilmesine yönelik geniş çaplı programlar ulusal ve uluslararası ticari fuarlara katılım, çevre maliyetleri, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge), insan kaynakları, uluslararası pazarlama ve ticari marka, pazar analizi, pazara giriş ve ürün tasarımıyla oluşmaktadır. İhraç malları KDV'den muaftır (3065 sayılı kanun). Ekonomi Bakanlığı, bu amaçla maliyeti 2011 yılında 500 milyon USD'yi bulan dokuz farklı program uygulamıştır. KOBİ'ler de dahil olmak üzere tüm şirketler destek için başvurmaya uygundur. Ekonomi Bakanlığı, eğitim, ticari istihbarat vb. yoluyla ihracatı artırmak için Türkiye'deki ihracatçı birlikleri ve yurtdışındaki ticari ateşeler ile yakın işbirliği içerisinde çalışmaktadır. KOSGEB ayrıca, KOBİ'lerin ihracat faaliyetlerini teşvik etmek için ulusal fuarlara katılım, uluslararası iş seyahatleri ve kredi destek programları konusunda destek vermektedir. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye'deki özel bankalardan biri olan Akbank ile KOBİ'lere ihracat eğitimi sunulması konusunda bir proje yürütmektedir.

KOBİ'lere yönelik, düzenli ya da yayılmış herhangi bir ulusal ihracat teşvik etkinliği bulunmamaktadır. Çeşitli kurumlar, Avrupa İş ve İnovasyon Ağı yoluyla geçici ve duruma özel proje eşleştirme etkinlikleri, uluslararası ve ulusal destek programı bilgilendirme toplantıları ve uluslararası teknoloji transferi etkinlikleri düzenlemektedir.

Tek Pazar fırsatları

Türkiye, kalite altyapısı yasal çerçevesini tam olarak uygulamıştır. İlgili sektörel mevzuat, Avrupa Birliği çerçevesi ile tamamen uyumludur. Avrupa standartlarının %99'undan fazlası uygulamaya konmuş ve Türk Standartları Enstitüsü'ne (TSE), Ocak 2012'de Avrupa Standardizasyon Komitesi CEN ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi tam üyeliği verilmiştir.

Türkiye Akreditasyon Kurumu, Türkiye'de Avrupa Akreditasyon Çok Taraflı Sözleşmesi için Avrupa Akreditasyon Birliği'nin imza statüsünü alan tek akreditasyon kuruluşudur. Uyumluluk değerlendirmesi ile ilgili olarak, onaylanmış kuruluş alanında daha çok ilerleme kaydedilmiştir. 2011 yılında Türk kuruluşu sayısı 18 iken, bu rakam şu an 23'e çıkmıştır. İnşaat ürünleri alanında iki onaylama kuruluşu bulunmaktadır.

Türkiye'nin metroloji altyapısı, etkili bir şekilde faaliyet göstermektedir ve ilgili mevzuat yürürlüktedir. Pazar gözetimi alanında ilerleme kaydetmeye devam edilmektedir. Gözetim kurumları bünyesinde ve arasındaki koordinasyon, yetersiz kaynak ayrılması ve risk değerlendirmesi ve örneklem yöntemlerinin yeterince kullanılmaması gibi bazı temel yapısal eksiklikler henüz ele alınmamıştır.

Hükümet ve Avrupa İşletmeler Ağı tarafından uygulanan online bir platform yoluyla ihracat piyasası ve Tek Pazar ile ilişkili düzenlemeler konusunda bilgi sağlanmaktadır. Muktesebatin iç hukuka aktarılması ve uygulanması konusunda oldukça iyi bir ilerleme kaydedilmiştir. Veteriner hizmetleri, bitki sağlığı, gıda ve yem konulu çerçeve kanununda yer alan düzenlemelerin uygulanmaya başlaması da önemli bir adım olmuştur. Ancak, Türkiye tam uygulamaya doğru ilerlemelidir.

Yapılması Gerekenler

Türkiye, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası uygulamasının bölgesel değerlendirmesine ilk kez katılmıştır ve dolayısıyla geçmiş performansıyla karşılaştırmalar yapmak mümkün değildir.

2012 değerlendirmesi, Türkiye'nin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası prensiplerini uygulama konusunda iyi bir ilerleme kaydettiğini ve genel olarak raporun kapsamına giren üyelik sürecindeki sekiz ekonominin ortalamasının üzerinde bir performansa sahip olduğunu göstermektedir.

Ancak, performansı dengeli değildir. KOBİ politikasına ilişkin kurumsal çerçeve, KOBİ'lere yönelik hizmetlerin şartları, teknik standartların ve düzenlemelerin kabul edilmesi ve ihracatın özendirilmesi ile uluslararasılaştırma gibi alanlarda güçlüdür. Finansmana erişim, inovasyon ve çevreye duyarlı ekonominin teşviki alanlarında ise nispeten iyidir ve girişimcilik eğitimi ile beceri geliştirme alanlarında bölge ortalamasının üzerindedir.

Bununla birlikte, faaliyet ortamı özellikle düzenleyici reformların uygulanması, düzenleyici etki analizinin kullanılması, şirket tescili sürecinin düzene koyulması ve e-devlet hizmetlerinin kapsamının artırılması ile uygulanması konularında daha yetersiz kalmaktadır.

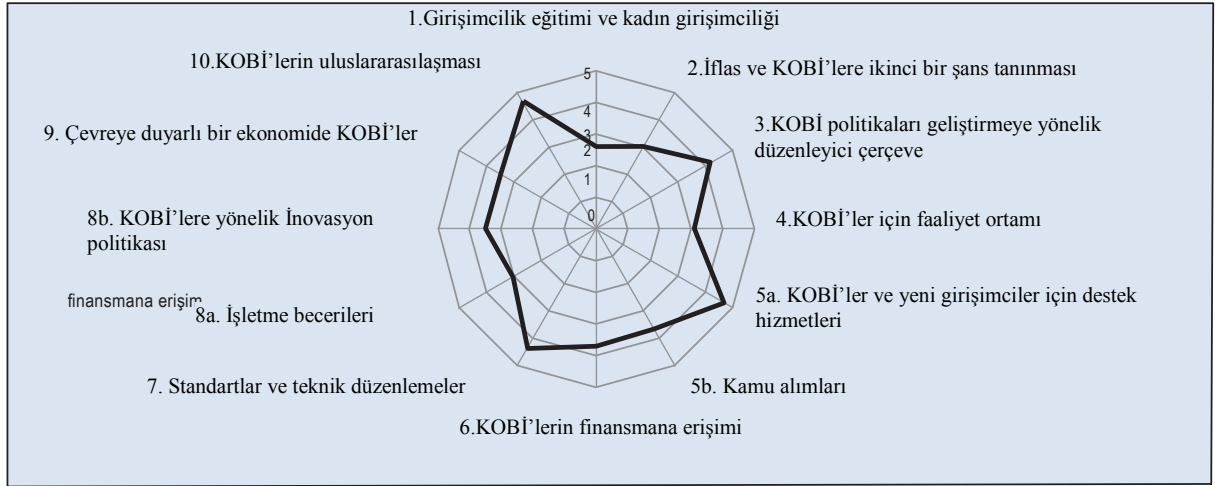
Türkiye yıllar içerisinde KOBİ politikası alanında faaliyet gösteren bir kamu ve özel kuruluşlar ağı geliştirmiş olup, düzenli ve kurumsallaştırılmış politika diyalogu ve koordinasyonu uygulamasını başlatmıştır. Özellikle küresel mali kriz döneminden sonra KOBİ sektörüne kamu desteği oldukça artmıştır. Ulusal KOBİ geliştirme kurumu olan KOSGEB, bu ağın merkezinde yer almakta ve KOBİ sektörünün desteklenmesi ve KOBİ önceliklerinin savunulması konusunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'nin ilerleme kaydetmesi için iş ortamının iyileştirilmesi ve 2001 yılındaki yapısal krizden sonra uygulanan reformların hızının yeniden kazanılması konularına odaklanması gerekir. Özellikle idari engellerin azaltılması, ulusal ve yerel düzeyde mevzuatın sadeleştirilmesi ve basitleştirilmesine dikkat etmelidir. Düzenleyici Etki Analizi, yönetmelikleri ve kanunları kapsayacak şekilde, sistematik olarak uygulanmalı ve KOBİ testi uygulamaya koyulmalıdır.

KOBİ sektörünün desteklenmesi için ayrılan kaynaklar ve yürürlükte bulunan çeşitli destek planları göz önünde bulundurulduğunda, düzenli bir izleme sistemi ve en önemlisi de bağımsız etki değerlendirmesinin sistematik olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Böylece müdahaleler daha doğru bir şekilde hedeflenecek, temel amaçlara ulaşıldıktan sonra planlar değiştirilecek ya da sonlandırılacaktır. Örneğin, küresel mali krizden sonra başlatılan ve Türk ekonomisinin yeniden canlanmasına katkıda bulunan ancak halen büyük miktarda kaynak kullanımına yol açan faiz destek planlarının etki değerlendirmesi yapılmalıdır.

Türkiye'deki girişimciliğin özendirilmesi faaliyetleri çeşitlilik, kapsam ve zenginlik bakımından göz önünde bulundurulduğunda, eğitim topluluğunun her bir bölümünden kilit önderlerin toplanarak, deneyimlerini ve iyi uygulamaları paylaşabileceği bir forum oluşturulması önemli düzeyde bir değer elde edilmesini sağlayabilir. Sorunun kritik noktası, yalnızca uygulayıcılar arasında bağlantı oluşturmak değil, daha da önemlisi, eğitim sisteminin çeşitli bölümleri arasındaki bağlantıların desteklenmesidir. Yeni girişim eğitimini desteklemeye yönelik oldukça başarılı çalışmalar yapılırsa da, bu eğitimi alan kişilerin sonuç olarak iş kurma (ve sürdürme) oranını belirlemek için bir takip sistemi gerekmektedir. Son olarak, kadın girişimciliği ilkelerinin ilgili eylem planı ile güçlendirilmesi amacıyla cinsiyet eşitliği politikası yeniden incelenmelidir.

Şekil 18.1. Türkiye için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Puanları



Kaynak: Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesi 2012.

Notlar

1. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Bilgi formu 2010-2011.
2. Ekonomi Bakanlığı'na göre, Türkiye'deki 3 milyon işletmeden 50.000'i ihracatçıdır.

Kaynakça

IFC/Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2012 anketi: İş Yapma Kolaylığı Projesi objektif olarak, ulusal ve bölgesel seviyede seçilen şehirler ve 183 ekonomideki iş düzenlemelerini ve yaptırımlarını ölçmektedir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası /Dünya Bankası İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi IV): İş Ortamı Anketi, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Grubu'nun ortak bir girişimidir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algısı Endeksi: Uluslararası Şeffaflık Kuruluşu, yolsuzluğa karşı mücadeleyi yöneten global bir sivil toplum örgütüdür. Algı Endeksi, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen şekilde, algılanan yolsuzluk seviyelerine göre yılda bir kez ülkeleri sıralamaktadır.

EK A

OECD işletme anketi

Batı Balkanlar ve Türkiye'de hükümet politikalarının etkinliği konusunda KOBİ'lerin algısı

OECD, KOBİ politika değerlendirmesine paralel olarak Batı Balkanlar ve Türkiye'de Avrupa İşletmeler Ağı'nın desteği ile KOBİ'lere faaliyet ortamları, iş ortamı koşulları ve kendilerini doğrudan etkileyen hükümet politikalarına ilişkin algılarıyla ilgili soruların sorulduğu bir anket yapmıştır.

Ekonomilerin her birine ait sonuçlar, Kısım II'nin bölümlerinde verilmiştir. Analizde, çeşitli KOBİ türlerinin gerçek ihtiyaçlarını daha iyi belirleyebilmek için 580 işletmeden oluşan örneklemin tamamı her bir şirketin büyüme kaydı ve ihracat eğilimine bağlı olarak altı gruba ayrılmıştır.

Büyüme boyutunda, işletmeler, mevcut ciroları, işletmelerin durgun olarak nitelendirilmesi için baz alınan geçmiş ve gelecek yatırımları (mevcut cironun %10'unun altında geçmiş ve gelecek yatırımları), büyümeleri (mevcut cironun %10'unun altında geçmiş ve gelecek yatırımlar) ve sürekli büyümeleri (mevcut cironun %10'unun altında geçmiş ve gelecek yatırımlar) hakkında bilgi verilmiştir.

İhracat eğilimi boyutunda, işletmeler ihracat yapıp yapmadıkları ve toplam satışlarının yüzde kaçını ihracatın oluşturduğu konusunda bilgi vermişlerdir. İşletmeler, yüksek ihracat eğilimine sahip (satışların %30'undan fazlası ihracat) ya da kısıtlı ihracat eğilimine sahip işletmeler/ihracat eğilimine sahip olmayan işletmeler (satışların %30'undan azı ihracat) olarak sınıflandırılmıştır.

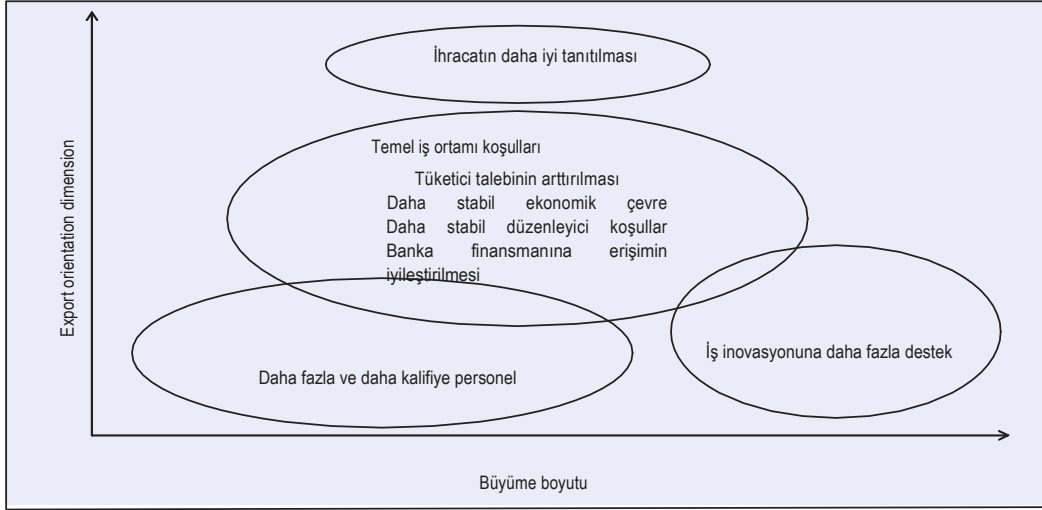
Tablo A1. Örnek gruplandırma ve temel özellikler

	Durgun	Büyüyor	Sürekli büyüyor
Yüksek ihracat eğilimi	A1 (N = 71) Ortalama faaliyet yılı: 18 Ortalama istihdam: 82	A2 (N = 45) Ortalama faaliyet yılı: 16 Ortalama istihdam: 75	A3 (N = 60) Ortalama faaliyet yılı: 17 Ortalama istihdam: 49
Sınırlı ihracat eğilimi/ İhracat eğilimi yok	B1 (N = 212) Ortalama faaliyet yılı: 13 Ortalama istihdam: 43	B2 (N = 75) Ortalama faaliyet yılı: 15 Ortalama istihdam: 37	B3 (N = 117) Ortalama faaliyet yılı: 14 Ortalama istihdam: 24

-Tablo A1'de gösterildiği gibi, altı grubun bazı temel özelliklerinde belirgin farklılıklar bulunmaktadır: ortalama olarak, ihracat eğilimli firmalar daha uzun süreyle iş yapma eğilimindedir, en yüksek büyüme performansını gösterenler ise daha az çalışana sahip olma eğilimindedir.

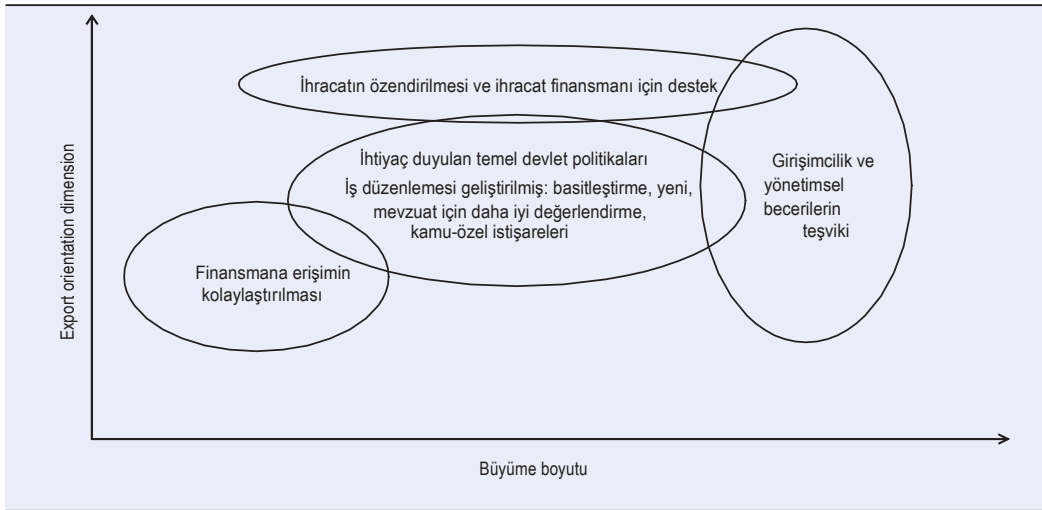
Şekil A1’de, anketi yanıtlayanlar tarafından seçilen en önemli iş ortamı koşullarının altı çizilmiştir. Altı grubun hepsi, temel bir iş koşulları setinin olması gerektiğini vurgulamıştır: tüketici talebinin artırılması, istikrarlı ekonomik ve düzenleyici çevreler ve banka finansmanına erişimin artırılması. Beklendiği gibi, ihracatçılar, tanıtım çalışmalarının geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Kısıtlı büyüme kaydı bulunan, ihracat yapmayan işletmeler, daha fazla ve daha kalifiye personel ihtiyacını vurgulamakta ve en iyi performans gösterenler ise iş inovasyonu için daha fazla destek talep etmektedir.

Şekil A1. En önemli iş ortamı koşulları



Yanıt verenler en çok ihtiyaç duydukları devlet politikalarını belirttiklerinde de tablo aynıdır (Şekil A2). Altı grup, öncelikli ihtiyaç olarak iş düzenlemelerini iyileştirecek politikalara oy vermiştir. İhracat odaklı işletmeler, ihracatın özendirilmesini destekleyen politikalardan ve finansal destek politikalarından bahsetmektedir. Durgun ve sınırlı büyüme durumundaki şirketler, finansmana erişimi

Şekil A2. En çok ihtiyaç duyulan devlet politikaları



iyileştiren politikaların önemini vurgulamaktadır. İhracat eğilimleri nasıl olursa olsun, en iyi performans gösteren işletmeler, girişimcilik ve yönetim becerilerine yönelik politikaların önemini altını çizmektedir.

Anket sonuçları, hükümet politikalarının performansına ilişkin algının genellikle zayıf ya da orta dereceli olduğunu göstermektedir (Tablo A2'de özetlendiği gibi). Altı grup arasında, iş düzenlemesinin geliştirilmesi ile ilgili politikalar orta derecede performans gösteren politikalar olarak algılanmış, kredi ve borçlar yoluyla finansmana erişim ile ilgili olanlar ise yetersiz performans gösteren politikalar olarak kabul edilmiştir.

Bu temel devlet politikaları için tavsiye edilen iyileştirmeler göz önünde bulundurulduğunda, bir istisna dışında bütün yanıtlarda, daha iyi koordinasyon ya da daha fazla finansman ihtiyacının altı çizilmiştir. Özellikle iş düzenlemesinin geliştirilmesi ve girişimcilik eğitiminin teşviki ile ilgili politikalar daha iyi bir koordinasyon gerektirmektedir. Borç ve kredilere daha kolay erişim ile ilgili politikalar ise daha fazla finansman gerektirmektedir (Tablo A2'de özetlendiği gibi).

Tablo A2. En çok ihtiyaç duyulan politikalar için hükümet performansı algısı ve bunlar için teklif edilen iyileştirmeler

Örnek Grup A1	Örnek Grup A2	Örnek Grup A3
İhracatın teşviki ve ihracat finansmanı için destek	İhracatın teşviki ve ihracat finansmanı için destek	İhracatın teşviki ve ihracat finansmanı için destek
Performans: orta İyileştirme yolu: daha fazla finansman	Performans: orta İyileştirme yolu: daha fazla finansman	Performans: orta İyileştirme yolu: daha fazla finansman
İş düzenlemesi geliştirilmiş	İş düzenlemesi geliştirilmiş	İş düzenlemesi geliştirilmiş
Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon	Performans: yetersiz İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon	Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon
Finansmana kolay erişim	Girişimcilik ve yönetim becerilerinin teşviki	Girişimcilik ve yönetim becerilerinin teşviki
Performans: yetersiz İyileştirme yolu: daha fazla finansman	Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi teşvik	Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon
Örnek Grup B1	Örnek Grup B2	Örnek Grup B3
İş düzenlemesi geliştirilmiş	İş düzenlemesi geliştirilmiş	Finansmana erişimin kolaylaştırılması
Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon	Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon	Performans: yetersiz İyileştirme yolu: daha fazla finansman
Finansmana erişimin kolaylaştırılması	Finansmana erişimin kolaylaştırılması	İş düzenlemesi geliştirilmiş
Performans: yetersiz İyileştirme yolu: daha fazla finansman	Performans: yetersiz İyileştirme yolu: daha fazla finansman	Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon
İş için daha basit prosedürler	Girişimcilik ve yönetim becerilerinin teşviki	Girişimcilik ve yönetim becerilerinin teşviki
Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon	Performans: orta İyileştirme yolu: daha iyi koordinasyon	Performans: orta İyileştirme yolu: daha fazla finansman

EK B

Ulus-Altı Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesine genel bakış

2011-12 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme sürecine paralel olarak, Batı Balkan ekonomilerinde yerel bir KOBİ politikası değerlendirmesi - Yerel Kalkınma Kapasitesi Değerlendirmesi (LDCA) - gerçekleştirilmiştir. LDCA, Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü ve OECD Yerel Ekonomik Kalkınma Programı'nın ortak bir projesidir. Bu bölümde, metodoloji sentezi ile Yerel Kalkınma Kapasite Değerlendirmesi'nin temel bulguları verilmekte ve önerilerde bulunmaktadır.

Genel bakış

Batı Balkanlar, son yıllarda reformlarında önemli bir ilerleme kaydetmiştir ancak özellikle ulusal politikaların uygulanması için yerel kapasitenin artırılması ya da konuma özgü stratejilerin tasarlanması ve uygulanması konusunda yapılacak çok şey vardır. Bölge, rekabetçiliği artırmak ve karşılaştığı sosyo-ekonomik zorlukları ele almak amacıyla değişimi yönetmek için daha güçlü bir yerel kapasiteye ihtiyaç duymaktadır. Küreselleşmiş ekonomide hızlı bir yeniden yapılandırma ve entegrasyon sürecinin uygulanması, geleneksel bölgesel açıkları daha da şiddetlendirmiş ve yeni eşitsizlikler yaratmıştır: daha önceden refah düzeyi yüksek düzeyde sanayileşmiş bölgelerin çoğu, düşüşe geçerken, diğer bölgeler hızlı bir şekilde "yeni" bir refah yoluna doğru ilerlemiştir. Çoğu bölgede işsizlik oranı hala yüksek olmakla birlikte beceri ve meslekler arasındaki uyumsuzluk işgücü soğurmasını engellemekte ve iş geliştirme sürecini yavaşlatmaktadır.

Bu noktada, Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü ve OECD'nin Yerel Ekonomik Kalkınma Programının ortak projesi özellikle beceri ve istihdam, girişimcilik ve KOBİ kalkınması, sosyal katılım, strateji hazırlama ve sunma alanlarında yerel ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi ve sürdürülmesi için yerel kapasiteyi değerlendirmek amacıyla çok yıllık çalışmalarıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Yerel Kalkınma Kapasitesi Değerlendirme projesinin bir pilot yaklaşım ile (www.oecd.org/ldca), yerel ekonomilerin bu alanlarda nasıl faaliyet gösterdiği ve iyileştirme yapılması gereken temel alanların hangileri olduğu incelenmektedir. Aşağıdaki belediyeler, pilot değerlendirme için Batı Balkan ekonomilerinin hükümetleri ile müştereken seçilmiştir:

Tablo B1. Batı Balkanlarda değerlendirilen belediyeler

Batı Balkan Ekonomileri	İlçeler ve belediyeler
Arnavutluk	Durres ilçesi ile Durres ve Kruja belediyeleri
Bosna-Hersek	Tuzla ilçesi ile Tuzla ve Gracanica, ve Bijelina belediyeleri
Hırvatistan	Osijek-Baranja ilçesi ile Osijek ve Beli Manastir belediyeleri
Kosova	Prizren belediyesi
Karadağ	Bijelo Polje belediyesi
Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti	Stip belediyesi
Sırbistan	Kragujevac belediyesi

Metodoloji

Girişimciliğin ve KOBİ kalkınmasının teşvik edilmesi için yerel kapasitelerin değerlendirilmesi amacıyla, Avrupa Komisyonu Küçük İşletmeler Yasası ve OECD Yerel Ekonomi ve İstihdam Geliştirme inceleme serisi "Girişimciliğin Canlandırılması" kapsamında 102 göstergeli bir çerçeve oluşturulmuştur. Göstergeler i) yerel seviyede belirli bir politika ya da tedbir kapsamını, ii) hedef grup tarafından erişilebilirliği, iii) uygulama süresini, yani politika ya da tedbirin ne kadar süre ile uygulandığını, ya da iv) belirli bir uygulamanın ilgili kurumlara ne kadar yayıldığını ölçer. "Bölgedeki online tescil hizmetlerinin kullanılabilirliği" gibi ulusal olarak tanımlanan ya da "kamu-özel istişarelerinin sıklığı" gibi yerel olarak tanımlanan politika ya da tedbirler arasında bir ayırım yapılmıştır.

Veri toplama işlemi, tam yapılandırılmış, uzmanlar tarafından gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Olası ilgili aktörler, aşağıdaki sekiz aktör grubunda kategorilere ayrılmıştır:

1. Eğitim ofisi (örneğin Okul Kurulu).
2. Eğitim tedarikçileri (ISCED 2-4).
3. Üniversite.
4. Araştırma kuruluşları.
5. Ekonomik kalkınma ofisleri (belediye, ilçe).
6. Kalkınma ajansları.
7. İş temsilci kuruluşları.
8. İş destek kuruluşları.

Görüşmelerden önce, seçilen ilgili aktör sayısı, görüşme yapılacak kurum grubu sayısı yaklaşık 20'ye düşürülmüştür. Bütün örneklerde, bir yönetici ya da resmi olarak aday gösterilen vekili ile görüşme yapılmıştır.

Göstergenin nihai puanına ulaşmak için birçok bilgi kaynağından faydalanılmıştır. Öncelikle, birden fazla gruptan temsilcilerle aynı soru üzerine görüşülmüş böylece, örneğin hem yerel idaredeki ekonomik kalkınma ofisleri hem de iş temsilci kuruluşlarının, kamu ihalesi ile ilgili bilginin kolay bir şekilde erişilebilir olup olmadığı konusunda cevap verebilmesi sağlanmıştır. Görüşme süreci tamamlandıktan sonra, farklı grupların yanıtları incelenmiş ve birleştirilmiştir. Göstergeler üç makro alanda gruplanmıştır: i) eğitim yoluyla girişimciliğin teşvik edilmesi (orta okul ve yüksek öğretimi kapsar), ii) girişimcilik için yerel destek ve KOBİ'lerin geliştirilmesi (genel iş desteği, yeni girişim desteği, inovasyon, uluslararasılaştırma, KOBİ faaliyetlerinin çevreye duyarlı hale getirilmesi, finansmana erişim), ve iii) kamu idaresi ve mevzuat reformu (veri ve stratejilerin kullanılabilirliği, e-yönetim, kamu alımları ve mevzuat reformunu kapsar).

Politika analizi, her bir vaka çalışması kapsamında gerçekleştirilen (Prizren ve Stip hariç) firma anketi ile tamamlanmıştır. Anketin temsilci görevi görmesi amaçlanmış ancak bu gerçekleştirilememiştir. Vakaların çoğu ile ilgili olarak, ankete katılan firmalar ya ticaret odalarına bağlıdır ya da daha önceden anket yapılan örneklerden gelmektedir. Yalnızca Kragujevac belediyesi ve Osijek Baranja ilçesi için örnek çerçeve olarak firmaların tamamından faydalanılmıştır. Bu kısıtlamaya rağmen, 223 firmadan alınan örnek, inovasyon, uluslararasılaştırma, finansman ve iş gücü gelişimi alanlarında iş önceliklerinin elde edilmesi için kamu desteği tedbirleri ile algılar hakkında ilginç bulgular ve göstergeler sunmuştur. Ankette ayrıca firmanın kayıtlı olduğu bölgede kamu desteğine yönelik herhangi bir uygulamanın yapılıp yapılmadığı, bir başka deyişle firmanın yerel olarak ya da ekonominin bir başka bölgesinde herhangi bir kamu, özel veya uluslararası kuruluşa başvurup başvurmadığı da incelenmiştir.

Vaka çalışması bölgelerinde (belediyeler ya da ilçeler) gerçekleştirilen yerel paydaşlar yuvarlak masa toplantısında ve katılımcı her bir ülkede gerçekleştirilen ulusal Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme toplantısında, üç makro alanın ilk değerlendirme sonuçları sunulmuş ve tartışılmıştır. Nihai sonuçlar, Şubat 2012'de, LEED Trento Yerel Kalkınma Merkezinde yapılan toplantıda Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörleri tarafından onaylanmıştır.

Sonuç ve öneriler

Özellikle müfredat dışı faaliyetler şeklinde olmak üzere, bütün vaka incelemesi bölgelerinde orta ve yüksek öğrenim kurumları arasında girişimci düşünce ve faaliyetleri teşvik etmek için bazı girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimler genellikle ulusal stratejiler ve bunlara adanmış politika ve önlemler ile desteklenmektedir. Orta öğretimde geleceğe ait kilit faaliyet alanlarından biri, öğretmen eğitiminin ve eğitim materyali kullanılabilirliğinin iyileştirilmesinin yanı sıra, okular arasında öğretmen eğitimi ve öğretmen materyallerinin kullanımının iyileştirilmesi yoluyla değişim ve ağ faaliyetlerini yoğunlaştıracak yerel eylemlerin geliştirilmesi olacaktır. Genel olarak, şirket ziyaretleri şeklinde, okul-sanayi ilişkileri, çalıştay bazlı öğrenme ve stajlar yeterince gelişmemiş ve genellikle doğru, kurumsal destek çerçevesi olmayan bağımsız bireylere bağlı şekilde kalmıştır. Üniversiteler girişimciliği teşvik etmeye başlamıştır ancak bunu araştırma sonuçlarını potansiyel ticarileşme için ulaşılabilir hale getirmekten çok eğitimle yoluyla yapmaktadırlar. Bazı üniversiteler, kuluçka merkezi tesisleri kurmuş olup diğer yerel destek tedarikçileri ile stratejik ağlar oluşturulmaktadır.

Konu girişimcilik ve KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik yerel desteğe geldiğinde, vaka çalışması bölgelerinin hepsi ekonomik performansları ve ilgili destek çerçeveleri bakımından birbirinden farklıdır. Genel konulara ait temel bulgular şu şekildedir:

Temsilci kuruluşlar ve çeşitli özel ve kamu iş destek kuruluşları tarafından genel iş destek hizmetleri sağlanmaktadır. Ticaret Odaları, vaka incelemesi bölgelerinin çoğunda esas aktör konumundadır ancak bunların lobi çalışmaları ve kamu desteğini yönlendirme konusunda oynadıkları rol, son olarak Arnavutluk'ta görüldüğü gibi gönüllü ortaklıklara yönelmesi ve zorunlu üyelikten uzaklaşılması sebebiyle azalmaktadır. Genel olarak, görüşülen kuruluşlar ve ankete katılan firmalar, yerel olarak sunulan iş destek hizmetlerini kısıtlı olarak algılamaktadır.

Yeni girişim destek tedbirleri uygulanmaktadır ve genel olarak büyüme potansiyeli düşük olan düşük teknoloji yeni girişimcilere yöneliktir. Yerel seviyede, yeni girişim desteği üniversite mezunları, araştırmacılar ya da akademik göçmenler gibi belli hedef gruplara yönlendirilmemekte veya uygun hale getirilmemektedir. Ayrıca, teknoloji ağırlıklı yeni girişimler de nadiren görülmektedir. Görüldükleri yerlerde bile, kuluçka merkezi tesisleri henüz ileri seviyede iş tavsiyesi, danışmanlık ve ağ oluşturma imkanı sağlayamamaktadır. Bu tesisler genel olarak araştırma ve yüksek öğretim kurumları ile bağlantılı değildir.

Vaka inceleme bölgelerinin hepsinde, firma düzeyinde inovasyon faaliyetleri kanıtı artan şekilde görülmektedir. Ankete katılan firmaların ortalama üçte biri, ürünlerini ve/veya hizmetlerini ya da ürünlerini ya da hizmetlerini üretme ya da teslim etme yöntemini belirgin bir şekilde değiştirmiştir. Yalnızca onda biri, bunun için kamu desteğine başvurmuştur. Yalnızca üçte biri, üniversiteler ya da araştırma kuruluşlarıyla yeni hizmetler ya da ürünler için görüşmüştür. Bu firmaların yalnızca yarısı, geçen on iki ayda inovasyon faaliyetinde bulduklarını bildirmiştir. Bu sonuç, kısmen, yalnızca üç vaka incelemesi bölgesinin yerel büyüme sektörleri ve yerel firmalarla ilişki ile bağlantılı araştırma olanaklarına sahip olduğu gerçeğiyle ilişkili olabilir. Yerel firmaların erişebileceği akredite test ve kalibrasyon laboratuvarı talebi de karşılanmamıştır. Firmalar genellikle bu tür olanakları başkente kullanabilmekte, bu da orta ya da uzun vadede taşınma anlamına gelebilmektedir. Görüşülen yerel yetkililerin çoğu şaşkıncı bir şekilde kamu alım ihalelerinde inovasyonu değerlendirdiklerini belirtmiş, bu durum ayrıca iş temsilci kuruluşları tarafından da onaylanmıştır.

Görüşülen firmaların yaklaşık yarısı için uluslararasılaşma iş stratejilerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak, bu durum henüz kamu desteğine yönelik uygulamalara yansıtılmamıştır. Bu firmaların onda birinden daha azı kamu desteğine başvurmuş ya da kamu desteği almıştır. Vaka çalışması bölgelerinde ihracatın özendirilmesi programları bulunmamaktadır; yerel danışmanlık hizmetleri ve Avrupa standartları ve pazar gereklilikleri konusundaki bilgiler de oldukça yetersizdir.

KOBİ faaliyetlerinin çevreye duyarlı hale getirilmesine yardımcı olmak, şirket temsil ve destek kuruluşları arasında yaygın görülen bir uygulama haline gelmiştir. Ancak, çevresel yönetim sistemlerinin getirilmesi gibi koşullar ve teşvik ile ilgili olarak bazı vaka çalışması bölgelerinde güncel bilgi bulunmamaktadır. İnovasyon konusunda, kamu alımları çevreye duyarlı strateji ve sonuçlara ulaşma konusunda teşviklerin sağlanması için önemli bir rol oynayabilir. Vaka inceleme bölgelerinin üçte ikisi, ihale süreçlerinde çevreye duyarlı standartları gerekli kılan veya değerlendiren yerel yetkililere sahiptir.

Ankete katılan şirketlerin üçte ikisi, şirket yatırımı olarak banka finansmanı kullanmış; yalnızca üçte biri, hiç kullanmadığını belirtmiştir. Sektöre özel bir analiz, üretim, madencilik ve taş ocağı alanındaki firmalar için banka kredilerinin, kazançlardan sonra en çok faydalanılan finansman yatırım kaynağı olduğunu, inşaat şirketlerinin ise bankalara güvindikleri kadar kendi finansmanları ve arkadaş ya da aileden alınan borç paralara güvendiğini göstermiştir. Toptancılık, perakende, konaklama ve gıda endüstrisinde faaliyet gösteren firmalarda da benzer bir durum gözlemlenmiştir.

EK C

Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme çerçevesi

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Girişimcilik eğitimi (Girişimcilik Eğitimi) için politika çerçevesi							3
1.1	Politika ortaklığı	Girişimcilik Eğitimi konusunda kamu, özel ve sivil toplum arasında yapılandırılmış bir işbirliği yok	Girişimcilik Eğitimi konusunda kamu, özel ve sivil toplum sektörleri arasında yapılandırılmış işbirliği devam eden ulusal birlik	Kamu, özel ve sivil toplum sektörleri arasında girişimcilik eğitimi teşvik etmek için ulusal Girişimcilik Eğitimi ortaklığı kurulmuştur	Girişimcilik Eğitimi ortaklığının ulusal gelişmelere (örn idari destek, iş planı, kapasite geliştirme) sürdürülebilir katkısını sağlayacak fon	Girişimcilik Eğitimi ortaklığı çeşitli ulusal stratejiler ve eylem planı konusunda tavsiyeler verir	1
1.2	Politika oluşturma süreci	Girişimcilik Eğitimi konusunda eğitim sektöründe açıkça tanımlanabilir ya da ifade edilebilir kılavuz yok	Girişimcilik Eğitimi, eğitim ve öğretim politika araçları içerisinde gelişen bir özellik olarak tanınmaktadır	Her bir eğitim sistemi seviyesine özgü politika araçları Girişimcilik Eğitimi müfredat, öğretmen eğitimi ve okul yönetimi bakımından öncelikli kalkınma alanı olarak tanımlanmaktadır	Girişimcilik Eğitimi politika bağlantıları açıkça KOBİ istihdam ve Ar-Ge politika belgelerini göstermektedir	Ulusal ekonomik kalkınma planı, Girişimcilik Eğitimi çerçevesinin çeşitli bölümleri için spesifik ve tamamlayıcı amaçlar sağlayan hayat boyu Girişimcilik Eğitimi konusunda özel bir bölüm içerir	3
1.3	Politika destek kaynakları	Girişimcilik Eğitimi politikasının uygulanmasını destekleyen mali kaynak ayrımı yok	Girişimcilik Eğitimi geliştirme (örn. öğretmen eğitimi, öğretme materyalleri) pilot proje fonları mevcuttur	Devlet otoriteleri, özel sektör ve filantropik topluluk arasında sistemik hayat boyu Girişimcilik Eğitimi için koordine finansal destek	Sistemik Girişimcilik Eğitimi gelişmesi için ayrılan ulusal fonlar ve ayrıntılı yıllık eğitim bütçesi taahhütleri	Milli eğitim bütçesinde açıkça görülebilen Girişimcilik Eğitimi finansal bütçesi. Ulusal Girişimcilik Eğitimi gelişmeleri kamu-özel ortaklıklarından finansal taahhüt içerir	1
1.4	İyi uygulama alışverişi	Hayat boyu Girişimcilik Eğitimi sağlayıcıları arasında sistematik iyi uygulama alışverişi yok	Girişimcilik Eğitimi konusunda taban çizgisi verileri toplanır ve ulusal veri tabanına kaydedilir	Eğitim sisteminin her bir seviyesindeki faaliyet değerlendirmesinin belgelenmiş kanıtı	Yıllık rapor yayınlanmıştır ve online sunulmaktadır. Rapor ekonomideki Girişimcilik Eğitimi gelişmeleri hakkında bilgi verir	Girişimcilik Eğitimi'nin izlenmesinden ve değerlendirmesinden alınan tavsiyeler, ileriki politika reformlarına ve eylem planlarına entegre edilir	1
1.5	Kayıt dışı ekonomiyle mücadele için önlemler	Kayıt dışı ekonomiyle sistemli olarak mücadeleye yönelik önlemler mevcut değil	Ulusal yaşam boyu Girişimcilik Eğitimi sağlayıcıları ağı iyi uygulama alışverişi için düzenli olarak toplanır	Örnek adapte edilmiş Girişimcilik Eğitimi iyi uygulaması (ulusal ve/veya uluslararası) ekonomide pilot uygulamadadır	İç iyi uygulama sonuçları ulusal seviyede dağıtılır (en azından yılda bir etkinlik).	Raporlama dönemi içinde, en az bir iç iyi uygulama örneği Avrupa ya da ötesindeki çevre ekonomideki eğitim ortamına transfer edildi	1
1.6	Yaygın eğitim	Yaygın Girişimcilik Eğitimi (özel ya da resmi kamu destekli) teşvik eylemi örnekleri	Ulusal Girişimcilik Eğitimi stratejisinin bir parçası olarak çalışma grubu Girişimcilik Eğitimi olmayan çalışanları izler ve iyileştirmeler konusunda tavsiye verir	Kamu otoriteleri, işletme, topluluk grupları ya da filantropik örgütler arasında özellikle çocuklar ve gençler arasında girişimciliği ve becerileri geliştirmek için yapılan anlaşmalar	En az yılda bir, yüksek profilli daha geniş Girişimcilik Eğitimi (örgün ve yaygın) konusunda farkındalık ve bilgi için etkinlik -ulusal seviyede- Yüksek profilli etkinlik Girişimcilik Eğitimi uygulaması için ulusal tanınma ya da ödülleri içerir	Teknik bilgi transferi: geçen yılki en az 2 yaygın örnek projeden prensipler ya da uygulama, Girişimcilik Eğitimi ortamlarına ulusal ya da uluslararası düzeyde entegre edilir	1

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması (*devamı*)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Alt orta öğrenim (ISCED 2) ¹							
1.7	ISCED 2 Organizasyonu	Geleneksel öğretim ve öğrenme ortamı, alt orta okullarda girişimciliğin ana yeterlilik olarak teşvik edilmesi için esnek öğretim ve öğrenme düzenlemeleri için fırsat sunmuyor ya da çok az fırsat sunuyor	Alt orta okullarda ana yeterlik girişimciliğin teşviki için daha esnek öğretim ve öğrenme düzenlemelerinin getirilmesi (fırsatın tanımlanması, inisiyatif yaratıcılık, inovasyon ve, risk alma). Bazı alt orta okullarda yerel topluluklar ve şirketler ile işbirliği kanıtı, taban çizgisi verilerinde raporlanmıştır	En az %5 okul esnek öğretim ve öğrenme düzenlemelerini karşılar (girişimciliğin ana yeterlilik olarak gösterilmesi - fırsatların tanınması, inisiyatif, yaratıcılık inovasyon ve risk alma gibi) Bu, okullar ve yerel topluluklar ile yerel işletmeler arasında doğrudan işbirliğini içermektedir. Bu seviye için kanıt okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır.	Girişimciliği ana yeterlilik olarak teşvik eden esnek öğretim ve öğrenme düzenlemeleri sağlayan yürürlükteki düzenleyici çerçeve (fırsatın tanımlanması, inisiyatif, yaratıcılık, inovasyon ve risk alma gibi). Bu, alt orta okullar, yerel topluluklar ve yerel işletmeler arasında işbirliği yapılmasını gerektirir	En az %50 alt orta okul girişimciliği ana yeterlilik olarak teşvik eden esnek öğretim ve öğrenme düzenlemelerini karşılamaktadır (fırsatların tanınması, inisiyatif, yaratıcılık ve risk alma gibi). Bu, okullar, yerel topluluklar ve yerel işletmeler arasında doğrudan işbirliğini içerir. Bu seviyenin kanıtı, okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır (izleme ve değerlendirme alt göstergesi).	
1.8	ISCED 2 girişimcilik ana yeterliliği	Alt orta eğitimdeki Girişimcilik Eğitimi yaygın eğitim müfredatında olmayan geçici düzeyde projelerle sınırlıdır	Alt orta okuldaki Girişimcilik Eğitimi eğitim otoritelerinin bildiği okul bazı kişisel girişimlere dayalıdır	Alt orta okuldaki Girişimcilik Eğitimi, girişimcilik ana yeterliliği provizyonlarını ulusal müfredatın ayrılmaz bir parçası olarak kabul eder	Alt orta eğitimdeki Girişimcilik Eğitimi, ulusal müfredatın girişimcilik ana yeterliliği provizyonlarından oluşur ve alt orta okulların en az %25'inin öğretim planlarına dahil edilir. Bu seviyenin kanıtı, okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır (izleme ve değerlendirme alt göstergesi)	Alt orta eğitimdeki Girişimcilik Eğitimi, ulusal müfredatın girişimcilik ana yeterliliği provizyonlarından oluşur ve alt orta okulların en az %50'sinin öğretim planlarına dahil edilir. Bu seviyenin kanıtı, okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır (izleme ve değerlendirme alt göstergesi)	3
1.9	ISCED 2 öğrenme çevresi	Girişimcilik Eğitimi materyalleri, personel uzmanlığı ya da yerel işletme toplulukları ile ortaklık yok	Girişimcilik eğitiminin gelişmesinin kanıtı: a) öğretim materyalleri, b) girişimciliği ana yeterlilik olarak dahil eden öğretmen eğitimi ve c) okul-işletme işbirliği anlaşmaları	En az %5 alt orta okul şunlara sahiptir: a) girişimcilik eğitimi öğretme materyalleri b) girişimciliği ana yeterlilik olarak öğreten personelin bilgi ve becerileri c) okul-işletme işbirliği anlaşmaları	En az %25 alt orta okul şunlara sahiptir: a) girişimcilik eğitimi öğretme materyalleri b) girişimciliği ana yeterlilik olarak öğreten personelin bilgi ve becerileri c) okul-işletme işbirliği anlaşmaları	En az %50 alt orta okul şunlara sahiptir: a) girişimcilik eğitimi öğretme materyalleri b) girişimciliği ana yeterlilik olarak öğreten personelin bilgi ve becerileri c) okul-işletme işbirliği anlaşmaları	1

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması (*devamı*)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Üst orta öğrenim (ISCED 3) ²							
1.10	ISCED 3 Organizasyonu	Geleneksel öğretim ve öğrenme ortamı, üst orta okullarda girişimciliğin ana yeterlilik olarak (fırsatların tanınması, inisiyatif, yaratıcılık, inovasyon ve risk alma) teşvik edilmesi için esnek öğretim ve öğrenme düzenlemeleri için fırsat sunmuyor ya da çok az fırsat sunuyor	Üst orta okullarda ana yeterlilik girişimciliğin teşviki için daha esnek öğretim ve öğrenme düzenlemelerinin getirilmesi (fırsatın tanımlanması, inisiyatif yaratıcılık, inovasyon ve, risk alma). Bazı alt orta okullarda yerel topluluklar ve şirketler ile işbirliği kanıtı, taban çizgisi verilerinde raporlanmıştır.	En az %25 okul esnek öğretim ve öğrenme düzenlemelerini karşılar (girişimciliğin ana yeterlilik olarak gösterilmesi - fırsatların tanınması, inisiyatif, yaratıcılık inovasyon ve risk alma gibi) Bu, okullar ve yerel topluluklar ile yerel işletmeler arasında doğrudan işbirliğini içermektedir. Bu seviye için kanıt okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır.	Girişimciliği ana yeterlilik olarak teşvik eden esnek öğretim ve öğrenme düzenlemeleri sağlayan yürürlükteki düzenleyici çerçeve (fırsatın tanımlanması, inisiyatif, yaratıcılık, inovasyon ve risk alma gibi). Bu, alt orta okullar, yerel topluluklar ve yerel işletmeler arasında işbirliği yapılmasını gerektirir	En az %70 alt orta okul girişimciliği ana yeterlilik olarak teşvik eden esnek öğretim ve öğrenme düzenlemelerini karşılamaktadır (fırsatların tanınması, inisiyatif, yaratıcılık ve risk alma gibi). Bu, okullar, yerel topluluklar ve yerel işletmeler arasında doğrudan işbirliğini içerir. Bu seviyenin kanıtı, okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır (izleme ve değerlendirme alt göstergesi).	
1.11	ISCED 3 girişimcilik ana yeterliliği	Üst orta eğitimdeki Girişimcilik Eğitimi yaygın eğitim müfredatında olmayan geçici düzeyde projelerle sınırlıdır	Üst orta okullardaki Girişimcilik Eğitimi eğitimi (girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri ³) otoritelerinin bildiği okul bazlı kişisel girişimlere dayalıdır	Üst orta okullardaki Girişimcilik Eğitimi (girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri ³), girişimcilik ana yeterliliği ve seçmeli Girişimcilik Eğitimi derslerini ulusal müfredatın ayrılmaz bir parçası olarak kabul eder	Üst orta eğitimdeki Girişimcilik Eğitimi (girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri ³), ulusal müfredatın girişimcilik ana yeterliliği provizyonlarından oluşur ve alt orta okulların en az %50'sinin öğretim planlarına dahil edilir. Bu seviyenin kanıtı, okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır (izleme ve değerlendirme alt göstergesi)	Üst orta eğitimdeki Girişimcilik Eğitimi (girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri ³), ulusal müfredatın girişimcilik ana yeterliliği provizyonlarından oluşur ve alt orta okulların en az %70'inin öğretim planlarına dahil edilir. Bu seviyenin kanıtı, okulların Yıllık Raporlarından alınacaktır (izleme ve değerlendirme alt göstergesi)	3
1.12	ISCED 3 öğrenme çevresi	Girişimcilik Eğitimi materyalleri, personel uzmanlığı ya da yerel işletme toplulukları ile ortaklık yok	Girişimcilik Eğitimi öğretim materyalleri ve üst orta okullar ve yerel işletmeler arasında yapılandırılmış işbirliğini içeren stratejik pilotlar konusunda öğretmenlerin yerel işletmelerle ortaklığı	En az %25 üst orta okul eğitimi girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri konusunda eğitim almış personel ile materyaller yoluyla geliştirilmektedir. Okulların işletmeler ile yapılandırılmış ortaklıkları bulunmaktadır	En az %50 üst orta okul, girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri konusunda eğitim almış personel ile materyaller kullanmaktadır. Okulların işletmeler ile yapılandırılmış ortaklıkları bulunmaktadır	En az %70 üst orta okul, girişimcilik ana yeterliliği ve iş becerileri konusunda eğitim almış personel ile materyaller kullanmaktadır. Okulların işletmeler ile yapılandırılmış ortaklıkları bulunmaktadır	1

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması (devamı)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Üçüncü düzey eğitim (ISCED 5 ve 3)							
1.13	Girişimcilik eğitimi ile ilgili Ulusal yüksek öğretim politikası	Girişimcilik eğitiminin "kampüsler arası" konseptinin teşvik edilmesi konusunda ana paydaşlar (rektörler, milli eğitim otoriteleri, Ar-Ge topluluğu ve işletme) arasında herhangi bir görüşme yapılmamaktadır.	Ana paydaşların öğrenciler için "kampüsler arası" girişimcilik eğitimi, üçüncü düzey eğitim işletmeleri ve yerel, bölgesel ve ulusal ekonominin değeri ⁴ ile ilgili anlayışı teşvik etme amaçları için eğitim bakanlığı tarafından yüksek öğretim politikası müzakere belgesi hazırlanmıştır. Yüksek öğretim politikası müzakere belgesi, bütün girişimcilik eğitimi geliştirmelerinde üniversite personeli ve öğrenciler için eşit fırsatların teşvik edilmesi için hükümler içermektedir. Yüksek öğretim politikası müzakere belgesi, hayat boyu girişimcilik eğitimi stratejisinde ⁵ tanımlanan hayat boyu girişimcilik eğitimi teşvik etmek için daha geniş bir ulusal çalışmanın parçasını oluşturmaktadır.	Yılda bir kez ana paydaşları içeren, eğitim bakanlığı ya da ulusal akademik organ tarafından ulusal bir seminer düzenlenmektedir. a) girişimcilik eğitiminde "kampüsler arası" geliştirmeler konusunda üçüncü seviye eğitim içerisindeki ilerlemenin incelenmesi ve b) üçüncü seviye eğitim içerisinde "kampüsler arası" girişimcilik eğitimi üzerine politika müzakeresi ve politika kılavuzlarının oluşturulması ⁶	Üniversiteler ağı, üçüncü seviye eğitim içerisinde "kampüsler arası" girişimcilik eğitimi üzerine politika kılavuzlarının fizibilitesini belirlemek için işbirliği yapmaktadır. Ağın deneyimi, devlet akademik kurumları ve iş dünyasına yayılmıştır.	Üçüncü seviye eğitim içerisinde "kampüsler arası" girişimcilik eğitiminin teşviki için ana paydaşlar arasında, eşit fırsatların ⁷ teşviki için anlaşılır hükümler içeren bir ulusal yüksek öğretim politikası hazırlanmıştır. Onaylanan politika, a) ana faaliyetlerin yıllık incelemesini sağlayan ve b) ulusal seminerden sonra 12 ay boyunca değinilecek olan tavsiye edilen iyileştirmeleri (seviye 3) içeren bileşenin izlenmesini ve değerlendirilmesini içermektedir.	3
1.14	Yüksek öğretimde İyi Uygulama	Ekonomide a) girişimcilik eğitimi ve b) yüksek öğretim kurumları arasında üniversite-işletme işbirliği konusunda iyi uygulamaların belirlenmesi, geliştirilmesi ya da alışverişi için sistematik bir çalışma bulunmamaktadır.	Ekonomide a) girişimcilik eğitimi ve b) yüksek öğretim kurumları arasında üniversite-işletme işbirliği konusunda iyi uygulamalar hakkında bilgi alışverişi amaçlı değerlendirmeden önceki 12 ayda, yüksek öğretim kurumlarını içeren en az bir ulusal etkinlik gerçekleştirilmiştir.	Ulusal yüksek öğretim kurumları ağı, ekonomide a) girişimcilik eğitimi ve b) yüksek öğretim kurumları arasında üniversite-işletme işbirliği konusunda iyi uygulamalar hakkında bilgi alışverişi yapmaktadır. Ağ, a) girişimcilik eğitimi ve b) üniversite-işletme işbirliği konusunda iyi uygulamaları belirlemek için çeşitli kriterler belirlemiştir.	a) Girişimcilik eğitimi (seviye 3 kriterleri ile belirlenmiştir) ve b) üniversite-işletme işbirliğindeki iyi uygulamalar, ağ tarafından ulusal seviyede yayılmıştır. Yayım metodları arasında, iyi uygulamaların daha geniş çaplı olarak tanıtılması için bir web sitesi bulunmaktadır. Ekonomide yüksek öğretim kurumları tarafından yüksek öğretim kurumları içerisindeki "Seviye 3" iyi uygulama örnekleri benimsenmiş ya da adapte edilmiştir.	"Seviye 3" iyi uygulamaları uluslararası seviyede yayılmıştır. İyi uygulama örnekleri yüksek öğretim kurumları tarafından uluslararası seviyede ⁸ benimsenmiş ya da adapte edilmiştir. Ulusal yüksek öğretim kurumları ağı, a) girişimcilik eğitimi ve b) ekonomide yüksek öğretim kurumları arasındaki üniversite-işletme işbirliği konusunda iyi uygulamaların değerlendirilmesini, akreditasyonunu ve yayılmasını sağlayan uluslararası girişimcilik üniversiteleri ağına katılmıştır.	1

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması (devamı)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Üçüncü düzey eğitim (ISCED 5 ve 3)							
1.15	İş dünyası ile yüksek öğretim işbirliği	İş dünyası ile yüksek öğretim işbirliği ¹⁰ teşviki konusunda ana paydaşlar arasında ¹⁰ herhangi bir görüşme bulunmamaktadır.	Paydaşlar tarafından yüksek öğretim kurumları ve şirketler arasındaki işbirliği konusunda bir müzakere belgesi ¹¹ geliştirilmiş ve görüşülmüştür (örn. çalıştay, konferans, seminerlerde). Belge, şirketlerin müfredata, idari yapılara ve üniversite finansmanına katkılarına içermektedir. Belge, ulusal hayat boyu öğrenme stratejisi ¹⁰ içerisinde tanımlanan hayat boyu girişimcilik eğitimi teşvik etmek için daha geniş bir ulusal çalışmanın parçasını oluşturmaktadır.	Ana paydaşlar tarafından yüksek öğretim ve iş dünyası arasındaki işbirliği konusunda ulusal bir politika onaylanmıştır. Politika, şirketlerin müfredata, idari yapılara ve üniversite finansmanına katkılarını tanımlamaktadır ve bir ulusal izleme ve değerlendirme çerçevesi içermektedir. Ulusal politikaya karşı olarak belirlenen, kurulan yüksek öğretim kurumlarının en az %50'si şirketler ile işbirliği için stratejiler geliştirmiştir.	Yüksek öğretim kurumlarının en az %50'si, yüksek öğretim-iş dünyası işbirliği için ulusal politikanın uygulanması amacıyla eylem planları geliştirmiştir. Raporlama döneminde, yüksek öğretim kurumlarını ve iş dünyasını içeren, a) ulusal politika konusunda ilerlemeyi incelemek ve b) ulusal yıllık toplantıdan sonraki 12 ayda değinilecek iyileştirme tavsiyeleri için yıllık bir toplantı gerçekleştirilmiştir.	Üçüncü seviye eğitim içerisinde "kampüsler arası" girişimcilik eğitiminin teşviki için ana paydaşlar arasında, eşit fırsatların ⁷ teşviki için anlaşılır hükümler içeren bir ulusal yüksek öğretim politikası hazırlanmıştır. Onaylanan politika, a) ana faaliyetlerin yıllık incelemesini sağlayan ve b) ulusal seminerden sonra 12 ay boyunca değinilecek olan tavsiye edilen iyileştirmeleri (seviye 3) içeren bileşenin izlenmesini ve değerlendirilmesini içermektedir.	2
Kadın girişimciliği							
1.16	Kadın girişimciliğinin teşviki için politika destek çerçevesi	Mali, ekonomik, istihdam, sosyal ve eğitim ve öğretim politikaları cinsiyete duyarlı değildir. Devlet ve paydaşlar arasında yapılandırılmış bir diyalog ¹² ya da kadınlar için politikaları ve tedbirleri teşvik etmek için kurumsal destek yapıları bulunmamaktadır. Yürürlükte kadın girişimciliğini teşvik etmek için gerekli olan entegre bir politika ortamı için veri çerçevesi bulunmamaktadır.	Devlet ve ana paydaşlar, kadın girişimciliğini teşvik etmek için bir koordine ve ortak destekli, cinsiyete duyarlı politika ortamı hazırlama amacıyla bir politika yansıtma sürecine başlamışlardır. Politika yansıtma süreci, ulusal mali, ekonomik, istihdam, sosyal ve eğitim ve öğretim politikaları arasındaki arayüzü ve sinerjileri en üst düzeye çıkarmak için analiz ve seçenekler içermektedir. Taslak düzenleyici mali, ekonomik, istihdam, sosyal ve eğitim ve öğretim politikaları cinsiyete duyarlılık bakımından incelenmektedir. Daha gelişmiş kadın girişimciliği için mali, ekonomik, istihdam, sosyal ve eğitim ve öğretim politikaları içerisinde cinsiyet duyarlılığını sağlamak için politika iyileştirme tavsiyeleri tanımlanmıştır.	Devlet ve paydaşlar tarafından, cinsiyete duyarlı politika iyileştirmelerini (seviye 2) içeren bir kadın girişimciliği politika çerçevesi onaylanmıştır. Her bir politika alanı için açık bir şekilde tanımlanmış tedbirler içeren orta vadeli eylem planının kadın girişimciliği danışma forumu ve bilgi ve ağ tedbirlerini içermesi devlet ve ana paydaşlar tarafından onaylanmıştır. Kadın girişimciliğini destekleyen politikaların sorumlu devlet kurumlarının politika uygulamak için planlanan eylemler yoluyla takip için yıllık bir bütçesi bulunmaktadır. Kurumsal destek yapısı a) cinsiyete duyarlı mali, ekonomik, istihdam, sosyal ve eğitim ve öğretim politikalarının uygulanmasını denetler, b) ilgili politika alanları için veri toplar ve c) yıllık olarak bütün paydaşlarına eylem planı ile politika geliştirme süreci konusunda rapor gönderir.	Raporlama döneminde, ilgili politika alanlarından sorumlu her bir devlet kurumu, eylem planında tanımlanan tedbirlerin uygulanması konusunda ilerleme kaydetmiştir. Her bir politika alanının tedbirlerinin uygulanması için devlet fonu mevcuttur.	Her bir politika alanından sorumlu devlet kurumlarından gelen finansal destek ile çalışan bir iş programı ile kadın girişimciliği için ulusal politika ve destek çerçevesi oluşturulmuştur. Çerçeve, ilgili devlet kurumları tarafından her bir politika alanı konusunda anlaşılır raporlama hatları ile kanıt bazlı izleme ve değerlendirme düzenlemelerini içermektedir. Yıllık olarak, her bir politika alanından sorumlu devlet kurumları, ana paydaşlar ile birlikte a) verileri ve mevcut diğer kanıtları kullanarak ilgili politika alanlarındaki ilerlemeyi ve kısıtlamaları inceler, b) politika iyileştirme noktalarını belirler ve c) sonraki 12 ayda uygulama için tedbirler konusunda karar verir.	3
							1

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması (*devamı*)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Üçüncü düzey eğitim (ISCED 5 ve 3)							
1.17	Eğitim	Kadın girişimciliği eğitimi stratejik olarak teşvik eden, cinsiyete duyarlı bir çözüm mevcut değildir. <i>Geçici düzeyde</i> cinsiyete duyarlı eğitim ve takip iş geliştirme hizmetleri ¹³ mevcuttur.	Kadın girişimciliği eğitimi için cinsiyete duyarlı bir sistem yaklaşımı geliştirmek için paydaşlar arası görev gücü (eğitim, ekonomi, iş, odalar, işverenler, sivil toplum kuruluşları) kurulmuştur a) serbest meslek, b) yeni girişimciler ve c) kadınlara kayıtlı işletmelerin büyümesi. Görev gücünün ortaklaşa kararlaştırılmış ve adanmış bir koordinatörü bulunmaktadır.	Kadın girişimciliği için iyileştirilmiş eğitim hizmetlerinin potansiyeli hakkında farkındalık yaratmak amacıyla bilgi hizmetleri (sivil toplum kuruluşları) oluşturulmuştur. Ekonominin eğitim ihtiyaçları analizi (örnekleme metodu) tamamlanmıştır ve kadın girişimcilerin ve potansiyel kadın girişimcilerin eğitim isteklerine ve eğitim gerekliliklerine değinmektedir ¹⁴ Eğitim ihtiyaçları analizine dayalı olarak, kapasite oluşturma, spesifik hedef grubu kadınlar olan ve eğitim metotlarına odaklanan eğitim sağlayıcıları için çalışma halindedir.	Raporlama döneminde, ekonomideki toplam eğitim ve takip iş geliştirme hizmetlerinden en azından: serbest meslek eğitimi alanların ve özellikle serbest mesleği teşvik eden iş geliştirme hizmetlerine katılanların %10'u kadınlardır. Yeni girişimci eğitimi alanların %5'i kadınlardır. Eğitim ve takip iş geliştirme hizmetlerinden yararlanan işletmelerin en azın %10'u kadınların sahip olduğu işletmelerdir. İşletme büyüme amaçlı eğitim ve takip iş geliştirme hizmetlerinden yararlanan işletmelerin %5'i kadınların sahip olduğu işletmelerdir.	Raporlama döneminde, ekonomideki toplam eğitim ve takip iş geliştirme hizmetlerinden, en azından: serbest meslek eğitimi alanların ve özellikle serbest mesleği teşvik eden iş geliştirme hizmetlerine katılanların %25'i kadınlardır. Yeni girişimci eğitim alanların %15'i kadınlardır Eğitim ve takip iş geliştirme hizmetlerinden yararlanan işletmelerin en azın %20'si kadınların sahip olduğu işletmelerdir. İşletme büyüme amaçlı eğitim ve takip iş geliştirme hizmetlerinden yararlanan işletmelerin %10'u kadınların sahip olduğu işletmelerdir	1
1.18	Finansman	Kadın girişimciliği için spesifik bir finansal destek aracı bulunmamaktadır. Mali düzenlemelerin, kadın girişimciliğinin teşviki konusunda hiçbir hükmü bulunmamaktadır. Kadın girişimciler ve potansiyel kadın girişimciler tarafından finansmana erişim üzerine veri bulunmamaktadır.	Kadın girişimciliği için devlet fonlarının gelecek provizyonu için devam eden müzakereler. Kadın girişimcilerin ve potansiyel kadın girişimcilerin erişimi için kredi garanti olanaklarının daha fazla esnekliğini sağlamak için devam eden hazırlıklar. Finansmana erişim ile ilgili veriler, kadın girişimcileri ve potansiyel kadın girişimcileri de göz önünde bulundurmaktadır.	Ulusal seviyede, finansmana erişim için anlaşılabilir prosedürleri içeren, kadın girişimciliği için devlet bütçe desteği konusunda bir karara varılmıştır. Girişimciliği desteklemek için ayrılan ulusal bütçenin en az %20'si kadın girişimcilere verilecektir. Kredi garanti olanaklarının hükümleri, kadın girişimcilerin taleplerini karşılamaya konusunda yeterince esneklerdir. Kadın girişimciler ve potansiyel kadın girişimcilerin finansmana erişimleri üzerine yapılandırılmış veriler politika izleme amaçları için mevcuttur.	Kadın girişimciliğini desteklemek için devlet fonu yıllık olarak ayrılmaktadır. Finansman fırsatları üzerine bilgiler ekonomide dağıtılmıştır ve kadın girişimciler ve potansiyel kadın girişimciler tarafından kolaylıkla erişilebilir. Ekonomide girişimciliği desteklemek için ayrılan ulusal bütçenin en az %25'i kadın girişimcilere gitmektedir.	Hem ortak hem de karşık kredi garanti planları, kadın girişimcileri ve potansiyel kadın girişimcileri finanse etme amacıyla erişim için gerekli esnekliğe sahiptir. Ekonomide girişimciliği desteklemek için ayrılan ulusal bütçenin en az %30'u kadın girişimcilere gitmektedir.	1

Tablo I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin gelişebildiği ve girişimciliğin ödüllendirildiği bir iş ortamının oluşturulması (*devamı*)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
1.19	Ulusal Kadın Girişimciler Ağları	Kadın girişimciler için ulusal bir ağ mevcut değildir. Kadın girişimciliği konusunda iyi uygulama ile ilgili bilgiler mevcut değildir.	Ulusal kadın girişimciler ağı oluşturulmuştur. Bu ağ tarafından kadın girişimciliğinde iyi uygulama örnekleri toplanmaktadır.	Ulusal kadın girişimciler ağı, web tabanlı bir iyi uygulama bilgi sistemini desteklemektedir. Kadın girişimciler ağı tarafından ekonomide kadın girişimciliği ile ilgili yıllık rapor yayınlanmaktadır ve bu rapor şunlara dayalıdır: a) devlet kaynaklarından alınan veriler ve b) ağdan alınan veriler. Ağ, devlet ve kadın girişimciliği politikaları, danışma ve politika destek tedbirleri bakımından diğer paydaşlar için tanınan bir diyalog ortaklığıdır.	Raporlama döneminde, hem yazılı hem de elektronik sistemini desteklemede yer alınarak politika ve iyi uygulamaları inceleyen en az bir ulusal etkinlik düzenlenmiştir. Ağ, politika geliştirme sürecinde istişare forumu rolü oynamaktadır ve raporlama döneminde, a) ulusal politikaların ve b) kadın girişimciliğini destekleme tedbirlerinin ilerlemesi konusunda diğer paydaşlara raporlar sunulmuştur.	Ulusal kadın girişimciler ağı, ulusal izleme ve değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, bütün kadın girişimciliği gelişmeleri konusunda (ulusal politikalar ve orta vadeli eylem planı) doğrudan danışmanlık hizmeti sunmuştur. Ağ, raporlama döneminde, kadın girişimciliğine yönelik faaliyetler konusunda uluslararası seviyede iyi uygulama alışverişine katılmıştır.	1

- Alt orta eğitim (ISCED 2) göstergeleri, Avrupa Birliği'nin Oslo Gündeminin tavsiyelerine uygun şekilde, girişimcilik zihniyetine ve davranışlarına (merak, yaratıcılık, otonomi, inisiyatif, ekip ruhu) katkıda bulunacak öğretim ve öğrenme düzenlemelerinin teşviki ile ilgilidir.
- Bu gösterge, Avrupa Birliği'nin Oslo Gündeminin tavsiyelerine uygun şekilde, girişimcilik zihniyetine ve davranışlarına (merak, yaratıcılık, otonomi, inisiyatif, ekip ruhu) katkıda bulunacak öğretim ve öğrenme düzenlemelerinin teşviki ile ilgilidir.
- ISCED Seviye 3 eğitiminde, ana yeterlilik olarak girişimcilik, ISCED Seviye 2'de yapılan katkıyı destekleyen ulusal müfredatın ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmelidir. ISCED Seviye 3'te, girişimcilik ana yeterliliği, müfredat içerisinde seçmeli ders olarak ya da zorunlu ders olarak iş ile ilgili çalışmalar yoluyla geliştirilen daha zor iş becerileri ile desteklenebilir.
- Politika müzakere belgesi, iyi uygulamaları (ulusal ve uluslararası) içerecek şekilde, ülke içerisinde girişimcilik eğitimi konusunda ana geliştirmeleri kullanarak yıllık olarak geliştirilecektir.
- Politika müzakere belgesi, eğitimin bütün seviyelerinde özellikle girişimciliğe yönelik gösterge dahilinde öngörülen daha geniş hayat boyu girişimcilik eğitimi politikası geliştirmeleri üzerinden geliştirilmektedir.
- Politika kılavuzları, üniversite liderliği, müfredat, öğretim ve öğrenme süreci, personel gelişimi, üniversite/işletme işbirliği, paydaş katılımı ve girişimcilik öğrenme destek yapıları (örn. kuluçka merkezleri, teknoloji transfer merkezleri, girişimcilik merkezleri)
- Eşit fırsatlar teşviki, kadınlar ve erkekler, özel ihtiyaçları olan kişiler ve azınlıklara yöneliktir.
- Bu kriter, anavatan dışında ders veren üçüncü seviye kurumları hariç tutmaktadır. Kriter, spesifik olarak farklı üçüncü seviye eğitim kurumları arasındaki uzmanlığı desteklemektedir. İştirak kurumları arasındaki uzmanlık transferi bu kriteri tatmin edecektir.
- Ana paydaşlar; yüksek öğretimden sorumlu bakanlıkları, sanayi, ekonomi, ticaret, rektörler konferansı, sivil menfaat gruplarını içermektedir.
- Yüksek öğretim ve şirketler arasındaki işbirliği aşağıdaki öğeleri içermektedir:
 - Şirketlerden üniversiteye işbirliği:* 1. İş adamları ve iş kadınlarının üniversitelerde öğretmenlik yapması teşvik edilir; 2. Şirketler uygulamalı araştırmaları finanse eder; 3. Şirketler müfredatın geliştirilmesine, araştırılmasına ve pilot uygulamasına dahil edilir; 4. Şirketler öğrenci projeleriyle işbirliği yapar ve stajyerler ile üniversite personeli yerleşmelerini yapar.
 - Üniversitelerden şirketlere işbirliği:* 1. Akademik personel, doğrudan şirket faaliyetlerine dahil edilir; 2. Üniversitelere şirketlere yatırım yapma seçeneği tanınır; 3. Üniversitelere patent ve lisans satma seçeneği tanınır; 4. Üniversiteler şirketlere özel eğitim ve öğretim hizmetleri sağlar; 5. Üniversiteler uygulama araştırma yapar; 6. Üniversiteler destek hizmetleri sunar (örn. kuluçka merkezleri, teknoloji transfer merkezleri, girişimcilik merkezleri) vb.
- Politika müzakere belgesi, özellikle eğitimin bütün seviyelerinde girişimciliğe yönelik, gösterge dahilinde öngörülen daha geniş hayat boyu girişimcilik eğitimi politikası geliştirmeleri üzerinden geliştirilir.
- Devlet, mali, ekonomik, istihdam, sosyal ve eğitim ve öğretim politikalarından sorumlu bakanlıkları dahil eder. Paydaşlar, Ekonomi Odaları, işveren organizasyonları, ticaret birlikleri ve sivil menfaat gruplarını dahil eder.
- Eğitim, kamu ve özel sektör eğitim organizasyonları tarafından sağlanan, kadınların yeni başlayan işletmeler, yönetim ve geliştirme hakkında bilgi edinebileceği bütün faaliyetleri içerir. "İşletme geliştirme hizmetleri", eğitimi takip eden ve kadınların yeterliliklerinin iyileştirildiği destek faaliyetleri anlamına gelir.
- Bu gösterge, Küçük İşletmeler Yasasının VIII. İlkesindeki özellikleri gösteren Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) göstergesi ile ilişkilendirilmelidir.

Tablo II. İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans tanınmasının sağlanması

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
		İflas prosedürleri					2
2.1	Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas ile ilgili yasa ve prosedürler	Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas konusunda spesifik bir yasa veya prosedür bulunmamaktadır	Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas yasaları ve/veya prosedürleri taslak aşamasındadır	Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas yasa ve/veya prosedürleri resmi olarak yürürlüktedir. Mevzuat sistematik değildir ve uygulama aşamasının başındadır.	Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas yasaları ve/veya prosedürlerinin uluslararası standartlara göre uygulandığının ve ticari yasa ve uygulamalarla tamamen entegre ve uyumlu olduğunun kanıtı. Eski vakaların terakümü azaltılmıştır. İflas prosedürleri ayrıca hükümete ait işletmeler için de geçerlidir.	Sıkıntılı şirketler, tasfiye hali ve iflas yasaları ve/veya prosedürleri etkili ve sistematik olarak, transparan şekilde uygulanmaktadır. İflas prosedürleri hükümete ait işletmeler için de geçerlidir. Bu konuda yeterli kanıt bulunmaktadır.	2
2.2	İflas süresi (DB göstergesi) ¹	İflas süresi dört yılın üzerindedir.	İflas süresi üç yılın üzerinde, dört yılın altındadır.	İflas süresi iki yılın üzerinde, üç yılın altındadır.	İflas süresi bir yılın üzerinde, iki yılın altındadır.	İflas bir yıl içerisinde tamamlanır.	1
2.3	Masraf (malın %'si) (DB göstergesi) ¹	Masraflar malın %25'inin üzerindedir.	Masraflar malın %20'sinin üzerinde, %25'inin altındadır.	Masraflar malın %15'inin üzerinde, %20'sinin altındadır.	Masraflar malın %8'inin üzerinde, %15'inin altındadır.	%8'in altındadır (OECD ülkelerinin ortalaması %8.4'tür)	1
2.4	Kazanım oranı (sent/dolar) (DB göstergesi) ¹	Kazanım oranı malın %25'inin altındadır.	Kazanım oranı malın %40'ının altında, %25'inin üzerindedir.	Kazanım oranı malın %55'inin altında, %40'ının üzerindedir.	Kazanım oranı malın %70'inin altında, %55'inin üzerindedir.	%70'in üzerindedir (OECD ülkelerinin ortalaması %68.6'dır)	1
		İkinci şans ²					1
2.5	Girişimcilğe yeni bir başlangıç sağlamaya yönelik pozitif tavrın teşviki	Kamu idaresinin ikinci bir şans tanınması konusunda bir bilgi kampanyası yoktur.	İkinci şans teşvik etmek için bir tedbir paketi hazırlanmaktadır.	İkinci şans üzerine bilgi paketleri yürürlüktedir.	Girişimcilere yeni başlangıç yapmaları konusunda yardım etmek için ikinci bir şans tanınması konusunda bilgi kampanyaları yürürlüktedir (prosedürler konusunda bilgi, eğitim vb.)	Girişimcilere yeni başlangıç yapmaları konusunda yardım etmek için ikinci bir şans tanınması konusunda bilgi kampanyaları ve geliştirilmiş tedbirler yürürlüktedir (prosedürler konusunda bilgi, eğitim vb.)	1
2.6	İflastan kurtulma	İflastan kurtulma belirlenmemiştir.	İflastan kurtulma prosedürleri hazırlanma aşamasındadır.	Kurtulma prosedürleri, Küçük İşletmeler Yasasının İncelemesine (Avrupa Komisyonu) uygun şekilde kabul edilmiştir.	İflastan kurtulma, iflastan kurtulma ve mahkeme kaydından çıkarılma üzerine nihai mahkeme kararı verildikten sonra gerçekleşir.	İflastan kurtulma otomatik olarak gerçekleşir ve 3 yıldan fazla sürmez. İflas kaydından çıkarılma, bütün yükümlülüklerin ödenmesinden sonra otomatik olarak gerçekleşir.	1
2.7	Krediye erişim	İflas prosedürlerinden geçen girişimciler, borç temizlendikten sonra bile kurumlardan kredi ya da destek alamaz.	Adi iflas eden girişimciler, yalnızca borç temizlendikten ve iflas prosedürleri tamamlandıktan üç yıl sonra kurumlardan kredi ve destek alabilirler. Tasfiye kaydından çıkarılma otomatik değildir.	Adi iflas eden girişimciler, yalnızca borç temizlendikten ve iflas prosedürleri tamamlandıktan iki yıl sonra kurumlardan kredi ve destek alabilirler. Tasfiye kaydından çıkarılma otomatik değildir.	Adi iflas eden girişimciler, yalnızca borç temizlendikten ve iflas prosedürleri tamamlandıktan bir yıl sonra kurumlardan kredi ve destek alabilirler.	Adi iflas eden girişimciler, yalnızca borç temizlendikten ve iflas prosedürlerinin tamamlanmasının ardından bir yıldan az bir süre içinde kurumlardan kredi ve destek alabilirler. Tasfiye kaydından çıkarılma otomatiktir.	1
2.8	Yeniden başlayanlara yönelik ayrımcılık	Yeni bir başlangıç yapan girişimcilere yönelik tavrı belirlenmemiştir.	Yeni bir başlangıç yapan girişimciler, yeniden işe başlama konusunda idari engellerle karşılaşmaktadır.	Yeniden işe başlama konusunda idari engel bulunmamaktadır ancak kamu alımlarına katılamazlar ve destek planlarından faydalanamazlar.	Kamu ihalesine erişimde adi iflas eden girişimciler için ayrımcı hükümler bulunmamaktadır.		

1. Bu göstergeye yanıt, *İş Yapma Kolaylığı raporuna* dayalı olmalıdır.

2. Bakınız: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/failure-new-beginning/index_en.htm

Tablo III. "Önce küçük olanı düşün" ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
	Kurumsal çerçeve						3
3.1	Şirket tanımı	KOBİ'ler için tanım bulunmuyor	KOBİ'lerin tanımlanması için kanun hazırlanmaktadır.	Farklı kamu idareleri tarafından farklı KOBİ tanımları kullanılmaktadır.	Tüm mevzuatta tutarlı KOBİ tanımları kullanılmaktadır ve değişkenler yeterli seviyede göz önünde bulundurulmaktadır (en azından istihdam boyutu kriteri).	KOBİ'ler en azından istihdam boyutu açısından (ve personel sayısı ve mali miktarların hesaplamasına katılan işletmelerin türü) Avrupa Birliği üye ülkelerindeki kriterlerle aynı şekilde tanımlanmaktadır.	1
3.2	Politika hazırlıklarında devletler arası koordinasyon	KOBİ politika hazırlıklarından sorumlu kuruluş bulunmuyor	KOBİ politika hazırlıklarından sorumlu çeşitli kuruluşlar mevcuttur ve birbiriyle üst üste binen portföyleri ve sınırlı koordinasyonları mevcuttur	KOBİ politika hazırlıklarının yönetimi ve koordinasyonundan sorumlu tek bir kuruluşa onay verilmesi	KOBİ politika hazırlıklarından sorumlu tek bir kuruluş tam olarak faaliyet göstermektedir. Uygulama teşkilatı/teşkilatlarıyla danışma sistemi uygulamaya geçirilmiştir	Seviye 4 ve ilgili durumlarda örneğin KOBİ elçisinin görevlendirilmesiyle, kilit bakanlıklar teşkilatlar ve yerel idareleri içeren etkili bir politika koordinasyon mekanizması	3
3.3	KOBİ gelişim stratejisi ¹	KOBİ gelişim stratejisi mevcut değil.	KOBİ gelişim stratejisi detaylandırılıyor. Önceki KOBİ stratejisinin incelemesi yapılacak	Mevcut dönem için çok yıllık KOBİ gelişim stratejisi devlet tarafından onaylanmıştır ve uygulamanın ilk aşamasındadır. Bütçe oluşturulmuştur ancak fonların tamamı alınmamıştır.	Kilit hedeflere ulaşıldığına ve görevlerin tamamlandığına dair göstergelerle KOBİ gelişim stratejisinin uygulandığına dair somut kanıtlar mevcuttur. Fonların tamamı alınmıştır ve dağıtılma aşamasındadır	Proaktif bir KOBİ gelişim stratejisi ve beraberinde, zaman sınırlaması bulunan hedeflere ulaşıldığına ve görevlerin tamamlandığına dair göstergelerle stratejinin tüm unsurlarının uygulamaya geçirildiğine dair kanıtlar. KOBİ stratejisi etki sahibi olduğunu göstermiş ve KOBİ sektörünü güçlendirmiştir.	1
3.4	KOBİ politika uygulama teşkilatı veya muadili	İdari rolü bulunan KOBİ politika uygulayıcı teşkilat (veya muadili) mevcut değil.	Devlet KOBİ politika uygulama teşkilatının (veya muadilinin) kurulmasını planlıyor.	KOBİ politika uygulama teşkilatı (veya muadili) oluşturulmuştur. Personel, yapı ve bütçe uygulamaya geçirilmiştir. Teşkilat kapsamında yer alacak çıktılar için taslak hazırlanmaktadır	KOBİ uygulama teşkilatı tam olarak işlevseldir ve ölçülebilir sonuçları bulunan bir dizi faaliyet içermektedir. Personel tamamlanmış ve gerekli uzmanlık (yasal ve ekonomik) sağlanmıştır. Eylem planında açıklandığı üzere zaman kısıtlaması bulunan hedeflere ulaşılmasına dayalı KOBİ stratejisine dair somut kanıtlar mevcuttur	KOBİ uygulama teşkilatı KOBİ stratejisinin uygulanmasından sorumlu ana kuruluş ve tam siyasi destekle faaliyet göstermektedir. Kuruluşun uygulamada açık bir raporlama sistemi bulunmaktadır ve politika için izin verilmiş savunma ve öneride bulunma görevine sahiptir. Kuruluş iyi finanse edilmektedir, geniş bir kapsama sahiptir ve faaliyetlerinin ölçülebilir sonuçlarla KOBİ gelişimini desteklediği kanıtlanmıştır	3
3.5	Kayıt dışı ekonomiyle mücadele için önlemler	Kayıt dışı ekonomiyle sistemli olarak mücadeleye yönelik önlemler mevcut değil	Kayıt dışı ekonomiyle mücadele planı hazırlık aşamasında	Bakanlıklar ve paydaşlar arasında yapılan danışmalar sonrasında kayıt dışı ekonomiyle mücadele planı kabul edilmiştir. Eylem planı tanımlanmıştır.	Bu planın unsurlarının uygulamaya geçirildiğine dair kanıtlar mevcuttur.	Planın etkilerinin ölçülmesi amacıyla ileri takip sistemleri uygulamaya geçirilmiştir	2

Tablo III. "Önce küçük olanı düşün" ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi (devamı)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
		Mevzuatın basitleştirilmesi ve eliminasyon ve düzenleyici etki analizi (RIA)					2
3.6	Mevcut mevzuatın incelenmesi ve basitleştirilmesi	KOBİ'ler üzerine etkisi olan mevcut ana ya da ikincil işletmeler ile ilgili mevzuatın incelenmesi ya da basitleştirilmesi konusunda herhangi bir plan bulunmamaktadır.	Düzenlemelerin basitleştirilmesinin gerçekleştirilmesi için <i>geçici düzeyde</i> faaliyet vardır ancak henüz belirli bir plan bulunmamaktadır.	KOBİ'ler üzerine etkisi olan, işletmeler ile ilgili mevzuatı incelemek ve basitleştirmek için bir plan onaylanmıştır ve sorumlu kurumlar belirlenmiştir.	KOBİ'ler üzerine etkisi olan, işletmeler ile ilgili mevzuatı incelemek ve basitleştirmek için bir planın uygulaması devam etmektedir.	Mevzuat incelemesi ikinci mevzuata uzatılmıştır.	3
3.7	Mevzuatsal giyotin	KOBİ'lerle ilgili mevzuatı azaltma planı bulunmamaktadır.	Gereksiz ve kullanılmayan mevzuat ve düzenlemelerin eliminasyonunu gerçekleştirmek için <i>geçici düzeyde</i> faaliyet vardır ancak henüz belirli bir plan bulunmamaktadır.	KOBİ'ler üzerine etkisi olan, işletmeler ile ilgili gereksiz mevzuat ve düzenlemelerin sistematik eliminasyonunu gerçekleştirmek için bir plan onaylanmıştır ve sorumlu kurumlar belirlenmiştir.	Mevzuat giyotini süreci başlatılmıştır ve işletmeler ile ilgili ana mevzuatlardaki gereksiz düzenlemeler başarılı bir şekilde elimine edilmiştir.	Mevzuat giyotini süreci ilerlemiştir ve KOBİ'ler konusunda işletmeler ile ilgili ikinci mevzuata uzatılmıştır.	3
3.8	Düzenleyici etki analizinin kullanımı	Sistematik bir düzenleyici etki analizi bulunmamaktadır.	Düzenleyici Etki Analizi ile ilgili bir yasa teklifi bulunmaktadır. Düzenlemenin belirli alanlarında basitleştirilmiş, pilot Düzenleyici Etki Analizi programı kullanılmaktadır.	Düzenleyici Etki Analizi ile ilgili yasanın onayı. Uygulanan Düzenleyici Etki Analizi kapsamda sınırlıdır ve basit tekniklerle sınırlandırılmıştır. Hangi tekniğin en uygulanabilir olduğu konusunda bir analiz yoktur ve Düzenleyici Etki Analizi süreci yetersiz şekilde yapılandırılmıştır.	Bazı alanlarda Düzenleyici Etki Analizi uygulaması. Düzenleyici Etki Analizi çıktılarının mevzuatı değiştirmek ya da iptal etmek için kullanıldığı konusunda kanıt vardır.	Düzenleyici Etki Analizi sistematik olarak uygulanmaktadır. Düzenleyici Etki Analizi çıktılarının mevzuatı değiştirmek ya da iptal etmek için kullanıldığı konusunda kanıt vardır. Düzenleyici Etki Analizi ayrıca uygulama aşamasında mevzuatın etkisini ölçmek için uygulanmaktadır.	1
3.9	KOBİ testi ²	KOBİ özellikleri Düzenleyici Etki Analizi altında göz önüne alınmamaktadır.	KOBİ testi üzerine bir pilot proje mevcuttur.	İşletmelerle ilgili mevzuatta KOBİ özelliklerini incelemek için resmi gereklilik vardır.	KOBİ testi, sınırlı sayıda mevzuata uygulanmıştır.	KOBİ testi sistematik olarak uygulanmaktadır ve Düzenleyici Etki Analizi'nin mevzuatı değiştirmek ya da iptal etmek için kullanıldığı konusunda yeterli kanıt vardır.	1

Tablo III. "Önce küçük olanı düşün" ilkesine uygun kurallar geliştirilmesi (devamı)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
Kamu-özel sektör istişareleri							2
3.10	Kamu-özel sektör istişarelerinin sıklıkları ve transparanlıkları	Kamusal ve özel alanlar arasında istişare seyrektiler/geçici düzeydedir.	Kamu-özel istişaresine yönelik bir yapı/çerçeve oluşturmak için teklifler yapılmıştır.	KOBİ iştiraklerini içeren, kamusal ve özel alanlar arasında düzenli istişareler yapılmasını şart koşan düzenlemeler kabul edilmiştir.	Kamu sektöründen ve özel sektörden ana aktörleri içeren istişareler üç ayda bir yapılmaktadır. Özel sektör, gündem bölümünü bağımsız olarak tasarlamaktan sorumludur ve gerekli olduğunda yılda bir kez istisnai toplantılar düzenleyebilir. Toplantıların ayrıntılı kayıtları saklanır.	Seviye 4 ve istişareler ayda bir ya da daha fazla sayıda gerçekleşir. Belgeler, parlamentoya işletmeler üzerine etkisi olan mevzuat ve idare ile ilgili teklifler yapmadan en az 8 hafta önce hükümete sunulacaktır. Toplantıların ve kararların çıktılarını devlet web sitelerinde duyurulmaktadır. Resmi tebliğler ve toplantı tutanaklarına erişilebilir (web sitesinde yayınlanmaktadır).	1
3.11	Kamu-özel sektör istişarelerinin resmi etkisi	Kamu-özel sektör istişareleri, kamu sektörü ve özel sektör arasında yapılandırılmamış görüşmeler şeklini alır.	özel sektörün görüşülen konular üzerinde resmi tavsiye verme fırsatı vardır.	özel sektörün, bu toplantılarda taslak KOBİ mevzuatı üzerine resmi yorum yapma fırsatı vardır.	taslak mevzuat üzerine yorumların entegre edildiği üzerine kanıt vardır ve özel sektör KOBİ politikası üzerine kendi başlangıçtaki taslak yasalarını ya da tedbirlerini sunabilir.	Özel sektörün başlangıçtaki taslak yasaları ya da tedbirleri üzerine tavsiyelerin tanındığına dair kanıtlar vardır	1
3.12	Kamu-özel sektör istişarelerinin temsil edilebilirliği	Rastgele seçilen az sayıda şirket Kamu-özel sektör istişarelerine davet edilir. Dolayısıyla Kamu-özel sektör istişarelerine erişim sınırlıdır.	Kamu-özel sektör istişarelerine davetlere genellikle büyük ve etkili şirketler ve seçili örgütlere odaklıdır. Özel sektörü gelecek Kamu-özel sektör istişareleri konusunda bilgilendirmek için adımlar atılmıştır ancak erişim hala kısıtlıdır.	Kamu-özel sektör istişarelerine davetler seçili şirket ve örgütlere odaklıdır ancak gelecek Kamu-özel sektör istişareleri hakkındaki bilgiler kamuya açıktır ve ilgili katılımcılar için kayıt açıktır.	Kamu-özel sektör istişarelerine davet çeşitli şirketlere ve bağımsız özel sektör örgütlerine dağıtılmıştır.	Kamu-özel sektör istişareleri, özel sektör temsilcileri olan bir forumdan oluşmaktadır ve KOBİ topluluğunu içermektedir. Özel sektörü gelecek Kamu-özel sektör istişarelerden haberdar etmek için kapsamlı ve erişilebilir yapılar bulunmaktadır.	1

1. Strateji, KOBİ ve şirket politika eylemine kılavuzluk eden resmi belge anlamına gelir.
2. Bakınız: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/sme-test/index_en.htm

Tablo IV: Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
4.1	Şirket tescilli						
	Şirket tescil sertifikası çıkartma						2
4.1.1	Süre(Gün)	Kayıt, 30 günden fazla sürer.	Kayıt, süresi 15 ila 30 gündür.	Kayıt, süresi 5 ila 15 gündür.	Kayıt, süresi 1 ila 5 gündür.	Kayıt, süresi gündür.	1
4.1.2	İdari işlem sayısı	Kayıt, 10'dan fazla idari işlem aşaması gerektirir.	Kayıt, 8-9 idari işlem aşaması gerektirir.	Kayıt, 5-7 idari işlem aşaması gerektirir.	Kayıt, 2-4 idari işlem aşaması gerektirir.	Kayıt, yalnız 1 işlem gerektirir.	1
4.1.3	Resmi giderler	250 € üzerinde.	150€ ile 250 € arasında değişir.	50€ ile 150 € arasında değişir.	10€ ile 50 € arasında değişir.	10€'dan az.	2
	İşletme kimlik numaraları						1
4.1.4	İdari işlerde kullanılmak üzere işletme kimlik numaraları	Farklı idari makamlarda kullanılmak üzere 5 farklı kayıt ve kimlik numarası gereklidir. (İstatistik kurumu, gümrük, iş ve işçi bulma kurumu, vergi dairesi vs.)	Farklı idari makamlarda kullanılmak üzere 4 adet kimlik numarası gereklidir. Bazı kayıtlar tamamlanmıştır.	Farklı idari makamlarda kullanılmak üzere 3 farklı kimlik no gereklidir. Kayıtların yarısı tamamlanmıştır.	Farklı idari makamlarda kullanılmak üzere 2 farklı kimlik no gereklidir. Kayıtların tamamına yakını tamamlanmıştır.	İdari makamların tüm standart işlerinde kullanılmak üzere, yalnız bir kimlik numarası gereklidir. Tek kayıt işlemi.	1
	Tüm kayıtların tamamlanması ve işlemlere giriş..						1
4.1.5	Süre(Gün) ¹	Kayıt, 30 günden fazla sürer.	Kayıt, süresi 15 ila 30 gündür.	Kayıt, süresi 5 ila 15 gündür.	Kayıt, süresi 1 ila 5 gündür.	Kayıt, süresi 1 gündür.	1
4.1.6	Kayıtlarla alakalı maliyetler (Kişi başına milli gelir yüzdesi)	Maliyetler, kişi başı gayri safi milli gelirin % 10'unun üzerindedir.	Maliyetler, kişi başı gayri safi milli gelirin %5'i ile %10'u arasındadır.	Maliyetler, kişi başı gayri safi milli gelirin %2.5'i ile %5'i arasındadır.	Maliyetler, kişi başı gayri safi milli gelirin %2.5'undan düşüktür.	Maliyetler, minimaldir. Kişi başı gayri safi milli gelirin %0'ına yakındır..	2
4.1.7	Minimum sermaye gereklilikleri (Kişi başına milli gelir yüzdesi)	Kişi başı gayri safi milli gelirin % 40'ının üzerindedir	Kişi başı gayri safi milli gelirin %20'i ile %40'ı arasındadır.	Kişi başı gayri safi milli gelirin %10'i ile %20'si arasındadır.	Maliyetler, kişi başı gayri safi milli gelirin %10n'undan düşüktür.	Şirketler ortaklığı için herhangi bir minimum sermaye zarureti yoktur..	2
	Daha fazla basitleştirme için araçlar						1
4.1.8	Tek durak noktasına (OSS) ilerleme	Şirket tescilleri için te durak noktası (OSS) getirme planı yoktur.	Şirket tescili için OSS oluşturma amacıyla bir mevzuat taslak aşamasındadır ve mevzuatın kabul edilmesi planlanmaktadır.	Şirket tescili için OSS oluşturmak amacıyla gerekli mevzuat ve bütçe provizyonları onaylanmıştır.	Şirket tescili için ISS, bir konumda ya da sınırlı coğrafik kapsamda çoklu pencere bazında faaliyettedir.	Tescil için OSS, kanıtlanmış bir geçmiş performans ve kapsamlı coğrafi kapsam ile faaliyettedir. OSS, bütün gerekli kayıt ve bildirim prosedürlerini bir pencerede tamamlar (tek adım)	
4.1.9	Online kayıt	Devlet, online kayıt kullanımı yönünde hiçbir adım atmamıştır.	Online kayıt kullanımı için mevcut idari prosedürlerin ve ayrıntılı tekliflerin değerlendirilmesi. Bütçe provizyonları ve pilot proje.	Online kayıt ile ilgili yasa, eylem planı ve bütçe provizyonları onaylanmıştır. Yetkili otoritenin belirlenmesi.	Online kayıt uygulamasının elle tutulabilir kanıtı, sistem yalnızca bazı bölgelerde kullanılabilir.	Online kayıtların tam uygulaması; sistem diğer e-devlet hizmetleri ile tam entegre edilmiştir ve ekonomide kullanılabilir. Online kayıt, şirket kayıt sürecinin bütün fazları için geçerlidir.	

Tablo IV: Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
4.1.10	Sükut ikardan gelir ilkesi	İlke, standart idari uygulamada kullanılmamaktadır.	Mevcut prosedürlerin değerlendirilmesi ve sükut ikardan gelir ilkesinin sunulması üzerine ayrıntılı teklifler.	Sükut ikardan gelir yasasının onayı	İdarenin ana alanlarında/sektörlerinde sükut ikardan gelir ilkesinin uygulanmasının kanıtı	İdarenin birçok alanında/sektöründe ilkenin tam olarak uygulanması ve yaygın şekilde kullanılması. İlkenin kullanılabileceği yeni alanları belirlemek için düzenli görüşmeler.	
Zanaat tescili							2
4.1.11	Zanaat tescili sertifikası almak için geçen gün sayısı	30 günün üzerinde tescil	Tescil işlemi 15 günün üzerinde, 30 günün altında sürer	Tescil işlemi 5 günün üzerinde, 15 günün altında sürer	Tescil işlemi 1 günün üzerinde, 5 günün altında sürer	1 günde tescil	3
4.1.12	Zanaat tescil sertifikası almak için idari adım sayısı	Tescil 10'un üzerinde idari adım gerektirir.	Tescil 8-9 idari adım gerektirir.	Tescil 5-7 idari adım gerektirir.	Tescil, 2-4 idari adım gerektirir.	Tescil 1 idari adım gerektirir.	2
4.1.13	Zanaat tescil sertifikası alma resmi masrafı	250 AVRO üzerinde	250 AVRO'nun altında, 150 AVRO'nun üzerinde	150 AVRO'nun altında, 50 AVRO'nun üzerinde	50 AVRO'nun altında, 10 AVRO'nun üzerinde	10 AVRO'nun altında	1
4.2	Devlet hizmetleri ile etkileşim (e-devlet)						
E-devlet hizmetleri							2
4.2.1	Vergi iadeleri	Vergi iadesi beyanı online yapılamaz	Devlet, vergi iadesi beyanlarının online olarak doldurulmasını sağlayacak teklifleri göz önüne almaktadır Pilot proje	Kayıt ve bütçe provizyonlarının onayı. Yazılımın geliştirilmesi.	Erken uygulama fazı. Vergi iadesi beyanları online olarak yapılabilir ancak yazılım yalnızca kısıtlı sayıda işleme izin veriyor.	Yazılım, ekonomide kullanılabilir olduğunda kredi/borç telafisine izin veriyor.	2
4.2.2.	Sosyal güvenlik iadeleri	Sosyal güvenlik iadesi beyanı online yapılamaz	Devlet, sosyal güvenlik iadesi beyanlarının online olarak doldurulmasını sağlayacak teklifleri göz önüne almaktadır Pilot proje	Kayıt ve bütçe provizyonlarının onayı. Yazılımın geliştirilmesi.	Erken uygulama fazı. Sosyal güvenlik iadesi beyanları online olarak yapılabilir ancak yazılım yalnızca kısıtlı sayıda işleme izin veriyor.	Yazılım, ekonomide kullanılabilir olduğunda kredi/borç telafisine izin veriyor.	1
4.2.3	Diğer hizmetlere uzatma (emeklilik, ihale, kadasro vb.)	Diğer hizmetler online yapılamaz	Devlet, diğer hizmetlerin online olarak doldurulmasını sağlayacak teklifleri göz önüne almaktadır Pilot proje	Kayıt ve bütçe provizyonlarının onayı. Yazılımın geliştirilmesi.	Erken uygulama fazı. Diğer hizmetler online olarak yapılabilir ancak yazılım yalnızca kısıtlı sayıda işleme izin veriyor.	Yazılım, ekonomide kullanılabilir olduğunda kredi/borç telafisine izin veriyor.	1
4.2.4	İşletme istatistikleri üzerine rapor verme	İşletme istatistikleri üzerine rapor verme işlemi online yapılamaz	Devlet, işletme istatistikleri üzerine rapor verme işleminin online olarak yapılabilmesini sağlayacak teklifleri göz önüne almaktadır Pilot proje	Kayıt ve bütçe provizyonlarının onayı. Yazılımın geliştirilmesi.	Erken uygulama fazı. İşletme istatistikleri üzerine rapor verme işlemi online olarak yapılabilir ancak yazılım yalnızca kısıtlı sayıda işleme izin veriyor.	Gelişmiş uygulama fazı. Yazılım çeşitli operasyonlara izin veriyor.	1

Tablo IV: Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
E-devlet yapısı							2
4.2.5	Farklı kamu idarelerinin veritabanları arasında bağlantı, güncellemeler dışında yalnızca bir kez bilgi sağlayan şirketler	Farklı kamu kurumlarının veritabanları arasında bağlantı yoktur.	Devlet, farklı kamu kurumları arasında bağlantı sağlamak için teklifleri değerlendirmektedir.	Bazı kamu kurumları arasında bağlantılar mevcuttur. Kurulan bağlantılar verilerin görülebilmesini sağlamaktadır.	Bütün kamu kurumları arasında bağlantı mevcuttur ve KOBİ ve/veya kurum tarafından özel istek ile veri kullanımına izin verilmektedir.	KOBİ'lerin başka bir kamu idaresinin veritabanında olan bilgiyi sağlamasına gerek yoktur.	1
4.2.6	Elektronik imza (ya da eşdeğeri)	Devletin, elektronik imzalar üzerine belirli bir planı yoktur.	Elektronik imzalar üzerine ayrıntılı yasa tekliflerinin ve düzenlemelerin değerlendirilmesi ve formülasyonu.	Elektronik imza yasasının ve düzenlemelerin onaylanması.	Elektronik imza yasasının uygulanması ile ilgili elle tutulabilir kanıt. Kamu idaresi ile iletişimde olan KOBİ'ler için ana alanlarda e-imza kullanabilme fırsatı.	Elektronik imza yasasının tam olarak uygulanması ve elektronik imzaların diğer e-devlet hizmetleri ile entegrasyonu. KOBİ'lere danışılarak düzenli incelemeler.	2

Tablo V. Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
5.1 KOBİ destek hizmetleri							
5.1.1	KOBİ destek hizmetlerinin geliştirilmesi üzerine devlet eylem planı	İş hizmetleri üzerine devlet eylem planı bulunmamaktadır	İş hizmetleri pazarındaki pazar hatalarının belirlenmesi üzerine devlet eylem planı hazırlanma aşamasındadır	Devlet eylem planı yürürlükte ve sorumlu kurumlar belirlenmiştir	Devlet, ana pazar hatalarını belirlemiştir ve pazarda bulunmayan bazı iş hizmetlerini sağlamaktadır	Eylem planı izlenmekte ve değerlendirilmektedir	3
KOBİ'ler için bilgi hizmetleri							
5.1.2	İşletme bilgileri	Küçük işletmelerin başlatılması ve işletilmesi konusunda temel bilgiler kamuya açık kaynaklarda mevcut değildir	Koordine edilmemiş kamuya açık kaynaklarda küçük işletmelerin başlatılması ve işletilmesi konusunda bilgi sağlanmaktadır.	Küçük işletmelerin başlatılması ve işletilmesi konusunda, çeşitli resmi kaynaklarda bilgiler verilmektedir.	Ekonomide, küçük işletmelerin başlatılması ve işletilmesi konusunda kapsamlı bilgiler basılı olarak sunulmaktadır. Bilgilerin kaynağı iyi bir şekilde duyurulmaktadır.	Küçük işletmelerin başlatılması ve işletilmesi konusunda bilgiler online olarak sunulmaktadır ve iyi bir yapılandırılmaya sahiptir.	1
5.1.3.	Online portalın kalitesi ¹	KOBİ topluluğu tarafından varlığı bilinmeyen bir online portal güncellenmemekte ve bakımı yapılmamaktadır.	Online portallar KOBİ topluluğu tarafından kolay erişime sahip değildir. Portal, kullanıcı dostu değildir. Bilgiler <i>geçici düzeyde</i> güncellenmektedir.	Kullanıcıları KOBİ'ler için ana web sitelere yönlendiren bir merkezi KOBİ portalı mevcuttur. Portal düzenli olarak güncellenmektedir.	Portal kullanıcı dostudur ve bu alanda aktif olan farklı kamu otoritelerinden KOBİ'lerle ilgili bilgiler toplamaktadır.	Portal, şirketlerin, KOBİ'leri gereksiz şekilde engellediği düşünülen ya da orantısız olan kural ve prosedürler hakkında yorum yapabilmesini sağlar.	1
KOBİ'ler için hedeflenen iş destek hizmetleri							
5.1.4	KOBİ destek hizmetleri yelpazesi	Genellikle başış fonlu programlar yoluyla kullanılabilir temel iş hizmetleri yelpazesi kısıtlıdır	Genellikle kamu fonu ve özel iş sağlayıcıları birleşimi yoluyla kullanılabilir temel iş hizmetleri yelpazesi kısıtlıdır	Kamu fonlu iş hizmeti sağlayıcıları ağı. İşletmeler için özel hizmetler sağlayan iyi bir özel iş hizmeti sağlayıcıları ağı.	İyi bir iç rekabet seviyesi olan, iş hizmetleri için gelişmiş bir pazar	Birçok uluslararası danışmanlık firmasını da içeren, birçok iş hizmeti mevcuttur	2
Yeni girişimler için iş destek hizmetleri							
5.1.5	İş kuluçka merkezleri	Kuluçka merkezi bulunmamaktadır ve oluşturma planı da yoktur	Görüşme/yerel inisiyatifler altında kuluçka merkezleri ile ilgili strateji hazırlanma aşamasındadır	Kuluçka merkezleri ile ilgili strateji onaylanmıştır: merkezi ya da yerel devlet seviyesinde ayrıntılı teklifler ve bütçe ayrımları. Pilot kuluçka merkezleri uygulamadadır. İş oluşturma üzerine ve çıkış stratejisinin olmaması üzerine odaklanma.	Birçok kuluçka merkezi uygulamadadır ve deney fazından çıkmıştır. Temel hizmetlerin provizyonu. Bazı kuluçka merkezleri inovasyonu teşvik etmiştir. İş kuluçka merkezleri üzerine OECD kılavuzlarının kısmi uygulaması.	Ekonomide kuluçka merkezi ağı. İnovasyon, yüksek kaliteli hizmetlerin provizyonu ve çıkış stratejilerinin varlığına odaklanma. OECD kılavuzları yaygın bir şekilde uygulanmaktadır.	1
5.1.6	Yeni girişimler için danışmanlık hizmeti desteği	Danışmanlık desteği bulunmamaktadır ve oluşturma planı da yoktur	Görüşme/yerel inisiyatifler altında danışmanlık desteği ile ilgili strateji hazırlanma aşamasındadır	Danışmanlık hizmeti ile ilgili strateji onaylanmıştır: merkezi ya da yerel devlet seviyesinde ayrıntılı teklifler ve bütçe ayrımları.	Birçok danışmanlık desteği ajansı faaliyettedir.	Ekonomide danışmanlık destek hizmetleri ağı bulunmamaktadır.	1
5.1.7	Yeni girişimler için finansal hizmet desteği	Finansal destek bulunmamaktadır ve oluşturma planı da yoktur	Görüşme/yerel girişimler altında finansal destek ile ilgili strateji hazırlanma aşamasındadır	Finansal destek araçları ile ilgili strateji onaylanmıştır: merkezi ya da yerel devlet seviyesinde ayrıntılı teklifler ve bütçe ayrımları.	Birçok finansal destek aracı uygulanmaktadır.	Ekonomide birçok finansal destek aracı kullanılmaktadır.	

Tablo V. Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
5.2. Kamu alımları							
5.2.1	İhale tekliflerinin lotlara ayrılması	İhaleler lotlara ayrılmamıştır ya da <i>geçici düzeyde</i> yapılmaktadır.	İhale tekliflerinin lotlara ayrılması üzerine pilot projeler geliştirilmiştir ancak henüz tutarlı bir politika yaklaşımı bulunmamaktadır.	Sözleşmelerin lotlara ayrılma olasılığı mevzuatta geçmektedir ancak uygulamasını yetersiz hale getiren güçlü istisnalara tabidir.	Sözleşmelerin lotlara ayrılması mevzuatta geçmektedir ve yaygın şekilde kullanılmaktadır	İhale tekliflerinin lotlara ayrılması olasılığı sıkça kullanılmaktadır.	1
5.2.2	Kamu alımları bilgileri ve yayınlanması	Kamu alımları fırsatları üzerine bilgiler çeşitli kaynaklara dağıtılmıştır ve KOBİ'lerin yeni fırsatlar hakkında bilgi edinmelerini zor hale getirmektedir.	Kamu alımları fırsatları üzerine bilgiler yalnızca bölgesel/yerel seviyede toplanmıştır.	Kamu alımları fırsatları üzerine bilgiler ulusal seviyede toplanmıştır.	Kamu alımları fırsatları üzerine bilgiler ulusal seviyede toplanmıştır ve ücretsiz olarak sağlanmaktadır.	Kamu alımları fırsatları üzerine bilgiler ulusal seviyede toplanmıştır ve ücretsiz olarak sağlanmaktadır. KOBİ'lere İhale fırsatları üzerine yardım masaları ve eğitim sunulmaktadır.	1
5.2.3	e-ihalenin penetrasyonu	İhaleler üzerine temel bilgilerin elektronik formatta provizyonu	İhale için elektronik formatta spesifik bilgiler	İhale sürecinde elektronik formlar, neredeyse hiç kağıt belge kullanımı yok	Tam elektronik, kağıda dayalı hiçbir resmi prosedür gerekmiyor	Yeniden kullanılabilir verilerin veritabanları, proaktif ve otomatik iletişim	1
5.2.4	Ödemelerin zamanında yapılmasının sağlanması	Geç ödemeler regüle edilmemektedir	Geç ödemelerle mücadele için çalışmalar vardır ancak tutarlı bir politika yaklaşımı bulunmamaktadır.	Geç ödemeler ile ilgili bir yasa mevcuttur.	Geç ödemeler üzerine, son ödeme tarihlerine uyulmaması durumunda ödemeler ve cezalar için katı son ödeme tarihleri yaptırımları olan bir yasa bulunmaktadır	Geç ödemeler üzerine, son ödeme tarihlerine uyulmaması durumunda ödemeler ve cezalar için katı son ödeme tarihleri yaptırımları olan bir yasa bulunmaktadır. Yasa etkili şekilde uygulanmaktadır	1
5.2.5	KOBİ ya da daha büyük yabancı işletmelere açıklık	Kamu ihalesi piyasası, açık rekabet bazında yabancı işletmelere açık değildir	Kamu ihalesi piyasası, açık rekabet bazında yabancı işletmelere açıktır. Koşullar vaka bazındadır.	Kamu ihalesi piyasası açık rekabet bazında yabancı işletmelere açıktır. Koşullar, iki taraflı anlaşmaların sınırlı sayısı ile sınırlıdır.	Ekonomi, kamu piyasalarının küçük bir kısmını açmıştır, örneğin çok taraflı ya da iki taraflı anlaşmaların çokluğu bazında.	Ekonomi transparan ve rekabetçi bir sistem işletmektedir ve kamu piyasalarının büyük bir kısmını açmıştır, örneğin çok taraflı ya da iki taraflı anlaşmaların çokluğu bazında	1
5.2.6	Orantılı kalifikasyon seviyelerinin ve finansal gerekliliklerin getirilmesi	Orantılı kalifikasyon seviyeleri ve finansal gereklilikleri sağlayacak bir provizyon bulunmamaktadır.	Orantılı kalifikasyon seviyeleri ve finansal gereklilikleri sağlayacak provizyonlar yalnızca kılavuz materyallerde belirtilmektedir.	Alıcıların orantılı kalifikasyon ve finansal gereklilik belirlemelerini gerektiren genel provizyonlar vardır.	KOBİ'lerin kalifikasyon seviyeleri ve finansal gereklilikler için aşırı gerekliliğe maruz kalmamalarını sağlayacak spesifik provizyonlar mevcuttur.	KOBİ'lerin kalifikasyon seviyeleri ve finansal gereklilikler için aşırı gerekliliğe maruz kalmamalarını sağlayacak spesifik provizyonlar ve uygulama kanıtı mevcuttur.	1

1. Portal = genellikle bir arama motoruna erişim sağlayarak diğer web sitelerine giriş noktası olarak görülen bir web sitesi, http://ec.europa.eu/small-business/index_en.htm
2. Ülkenin yeni girişimcileri destekleyecek spesifik bir politika aracı yoksa bu bölüm tamamlanmamalıdır.

Tablo VI. KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
6.1. KOBİ'ler için dış finans kaynakları							
6.1.1	Kredi garanti planları	Kredi garanti planı bulunmamaktadır.	Kredi garanti planı hazırlanma aşamasındadır.	Kredi garanti olanakları yürürlükte (devlet inisiyatif ve devlet kontrollü)	Kredi garanti olanağı özel sektör ile sözleşme altında faaliyettedir ancak devlet tarafından finanse edilmektedir.	Özel yöneticiler altında yürürlükte bulunan ortak ya da karışık kredi garanti planları kendi ücretlerini finanse edebilmektedir.	1
6.1.2	Kamu başlangıç fonu	Ekonomide kamu başlangıç fonu olanakları yoktur.	Kamu başlangıç fonu olanakları kısıtlı etki ile pilot projeler seviyesinde mevcuttur.	Ekonomide kamu başlangıç fonu mevcuttur. Olanaklar genellikle devlet ya da bağışçı tarafından finanse edilmektedir.	Kredi garanti olanağı özel sektör ile sözleşme altında faaliyettedir ancak devlet tarafından finanse edilmektedir.	Özel yöneticiler altında yürürlükte bulunan ortak ya da karışık kredi garanti planları kendi ücretlerini finanse edebilmektedir.	1
6.1.3	İş Melekleri Ağı (BAN)	Ekonomide melek yatırımcı örgütleri (çekirdek sermaye fonları) bulunmamaktadır, gayri resmi melek yatırımcı faaliyeti azdır ya da yoktur	Politika farkındalığı; taslak aşamasında melek yatırımcı ağlarını teşvik planları	Melek yatırımcıları teşvik etmek için pilot planlar uygulanmaktadır. Ekonomi/Maliye Bakanlığı, melek yatırımcı örgütlerini teşvik etmek ve onlarla işbirliği yapmak için adımlar atmıştır	Politika araçlarının pilot uygulaması yapılmıştır, çekirdek sermaye fonu ile ilgili kişiler için vergi teşviki, OPEX desteği ve promosyonu içerir	Yüksek net değeri yüksek kişileri belirlemek için sermaye kazanımları için vergi teşvikinin kullanımını içeren İş Melekleri Ağı için gelişmiş destek, yüksek seviyeli promosyon. Melek yatırımcılar ve diğer yatırımcılar arasındaki işbirliğini iyileştirmek için programlar mevcuttur. İş Melekleri Ağı'nın çekirdek sermaye havuzunu genişletmek için kamu fonlarının potansiyel kullanımı.	1
6.1.4	Mikrofinans olanakları	Ekonomide mikrokredi olanağı bulunmamaktadır	Mikrokredi olanakları sınırlı etki ile pilot proje seviyesinde mevcuttur.	Mikrofinans sektörü mevcuttur ve ekonomide faaliyet göstermektedir. Olanaklar genellikle devlet ya da bağışçı tarafından finanse edilmektedir. Kısıtlı sayıda mikrofinans ürünü	Mikrofinans olanakları kendi kendini sürdürülebilir. Genç ve kadın girişimciler gibi hedeflenen gruplar için özel olanaklar Mikrofinans sanayisi için yasal ve düzenleyici çerçeve hazırlanma aşamasında.	Çeşitli mikrofinans ürünleri. Mikrofinans için uygun yasal ve düzenleyici çerçeveler mevcut.	1
6.1.5	Leasing	Leasing faaliyeti yok, leasing yasası planı yok.	Leasing yasası hazırlanma aşamasında.	Leasing yasası onaylandı ve kurumsal sorumluluklar açık bir şekilde atandı. Leasing faaliyeti mevcut.	Leasing yasasının uygulanması. İzleme piyasasında düzenleyici aktif. Belirgin leasing faaliyeti	Leasing yasası tam olarak uygulanıyor. Leasing sektörünün regülasyonu ve denetimi hükmedilmiş. Belirgin leasing faaliyeti. Özel leasing şirketleri mevcut!	1
6.1.6	Risk sermayesi kullanılabilirliği (örn. risk sermayesi, özel sermaye fonları)	Risk sermayesi/özel sermaye/yatırım fonu mevzuatı bulunmuyor.	Risk sermayesi/özel sermaye/yatırım fonları mevzuatı görüşülüyor.	Risk sermayesi/özel sermaye/yatırım fonları mevzuatı yürürlükte.	KOBİ'ler için özel fonları da içeren çeşitli risk sermayesi/özel sermaye fonları yatırımı bulunuyor ancak tek çıkış olanağı doğrudan satış.	Risk sermayesi destekli işletmelerin ilk halka arzı için açık olanaklar ile faaliyette bir borsayı içeren çeşitli çıkış olanakları. Mevzuat, iyi uygulamalara uygun.	1
6.1.7	Borsaya erişim	Borsa için yasal ya da kurumsal bir çerçeve bulunmuyor.	Yasal çerçeve mevcut. Borsa, düşük pazar sermayesi ile (<%20 GSYİH) ile yürürlükte. Düşük ciroya neden olan yüksek konsantrasyon (<%10)	Borsa ve mevzuat yürürlükte ancak yüksek sermayeli şirketlere sınırlı erişim. Pazar sermayesi > %50 GSYİH Piyasa yoğun (%10-20 ciro)	Menkul kıymetler borsası komisyonu/ilgili otorite tarafından mevzuatın uygulandığının kanıtı. Ana piyasada ya da daha düşük sermayeli olan şirketlere ayrılan piyasada listeleme olanağı. Piyasa çok yoğun değil (%20-30 ciro)	Bilgi gizliliği gerekliliklerini içeren, tam yaptırımlı tahvil mevzuatı. Mevzuat, uluslararası standartlara uygundur. Daha düşük sermayeli şirketler için aktif ve iyi çalışan borsa. Pazar sermayesi > %80 GSYİH ciro %30-40 Sermayenin çoğu, özek sektör listeli şirketlerden.	

Tablo VI. KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
6.2	Yasal ve düzenleyici çerçeve						
6.2.1	Kadastro	İşlevsel kadastro mevcut değildir.	İşlevsel bir kadastro uygulamak için planlar yapılmıştır.	Kadastro sistemi uygulamadadır, ancak ekonomi arazi mülkiyeti bütünüyle belgelenmemiştir.	Arazi mülkiyeti belgelenmiştir ancak kadastro tam fonksiyon sahibi değildir.	Seviye 4 artı tam olarak işlevsel kadastro şirketlerin banka finansmanına ulaşma çabalarında gayri menkulü karşı teminat olarak kullanmasına izin vermesi. Online olarak mevcuttur.	3
6.2.2	Kredi bilgi hizmetleri	Ekonomide kredi bilgi hizmeti mevcut değildir.	Kredi bilgi hizmetleri uygulamadadır ancak mali kuruluşlara erişim sınırlıdır.	Kredi bilgi hizmetleri mali kuruluşlar ve kamuya açıktır. Hem pozitif hem negatif kredi bilgileri mevcuttur.	Seviye 3 artı tüzel ve gerçek kişilere verilen 20.000 € üzeri kredilere ilişkin veriler toplanmakta ve talep üzerine mali kuruluşlar ve kamuya açıklanmaktadır. Bilgiler kapsamlıdır ve düzenli olarak güncellenmektedir.	Seviye 4 artı iki yıldan uzun döneme ait geçmiş veriler dağıtılmaktadır. Kanunen borç alanların verilerine erişme hakkı bulunmaktadır.	3
6.2.3	Taşınır varlıklar için kayıt sistemleri	Taşınır varlıklar için işlevsel kayıt sistemleri yoktur.	İşlevsel bir kayıt sisteminin oluşturulmasına yönelik mevzuat taslak aşamasındadır.	Taşınabilir varlıkların kayıt sistemi uygulamadadır ancak tam işlevsel değildir. Bilgiye kolaylıkla erişilememektedir veya bilgiler tam olarak güvenilir değildir.	Tescilli varlıklar üzerindeki rehin mülkiyeti tam olarak belgelenmiştir. Tescil ve bilgilere kolay ve düşük maliyetli erişim sağlanmaktadır.	Seviye 4 artı taşınabilir varlıkların kaydı için tam işlevsel sistem, şirketlerin banka finansmanına ulaşma çabalarında gayri menkulü karşı teminat olarak kullanmasına izin vermesi. Online olarak mevcuttur.	3
6.2.4	Karşı teminat ve provizyon gereksinimleri	Karşı teminat gereksinimleri oldukça yüksektir >%200. Karşı teminat verilmeyen krediler için katı provizyon gereksinimleri ve/veya sınırlı karşı teminat tanımlaması	Kredi miktarının %150-200'ü seviyesinde karşı teminat gereksinimi. Karşı teminat verilmeyen krediler için katı provizyon gereksinimleri ve/veya sınırlı karşı teminat tanımlaması.	Esnek karşı teminat tanımlaması ve/veya 30.000 \$ altındaki krediler için esnek provizyon gereksinimleri.	Esnek karşı teminat tanımlaması ve/veya 30.000 \$ altındaki krediler için esnek provizyon gereksinimleri, merkezi karşı teminat kaydı uygulamadadır.	Esnek karşı teminat tanımlaması ve/veya 30.000 \$ altındaki krediler için esnek provizyon gereksinimleri, çoğu banka kredisini kapsayan merkezi karşı teminat kaydı uygulamadadır.	3
6.2.5	Alacaklı hakları	Teminat işlemleri konusunda kanun mevcut değildir.	Teminat işlemlerine yönelik yasal çerçeve aşağıda listelenen dört haktan ikisini sağlamaktadır: 1.Teminatlı alacaklılar yeniden yapılanması sonrasında karşı teminatlarını müsadere edebilirler, yani "otomatik alıkoyma" bulunmamaktadır. 2.Mevzuat borçlunun yeniden yapılanmaya başlaması durumunda alacaklının onayının alınması gibi kısıtlamalar getirmektedir. 3.Teminatlı alacaklılar iflas eden şirketin tasfiye işlemlerinden ilk önce ödeme alacaktır. 4.Yönetim yeniden yapılanma kararını bekleyen mülkün yönetimini elinde bulundurmamaktadır.	Teminat işlemlerine yönelik yasal çerçeve aşağıda listelenen dört haktan üçünü sağlamaktadır: 1.Teminatlı alacaklılar yeniden yapılanması sonrasında karşı teminatlarını müsadere edebilirler, yani "otomatik alıkoyma" bulunmamaktadır. 2.Mevzuat borçlunun yeniden yapılanmaya başlaması durumunda alacaklının onayının alınması gibi kısıtlamalar getirmektedir. 3.Teminatlı alacaklılar iflas eden şirketin tasfiye işlemlerinden ilk önce ödeme alacaktır. 4.Yönetim yeniden yapılanma kararını bekleyen mülkün yönetimini elinde bulundurmamaktadır.	Teminat işlemlerine yönelik yasal çerçeve aşağıda listelenen dört hakkın tamamını sağlamaktadır: 1.Teminatlı alacaklılar yeniden yapılanması sonrasında karşı teminatlarını müsadere edebilirler, yani "otomatik alıkoyma" bulunmamaktadır. 2.Mevzuat borçlunun yeniden yapılanmaya başlaması durumunda alacaklının onayının alınması gibi kısıtlamalar getirmektedir. 3.Teminatlı alacaklılar iflas eden şirketin tasfiye işlemlerinden ilk önce ödeme alacaktır. 4.Yönetim yeniden yapılanma kararını bekleyen mülkün yönetimini elinde bulundurmamaktadır.	Seviye 4 artı karşı teminat uygulaması etkilidir.	3

Tablo VI. KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını destekleyici düzenlemelerin ve iş ortamının geliştirilmesi (devam)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
6.3	Finansman arz ve talebini etkileyen diğer faktörler						
6.2.1	Mali okuryazarlık ¹	Finansal okuryazarlık seviyeleri genellikle oldukça düşüktür. Mevcut Finansal okuryazarlık seviyelerinin değerlendirilmesi ve mali eğitim programlarının desteklenmesine yönelik bir metodoloji içeren ulusal bir strateji bulunmamaktadır.	Finansal okuryazarlık seviyeleri nüfusun bazı segmentlerinde oldukça düşüktür. Mevcut Finansal okuryazarlık seviyelerinin değerlendirilmesi ve mali eğitim programlarının desteklenmesine yönelik bir metodoloji içeren ulusal bir strateji düşünülmektedir.	Finansal okuryazarlık seviyeleri düşüktür ve yatırım ve tasarruf ürünlerinin anlaşılabilmesi az kullanılmalarına neden olmaktadır. Mevcut Finansal okuryazarlık seviyelerinin değerlendirilmesi ve mali eğitim programlarının desteklenmesine yönelik bir metodoloji içeren ulusal bir strateji mevcuttur.	Finansal okuryazarlık seviyeleri yalnızca belirli kompleks ürünlerde düşüktür. Bu boşluğun kapatılmasına yönelik devlet programları mevcuttur. Tüketiciler online bankalar ve komisyon şirketlerinden topluluk temelli gruplara kadar çok sayıda kuruluş tarafından sunulan kredi ve tasarruf aracına erişim sahibidir. Tüketicilere pazarların operasyonu ve pazar katılımcılarının rolleri konusunda hem bilgi hem de eğitim verilmektedir.	Tüketiciler çok sayıda mali ürün konusunda eğitilmektedir (yatırım, tasarruf vb.) Devlet bu çabayı nüfusun mali riskler konusundaki kavrayışlarının iyileştirilmesi ihtiyacı ve mali risklerden korunma yolları konusunda farkındalık geliştirmesini sağlayan milli kampanyalarla bu çabayı desteklemektedir. Kamuya konuyla ilgili kullanıcı dostu mali bilgiler sağlayan özel web siteleri bulunmaktadır. Daha geniş kapsama alanı, ilgili bilgilerin açıklanması ve eğitim mesajlarının verilmesi için medya geniş ölçekte kullanılmaktadır.	1

1. "Finansal okuryazarlık (tüketiciler/KOBİ'lerin mali ürünleri ve sistemleri anlama kabiliyeti) kredi talebini etkilemektedir, çünkü KOBİ'ler (aynı zamanda bireysel tüketiciler olarak) piyasadaki mali araçlardan habersizdir, ilgili tüm şartlar ve riskleri anlayamamaktadır, bu da karşılığında krediyeye başvurmadan çekinmelerine neden olmaktadır. Benzer şekilde borçluların bilgisizliği de bankaların kredi onay seviyesine etkileyerek verilen kredileri etkilemektedir.

Aynı zamanda Finansal okuryazarlık KOBİ'ler ve tüketicilerin risk almalarını da etkilemektedir, bu nedenle kriz sonrasında özellikle altı çizilmiştir. Kriz nedeniyle mali okuryazarlığın-eğitimin iyileştirilmesi ABD, İngiltere ve diğer gelişmiş ülkelerde önemli bir odak noktasıdır.

OECD 2003 yılında ortam Finansal okuryazarlık ilkelerinin geliştirilmesiyle mali eğitim ve okuryazarlık standartlarını iyileştirme yöntemleri geliştirmek üzere devletler arası bir program başlatmıştır. Mart 2008'de, OECD tüm dünya çapında mali eğitim programları, bilgi ve araştırma konusunda takas merkezi görevi gören Uluslararası Mali Eğitim Ağı'nı uygulamaya koymuştur. Aşağıdaki sunum ilgili kapsam ve hedeflerin anlaşılmasına yardımcı olacaktır: www.financial-education.org/dataoecd/8/28/44409678.pdf.

İngiltere'de Mali Hizmetler İdaresi (FSA) 2003 yılında mali olanaklar konusunda milli bir strateji başlatmıştır: www.fsa.gov.uk/pubs/other/fincap_delivering.pdf. Mali Hizmetler Kanunu 2010 FSA'nın şu anda bağımsız olarak faaliyet gösteren ve Nisan 2011'den itibaren Money Advice Service adını alan, www.moneyadviceservice.org.uk, CFEB olarak bilinen Tüketici Mali Eğitim Kurumu'nu oluşturmasını gerektiren bir hüküm içermektedir. Amacı İngiltere mali sistemi de dahil olmak üzere mali konularda halkın bilgileri ve kavrayışını geliştirmektir.

Mali ürünler konusunda bilinç uyandırma ve eğitime yönelik tüm çalışmalar başlatılmıştır ve başarısı sürekli tüketici anketlerinin sonuçlarına dayalı olarak takip edilmektedir. OECD yayını bu konuda genel açıklamalar sağlamaktadır. OECD üzerinden ilgili yayının elektronik kopyasını bulabilirsiniz: www.oecd.org/document/2/0,3746,en_2649_15251491_35802524_1_1_1_1,00.html."

Aşağıdaki konularda istatistik sağlanmalıdır:

- Bankacılık sektörünün toplam kredisinin bir parçası olarak KOBİ kredisi
- Bankalardaki KOBİ ve büyük kurumsal krediler için ortalama faiz marjları
- Bankalardaki işletme kredileri için kredi vadesi
- Bankalardaki KOBİ kredileri için ortalama vade

2. – Toplam mali kiralama hacmi

Tablo VII. KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı fırsatlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
7.1	Teknik düzenlemeler	Öncelikli sektörlerde Avrupa Birliği sektör mevzuatının aktarımı bulunmamaktadır.	Öncelikli sektörlerde sektör mevzuatı taslak aşamasındadır.	Öncelikli sektörlerin en azından bir kısmında sektör mevzuatı uygulamaya geçirilmiştir.	Sektör mevzuatı yürürlüktedir ve öncelikli sektörlerin tamamı için müktesebat ile uygulamaktadır.	İlgili sektör mevzuatı tam olarak uygulanmaktadır.	1
7.2	Standardizasyon	Kabul edilen Avrupa Birliği standardı (EN) bulunmamaktadır.	Öncelikli sektörlerde EN'lerin kabulü başlamıştır (EN'lerin %25'i kabul edilmiştir) ve standardizasyon kuruluşunun EB gereksinimlerine göre düzenlenmesine başlanmıştır.	EN'lerin kabulü devam etmektedir (EN'lerin %50'si kabul edilmiştir) ve çelişkili milli standartlar uygulamadan kaldırılmıştır. Standardizasyon kuruluşunun CEN ve CENELEC'te bağlı üyeliği sağlanmıştır.	EN'lerin kabulü devam etmektedir (EN'lerin 80'i kabul edilmiştir), çelişkili milli standartlar uygulamadan kaldırılmıştır ve standardizasyon kuruluşunun Avrupa Birliği gereksinimlerine göre düzenlenmesi tamamlanmıştır. CEN ve CENELEC için üyelik başvurusu yapılmıştır.	Standartların kabulü tamamlanmıştır (EN'lerin %100'ü kabul edilmiştir), çelişkili milli standartlar uygulamadan kaldırılmıştır ve milli standardizasyon kuruluşunun CEN, CENELEC ve Avrupa Telekom Standartları Enstitüsü (ETS)'i bünyesinde tam üyeliği sağlanmıştır.	1
7.3	Akreditasyon	Mevzuat, Avrupa Birliği mevzuatı (müktesebatı) ile uyumlaştırılmamıştır ve akreditasyon kuruluşu bulunmamaktadır.	Avrupa Birliği yatay mevzuatının aktarımına başlanmıştır. Akreditasyon bünyesinin kuruluşuna ve/veya düzenlenmesine başlanmıştır.	Akreditasyon konusunda yatay mevzuat aktarılmıştır ve Avrupa Birliği gereksinimlerine göre akreditasyon kuruluşu oluşturulmuştur. Avrupa Akreditasyon Birliği üyeliği elde edilmiştir.	Akreditasyon alanlarının bazıları veya tamamında Avrupa Akreditasyon Birliği Çok Taraflı Sözleşmesinde imza statüsü için başvuru yapılmıştır. Akreditasyon kuruluşu Avrupa Akreditasyon Birliği ve eş kuruluşlar tarafından olumlu değerlendirilmiştir.	Akreditasyon kuruluşu etkili olarak faaliyet göstermektedir. Avrupa Akreditasyon Birliği Çok Taraflı Sözleşmeleri için imza statüsü elde edilmiştir.	1
7.4	Uygunluk değerlendirmesi	Uygunluk değerlendirmesi konusunda Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırılan mevzuat bulunmamaktadır.	Uygunluk değerlendirmesi konusunda Avrupa Birliği yatay mevzuatının aktarımı devam etmektedir.	Avrupa Birliği gereksinimleri uyarınca öncelikli sektörlerde uygunluk değerlendirme kuruluşlarının (CAB'lar) düzenlenmesi devam etmektedir. Uygunluk değerlendirme konusunda milli mevzuat mevcuttur.	Uygunluk değerlendirme kuruluşları milli akreditasyon kuruluşu tarafından pozitif değerlendirilmiştir. Özel olarak atanan ve/veya akredite uygunluk değerlendirme kuruluşları (CAB)'lar mevcuttur.	Ürünlerin uygunluk değerlendirmesi ve uygunluk değerlendirme kuruluşlarının görevlendirilmesi konusunda mevzuat ve kurumsal altyapı uygulamadadır. ACAA sektörlerde işlevsel uygunluk değerlendirme kuruluşlarının (veya Avrupa Birliği onaylı kuruluşlarının kullanımı) mevcuttur.	1
7.5	Metroloji	Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırılan mevzuat bulunmamaktadır.	Yasal metroloji konusunda Avrupa Birliği mevzuatının (müktesebat) aktarımı başlamıştır. Metroloji stratejisi geliştirilmektedir.	Avrupa Birliği gereksinimlerine göre metroloji organı ve/veya kuruluşunun düzenlenmesine devam edilmektedir.	Metroloji organı/kuruluşu ilgili uluslararası/Avrupalı kuruluşlar tarafından tanınmıştır.	Metrolojik altyapı etkili olarak faaliyettedir. Mevzuat yürürlüktedir.	1
7.6	Piyasa gözetimi	Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırılan mevzuat bulunmamaktadır.	Pazar gözetimi stratejisinin taslağı çıkarılmıştır. Avrupa Birliği yatay mevzuatının aktarımı kabul edilmiştir.	Avrupa Birliği gereksinimlerine göre kapsamlı bir pazar gözetim sisteminin organizasyonu gerçekleştirilmektedir.	Avrupa Birliği gereksinimlerine göre kapsamlı bir pazar gözetim sisteminin organizasyonu nihaleştirilmiştir. Gerekli araçlar (iş planları, kontroller, müşteri şikayetleri, kaza istatistikleri, risk analizi vb.) kullanılmaya başlanmıştır.	Tüm sistemin etkili faaliyeti sağlanmaktadır.	1
7.7	İdari ve düzenleyici bilgiler	Avrupa Birliği Tek Pazarı ihracatçıları veya potansiyel ihracatçıları için resmi bilgiler veya hizmetler sağlanmamaktadır.	Bakanlıklardan, odalardan ve diğer organlardan bir takım koordine edilmiş bilgi hizmetleri alınmaktadır.	Devlet ihracat destek teşkilatı faaliyettedir ve Avrupa Birliği Tek Pazarı ihracatları için yönetmelikler ve idari prosedürler konusunda koordine edilmiş bilgi hizmetleri geliştirmektedir.	Devlet ihracat teşkilatı Tekli İdari Belgeler (SAD), menşei belgeleri ve sağlık sertifikaları gibi Tek Pazar yönetmeliklerinin temel özellikleri konusunda en azından yazılı formatta çeşitli bilgiler temin etmektedir.	Temel odak noktası Avrupa Birliği Tek Pazarı olan entegre ihracat destekleme ağı; ihracat destek teşkilatı, ticaret ataşeleri, odalar ve Avrupa İşletmeler Ağı ofisleri Tek Pazar yönetmelikleri ve prosedürleri konusunda veri tabanları ve dil etiketi gibi üye devlet gereksinimleri de dahil olmak üzere eksiksiz ve güncel online bilgiler temin etmektedir.	1
7.8	Sağlık ve bitki sağlığı standartları (SPS) – kurumsal çerçeve	SPS standartlarından sorumlu ulusal kuruluşlar bulunmamaktadır. Mevzuat Avrupa/uluslararası standartlardan kısmen farklıdır.	Yasal çerçeve erken safhada kabul edilmiştir. SPS standartlarından sorumlu milli kuruluşların oluşturulmasına başlanmıştır.	Mevzuatın kabulü ve mevzuat çerçevesinin erken uygulamasında ilerleme kat edilmiştir, milli kuruluşlar oluşturulmuştur, ancak hala sınırlamalar mevcuttur (İdari veya diğer konular)	Milli kuruluşlar iyi seviyede oluşturulmuştur, ancak birkaç sınırlama mevcuttur (İdari kapasite veya diğer konular). Mevzuatın Avrupa/uluslararası standartlara tam uygun olması için çaba gereklidir.	Milli kuruluşlar iyi seviyede oluşturulmuştur ve işlevseldir. Mevzuat Avrupa/uluslararası standartlarla tam uyumlu hale getirilmiştir.	1

Tablo VIII. KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
8.1	İşletme Becerileri						
8.1.1	Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) ¹	Küçük işletme Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) bulunmamaktadır veya yalnızca plansız olarak gerçekleştirilen anketlere dayalı bir tane mevcuttur. Küçük işletme topluluğunda eğitim ihtiyaçları veya eğitim tüketimi konusunda düzenli veya sistemli veri toplanmamaktadır.	Devlet, sosyal partnerler ve iş sektörü küçük işletme topluluğu için sistematik Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) çerçevesi oluşturmak üzere diyalog halindedir.	Özellikle ekonomik büyüme sektörlerinde, devlet, sosyal partnerler ve iş sektörü arasında ulusal Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) çerçevesine karar verilmiştir. Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) çerçevesi a) iş gücündeki beceri zayıflıklarını, b) beceri boşluklarını ve c) gelecek beceri gereksinimlerini tespit etmektedir. Daha geniş bir ulusal ekonomik kalkınma planının bir parçası olarak standart veri toplama araçları ve bir veri yönetim sistemi mevcuttur.	Yaşam boyu Girişimcilik Eğitimi politikası ile tanımlanan Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA)'lar büyüme sektörlerinde küçük işletmelerin en az %20'sinde üstlenilmektedir ve girişimciler, eğitim hizmeti sağlayıcıları ve politika yapımcılar tarafından erişim için belirtilen bir web sitesinde kamuya açık olarak rapor edilmektedir.	Büyüme sektörlerinde küçük işletmelerin en az %40'ında yıllık Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) gerçekleştirilmektedir ve girişimciler, eğitim hizmeti sağlayıcıları ve politika yapımcılar tarafından erişim için belirtilen bir web sitesinde kamuya açıklanmaktadır.	3
8.1.2	Eğitime erişim	Hizmet sağlayıcıları ve eğitim programlarının online kamusal kaydı bulunmamaktadır.	Eğitim sağlayıcıları ve eğitim programlarının bölgelere ayrılmış kaydı belirlenen bir web sitesinde mevcuttur.	Küçük işletme eğitim hizmeti geliştirilmiştir ancak belirli iller ve bölgelere özel olarak sınırlıdır. Devlet destek önlemleri online eğitim hizmetlerinin gelişimini desteklemektedir.	Tüm ekonomide iyi eğitim sağlayıcı ağı geliştirilmiştir. ² Online eğitim hizmetlerine ilişkin kanıtlar küçük işletme topluluğu için geliştirilmektedir.	Tüm ekonomide iyi eğitim sağlayıcı ağı geliştirilmiştir. İşletmeler tarafından elde edilen online eğitim verileri Eğitim ihtiyaçları analizi (TNA) sistemi tarafından takip edilmekte ve ulusal girişimcilik öğrenme politikasının bir parçası olarak değerlendirilmektedir.	2
8.1.3	Kalite güvence	Küçük işletme topluluğuna verilen eğitimin kalite güvencesine ilişkin ulusal çerçeve bulunmamaktadır. Bazı vakalarda eğitim programları ve eğitim sağlayıcıları uluslararası kuruluşlar tarafından akredite edilmektedir.	Küçük işletme topluluğu için eğitim kalitesinin belirlenmesi amacıyla çeşitli plansız yapılar ve araçlar kullanılmaktadır. ³	İşletmelere sunulan eğitimin kalitesi, standardı ve akreditasyonu konusunda eğitim sağlayıcıları, işverenler ve devlet arasında diyalog devam etmektedir. Bu diyalog daha geniş Avrupa kalite güvence ağıyla bağlantılıdır.	İşletme eğitimi konusunda ulusal bir kalite güvence sistemine karar verilmiştir ve tam olarak faaliyete geçirilmiştir. Akredite eğitim sağlayıcıları ve programlar, küçük işletme destek teşkilatları, kamusal ve özel istihdam teşkilatları ve eğitim merkezlerinin web siteleri ve bilgi panolarında yayınlanmaktadır.	İşletme eğitimi konusunda ulusal kalite güvence sistemi uygulamaya geçirilmiş, Avrupa Kalite Güvence Çerçevesi'ne tam olarak entegre edilmiş (ticari beceriler) ve yönetim eğitimi kalite güvence sistemleri kabul edilmiştir.	1
8.1.4	Yeni kuruluşlar	Yeni kuruluşlar için eğitim bulunmamaktadır.	Son 24 ayda tescil olunan yeni işletmelerin %20'sine kadar olan kısmı raporlama döneminde eğitim ve işletme danışmanlık hizmetlerinden faydalanmıştır (e-egitim dahil)	Son 24 ayda tescil olunan yeni işletmelerin en az %40'ı raporlama döneminde eğitim ve işletme danışmanlık hizmetlerinden faydalanmıştır (e-egitim dahil)	Son 24 ayda tescil olunan yeni işletmelerin en az %60'ı raporlama döneminde eğitim ve işletme danışmanlık hizmetlerinden faydalanmıştır (e-egitim dahil). Kuruluş sonrasında 36 aya kadar küçük işletmeler için işletme danışmanlık hizmetleri mevcuttur.	Son 24 ayda tescil olunan yeni işletmelerin en az %80'i raporlama döneminde eğitim ve işletme danışmanlık hizmetlerinden faydalanmıştır (e-egitim dahil). Kuruluş sonrasında 36 aya kadar küçük işletmeler için işletme danışmanlık hizmetleri mevcuttur.	1

Tablo VIII. KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi (devam)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
8.1.5	İşletme gelişimi	Büyüyen işletmeler için küçük işletme insan kaynaklarının (bilgi ve beceri) geliştirilmesine yönelik sistematik yaklaşım yoktur.	İşletme gelişimi için bilgi ve beceri gelişimi iş topluluğu ve devlet arasında öncelik olarak belirlenmiştir ve ulusal ekonomik gelişim planlarında kaydedilmiştir. Büyüyen işletmeler için eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi amacıyla kamu maliyesi kararlaştırılmıştır.	Büyüyen işletmeler için eğitim ve iş danışmanlık hizmetlerine yönelik mali destek mevcuttur. ⁵ Mali destek işletmelerin gelişimle bağlantılı eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesine yönelik teşviklere başvurmasını sağlamak üzere açıkça belirlenen kriterlere bağlıdır.	Büyüyen işletmelerin %20'si eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaktadır.	Büyüyen işletmelerin %50'sinden fazlası eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanmaktadır.	1
8.2	İnovasyon						
KOBİ inovasyonu için politika çerçevesi							
8.2.1	Yetkinlikler ve görevlerin dağıtılması	Yenilik politikasına ilişkin önlemler ilgili icracı bakanlıklar tarafından plansız şekilde alınmaktadır.	Devlet inceleme gerçekleştirmiş ve yenilik politikasına ilişkin yetkinlikler ve görevlerin dağıtılmasına yönelik planlar yapmıştır. Plan programlar ve kuruluşlar arasında olası sinerjilerin yanı sıra politikada potansiyel olarak üst üste binen görevler ve tutarsızlıklar tespit etmiştir.	Organizasyon yapısı kararlaştırılmış ve devlet tarafından onaylanmıştır. Her bir kuruluş için yenilik politikasındaki sorumlulukları belirleyen açık bir harita hazırlanmıştır. Üst üste binen hükümleri sınırlamak ve önemli politika tutarsızlıklarını engellemek için aktif önlemler uygulamaya geçirilmiştir (yeni programlar ve projelerin tüm ilgili kuruluşlar ve bakanlıklar tarafından incelenmesi gereklidir).	Koordinasyon kuruluşu uygulamaya geçirilmiştir (örn. yürütme komitesi veya bakanlıklar arası komite) yüksek bir siyasi idare tarafından başkanlık edilmektedir ve paydaşlar ve sivil topluma politika paylaşımı, koordinasyonu ve danışmanlığının daha önceden belirlenen mekanizmalar ile gerçekleştirilmesini sağlayan iyi yapılandırılmış bir sekreterlik tarafından desteklenmektedir.	Kuruluşlar arasında inovasyon politikası konusunda sağlam bir program işbirliği sistemi bulunmaktadır, teknolojik ve teknolojik olmayan faaliyetleri entegre etmeyi hedeflemektedir ve tüm yenilik politikası konularını kapsamaktadır (geliştirme, uygulama, kabul ve yayılma dahil). Paydaşlarla yaygın danışmanlık sağlanmaktadır.	2
8.2.2	KOBİ'ler için yenilik politikasına stratejik yaklaşım	Yenilik politikası, işletme politikası, sanayi politikası, beşeri sermaye geliştirme politikaları ve eğitim ve araştırma politikalarını kapsayan stratejik belgelerin hiç birinde yer almamaktadır.	Yenilik stratejisi unsurları daha önce adı geçen belgelerin bazılarında yer almaktadır ancak tutarlı bir yaklaşım bulunmamaktadır ve uygulamaya eylemlerine ilişkin bir gösterge yoktur.	Yenilik politikası geliştirilmiş ve çeşitli stratejik belgelere entegre edilmiştir. Uygulama planları, bütçe ve zaman çizelgelerine ilişkin bilgiler belgelerin her birinde yer almaktadır. Stratejik yaklaşımlar koordine edilmemektedir.	Seviye 3 artı stratejik yaklaşımlar koordine edilmektedir. Yenilik programı/stratejisi uygulama aşamasındadır ve yeterli finansman sağlanmaktadır. Önemli plan bileşenleri aktif durumdadır. Kamu-özel sektör ortaklık (PPP) projeleri geliştirilmekte ve üniversiteler ve araştırma merkezlerini de içermektedir.	Teknolojik ve teknolojik olmayan çok çeşitli faaliyetleri kapsayan programlar da dahil olmak üzere yenilik konusunda stratejik yaklaşım uygulamaya geçirilmiştir. Programın şirket gelişimi üzerindeki etkisi ve doğrudan/dolaylı dışsal etkilerini izlemek için mekanizmalar bulunmaktadır. Program büyük oranda Kamu-özel sektör ortaklıkları projelerine dayalıdır ve üniversiteler ve araştırma merkezlerini de içermektedir.	3
8.2.3	KOBİ'ler için yenilik bütçesi	İşletme inovasyonunun desteklenmesi için özel bir finansman bulunmamaktadır. Hedefler belirlenmemiştir.	İşletme inovasyonunun desteklenmesi için özel bir finansman bulunmamaktadır ancak mevcut bütçeler içinde tanımlanan, inovasyon üzerinde dolaylı etki sahibi fonlar mevcuttur. Bu fonlar diğer politika önlemleri içinde yer almaktadır. Hedeflerin belirlenmesi için zemin mevcuttur.	Bütçe yapısında harcamaların inovasyona yönlendirilmesi için belirli eylemler bulunmaktadır. İnovasyon için fonlar ayrılmıştır (kamu sektörü). Bazı inovasyon fonları özel sektörden gelmektedir. İnovasyon finansmanı konusunda kamu ve özel sektör katkıları arasında ayırım yapılmıştır.	Seviye 3 artı belirli amaçların karşılanması için hedefler belirlenmiştir. Tüm amaçlar SMART ilkelere göre belirlenmektedir (özel, ölçülebilir, elde edilebilir, gerçekçi, zaman sınırlı). Öze sektör tarafından artan ArGe payı sağlanmaktadır.	SMART hedefleri tam olarak uygulanmakta, takip edilmekte ve etkinin ölçülmesi için değerlendirilmektedir. Özel sektör inovasyona yapılan toplam harcamanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır.	2

Tablo VIII. KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi (devam)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
8.2.4	İnovasyon ve teknoloji merkezlerinin oluşturulması	İnovasyon konusunda işbirliğinin desteklenmesi için uygulamada olan bir ağ, merkez veya program mevcut değildir. Tekli ve plansız girişimler uygulanmaktadır.	İnovasyon konusunda işbirliğinin desteklenmesi için inovasyon ağları, merkezleri veya programlarının oluşturulması amacıyla pilot projeler başlatılmıştır.	İşletmeler, üniversiteler ve finanse edilen araştırma merkezleri arasında özellikle inovasyon konusunda işbirliğinin desteklenmesi için eylemler uygulanmıştır. Bu destek kamu tarafından finanse edilmektedir. Kamu-özel sektör ortaklıkları projeleri için düzenleyici çerçeve mevcuttur.	İnovasyon destek programları uygulanmaktadır. İnovasyon ve teknoloji merkezleri faaliyet göstermektedir. ArGe, inovasyon ve kalkınma konusunda ulusal, bölgesel ve yerel seviyede Kamu-özel sektör ortaklıkları uygulanmaktadır.	Ekonomide yüksek seviyeli inovasyon ve teknoloji merkezlerinden oluşan bir ağ mevcuttur. Yerel ve uluslararası seviyede araştırma kuruluşları ve özel sektör ile güçlü bir ilişki bulunmaktadır.	1
8.2.5	İnovasyon destek hizmetleri konusunda bilgiler	Kamusal veya özel kaynaklar tarafından işletmelere sunulan inovasyon hizmet sağlayıcısı veritabanı bulunmamaktadır.	Sınırlı hizmetler için işletmelere veritabanı/veritabanları sunulmaktadır. İnovasyon desteği hizmet sağlayıcıları hakkında sınırlı bilgi rapor edilmektedir. Şirketlerin teknolojik olmayan inovasyon destek programlarına katılması için seçim kriterleri konusunda çok az bilgi vardır veya hiç bilgi mevcut değildir.	Veritabanı ekonomide mevcut bulunan çok çeşitli hizmetleri içermektedir. İnovasyon destek hizmet sağlayıcıları konusunda sınırlı bilgi rapor edilmektedir. Şirketlerin inovasyon destek programlarına katılması için seçim kriterleri konusunda bir takım bilgiler mevcuttur.	İnovasyon destek hizmet sağlayıcılarına ilişkin güncellenen veritabanları online olarak yayınlanmaktadır. Şirketlerin her türlü inovasyon destek programlarına katılımına yönelik seçim kriterleri hakkında bilgiler verilmektedir.	Seviye 4 artı interaktif web sitelerinde bilgi mevcuttur ve bilgi sağlayıcısı tarafından düzenli olarak güncellenmekte ve kontrol edilmektedir. Şirketlerin her türlü inovasyon destek programlarına katılımına yönelik seçim kriterleri hakkında bilgiler verilmektedir.	2
8.2.6	Mali destek hizmetleri	Yenilikçi projeler için mevcut finansman opsiyonlarının belirlenmesi için yenilikçi işletmeler için destek programı bulunmamaktadır.	Mali destek hizmet programı planlanmaktadır ve devlet, bağışçılar ve/veya diğer kuruluşlar tarafından pilot projeler başlatılmaktadır.	Devlet, bağışçılar ve/veya diğer kuruluşlar tarafından mali destek programları finanse edilmektedir. Yenilikçi şirketlerin finansman kaynağına ulaşması için özel hizmetler sağlanmaktadır.	Mali destek programları uygulamadadır ve yeterli finansman sağlanmaktadır. Bağımsız proje değerlendirme sistemi uygulanmıştır. Yenilikçi şirketlerin finansman kaynağına ulaşması için çeşitli mali kuruluşlarla işbirliği yapılmıştır.	Yenilikçi projeler için bağış, teşvik ve tohum aşaması yatırımcılığından büyük girişim sermaye fonları ve kredilerine kadar tüm finansman programları mevcuttur. Proje sahipleri mali destek programları aracılığıyla sağlanan fonlar hakkında yeterli bilgi sahibidir. Her yıl önemli sayıda projenin finanse edildiğine dair kanıtlar mevcuttur.	1
8.2.7	KOBİ'ler araştırma kuruluşları/üniversiteler arasında işbirliğinin desteklenmesi için kullanılan araçlar	Üniversiteler, laboratuvarlar ve diğer araştırma merkezlerinin yenilikçi şirketlerle bir araya getirilmesini sağlayan araçlar mevcut değildir (ödeme programları, ortak araştırma programları, personel transfer programları, özel şirketlerin araştırma merkezlerine erişimi, şirketleri bölünerek yeni şirket oluşturması, üniversiteler, araştırma merkezleri ve bireysel araştırmacıların özel sektörle işbirliği kurması için teşvik programları)	Üniversiteler, laboratuvarlar ve diğer araştırma merkezlerinin yenilikçi şirketlerle bir araya getirilmesini sağlayan araçların oluşturulması için pilot projeler (ödeme programları, ortak araştırma programları, personel transfer programları, özel şirketlerin araştırma merkezlerine erişimi, şirketleri bölünerek yeni şirket oluşturması, üniversiteler, araştırma merkezleri ve bireysel araştırmacıların özel sektörle işbirliği kurması için teşvik programları)	Daha önce belirtilen araçların bazılarının üniversiteler, laboratuvarlar ve diğer araştırma merkezlerinin yenilikçi şirketlerle bir araya getirilmek için kullanıldığına dair kanıtlar mevcuttur. Üniversiteler potansiyel ticari uygulama ile araştırma projelerinin geliştirilmesinde diğer kuruluşlar (kamu veya özel) ile anlaşma yapmalarını sağlayacak özerkliğe sahiptir.	Seviye 3 artı uygulamada olan çok çeşitli araçlar. Üniversiteler ve özel sektör arasında yakın işbirliği olduğuna dair kanıtlar mevcuttur.	Seviye 4 artı ulusal ve uluslararası seviyede araştırma kuruluşları ve özel sektör ile güçlü ilişkiler mevcuttur. İzleme ve değerlendirme araçları uygulamadadır.	1
8.2.8	Kamusal ArGe bağışları	Ticari bir yaklaşımla ArGe faaliyetlerini destekleyen kamusal fonlar yoktur.	Sınırlı tahsisle ticari bir yaklaşım çerçevesinde ArGe faaliyetlerini destekleyen pilot kamusal fonlar bulunmaktadır.	Ticari bir yaklaşımla ArGe faaliyetlerini destekleyen tam işlevsel kamusal fonlar mevcuttur. Uygun projeler için yeterli değerlendirme sistemi mevcuttur. Fonlar profesyonel ekip tarafından yönetilmektedir.	Seviye 3 artı finansmanın etkili tahsisine ilişkin kanıtlar bulunmaktadır.	Seviye 4 artı fonlar takip edilmekte ve bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Alınan dersler göz önünde bulundurulmaktadır.	1

Tablo VIII. KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin ve her türlü yenilik faaliyetinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi (devam)

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
8.2.9	İş geliştirme merkezleri (teknoloji içeriğiyle ilişkili yenilikçi yeni şirketlere hizmet edenler)	İş geliştirme merkezleri bulunmaktadır ancak teknolojik yönelim yoktur.	Pilot teknoloji iş geliştirme merkezleri uygulamadadır, kamusal olarak, bağışçılar ve/veya diğer kuruluşlar tarafından finanse edilmektedir.	Üniversiteler ve/veya araştırma merkezleriyle ilişkili iş geliştirme merkezlerinin oluşturulması için teşvikler ve destek programları mevcuttur.	Seviye 3 artı çeşitli iş geliştirme merkezleri uygulamadadır - deneysel aşamanın haricinde. Temel hizmetler sağlanmaktadır. İş geliştirme merkezlerinde OECD kılavuzları kısmen uygulanmaktadır (bkz. CNRST).	Seviye 4 artı tüm ekonomide iş geliştirme merkezleri ağı bulunmaktadır. Yüksek kaliteli hizmetler sunulmaktadır ve çıkış stratejileri bulunmaktadır. OECD kılavuzları büyük ölçekte uygulanmaktadır.	1
8.2.10	Bilim parkları/şirketler arasında ağ oluşumunun desteklenmesi için rekabetçi kümeler ve tesisler (poles de compétitivité)	Yenilikçi şirketler arasında ağ oluşumunu destekleyecek tesisler yoktur (bilim parkları / rekabetçi kümeler)	Yenilikçi şirketler arasında ağ oluşumunu destekleyecek pilot tesisler uygulamaya geçirilmiştir (bilim parkları / rekabetçi kümeler)	Yenilikçi şirketler arasında ağ oluşumunu desteklemek için, üniversiteler ve finanse edilen araştırma merkezleriyle bağlantılarla birlikte tesisler bulunmaktadır (bilim parkları / rekabetçi kümeler). Kamu-özel sektör ortaklıkları projeleri için düzenleyici çerçeve mevcuttur.	Seviye 3 artı kamu-özel sektör projeleri geliştirilmektedir.	Seviye 4 artı inovasyon ve teknoloji merkezleri ağı tüm ekonomide ve milletler arası küme işbirliği sayesinde uluslararası ölçekte mevcuttur. Ulusal ve uluslararası seviyede araştırma kuruluşları ve özel sektör ile güçlü ilişkiler mevcuttur.	1
8.2.11	Fikri Mülkiyet Hakları (IPR) ⁶	Fikri mülkiyet konusunda mevzuat bulunmamaktadır. Fikri mülkiyet hakları (IPR)'ler sistemli olarak ihlal edilmektedir.	Fikri mülkiyet hakları (IPR) mevzuatı hazırlık aşamasındadır.	Fikri mülkiyet hakları (IPR) mevzuatı onaylanmıştır, TRIP anlaşması ile tutarlı koruma sağlanmaktadır.	Etkili Fikri mülkiyet hakları (IPR) uygulaması tüm fikri mülkiyet türlerini (patentler, ticari markalar, telif hakkı, sanayi tasarımı vb.) veya tüm ürün türlerini (farmasötik, audio-video, yedek parça vb.) kapsamamaktadır ve ilgili tüm idareleri içermemektedir (gümrük, politika, mahkeme vb.)	Fikri mülkiyet hakları (IPR) mevzuatının iyi uygulamasına ilişkin kayıtlar mevcuttur. Fikri mülkiyet tüm formatlarda ve tüm ürünlerde etkili ve sistemli olarak korunmaktadır.	2

1. Bu göstergeye ilişkin kanıtlar işletme anket verilerinden elde edilecektir.
2. Eğitim sağlayıcılarına ilişkin bilgiler yerel/bölgesel idari ofislerin ekonomik kalkınma departmanlarında mevcuttur.
3. Örneğin, sektör temelli kalite odak grupları, eğitim standartları için pilot eylemler, işveren memnuniyet anketleri.
4. Yeni işletme eğitimi yönetim, temel finans ve kamusal ve özel fonlar tarafından desteklenen temel pazarlama becerilerinden oluşmaktadır.
5. Sağlanan mali destek özellikle Avrupa Birliği düzenleyici çerçevesine ilişkin bilgi ve olanakları ele alacaktır.
6. Gösterge 2011 Avrupa Komisyonu İlerleme Raporu'na dayalıdır.

Tablo IX. KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine imkan sağlanması

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
9.1	KOBİ'ler, sektör ve inovasyon konusunda mevcut stratejiler	Politika çerçevesinde eko-verimli işletme ve ürünler veya eko-inovasyona atıfta bulunulmamaktadır.	Bu unsurların geliştirilecek yeni politika belgelerine dahil edilmesine yönelik planlar mevcuttur.	Bu unsurların geliştirilecek yeni politika belgelerine dahil edilmesine yönelik planlar mevcuttur.	Bu unsurlar eylem planlarındaki somut hedeflerle bağlantılıdır.	KOBİ stratejisi eko-verimli işletme ve ürünleri desteklemektedir ve yenilik stratejisi önlemlerin eko-inovasyon konusunda alınmasını sağlamaktadır.	3
9.2	KOBİ'ler için çevresel konularda uzmanlık	Bu unsura ilişkin bilgi mevcut değildir, yalnızca ticari uzmanlık mevcuttur.	Çevresel konular ve araçlara ilişkin bilgilerden oluşan bir paket hazırlanmaktadır.	Çevresel konular ve araçlara ilişkin bilgiler mevcuttur.	KOBİ destek kuruluşları (ticaret odaları, yerel idareler, sivil toplum kuruluşları vb.) çevresel destek sağlamaktadır. Bu destek ulusal seviyede koordine edilmemektedir ve özel finansman mevcut değildir.	Ulus çapında koordineli bir yaklaşım, temas noktaları ve bilgi sağlayarak KOBİ destek kuruluşları aracılığıyla uzmanlık sağlamak için özel programlar/finansman mevcuttur.	2
9.3	Çevresel yönetim sistemleri ve standartların kullanımının desteklenmesi	Çevresel yönetim sistemleri (EMAS, ISO 14001, yerel sistemler) ve standartların kullanımı desteklenmemektedir ve işletme ve kamu çok az bilgi sahibidir.		Devlet ekonomide KOBİ'lere sağlanan Çevre Yönetim Sistemleri (EMS)'ler hakkında bilgi vermektedir ancak KOBİ'lerin sertifikasyona başvurması için destek amaçlı önlemler mevcut değildir.		Çevre Yönetim Sistemleri (EMS)'ler ve standartların uygulanması için özel finansman ve diğer teşvikler mevcuttur, geniş ölçekte bilgi mevcuttur ve satın alım kurallarına ve piyasaya entegre edilmiştir. KOBİ'ler için özel sistemler mevcuttur (EMAS Easy gibi)	2

Tablo X. KOBİ'lerin büyüyen pazarlardan yararlanmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi

		Seviye 1	Seviye 2	Seviye 3	Seviye 4	Seviye 5	Ağırlıklar
10.1	İhracat destek programları	İhracat destek programı mevcut değildir.	İhracat destek programları planlanmaktadır/bazı pilot programlar uygulamaya geçirilmiştir, sınırlı finansman mevcuttur ve programlar arasında koordinasyon yoktur.	Yeni programlar onaylanmıştır. Programlar büyük oranda bağışçı ülkeler tarafından finanse edilmektedir. Programlar arasında koordinasyon mevcuttur. Temel ticaret bilgileri verilmektedir ve bazı ticaret destek faaliyetleri uygulanmaktadır (ticari görevler, önemli ticari fuarlarda ekonominin temsil edilmesi) ancak çok az sayıda KoBl'ye ancak sınırlı destek verilmektedir.	İhracat teşvik programları yeterli oranda finanse edilmektedir ancak aşağıdakilerin tamamını temin etmemektedir: ticaret politikası bilgileri ve ticari zeka, ihracat desteği ve pazarlama, ticari fuarlara katılım, ürün geliştirme ve mali hizmetler ve eğitim.	Çok sayıda iyi finanse edilen ihracat destek programları Seviye 4'te belirtilen tüm boyutları karşılamaktadır.	3
10.2	İhracat destek faaliyetleri için mali destek	İhracat promosyon faaliyetleri için özel bir finansal destek programı mevcut değildir.	İhracat destek faaliyetleri için mali destek programı hazırlık aşamasındadır.	İhracat destek faaliyetleri için mali destek programı uygulamadadır ve devlet kontrolündedir.	İhracat destek faaliyetleri için bağımsız mali destek programı uygulamadadır.	Seviye 4 artı ihracat destek faaliyetleri için mali destek sağlanmasına yönelik olarak bankacılık sektörüyle işbirliği kurulmuştur. Çok çeşitli opsiyonlar mevcuttur.	3
10.3	Ulusal KOBİ teşvik etkinlikleri	Ulusal KOBİ destek faaliyetleri plansız şekilde gerçekleştirilmektedir. Etkinlikler tüm KOBİ paydaş topluluğuna açık değildir ve sınırlı sayıda sektör içermektedir.	Ulusal KOBİ destek faaliyetleri devlet tarafından planlanmaktadır. Etkinliklerin takvim taslağı ilgili bakanlık/ teşkilat tarafından planlanmaktadır.	Yeni ulusal KOBİ destek etkinlikleri onaylanmıştır. İlgili paydaşların bilgilendirildiği ve gelecek etkinlikler davet edildiğine dair kanıtlar bulunmaktadır.	Düzenli ulusal KOBİ destek etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Çok sayıda paydaşın katılım gösterdiğine ve etkinliklerin çok sayıda sektörü içerdiğine dair kanıtlar mevcuttur.	Seviye 4 artı ulusal KOBİ destek etkinliklerinin KOBİ rekabetini geliştirdiğine dair kanıtlar mevcuttur. Geçmiş etkinliklerin düzenli değerlendirmesi ve gelecek etkinliklerin planlaması ilgili bakanlık/teşkilat tarafından gerçekleştirilmektedir.	1

EK D

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Koordinatörler Listesi

EKONOMİ	AD	İLETİŞİM BİLGİLERİ	TEL./FAKS/E-POSTA
Arnavurluk	Tefta Demeti KOBİ Birimi Başkanı İşletme Destekleme Departmanı	Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı	Tel.: +355 4 2222245 (74149) tdemeti@yahoo.com tdemeti@mete.gov.al
Borna-Hersek	Dragan Milovic Bakan Yardımcısı	Dış Ticaret ve Ekonomik Kalkınma Bakanlığı Musala 9, Sarajevo, 1000 Bosna-Hersek	Tel.: +387 (33) 444 303 Faks: +387 (33) 206 141 dragan.milovic@mvteo.gov.ba
Hırvatistan	Dragica Karaic Girişimcilik ve Esnaf Bakanlığı	Ulica Grada Vukovara 78 Zagreb, Hırvatistan	Tel.: +385 1 6106 812, Faks:+385 1 6109 114 Dragica.Karaic@mingorp.hr
Kosova	Granit Berisha Müdür, KOBİ Destek Ajansı	Kosova Ticaret ve Sanayi Bakanlığı	Tel.: +377 44 298 333 granit.berisha@ks-gov.net
Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti	Imerali Baftijari KOBİ Departmanı Başkanı	Ekonomi Bakanlığı Jurij Gagarin 15, S Kopje 1000	Tel: +389 2 3093 445 Mob: +389(0)75402464 imerali.baftijari@economy.gov.mk
Karadağ	Marija Ilickovic Başkan Yardımcısı, Karadağ KOBİ Kalkınma Müdürlüğü	Novaka Miloseva br. 42 81000 Podgorica	Tel.: +382 20 406 305 Faks: +382 20 406 326 Marija.ilickovic@nasme.me
Sırbistan	Katarina Obradovic-Jovanovic KOBİ Politika Birimi	Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı Brace Kovac 51, Belgrad 11000, Sırbistan	Tel:+ 381 11 28 55 138 katarina.jovanovic@merr.gov.rs
Türkiye	Tuna Sahin Başkan Yardımcısı, KOSGEB	Abdulhak Hamit Cad. No: 866 Altımislevler Mamak, 06470 Ankara, Türkiye	Tel.: +903 125 952 834 tuna.sahin@kosgeb.gov.tr

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA ÖRGÜTÜ

OECD hükümetlerin küreselleşmeden kaynaklanan ekonomik, sosyal ve çevresel zorlukları değerlendirmek için birlikte çalıştıkları özel bir forumdur. OECD aynı zamanda kurumsal yönetim, bilgi ekonomisi ve yaşlı nüfusun sıkıntıları gibi yeni gelişmeler ve sorunların anlaşılması ve devletlere bu konuda yardımcı olunması yönünde yapılan çalışmalarda da ön planda yer almaktadır. Örgüt devletlerin politika deneyimlerini karşılaştırabilecekleri, ortak sorunlara çözüm arayabilecekleri, iyi uygulamaları tespit edebilecekleri ve yerel ve uluslararası politikaların koordinasyonu için çalışabilecekleri bir ortam oluşturmaktadır.

OECD üye ülkeleri şunlardır: Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Şili, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri. Avrupa Birliği de OECD çalışmalarında yer almaktadır.

OECD Yayınları, Örgüt'ün ekonomik, sosyal ve çevresel konularda istatistik toplama ve araştırma faaliyetlerinin sonuçlarını ve aynı zamanda üyeleri tarafından mutabakata varılan konvansiyon, kılavuz ve standartları yayınlamaktadır.

AVRUPA KOMİSYONU

Avrupa Komisyonu İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü Avrupa Birliği politikalarının Avrupa Birliği işletmelerinin sürdürülebilir rekabetine katkıda bulunmasını sağlamak ve istihdam ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı kolaylaştırmak amacıyla çalışmaktadır. Büyüme ve istihdam konusunda Avrupa 2020 stratejisinin uygulamaya geçirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

AVRUPA EĞİTİM VAKFI

Avrupa Eğitim Vakfı geçiş ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerin Avrupa Birliği dış ilişkiler politikaları kapsamında eğitim, mesleki eğitim ve işgücü piyasası sitemlerinin reformu yoluyla beşeri sermaye potansiyellerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

AVRUPA İMAR VE KALKINMA BANKASI

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Orta Avrupa'dan Orta Asya'ya kadar projeleri destekleyen uluslararası bir mali kuruluştur. Özellikle ihtiyaçları piyasa tarafından tam olarak karşılanamayan özel sektör müşterilerine yatırım yapan Banka açık ve demokratik pazar ekonomilerine geçişi kolaylaştırmaktadır.

ORTA AVRUPA GİRİŞİMİ

Orta Avrupa Girişimi, Orta ve Doğu Avrupa'da siyasal, ekonomik ve kültürel seviyede işbirliğini destekleyen dayanışma ve danışma amaçlı bölgesel bir forumdur. 1989 yılında kurulan Orta Avrupa Girişimi şu an 18 üye devlete sahiptir. Kuruluşundan bu yana Girişim'in temel hedefi geçiş ülkelerine Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde destek sağlamak olmuştur.

KOBİ Politika Endeksi Batı Balkanlar ve Türkiye 2012

AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASININ UYGULANMASINDA KAYDEDİLEN İLERLEME

İçindekiler

Yönetici özeti

Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesine ait temel bulgular

Puanlar ve metodoloji

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirme süreci ve KOBİ sektörüne genel bakış

Kısım I. Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirmesi

Bölüm 1. Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği

Bölüm 2. İflas ve KOBİ'lere ikinci bir şans tanınması

Bölüm 3. KOBİ politikaları geliştirmeye yönelik düzenleyici çerçeve

Bölüm 4. KOBİ'ler için faaliyet ortamı

Bölüm 5. KOBİ'lere yönelik destek hizmetleri ve kamu alımları

Bölüm 6. KOBİ'lerin finansmana erişimi

Bölüm 7. Standartlar ve teknik düzenlemeler

Bölüm 8. İşletme becerileri ve inovasyon

Bölüm 9. Çevreye duyarlı bir ekonomide KOBİ'ler

Bölüm 10. KOBİ'lerin uluslararasılaşması

Kısım II. Avrupa Birliği katılım öncesi bölgesindeki ülkelerin profilleri

Bölüm 11. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Arnavutluk

Bölüm 12. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Bosna Hersek

Bölüm 13. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Hırvatistan

Bölüm 14. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Kosova

Bölüm 15. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti

Bölüm 16. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Karadağ

Bölüm 17. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Sırbistan

Bölüm 18. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Profili: Türkiye

Ek A. OECD şirket araştırması

Ek B. Ulusal Avrupa Küçük İşletmeler Yasası değerlendirmesine genel bakış

Ek C. Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirme çerçevesi

Ek D. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası koordinatörleri listesi

Bu eserin orijinal versiyonu, *SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2012 - Progress in the Implementation of the Small Business Act for Europe* başlığı altında yayımlanmıştır. (ISBN 9789264178854), © Avrupa Birliği, Avrupa Eğitim Vakfı, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü 2012. © KOSGEB 2013
Bu çeviri OECD ile düzenlenerek yayımlanmıştır. OECD/AB/ETF/EBRD resmi çevirisi değildir.